

OSMANLI PALEOGRAFYA VE DİPLOMATİKASI

Hazine-i Evrak Rehberi

ZAFER ŞIK

Mukaddime

Bismillah.

Osmanlı Türkçesi veya Osmanlıca…

Ecdadımız bize sadece bu toprakları miras olarak bırakmadı. Ayrıca bir tarih, bir kültür, bir medeniyet bıraktı. Şüphesiz bir milletin en mühim omurgası o milletin yazısıdır. Yazı bir milletin temel yapısıdır, olmazsa olmazıdır. Bugün 100 sene önceki yazımızı okuyamıyor hatta 70-80 sene evvel kullanılan kelimeleri anlamıyorsak bu bizim ne kadar da dejenere olduğumuzun göstergesidir. Yazı bir milletin hafızası ise Osmanlıca, Türkçe'nin Kur'ânî bel kemiğidir.

Bugün bir İngiliz, 1000 sene evvel yazılmış İngilizce bir metni, bir Çinli 1000 evvel yazılmış Çince bir kitabı hem okuyor hem de anlayabiliyor. Ya biz… Ülkemizde sadeleşme adı altında, bir dil, bir kültür katliamı yapıldı ve ecdadımızla olan bütün manevi bağlarımız koparıldı. Bugün Osmanlı'ya ve birçok padişaha nefretin asıl sebebi, işin hakikatine vakıf olmadan münevver zannettiğimiz bazı yazarların Osmanlı'yı karalayan kitaplar ve yazılar yazmasıdır. Tabi yıllarca devlet kitaplarının müfredatında Abdülhamid gibi dahi padişah on yıllarca kızıl sultân iftirasıyla talebelere talim ettirildi. Bu bilinçli olarak Osmanlı'dan nefret ettirme hareketidir. Tarihimizle ilgi hakikatleri Latince kitaplardan değil Osmanlıca kaleme alınmış kitaplardan öğrenebiliriz. En basitinden Fatih Sultân Mehmed'in doğum tarihi, onlarca muteber kaynaklarda hicri 833 olarak belirtilmişken sadece 3-5 kaynağı esas alarak, hicri 835 olarak anlatılması bile tarihimizin delilleriyle yeniden yazılmasına ihtiyaç duyulduğunu açıkça bize gösteriyor.

Osmanlı vesikalarını okumanızı kolaylaştıracak ve Osmanlı arşivine aşinalığınızı katkı sağlayacak bir şekilde bu eseri tertip etmeye çalıştık. Hazine-i Evrak Rehberi isimli bu kitabını dikkatlice tetkik edip mütalaa ederseniz, inşallâh bundan sonra elinize alacağınız her hangi bir vesika hakkında hem bir fikriniz olacak hem de mümkün mertebe okuyabileceğinizi ümit ediyorum

Niyet hayır, akıbet hayır…

Dua ile.

Zafer Şık

Konya, Haziran 2020

Arşiv Okumaları Tavsiyeleri

— Mutlaka lügat kullanalım.

— Ezber yapalım; kelimelerin, terkiplerin manasını öğrenip metnin muhteviyatına vakıf olmaya çalışalım

— Kelimelerin imlasını da öğrenelim; bunun için Kamus-ı Türki, imla cihetinde en muteber kaynakların başında gelmektedir.

— Belgelere uzun uzun bakalım, hat türlerini ve hangi hat türlerinde harflerin nasıl şekil değiştirdiğini anlamaya çalışalım.

— Arşiv metinlerinde okurken önceden öğrendiğimiz kurallara takılmayalım.

— Kâtiplerin de insan olduğunu unutmayalım; kâtiplerin hangi şartlarda yazdıklarını düşünelim. Hattat ile kâtip kavramlarının birbirinden farklı olduğunu anlamaya çalışalım.

— Her metni sindire sindire okuyalım; her noktasını anlamaya gayret edelim.

— Osmanlıca yazı yazmayı öğrenip notlarımızı Osmanlıca tutmaya çalışırsak arşiv metinlerinde kendimizi daha çok geliştirebiliriz.

— Tekrar yapalım.

— Hangi metin olursa olsun gözünüz korkmamalı; bir metinde bir kaç kelimeyi okuyabiliyorsak bütününü okuyabiliriz demektir.

— Okuyamadığımız bir kelime üzerine uzun uzun kafa yormadan kelimeyi başkasına sormayalım; bu esnada çeşitli lügatleri kullanmayı hatta arama motorlarında araştırma yapmayı ihmal etmeyelim. Biz ne kadar vaktimizi bu tür araştırmalara vakfedersek o kadar kendimizi geliştirebiliriz, unutmayalım.

— Kendi arşivimizi mutlaka oluşturalım.

— Öğrendiğimiz birr şeyi başkasına da öğretelim, anlatalım, paylaşalım; kendimizi geliştirmenin en iyi yönetimi, bildiğini başkasına öğretmektir.

— Osmanlıcaya Kur'ân harfleri nazarıyla bakalım ki öyledir. Bunun manevi faydaları vardır.

— Her gün 2-3 belge okumayı adet edinip en az 1 yıl bunu devam ettirelim.

— Okuyamadığımız metin ve kelimelerde sabırlı olalım, takılmayalım. Metnin ilerisinde veya başka bir metinde düzgün imlası mutlaka karşımıza çıkacaktır.

Arşiv Belgesi Okurken Dikkat Edilecek Husûslar

1- Metinler kaleme ilk alındığı sıraya göre okunmalıdır.

2- Metinler muameli ve muamelesiz metinler olarak iki sınıftır. Üst makâma yazılıp üstünde o yazılan makâma ait notlar varsa bu muameleli yani işlem görmüş veya varacağı yere salimen ulaşan metinlerdir. Bu cihetle üst makâmın da not düşüleceği hesaplanarak kâğıdın altına sığacak şekilde yazılmıştır. Metin üst makâma ulaştığında uğradığı yerlerce çeşitli notlar düşülür. Bunu, o notlar düşülürken kodlu tarih imlalarından da anlayabiliriz. Üst makâma yazılmış ama üzerinde bu emsal yazılar olmayan vesikalar da muamelesiz olarak isimlendirilir. Okuma sırası bu muamele sırasına göre yapılmalıdır.

3- Hemen her belgenin üst ortasında besmelenin kodu olan hu/hüve'yi görürüz. Bir vesikayı elinize aldığınızda ilk olarak Hüve'nin olup olmadığına dikkat edelim. Orijinal her belgede bu kod bulunur. Belgenin türüne göre farklı ibareler de olabilir. Eğer meşihat dairesinden veya bunlara bağlı kadılık, müftülük vs.den çıktı ise kodlu olarak değil de açık şekilde ve talik hatla hüve هو yazıldığını görürüz. Sair metinlerde ise günümüzdeki paraf veya bu parafın yanında bir nokta konularak görülür. Fermânlarda ise hüve yerine kısa dua cümleleri bulunur.

4- Hüve'den sonra eğer son dönemlere ait vesika ise ki resmi evraklar antetlidir. Sağda matbu şekilde belgenin çıktığı makâm vardır ve burası okunur. Ayrıca belgenin çıkış yerinde, daire adı, evrak kayıt numarası da bulunabilir, bunlar da burada okunur.

5- Belgenin çıkış yerinden sonra nereye yazıldığını ifade eden ve genelde Hüve'nin biraz altına ve yine hüve gibi orta yazılan ilgili makâm yazılır. Antetli olmayan vesikalarda direk bu kısım vardır ve burası okunur.

6- Resmî bazı vesikalarda, evraktaki boşluğa böre 'şifre', 'yazılı', 'hülasa' (belgenin muhteviyatı kısaca yazılırdı) gibi ibareler de olabilir. Eğer bu ifadeler yukarıda ise ilgili makadan sonra burası okunur.

7- Sonra elkabla beraber ana metin okunur. Metin bitiminde varsa önce tarih sonra imzâ okunur.

8- Eğer imzâ kısmında çok kişi varsa sağdan sola doğru sırayla isimler okunur. Bazı belgelerde isim yerine mühür kullanıldığını görürüz. İsimler ekseriyetle unvanla beraber yazılmıştır.

9- Bazı belgelere üstte bize karalama gibi gelen doğrudur, görülmüştür manasındaki 'sahh' ve sonrasında kısa 'buyruldu' metni ile aşağıda da 'pençe' karalaması olabilir. Bazı 'pençe'ler çok estetiktir. Ayrıca bir manası yoktur. Geçmişten gelen bir adettir. Eski hükümdarlar bir elinin beş parmağını da kırmızı boyaya sokup fermânı pençelerlermiş. Sonra bu zamanla kalemle karalamaya dönüşmüştür. Enver paşanın verdiği bazı nişanlarda çok zarif bir pençesi vardır.

10- Arzuhal belgelerinde hatt-ı hümâyûn dediğimiz padişah yazısı bulunur ve ana metnin üstünde, hû'nun altındadır. Bu ise en son okunur. Son söz padişaha aittir manası düşünülebilir.

11- Metin içinde iptal edilen bölümler tamamen karalanmamış olup sadece tek çizgi ile üzerinden geçildiği görülür. Nadiren çift çizgi görürüz. Bunlar iptal edildiği için okunmaz veya okunsa da iptal olduğu mutlaka belirtilmelidir.

12- Günümüzdeki gibi bazı arşiv vesikalarında da not (haşiye) örnekleri görülür ve bunlar hep rakamla belirtilir. Bunlar genelde sonradan akla gelen metin ilaveleri olup, bu rakamlar ana metin olarak okunur ve kalınan yerden devam edilir.

13- Bazı vesikaların altında veya sağ boşluğunda bir yerlerde 'kayıt-şod' yani kayıt edildi ibaresi de vardır. Bu ilgili vesikanın tamamen işinin bittiği ve artık muhafaza edilmek için torbalara gitmeye hazır olduğu anlaşılır. Bu torbalar 'battal' olarak ifade edilirdi.

14- Bazı belgelerin kâğıdından veya en üste yazılan yazıdan ne tür belge olduğu anlaşılır; fermân, berât, nişan, tapu, sened, izinnameler vs. Antetli olmayan bazı metinler ilk cümlesinden türü belli olur; 'badi-i sened oldur ki' gibi ifadelerle senet olduğu anlaşılır. Bazı metinler de cümle içinden geçen ifadeden türü belli olabilir; 'istid'a-yı inâyet ricâ itmeğin' gibi ifade ki bir arzuhal olduğu bilinebilir. Bazılarının da son cümlesinden ne tür bir vesika olduğu bilinebilir; 'siyakında şukka' ise şukka örneği, 'işbu sened-i resmi i'ta kılındı' ifadesinden resmi senet, 'emr u fermân padişahımındır' ifadesinden telhîs veya arzuhal olduğu anlaşılır. Ve hakeza.

Osmanlı Arşivinde Bazı Askeri Terimlerin Harf Kodları

Kaf (ق) komutan / komutanlık / Kolordu

Fe (ف) fırka

Fe kaf (ف ق) Fırka Kumandanlığı

Kaf kaf (ق ق) Kolordu komutanı/komutanlığı

Ye (ى) Alay

Tı (ط) Tabur

Kef (ك) bölük

Not: *Bu kısaltmalar umumen noktasız yazılırdı.*

Arşiv Okumalarında Hicri Ayların Kısaltmaları ve Genel Bilgiler

Osmanlıcada Arabi aylar için ve genellikle de resmi metinlerde kullanılan kısaltmalar şöyledir:

Muharrem: م (M.)

Safer: ص (S.)

Rebiü'l-evvel: را (RA.)

Rebiü'l-ahir: ر (R.)

Cemaziye'l-evvel: جا (CA.)

Cemaziye'l-ahir: ج (C.)

Receb: ب (B.)

Şa'ban: ش (Ş.)

Ramazan: ن (N.)

Şevvâl: ل (L.)

Zilkade: ذا (ZA.)

Zilhicce: ذ (Z.)

Not: Tarihlerde hicri aylar gerek uzun yazılırken ve gerekse kısa kodlarla yazılırken nokta kullanılmaz.

Arşiv okumalarında rûmî aylarda kısaltma kullanılmaz. Sadece Hicri aylar için kullanılır. Bazı ayların ilk harfi (Muharrem, Safer Şaban) kod olarak alınırken bazılarının son harfi (Receb, Ramazan, Şevvâl) kod olarak kullanılmıştır. İki kelimeden oluşan ayların önce gelen ay, birinci ve ikinci kelimelerin ilk harfini almıştır (Rabiu'l-evvel, Cemaziye'l-evvel, Zilka'de). Geri kalan aylar da ilk harfi kod olarak kullanılmıştır (Rabiu'l-ahir, Cemaziye'l-ahir, Zilhicce).

Ayrıca hicri ayların ilk günü için GURRE ve son günü için SELH ifadesi kullanılır.

Ayın son günü niçin GÂYET, NİHAYET kelimelerinin de kullanıldığını yer yer görmekteyiz.

Hicri aylarda ayın ilk on günü için EVAİL, ikinci on gün için EVASIT ve son on gün için de EVAHİR ifadelerinin kullanıldığını görüyoruz.

Tarihlerde tarihin solunda yazan dikey uzun çizgi "fi" ifadesidir. Fî bazı metinlerde açık şekilde yazılırken birçoğunda uzun bir elif şeklinde yazılmaktadır. Yıl yazılan kısmın altındaki yatay çizgi "sene" demektir.

Arşiv belgelerinde genelde iki basamaklı yıllar hicri 13. asır için kullanılmıştır. Mesela;

"Fiî 15 ramazan sene 45" tarihindeki 45 senesi hicri 1245'tir.

Not: Çok nadiren de olsa böyle kodlu yazılan tarihlerde aydan önce min (من) ibaresinin de yazılıdığı görülür. Örnek;

Fî 23 min safer sene 1184

Not: İleri derslerimizde tarih örnekleri müstakil olarak verilmiştir.

Ayrıca Osmanlı döneminde askerlerin maaşlarını aldığı üç aylık dönemlere verilen isimler şöyledir:

Masar (مصر): Muharrem, Safer, Rebiü'l-evvel

Recec (رجج): Rebiü'l-ahir, Cemaziye'l-evvel (veya Cumâde'l-ûla), Cemaziye'l-ahir (veya Cumâde'l-âhire)

Reşen (رشن): Recep, Şaban, Ramazan

Lezez (لذذ): Şevvâl, Zi'l-ka'de, Zi'l-hicce

İsimler, ayların ilk harfleri kullanılarak oluşturulmuştur.

Kısaltmalar hicri kodlamalara göre yapılmış olup iki harfli kodların birinci harfi kullanılmıştır. Sadece RECEP ayının kodu olan B yerine burada ilk harf olan R esas alınmıştır. Bu dört ifade arşivlerde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Rumi Aylar

Rumi ayların ilk ayı marttır. Sırayla; **mart, nisan, mayıs, haziran, temmuz, ağustos, eylül, teşrînievvel, teşrînisani, kânûnıevvel, kânûnusânî** ve **şubat**. Bizler 1945'e kadar teşrînievvel, teşrînisani, kânûnıevvel, kânûnusânî ay adlarını miladi takvimde de kullandık. 10 Ocak 1945'de teşrînievvel-ekim, teşrînisani-kasım, kânûnıevvel-aralık ve kânûnusânî de ocak ayı adını aldı.

Hüve / Hû هو

Kaide olarak metin üst ortasında besmele-i şerifin kodu olarak "hüve" yazar. Bu "hû" diye de okunabilir. Açık şekilde bismillahirrahmanirrahim olarak okunmasında mani yoktur. Ancak bazı metinlerde açık şekilde هو yani hüve/hu yazılır ki başka surette okumak hatadır. Ayrıca birçok vesikada paraf şeklinde yazıldığı ve bazılarında parafın sağında nokta bulunabilir. Bunları da hüve/hû şeklinde okumak gerekir. Bazı mesnetsiz kaynaklarda 'bihi' şeklinde okunduğu görülse de Osmanlı döneminde tab' edilmiş ve usul-i kitabeti anlatan eserlerde hüve olduğu sarihan yazılmıştır.

Metin başlarında âşikar şekilde besmele değil de böyle kodlu yazılmasının bazı hikmetleri;

- Kâğıt kutsaldır, değerlidir. Lakin ola ki bu besmelenin yazıldığı kâğıt yere düşer de Allâh lafzı yerlerde kalmasın diye kodlu yazılır.
- Hatta ibare içinde geçen Allâh lafzı dahi ekseriyetle kodlu yazılır.
- Zaman, kâğıt, mürekkeb tasarrufu.

Arşivlerde Bazı Belge Türleri ve İfadeler

Ariza (عريضه): Osmanlı padişahlarına türlü konularda yazılı olarak sunulan bilgi.

Telhîs (تلخيص): Osmanlı döneminde, sadrazamın, bir sorunu özet olarak yazıp kendi düşüncesini de ekleyerek padişaha sunduğu kâğıt.

İ'lam (اعلام): Kelime olarak bildirme demek olan i'lâm, bir mahkemeden çıkan hüküm ve kararı kapsayan resmi belge anlamına gelir.

Pusulu (پوصله): Not yazılı küçük kâğıt.

Arzuhal (عرضحال): Osmanlı döneminde, sadrazamın, bir sorunu özet olarak yazıp kendi düşüncesini de ekleyerek padişaha sunduğu kâğıt.

Hüccet (حجت): Delil, vesika, senet anlamlarına gelen hüccet, kadı tarafından verilen fakat hüküm ihtiva etmeyen, alım-satım, borç, ferağ, adak, vasiyet, vekâlet gibi mevzularda iki tarafın anlaştıklarına dair kadı huzûrunda tanzim olunan belgedir.

Berât (برات): Nişân. Rütbe. İmtiyaz ve taltif için verilen resmi kâğıt.

Fermân (فرمان): Emir, buyruk, padişah tarafından verilen yazılı emir.

Vakfiyye (وقفيه): Vakfiye, durmak, durdurmak anlamına gelen vakıf kelimesinden türetilmiştir. Terim olarak vakıf, hayır sahibinin Allâh rızasını kazanmak amacıyla malını veya sermayesini yoksul ve yardıma muhtâç kişiler

için tahsis etmesidir. Vakfiye ise yardım için tahsis olunan vakfın şartlarını ve özelliklerini ihtiva eden ve kadının tesciliyle düzenlenmiş olan dinî mahiyette bir hüccettir, nizamnamedir.

Hatt-ı Hümâyûn (خط همايون): Padişanın el yazısı. Padişahın emri. Bu tür misâlleri Hazine-i Evrak Rehberi bu eserimizde müstakil bir bölümde bulabilirsiniz.

Sicil (سجل): Resmî belgelerin kaydedildiği kütük.

Şer'iyye Sicili (شرعيه سجلى): Şeriye Sicilleri Osmanlı Devletinde mahkemelerde görülen da'vâlarla ilgili muamelelere yer veren defterler. Mahkeme-i şer'iye sicilleri, sicillât-ı şer'iye veya kısaca sicillat da denilmektedir.

Tereke (تركه): Miras, yani ölen bir kimsenin geriye bıraktığı mal ve mülke verilen isim.

Takrîr (تقرير): Resmî olarak yazı ile bildirmek.

Buyruldu (بيورلدى): Buyruldu, Osmanlı devlet teşkilatında sadrazamlık, beylerbeylik gibi yüksek makâmlardan resmi evrak üzerine yazılan ve bazen de ayrı olarak divânî hatt ile yazılmış emirleri içeren belgelere denir. Sadrazamlık makâmından verilen buyrulduyaBuyruldu-i Samî, diğerlerine Buyruldu-i Alî denir.

Şukka (شقه): Arapça parça anlamına gelen bu tabir ile yine farklı şehirler arasındaki yazışmalar kastedilmektedir.

Ancak şukka, üst makâmdan alt makâma yazılması sebebiyle tahrîrâttan ayrılır.

Mazbata (مضبطه): Bir mecliste veya resmi bir toplantıda konuşulanların neticesini bir makâma göstermek üzere kaleme alınan elkâbsız yazılardır.

Tahtirat (تحريرات): Arapça yazmak, yazılmak demek olan tahrîr kelimesinin çoğuludur. Farklı yerlerde bulunan resmî makâmlar arasında yazılan resmî mektub yani yazılardır. Aynı şehirdeki makâmların yazdıklarına ise tezkire denilir. Bir yazının gerçek anlamda tahrîrât sayılabilmesi için alt makâmdan üst makâma yazılması gerekir.

Layiha (لايحه): Hatırlanacak şey anlamına gelen bu kelime, devlet kademelerince yetkili yerlere sunulmak üzere hazırlanan rapor ve taslakları ifade etmektedir. Elkâb ihtiva etmeyen lâyihalar, yetkili mercie sunulan ve hakkında görüş bildirilen raporlar ve hukuki belgelerin müsveddesi durumundaki taslaklar olarak ikiye ayrılmıştır.

Fetvâ (فتوى): Fetvâ, fıkhî bir meselenin şer'î hükmünün beyânı manâsında bir terimdir. Müşkil meselelerin hal ve beyânı için sorulan sualin cevâbına denir. Fetvâ, fakîhin (İslâm hukuku âliminin) hüküm mahiyetinde olmaksızın verdiği cevâbtır. Fetvâyı veren fakîhe müftü, hüküm veren fakîhe ise kadı denilir. Kadı ile müftü arasındaki fark, müftünün şeriata ait kânûnları ortaya çıkarması, kadının ise bu kânûnlardan ortaya çıkan hükmü uygulamaya koymasıdır.

Pençe (پنچه): Sahh ve imzâ gibi vesikalara çekilen özel işarettir. Tarihçe Moğol ve Tatar hükümdarları ellerini kırmızı boyaya batırıp fermânlara sürmesi adet imiş. Hatta hunhar hükümdarlardan olan Cengiz Han elini kana bulayıp bunu yaptığı rivayet edilir.

Tarih Çevirme

Hicri tarihin miladi karşılığını bulmak için;

Hicri tarih / 33 diyoruz. Çıkan sonucu (küsuratlı sonuçlarda hangisine yakınsa onu alıyoruz) hicri tarihten çıkartıp 622 ilave ediyoruz. Yıl sonu, yıl başına denk gelen aylarda alt üst bir yıl farklı çıkabilir. Tam sonuç için TTK'nın resmi internet sayfasındaki tarih çevirme bölümünü kullanabilirsiniz.

Örnek:

1065/33=32

1065-32= 1033

1033+622= 1655

Not: Ayrıca hicri tarih 0,97 ile çarpılıp üzerine 622 ilave edildiğinde de miladiye çevrilmiş olur. Virgülden sonraki küsuratlar geçersizdir.

Rumi tarihler için ise 584 yıl ilave ediyoruz. Eğer çıkan yıl 1916 ve öncesine ait ise 13 gün daha ilave ediyoruz. rûmî takvim 13 Mart 1840'ta (rumi 1256) kullanılmaya başlandığından o fark buradan kaynaklıdır ki 1917'de yürürlüğe giren kânûnla bu atık 13 gün silinmiştir. rûmî ayların ilk ayı Mart ayıdır, bunu unutmayalım. Ayrıca 1945 yılına rûmî ile miladi ay isimleri aynıydı. Kânûnla teşrînievvel ekim; teşrînisânî kasım; kânûnıevvel aralık ve kânûnısânî de ocak olarak değiştirilmiştir.

Örnek 1:

14 Nisan 1302; 1302 +584= 1886 (Tarihimin 1917'den küçük olduğu için 13 gün daha ilave ediyoruz. Sonuç; 27 Nisan 1888)

Örnek 2:

5 Mart 1338; 1338+584= 1922 (Tarihimin 1916'den büyük olduğu 13 ilave edilmez. Sonuç; 5 Mart 1922)

Transkripson Kuralları

Osmanlıca bir metni Latin harfleriyle yazmak istediğimizde belirli kurallar dahilinde yazarız. Akademik transkripsiyon daha ziyade doktora veya yüksek lisansta istenilen çeviri türüdür. Genel olarak kullanılan klasik transkripsiyona ait kuralları şöyle sıralamak mümkün;

1- Türkçe bir kelime her durumda Türkçe kurallar çerçevesinde çevrilir.

Örnek:

بوگون یالگز دگلم

Bugün yalnız değilim.

2- Arapça ve Farsça kelimelerde harf-i med (elif, vav, ye) dediğimiz okunmayan uzatma harflerini şapkalı olarak gösterilir.

Örnek:

حقیقی ایمانی ألده ایدن آدم کائناته میدان اوقویابیلیر.

Hakîkî îmânı elde eden/iden âdem kâinâta meydân okuyabilir.

گلستانده چارەسز قالان بلبلدر زمان.

Gülistânda çâresiz kalan bülbüldür zamân.

3- Arapça tamlamalar içinde el takısı (ال) olan tamlamalardır. Bu tamlamalarda tek tırnak, "L" ve tire ('l-) genel kural olarak muhâfaza edilir. Sadece Arapça kelimelerle yapılabilir. Kelimeler arasında boşluk olmaz.

حسب القدر

hasbe'l-kader

بين الملل

beyne'l-milel

امام المسلمين

imâmü'l-müslimîn

على الرأس والعين

'ale'r-re'si ve'l-'ayn

4- Farsça tamlamalar tire ile gösterilir. Bütünü Farsça kelimelerden olabileceği gibi bütünü Arapça kelime de olabilir. İçinde hem Arapça hem de Farsça olan tamlamalar oldukça çoktur. Farsça tamlamalar en az iki kelimeden oluşur ve 6-7 kelimelik tamlama örnekleri mevcûdtur. Tamlamaya dahil olan kelimenin sonuna -ı/-i, harf-i medle (elif, vav, ye) ile bitiyorsa -yı/yi şeklinde kelimeye birinci kelimeye bitişik yazılır, sonrasında boşluk bırakılır.

قوۀ معنويه

Kuvve-i ma'neviyye

فصل بهار

fasl-ı bahâr

علائم سما

'alâim-i semâ

كتلۀ عظيمۀ مايعۀ ناريه

kitle-i 'azîme-i mâyi'a-i nâriyye

حسن خط

hüsn-i hat

فضاى عالم

fezâ-yı 'âlem

ابروى دلفريب

ebrû-yı dil-firîb

5- Farsça tamlama usulünden biri de bitişik yazılan iki tamlamalı kelimenin tire ile gösterilmesidir.

شرفصادر

Şeref-sâdır

شوكتمآب

Şevket-me'âb

عالمپناه

'âlem-penâh

Bitişik yazılmadan da karşımıza çıkan örnekler vardır.

مصلحت گزار افندى

Maslahat-güzâr Efendi

جنت مكان سلطان عبدالحميد خان

Cennet-mekân Sultân Abdülhamîd Hân

6- İsimlerde, yer adlarında, aylarda geçen el (ال) takısında için tire, tırnak işareti kullanılmaz. Uzatma harfi, tercihen kullanılabilir.

بيت الله

Beytullâh

كوت العماره

Kûtulamâre

عبدالعزيز

Abdülaziz

Rebiulahir

ربيع الاخر

7- Ayn harfinin geçtiği kelimelerde bu harflerden önce mutlaka tek tırnak işareti kullanılır. Hemze'nin de sâkin veya kendinden önceki harfin harekesi sâkin olması halinde de tek tırnakla gösterilir.

رأس

re's

مسئله

Mes'ele

مأذون

me'zûn

عقللى

'akıllı

معلوم

ma'lûm

واقع الحال

vâki'u'l-hâl

مأكولات

me'kûlât

وقوع

vukû'

8- Arapça kelime sonunda bulunan hemzeler genel olarak yazılmadığı gibi okunmazlar. Anca tamlamalarda hemze ortaya çıkar.

ما

mâ

ماء لذيذ

mâ-i lezîz

سما

semâ

سماء راه

semâ-i râh

İlk kelime sonu hemze olduğu halde, hemze yokmuş gibi çoğunlukla -yı/yi şeklinde karşımıza çıkar.

دعاى خير

duâ-yı hayr

اثناى حرب

esnâ-yı harb

9- Tamlama ifade eden iki kelime arasında vav harfi gelirse tiresiz boşluk bırakılarak u/ü şeklinde yazılır. İlk kelimenin sonu harf-i med (a-e-ı-i-o-ö-u-ü) ise tiresiz olarak vu/vü şeklinde yazılıp okunur. Vu/vü gibi okumalar edebî metinler için geçerlidir.

قيل و قال

kîl u kâl

جهد غيرت

cehd ü gayret

آه و زار

âh u zâr

لاف و گزاف

lâf u güzâf

ليل و نهار

leyl u nehâr

ليلا و مجنون

leylâ vü mecnûn

قضا و قدر

kazâ vu kader

10- Metne sadâkat. Osmânlıca metinde hangi kelime nasıl yazıldıysa öyle çevrilmelidir. Günümüzde telaffuzu genel kabûl görenler arzu edilirse bu şekilde de yazılabilir. Özellikle kısaltma kullanılan yerde çevirisi de bire bir kısaltma şeklinde olmalıdır. Yalnız ifâde ettiği ma'nâ parantez içinde yazılabilir. Özellikle târih yazımında bu husûsa dikkat edilmelidir.

ايدن

iden/eden

يگرمی

yiğirmi/yirmi

آخشام

ahşam/akşam

دولتلو

devletlu

فی ١٥ را سنه ٣٣١

fî 15 RA (Rebiülevvel) sene (1)331

11- Arapça tamlamalarda tenvinli olan ilk kelimedeki "an/en, ın/in, un/ün" ekleri bitişik yazılır.

متفق علیه

müttefikun-aleyh

مشار الیه

müşârun-ileyh

بحق

bi-hakkın

معناً و مادةً

ma'nen ve mâddeten

12- El (ال) takısı alan Arapça bir kelimenin telaffuzda ilk kelime olması halinde şemsî ve kameri harflere göre imlası şöyle olur;

الداعی

ed-dâ'î

الموت

el-mevt

الفقیر

el-fakir

13- Şeddeli ayın (ع) harfinin geçtiği kelimeler için iki tırnak yerine tek tırnak şeklinde yazılması daha uygundur.

تفعل

tefe'ul (tefe''ul)

تجعد

teca'ud

تبعض

teba'uz

14- Arapça'da mec'ûl masdarlar olarak da bilinen ve sonu 'iyyet' veya 'iyye' suretinde biten Arapça kelimeler çift ye ile yazılmalıdır.

مدنيت

Medeniyyet

عجزيت

'Acziyyet

مسئوليت

Mes'ûliyyet

Âdab-ı 'ûmûmiyye

آداب عموميه

Âfât-ı semâviyye

آفات سماويه

15- Hangi kelimelerin hangi şartlarda büyük veya küçük harfle başlayacağına dair husûslar TDK'nın güncel kâ'ideleri esâs alınarak yazılmalıdır.

Not: Genel olarak tire işâreti iki ayrı kelimeyi ayırmak ve bir kelimeye yeni anlamlar kazandırmak için getirilen eklerde kullanılır.

Bilgilendirme: Osmanlıcadaki Arapça kelimelerde sonu ye ile yazılan ama a sesiyle okunan (elif-i maksûre) kelimeler müstakil olarak yazıldığında ye'li ek aldığında ekseriyetle elif ile yazılır.

عقباده عقبا=عقبی

ukbâ-ukbâda

لیلام لیلا=لیلی

leylâ-leylâm

Arşivlerde Geçmiş Kişi veya Olayların Anlatılması

Osmanlıca arşivlerde daha önce adı geçen bir kişi genelde şu kelimelerle ifade edilir:

Müzekkerler/erkekler için;

مذكور

mezkûr

مزبور

mezbûr

مرقوم

merkûm

Müennesler/dişiler için;

مذكوره

mezkûre

مزبوره

mezbûre

مرقومه

merkûme

Eğer geçmiş bir konudan bahsediyorsa şu ifadelere rast geliyoruz;

سابق البيان

sâbıku'l-beyân

سالف البيان

sâlifu'l-beyân

سالف الذكر

Sâlifu’z-zikr

سابق

sâbık

مسئلۀ سابقه

mes'ele-i sâbıka

مبحوث

mebhûs

مبحوث عنه

mebhûsun-anh

Not: Tamlamalarda birinci kelime müfred ise sonraki kelime de müfred/tekil olur. Şayet ilk kelime cemi' ise sonraki kelime de cemi'/çoğul olur. Eğer birinci kelime müennes ise sonraki kelime de müennes olur. Yani ikinci kelime, birinci kelimeye kural olarak tabidir. İstisnaları elbette vardır.

Belge Giriş Cümleleri (Elkab)

Arşiv belgelerine yeni başlayanlar, çoğu klişe olan hitapları, elkabı okumakta zorlanmaktalar. Burada genel olarak en çok kullanılan hitapları ve giriş cümlelerini Osmanlıca Eğitim uygulama kullanıcılarımız için tertip ettim. Şöyle ki:

در دولتمكينه عرض بندۀ كيمه اولدركه

Der-i devlet-mekîne arz-ı bende-i kemîne oldur ki

عرض بندۀ بيمقدار بودركه

Arz -i bende-i bî-miktar budur ki

معروض داعى بودركه

Ma'rûz-ı dâ'î budur ki

معروض داعيلريدركه

Ma'rûz-ı dâîleridir ki

درگاه فلكپناه ترابنه عرض بندۀ بيمقدار بودركه

Dergâh-ı felek-penâh türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki

دولتلو سعادتلو مروتلو مرحمتلو سلطانم حضرتلرى صاغ زولسوم

Devletlü, saâdetlü, mürüvvetlü, merhametlü, sultânım hazretleri sağ olsun

سنى الهمما كريم الشيما دولتلو عطوفتلو افندم حضرتلرى

seniyyü'l-himemâ, kerîmü'ş-şiyemâ, devletlü, atûfetlü efendim hazretleri

سنى الهمما بهى الشيما دولتلو عطوفتلو افندم حضرتلرى

seniyyü’l-himemâ, behiyyü’ş-şiyemâ, devletlü, atûfetlü efendim hazretleri

عرض بندگی بودرکه

Arz-ı bendegî budur ki

درگاه فلکمدار و بارگاه گردون اقتدار ترابنه عرض بندۀ بیمقدار بودرکه

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki

عتبۀ گردون اقتداره عرض بندۀ بیمقدار و ذرۀ خاکسار اولدرکه

atebe-i gerdûn-iktidâra arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâksâr oldur ki

سدۀ سنیۀ سعادت نشان و عتبۀ عدالتعنوانه عرض بندۀ ناتوان اولدیرکه

südde-i seniyye-i saâdet-nişân ve atebe-i adâlet-unvâna arz-ı bende-i nâtüvân oldur ki

معروض عبد بیمقدارلریدرکه

Maʿrûz-ı abd-i bî-mikdârlarıdır ki

در دولتمدارا عرض بندۀ بیمقدار بودرکه

Der-i devlet-medâra arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki

معروض داعئ دولت علیهلریدرکه

Ma'ruz-ı da'i-i devlet-i aliyyeleridir ki

ولی النعم دولتلو عنایتلو افندیم حضرتلری

Veliyyü'n-ni'am devletlu 'inâyetlu efendim hazretleri

معروض چاكر كمينه‌لريدركه

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

دستور اكرم مشير افهام نظام الامم مدبر امور الجمهور بالفكر الثاقب متمم مهام الانام بالرأى الصائب ممهد بنيان الدولت والاجلال مشيد اركان السعادت والاجلال المخفوف بصنوف عواطف ملك الاعلى وزير اعظم

Düstûr-ı ekrem, müşîr-i efham, nizâmü’l-ümem, müdebbir-i umûri’l-cumhûr bi’l-fikri’s-sâkıb, mütemmim-i mehâmmi’l-enâm bi’r-re’yi’s-sâib, mümehhid-i bünyâni’d-devleti ve’l-iclâl, müşeyyid-i erkâni’s-saâdeti ve’l-iclâl, el-mahfûfü bi-sunûfı avâtıfı meliki’l-a‘lâ vezîr-i a‘zam

دولتلو عنايتلو مروتلو والا همم جزيل المكرم افنديم سلطانم

Devletlü, inâyetlü, mürüvvetlü, vâlâ-himem, cezîlü’l-mükerrem efendim sultânım

سعادتلو مكرمتلو مودتلو قرنداش اعز و اكرمم

Saâdetlü, mekremetlü, meveddetlü karındaş-ı eazz ü ekremim

سعادتلو سماحتلو رفعتلو معارفپرورم قرنداشم افندى حضرتلرى

Sa’âdetlü, semâhatlü, rif‘atlü maârif-perverim karındaşım efendi hazretleri

افتخار الامراء الملت المسيحيه

İftihârü’l-ümerâi’l-milleti’l-Mesîhiyye

قدوة الامراء الملت المسيحيه

Kıdvetü’l-ümerâi’l-milleti’l-Mesîhiyye

ديار بكر بگلر بگيسنه و موصل قاضيسنه حكم كه

Diyarbekir beylerbeyisine ve Musul kadısına hüküm ki

سابقا آنقره قاضیسی اولان مولانا امرشاهه حکم که

Sâbıka Ankara kâdîsı olan Mevlânâ Emirşah'a hüküm ki

درگاه معلام قاپوجی باشیلرندن روم ایلی قائم مقامی عبد الباقی دامه مجدهیه حکم که

Dergâh-ı mu'allâm kapucıbaşılarından Rûmili Kaimmakâmı Abdulbaki dâme mecdühuya hüküm ki

بوغدان ویودهسنه حکم که

Boğdan Voyvodasına hüküm ki

Sadârete Hitâb Türleri

Sadâret yani sadrazamlık günümüzde başbakanlık manasına gelebilecek, dönemin padişah yardımcılığı olan makâmdır. Bu makâma yazı yazılırken kullanılan elkab şöyledir;

Ulemâ (âlimler) tarafından yazıldığında;

معروض داعئ كمينه‌لريدر

Ma'rûz-ı dâ'î-i kemîneleridir

Âlimler dışındakilerce yazıldığında;

معروض چاكر كمينه‌لريدر

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

İbare arasında yazıldığında;

فخامتلو دولتلو پاشا

Fehâmetlü Devletlü Paşa

Daha evvel sadrazamlık yapmış kişilere ise;

Ulema (âlimler) tarafından yazıldığında;

معروض داعيلريدركه

Ma'rûz-ı dâ'îleridir ki

Âlimler dışındakilerce yazıldığında;

معروض چاكريلريدركه

Ma'rûz-ı çâkerileridir ki

İbare arasında yazıldığında;

ابهتلو دوتلو پاشا حضرتلری

Übbehetlü Devletlü Paşa Hazretleri

Not: Bu elkab, ilgili makâma nasıl hitap edilmesi gerektiğini öğretirken aynı zamanda arşivlerde karşılaştığımız bu elkabın kimler tarafından kullanıldığını da öğretir.

Arşivlerde Geçen Askeri Rütbeler

Nefer نفر

Osmanlı'da en küçük asker unvan. Günümüzde er olan rütbesiz askerdir. Çoğulu erât (erler)'tır.

Onbaşı اونباشى

Hem Osmanlı'da hem günümüzde varlığını koruyan unvanlardandır. Er ile Çavuş arasındaki unvandır.

Çavuş چاوش

Hem Osmanlı'da hem günümüzde varlığını koruyan unvanlardandır. Bir takımın, bir bölüğün idâresini üstlenebilir.

Mülâzım-ı sâni ملازم ثانى

Osmanlı Devletinin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan ve günümüz rütbelerinden Teğmen'e denk bir askeri rütbedir.

Mülâzım-ı evvel ملازم أول

Osmanlı Devletinin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan Yüzbaşı ile Mülâzımı sâni rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinden Üsteğmen'e denk bir askeri rütbedir.

Yüzbaşı يوز باشى

Osmanlı İmparatorluğunda son dönemi ve Türkiye Cumhuriyetinde kullanılan, Osmanlıda Kolağası ile Mülâzımı sâni rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinde de aynı adı taşıyan Yüzbaşı'ya denk bir askeri rütbedir.

Kolağası قول آغاسى

Kıdemli Yüzbaşı demektir. Osmanlı ordusunda yüzbaşı ile binbaşı arasındaki rütbe.

Binbaşı بيڭباشى

Osmanlı İmparatorluğunda son dönemi ve Türkiye Cumhuriyetinde kullanılan, Osmanlıda Kaymakâm ile Kolağası rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinde de aynı adı taşıyan Binbaşı'ya denk bir askeri rütbedir.

Kaymakâm قائممقام

Osmanlı Devletinin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan Miralay ile Binbaşı rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinden Yarbay'a denk bir askeri rütbedir.

Miralay ميرآلاى

Osmanlı Devletinin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan Mirliva ile Kaymakâm rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinden Albay'a denk bir askeri rütbedir.

Mirliva ميرلوا

Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında kullanılan, Ferik ile Miralay rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinden Tuğgeneral rütbesine denk bir askeri rütbe. Paşalık unvanı mirliva rütbesinden sonra kazanılırdı.

Mirliva kelimesi Mir ile Liva kelimelerinin birleşmesi sonucu oluşturulmuştur. Bu rütbeye sahip olanlar genelde tugay ya da tümen kumandanı görevinde bulunması beklenmiştir. Fakat genel geçer bir kaide değildi.

Ferik فريق

Osmanlı Devletinin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan Mirliva ile Birinci Ferik rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinden Korgeneral ile Tümgeneral rütbelerine eşit askeri rütbe.

Birinci Ferik برنجی فریق

Osmanlı Devletinin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan Ferik ile Müşir rütbeleri arasında olan ve günümüz rütbelerinden Orgeneral rütbesine eş değer askeri rütbe.

Müşir مشیر

Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında kullanılan, günümüzdeki en yüksek askeri rütbe olan Mareşal'e denk olan rütbe.

Ser-asker سرعسكر

Osmanlı döneminde başkomutan, harbiye nâzırı kişi. Günümüzde Genelkurmay Başkanı ile Milli Savunma Bakanı unvanıdır.

Kişiler Arası Yazışma/Hitap Kaideleri

1- Büyükten küçüğe BEN denilecek yerde;

محبكز، مخلصكز، ثناكاريكز

Muhibbiniz, muhlisiniz, senâkârınız

2- Akrandan akrana BEN denilecek yerde;

بندەكز، عاجزيكز

Bendeniz, âciziniz

3- Küçükten büyüğe BEN denilecek yerde;

بندەلرى، چاكريلرى، كولەلرى

Bendeleri, çâkerîleri, köleleri

4- Büyükten küçüğe SEN denilecek yerde;

ذاتكز، ذات شريفكز

Zâtınız, zât-ı şerîfiniz

5- Akrandan akrana SEN denilecek yerde;

ذات عاليلرى، ذات والالرى، ذات كريمانەلرى

Zât-ı âlîleri, zât-ı vâlâları, zât-ı kerîmâneleri

6- Küçükten büyüğe SEN denilecek yerde;

ذات والاى كريمانەلرى، ذات كرمكاريلرى

Zât-ı vâlâ-yı kerîmâneleri, zât-ı kerem-kârîleri

kullanılır.

EĞER muhatap vüzera (vezirler), vükelâ (vekiller, bakanlar) ve müşîrân (meraşeller, yüksek rütbeli askerler) ise;

ذات وزیرانه‌لری، ذات آصفانه‌لری، داوریلری، دستورلری، مشیریلری، خدیویلری، خدیو اعظمیلری، خدیو افخمیلری

Zât-ı vezîrâneleri, zât-ı âsafâneleri, dâverîleri, düstûrîleri, hıdîvîleri, hıdiv-i a'zamîleri, hıdiv-i efhamileri

Alimlerden (ulemadan) olursa

ذات فاضلانه‌لری

Zât-ı fâzılâneleri

kullanılır.

Pâdişâha hitaplar ise şöyle olur;

خاکپای خلافتپناهیلری

hâk-pâ-yi hilâfet-penâhileri

خاکپای ملوکانه‌لری

hâk-pâ-yi mülûkâneleri

خاکپای خسروانه‌لری

hâk-pâ-yi husrevâneleri

خاکپای جهانبانیلری

hâk-pâ-yi cihân-bânîleri

خاكپاى جهانداريلرى

hâk-pâ-yi cihân-dârileri

خاكپاى تاجداريلرى

hâk-pâ-yi tâc-dârileri

خاكپاى شهرياريلرى

hâk-pâ-yi şehr-i yârileri

خاكپاى ظل اللهيلرى

hâk-pâ-yi zıllullâhileri

gibi ifadeler kullanılır.

Not: Bu elkab, ilgili makâma nasıl hitap edilmesi gerektiğini öğretirken aynı zamanda arşivlerde karşılaştığımız bu elkabın kimler tarafından kullanıldığını da öğretir.

Osmanlı Devleti'nde Yerleşim Yerleri

1) Vilayet — ولايت

Önceki adı Eyalet (ايالت). Vilayetin başında Vali bulunurdu.

2) Sancak — سنجاق

Önceki adı liva (لوا)'dır. Sancağın başında ise MUTASARRIF bulunurdu.

Vilayetten küçük kazadan büyük yerlere denirdi. Çoğulu elviye'dir. Elviye-i müstakille, elviye-i selâse.

3) Kaza — قضا

Günümüzde ilçe manasında. Kazanın başında KAYMAKÂM (مقام قائم) bulunurdu.

4) Nahiye — ناحيه

Günümüzde kasaba manasında. Nahiyenin başında Nahiye Müdürü olurdu.

5) Karye — قريه

Günümüzdeki köy. Çoğulu Kura (قرا)'dır.

Köylerde yönetici Köy Kethüdasısıydı. Köy Kethüdası günümüzdeki MUHTÂR'dır.

6) Mezra' — مزرعه

Köy olamayan küçük yerleşim yerleri.

Arşivlerde Şehirlerimizin Eski İsimleri

Adana: Kozan

آطنه: قوزان

Arşivlerde Adana genelde ادنه şeklinde imla edilir.

Adıyaman: Hısn-ı Mansur

آدی یامان: حصن منصور

Afyonkarahisar: Karahisar-ı Sahib

آفیون قرەحصار: قرەحصار صاحب

Ağrı: Bayazıt

آغری: بیازید

Antalya: Teke

آنطالیه: تکه

Artvin: Livane

آرتوین: لوانه

Aydın: Güzelhisar

آیدین: گوزلحصار

Balıkesir: Karesi

بالیکسر: قرەسی

Bilecik: Ertuğrul

بيلەجك: ارطغرول

Bingöl: Genç

بيڭگول: گنچ

Bursa: Hüdavendigar

بروسه: خداوندگار

Çanakkale: Biga

چناق قلعه: بيغا

Çankırı: Kengırı

چانقيرى: كنغرى

Denizli: Ladik

دڭزلى: لاديك

Diyarbakır: Diyarbekir

دياربكر: دياربكر

Not: İsimlerin, yer adlarının telaffuzu değişse de imlası aynı kalır.

Düzce: Konurâbâd

دوزجه: قنور آباد

Elazığ: Mamuretülaziz

العزيز: معمورة العزيز

Eskişehir: Sultânönü

اسكيشهر: سلطان أوڭى

Gaziantep: Ayntab

غازى عينتاب: عينتاب

Giresun: Karahisarışarki, Şebinkarahisar

گيرەسون: قرەحصار شرقى، شبين قرەحصار

Isparta-Burdur: Hamideli

اسپارطه-بوردور: حميد ايلى

İzmit: İznikmid

ازميد: ازنكميد

Kahramanmaraş: Maraş

قهرمان مرعش: مرعش

Karaman: Larende

قرەمان: لارنده

Kırklareli: Kırkkilise

قرقلر ايلى: قرق كليسا

Kütahya: Germiyan

كوتاهيه: گرميان

Manisa: Saruhan

مغنيسا: صاروخان

Mersin: İçel

مرسين: ايچ ايل

Muğla: Menteşe

موغله - مغله: منتشا

Osmaniye: Cebelibereket

عثمانيه: جبل بركت

Rize: Lazistan

ريزه: لازستان

Samsun: Canik

صامسون: جانيك

Şanlıurfa: Urfa

شانلى اورفه: اورفه

Tekirdağ: Tekfurdağı

تكيرطاغ: تكفورطاغى

Tunceli: Dersim

تونج ايلى: درسيم

Yalova: Yalakova

يالوه: يالاق اووه

Yozgat: Bozok

يوزغاد: بوزوق

Arşivde Bazı Defter Türleri

Bu bölümde sadece isimlerini zikredeceğiz. Zira her biri ayrı kitap olacak mahiyettir.

Divan-ı Hümâyûn defterleri: Mühimme, şikâyet, ahkâm, ruus ve takvîl defterleri. Mühimme defterini kaleme alanlara mühimme-nüvîs denirdi.

Tapu Tahrîr defterleri: Mufassal, icmal, ruznamçe, cebe, kale ve mustahfazat, evkaf, vakf-ı cedîd, Anadolu ve Rumeli yoklama defterleri

Maliye defterleri: Muhasebe, mukataa ve ruznamçe defterleri

Şer'iyye sicil defterleri: Şer'i mahkemeden çıkan kararlardır; i'lâm, hüccet, vakfiye, tereke, senet, vekâlet vs.

Osmanlıca'da Kullanılan Farsça Çoğul Ekleri

Farsça kelimeleri çoğul yaparken genelde (her zaman geçerli olmasa da) canlılar için "an" (ان), cansızlar için "ha" (ها) eki kullanılır. Misâl;

Türk ترك, TürkAN تركان

hane خانه, haneHA خانهها

Not: Farsça "ha" çoğul eki Osmanlıca'da neredeyse hiç kullanılmamaktadır.

"An" çoğul ekinden önce;

1- Müfred (tekil) kelimenin sonu elifle bitiyorsa, "an" ekinin önüne kaynaştırma harfi vazîfesi gören "ye" ilavesiyle yazılır. Misâl;

Pişva پيشوا: Başkan

Pişvayan پيشوايان: Başkanlar

Tersa ترسا: Hristiyan

Tersayan ترسايان: Hristiyanlar

Fars dilinde kullanılan Arapça tekil kelimeler de bu kural dairesinde çoğul yapılabildiği gibi, tıpkı Arapça'da olduğu gibi ات at, ين în, ون ûn ilavesiyle de yazılabilirler. Aynı zamanda Arapça'daki bazı mükesser cemi'ler Farsça'da da Arapça'daki gibi kullanılırlar.

Mevcudât موجودات

Ruhaniyyûn روحانيون

Nâşirîn ناشرين

Cahil, cühela جاهل, جهلا

Sultân, salâtîn سلطان, سلاطين

İllet, ilel علت, علل

2- Uzatmalı okunan ye "î" (ی) veya vav "û" (و) ile bitiyorsa bu defa "an" eki ilave edilip çoğur yapılırken bu defa uzatılarak okunmaz.

mâhî ماهی

mâhiyân ماهیان

bânû بانو

bânuvân بانوان

Farsça bazı kelime köklerinin son harfinde "ye" olduğu halde ek almadığında, o "ye" harfi yazılmaz. Ek aldığında veya Osmanlıca'da tamlamaya dâhil olduğunda ortaya çıkar. Mesela;

Rû رو. Aslı, Ruy (روی)'dur. Müstakil olara رو yazılır. Tamlamaya girince;

Ruy-ı zemin روی زمین

Cu جو, cuy جوی

Aram-cuyan آرامجویان

Gu گو, guy گوی

Yave-guyan یاوه گویان

3- Kelimenin sonu ha-i resmiye (kendinden önce gelen harfe a-e sesi vermek için kullanılan harf) ile bitiyor ve ان ekiyle çoğul yapılacağı zaman he (ه) harfi gef (گ) harfine inkılap eder. Kelime yine "an" ekiyke çoğul yapılmış olur. Gân diye bir çoğul yoktur. Misâller;

Bende بنده / bendegân بندگان

Azade آزاده / azadegân آزدگان

Bî-çâregân بیچارگان

Didegân دیدگان

Şehzadegân شهزادگان

Üftadegân افتادگان

Zedegân زدگان

Not: Bu konu anlatımı ve misâller, Osmanlıca'da geçen Farsça kelimelerin imlasına göre izah edilmiştir. Gâyemiz Farsça talimi değildir. Gâyemiz Osmanlıca'nın okunmasında ve yazılmasında fayda sağlamaktır.

Eş (ش) Eki

Farsça bir ek olan eş (ش), bitişik şahıs zamirlerinin 3. tekilidir ve 'onun' manasındadır.

Hem edebi metinlerde hem de bazı arşiv metinlerde karşımıza çıkar.

En çok kullanılan kelimeler ve anlamları şöyledir;

Veledeş (ولدش): Onun oğlu

Vefateş (وفاتش): Onun vefatı

Cülûseş (جلوسش): Onun cülusu.

Ömreş (عمرش): Onun ömrü

Veladeteş (ولادتش): Onun doğumu

Müddet-i saltanateş (مدت سلطنتش): Saltanatının süresi

Tarih-i vefateş (تاريخ وفاتش): Onun vefat tarihi

Himmeteş (همتش): Onun himmeti

Kudreteş (قدرتش): Onun kudreti

Arşiv Belgesini Yazma/Okuma Kuralları

Katipzade Nazif'in Usul-i Kitabet-i Türkiyye eserinden, bir arşiv belgesini okuyup yazarkan uyulması gereken kurallar;

1- **Besmele:** En üste ve ortaya (هو) şeklinde yazılır.

2- **Ser-name:** Gönderilen kişinin adı, sıfatı.

3- **Elkâb:** Gönderilen kişiye tazim veya rütbesi. Elkab'tan sonra metin yazılır.

4. **Hatime:** Metnin sonu güzel bir cümleyle biter.

5. **İmza:** Açık şekilde ve noktasız yazılır.

6. **Tarih: rûmî** veya hicri olur. Resmi yazışmalarda ikisi beraber yazılır.

Arşivde En Çok Kullanılan Hatlar;

Rik'a: En çok kullanılan hat türüdür. Sadâret, nezaret yazışmaları umumen bozuk rik'a ile yazılmıştır. Ekser halk da yazışmalarda bu hattı kullanırdı.

Nesih: Günümüz matbu imlasına en yakın hattır. Okuması en kolay arşiv yazısı diyebiliriz. Arzuhallerde, dini kitaplarda sıkça tercih edilen hattır. Yazma Kur’ân-ı Kerîm'lerim hemen hepsi nehistir.

Talik: Meşihat dairesinden veya buraya bağlı kadı, müftü vs. tarafından ve şair dîvânları hep bu hatla yazılmıştır.

Divani: Fermânlar, berâtlar nişanlar ve. genelde dîvânî yazılmıştır. Arşivde bunların dışındakiler kırma dîvânî / divani kırması denilen bozuk imla ile yazılmıştır.

Siyakat: Genekle mali kayıtlar, vergiler, tahrîr ve vakıf defterleri bu hatla yazılırdı.

Sülüs: Çok az kullanılır. Genelde kitap kapaklarındaki süslemeli ve iri kitap isimleri, resmi dairelerin antentli kâğıtlarındaki ilgili daire adı sağ üste sülüs olarak imla edilirdi. Ayrıca bazı husûsi varakalarda görülebilir.

Matbu: Matbaanın Osmanlı'ya gelmesiyle kitaplar, gazeteler, dergiler vs. Ağırlıklı matbu tab' edilmiştir. Milyonlarca nüsha okunmayı gün ışığına çıkmayı bekliyor.

Elbette başka hatlarda kullanılıyordu. Mesela çok daha eski fermânlarda celidivani hattı da sıklıkla görülür. Hatta birçok metinde aynı anda 3-4 hattın kullanıldığını dahi görebiliriz. Kâtip elinden çıkan birçok hattın kırma usul denilen bozuk imla ile yazıldıkları da görülebilir

Unutmamak gerekir ki çoğu belgeler kâtiplerin elinden çıktığı için metnin imlası hattatlar gibi olmaz, olamaz. Kâtipler çok süratli yazardı. Hatta konuşma hızında yazılırdı. Bu hızlılığın elbette sebepleri çoktur. Metinleri okurken kâtiplerin bulunabileceği şartları da düşünelim. Bugün birimizin Latin harfleriyle hızlıca yazdığı bir notu başkasının ne kadar zorlanarak okuduğu veya bazı kelimeleri okuyamadığımız gerçeği ile arşive bakarsak, daha sağlıklı olur.

ÇÖZÜMLÜ METİNLER

پادشاهم

اذن همايونم اولمشدر

عرض بنده بی مقدار اولدركه شوكتلو كراملو مهابتلو قدرتلو ولی نعمتم افندم

طرسوس قضاسنه اولاش ناحيه سنه نمرون بيلاغی سوقنده واقع اصحاب خيراندن طورزاده حاجی

علی جامع شريفنك خطيبی اولان سيد حسين خليفه عرضحال صونوب حسن رضاسيله خطابتنی

ارباب استحقاقدن سيد يوسف خليفه يه فراغت وقصر يد ايتمكين قصر يدندن صدقه بيورلمق

بابنده استدعای عنايت ايتمكله بالاسی اذن همايونم اولمشدر ديو خط همايون شوكتمقرونلريله

تزيين بيورلمق بابنده امر و فرمان شوكتلو كراملو مهابتلو قدرتلو ولی نعمتم افندم پادشاهمكدر

Özeti: Tarsus'a bağlı Namrun'da Hacı Ali Camiinin hatibi olan Seyyid Hüseyin'in vazîfesini isteyerek Seyyid Yusuf'a bırakmasına dairdir.

Belgenin çevirisi;

Arz-ı bende-i bi-mikdar oldur ki şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlu veli-nimetim efendim Padişahım *
Tarsus kazasında Ulaş nahiyesinde Namrun yaylağı sûkunda vaki' ashâb-ı hayrâttan Turzade Hacı Ali cami-i şerifinin hatibi olan seyyid Hüseyin halîfe arzuhal sunup hüsn-i rızasıyla hitâbetini erbâb-ı istihkaktan seyyid Yusuf halîfeye ferâgat ve kasr-ı yed itmeğin kasr-ı yedinden sadaka buyrulmak bâbında istid'a-yı inâyet itmekle balası izn-i hümâyûnum olmuştur deyu hatt-ı hümâyun-ı şevket-makrunlarıyla tezyîn buyurulmak bâbında emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veli-nimetim efendim Padişahımdır.

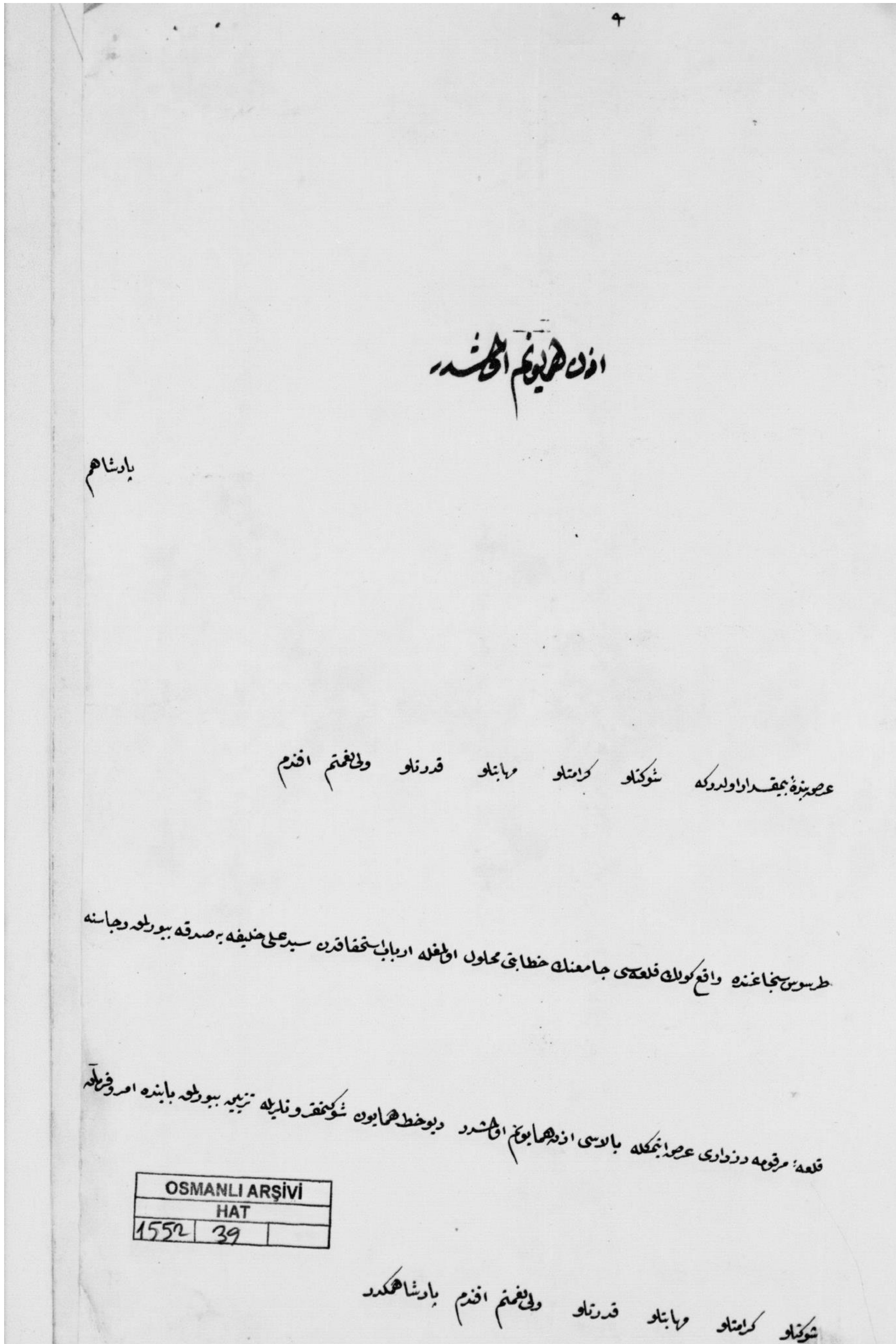
İzn-i hümâyûnum olmuştur.

**** Padişah, sultân (vezir) gibi ifadeler rütbece yüksek olduklarından makâmlarına hürmeten yukarı yazılır ve aşağısı boş bırakılır.***

Not: Halîfe burada hoca manasındadır. Keza bu tür vesikalarda monla, fakih (fakı), mevlânâ ifadeleri kısmi farklılıklarla beraber 'hoca' manasında kullanılmıştır.

Lügat:

Arz-ı bende-i bi-miktar: Sayıyız derecede zayıf, fakir hizmetkârın arzı
Yaylak: Yayla
Sûk: Çarşı
Ashâb-ı hayrât: Hayır sahipleri
Erbâb-ı istihkak: Belirli makâma lâyık kişiler
Hüsn-i rıza: İsteyerek
Ferâgat: Vazgeçme
Kasr-ı yed: El çekmek
İstid'a-yı inâyet: Yardım isteme
Bâlâ: Yukarı

اذن همايونم اولمشدر

پادشاهم

عرض بندهٔ بی مقدار اولدرکه شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلو ولی نعمتم افندم

طرسوس سنجاغنده واقع گولک قلعه سی جامعنک خطابتی محلول اولمغله ارباب استحقاقدن سید علی خلیفه یه صدقه بیورلمق رجاسنه

قلعهٔ مرقومه دزداری عرض ایتمکله بالاسی اذن همايونم اولمشدر دیو خط همايون شوکتمقرون ایله تزیین بیورلمق بابنده امر و فرمان

شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلو ولی نعمتم افندم پادشاهمکدر

Özet: Tarsus'ta Gülek Kalesi camiinin hitâbet makâmı boş olduğundan oraya Seyyid Ali'nin atanmak istendiğine dair arzuhaldir.

Belgenin çevirisi:

Hû

Arz-ı bende-i bi-miktar oldur ki

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veli-nimetim efendim padişahım

Tarsus sancağında vaki Gülek kal'ası camiinin hitâbeti mahlûl olmağla erbâb-ı istihkaktan Seyyid Ali halîfeye sadaka buyrulmak ricâsına kal'a-i merkûme dizdâr arz itmekle balası izn-i hümâyûnum olmuştur deyu hatt-ı hümâyûn-u şevket-makrunlarıyla tezyîn buyurulmak bâbında emr u fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veli-nimetim efendim padişahımındır.

İzn-i hümâyûnum olmuştur

Lügat:

Hitâbet: Hatiplik

Erbâb-ı istihkak: Hak edenler, lâyık olanlar

Mahlûl: Boş

Dizdâr: Kale sorumlusu

Tezyîn: Süslemek

هو

حضور والالرینه

سعادتلو افندم حضرتلری

مکتبمز ایکنجی سنه طلبه‌سندن شکری افندی کریمه‌سی فخریه خانم بو کره

والده‌سنک حال مرضنه مبنی لیلی ونهاری قیز صنایع مکتبنه قید

ایتدیرمک آرزوسنده بولندیغندن لطفاً حال اسفا اشتمالنه بناءً

خانم موما الیهانک مکتب مذکوره قید وقبولی خصوصنه مساعده جلیله

احسان بیورلمسی بابنده امر وفرمان حضرت من له الامرکدر

Özet: Annesinin hastalığı hasebiyle Fahriye hanımın, okul kaydının Kız Sınayi Mektebi'ne aldırılmasına dairdir.

Belgenin çevirisi:

Hû

Huzûr-ı vâlâlarına

Sa’âdetlü efendim hazretleri

Mektebimiz ikinci sene talebatından Şükrü Efendi kerîmesi Fahriye Hanım büyük validesinin hal-i zaruretine mebni leylî ve nehârî Kız Sınayi Mektebine kayd ettirmek arzusunda bulunduğundan lütfen hal-i esef iştimaline binâen hanım-ı mumaileyhanın mekteb-i mezkûre kayd ve kabülü husûsuna müsaade-i celile-i rahîmânelerinin erzân buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

fî 17 nisan sene (1)315

Bende

Müdire-i mekteb

Fatıma Müzeyyen

Lügat:

Huzûr-ı vâlâ: Yüksek huzûr, makâm

Talebât: Talebeler

Kerîme: Kız

Leylî: Geceli

Nehârî: Gündüzlü

Mumaileyhâ: Adı geçen hanım

تقاعده شایان اولانلر ومحتاج عاطفه بولنانلره تخصیص واحسان بیوریلان كلا معاش
ومعینات حقنده بالاراده تفصیلاتی گوستریلان قیود وشرائط الا وزره مرحوم شرلعه
صادره یه شایان محذوری شرلعه محسن حجر بنا ایکی یوز اوتوز غروش معاشه
نائل اولدیغنی مصدق ایشبو سند رسمی بالتزییل اعطا قلندی ۱ جمادی الاولی ۲۷ و ۱ مارت ۲۵

Özet: Şerif Sadık Paşa'nın öğlu Şerif Hüseyin Hamid Beyin aylık beşyüz otuz kuruş emeklilik ma'aşı aldığını bildiren senet.

Belgenin Çevirisi:

Tekâ'ude şâyân olan ve muhtâc-ı âtıfet bulunanlara tahsîs ve ihsân buyrulagelen ma'âş ve muayyenattan balada tafsîlen gösterilen kuyûd u şurut üzre merhûm Şerif Sadık Paşa'nın mahdûmu Şerif Hüseyin Hamid Bey'in şehrî beşyüz otuz kuruş ma'aşa nâil olduğunu tasdîkan işbu sened-i resmî bi't-tezyil i'ta kılındı. Fî 24 cumade'l-ûla sene 1327 ve Fî 31 Mayıs sene (1)325

Lügat:

Tekâud: Emeklilik

Şayan: Lâyık, uygun

Muhtâc-ı âtıfet: İyiliğe, yardıma muhtâç

Tahsis: Aylık bağlama

Muayyenat: Devletçe ta'yîn edilmiş erzak

Bâlâ: Yukarı, üst

Tafsilen: Ayrıntılı olarak

Kuyud u şurut: Kayıtlar ve şartlar

Merhûm: Vefat etmiş erkek

Mahdûm: Erkek evlad

Şehrî: Aylık

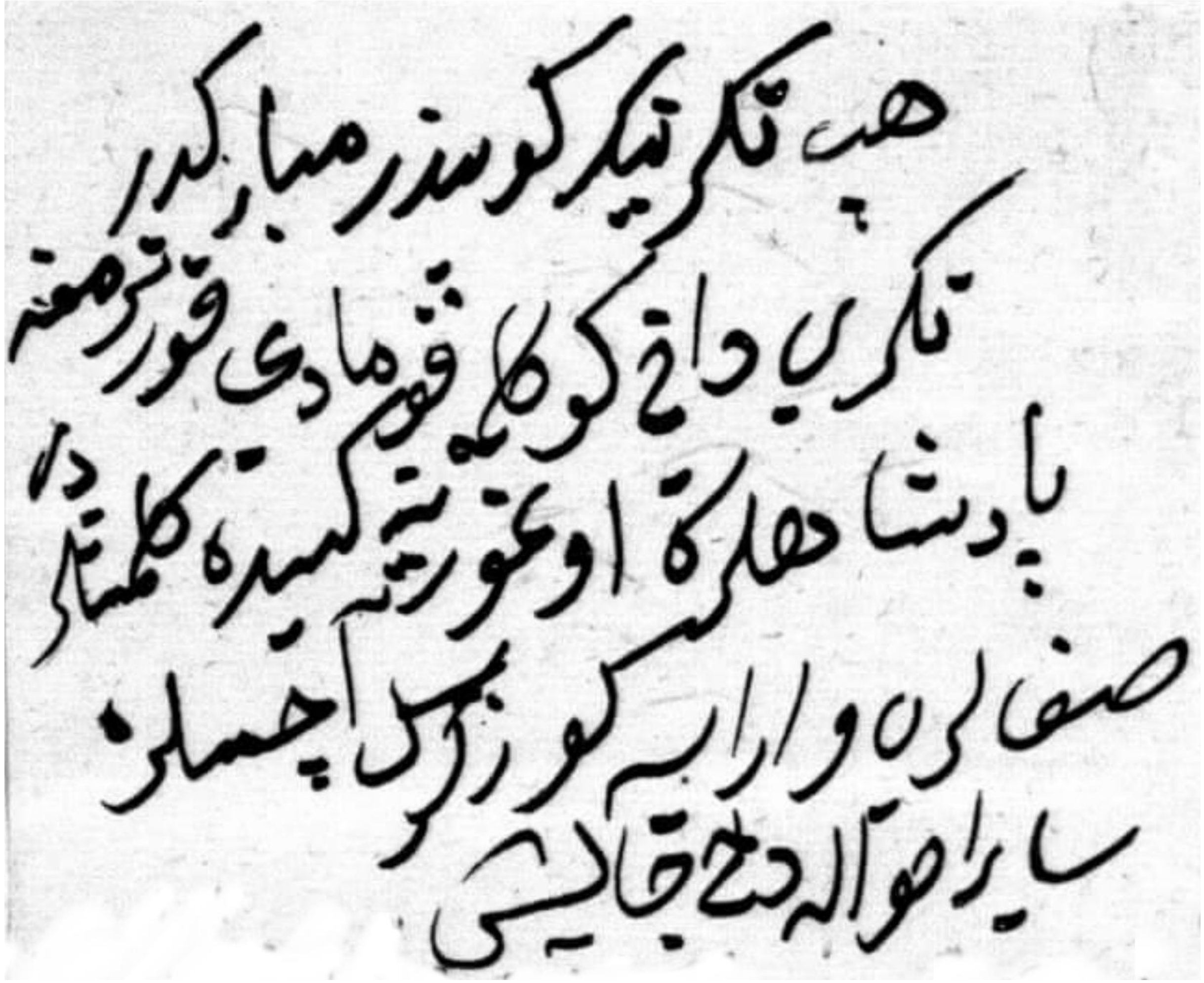
Nâil: Kavuşma

Tasdîkan: Onaylamak suretiyle

Sened-i resmî: Resmî sened

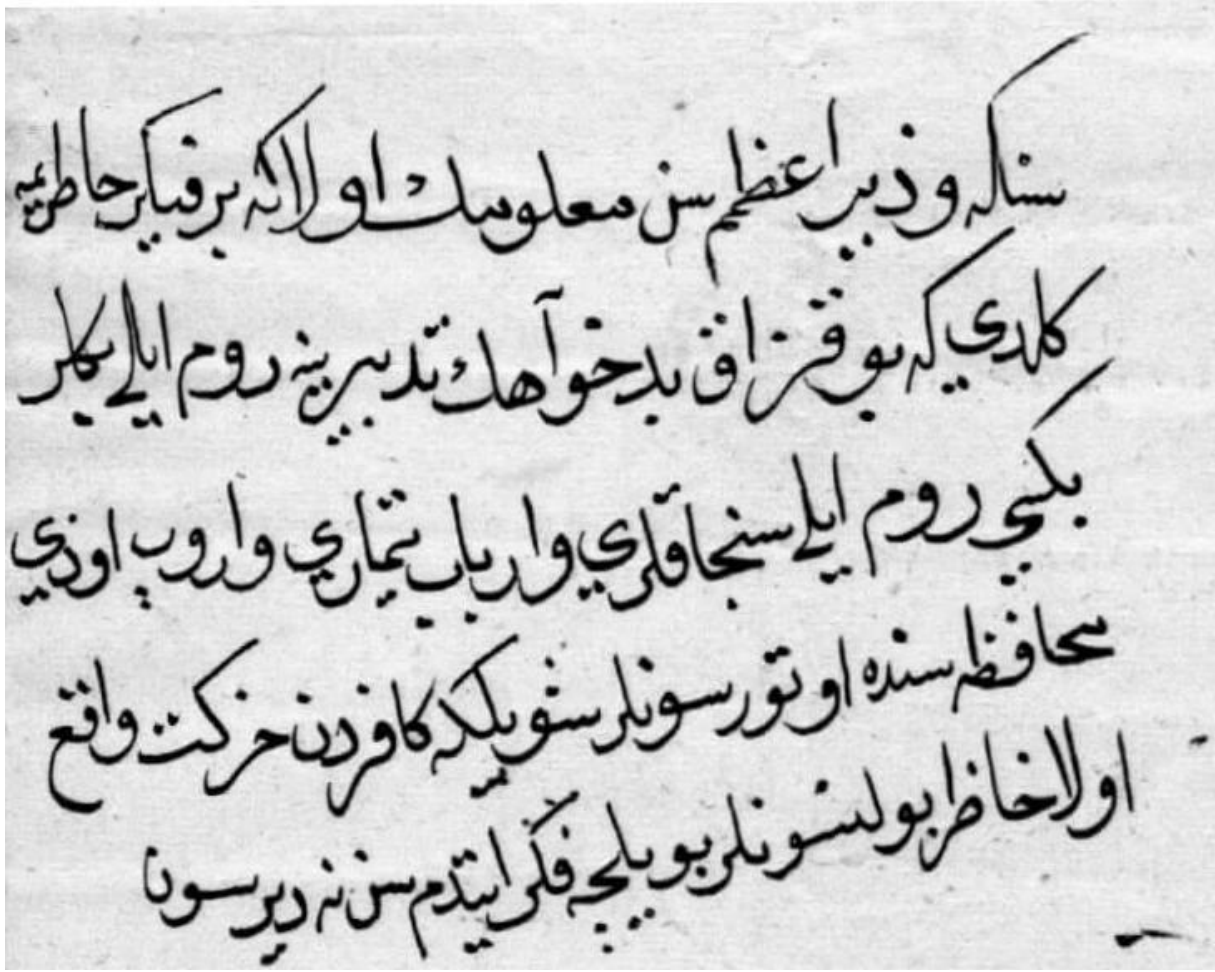
Bi't-tezyîl: Zeyl, ek olarak

İ'ta: Verne

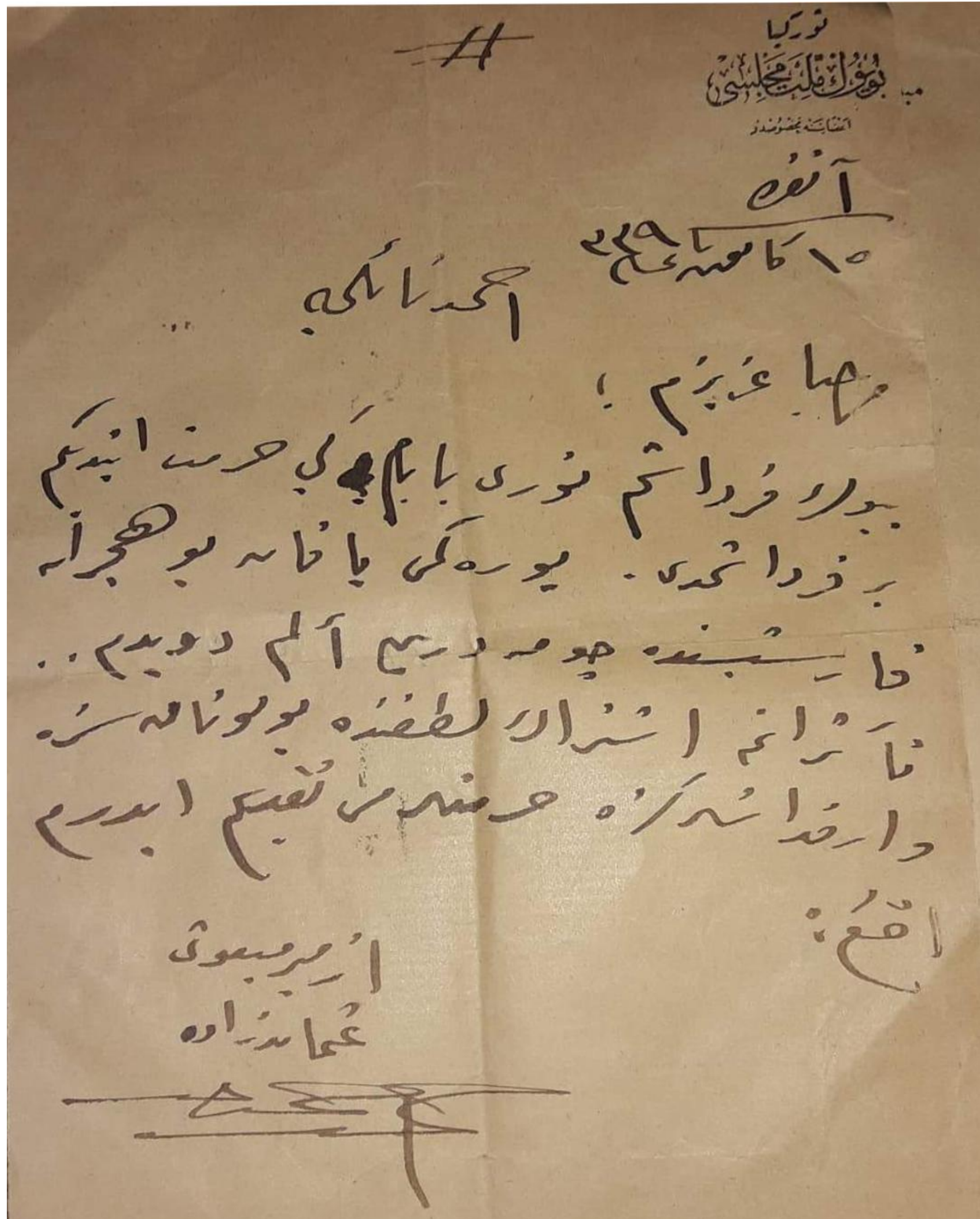
Bir hatt-ı hümayun

Hep Tanrı'nın günüdür mübârektir. Tanrı dahi gönlüme komadı kurtarmağa padişahların uğruna gidegelmişlerdi. Safaları var ise gözleri açlara sâyir ahvâle dahi çalış.

سنكه وزیر اعظمم سن معلومك اولا كه بر فكر خاطرمه
كلدی كه بو قزاق بدخواهك تدبیرینه روم ایلی بكلر
بكی روم ایلی سنجاقلری و ارباب تیماری واروب اوزی
محافظه سنده اوتورسونلر شویله كه كافردن حركت واقع
اولا حاضر بولنسونلر بویلجه فكر ایتدم سن نه دیرسون

Bir hatt-ı hümayun

Sen ki vezir-i azamımsın. Evvela ki bir fikir hatırıma geldi ki bu kazak-ı bed-hahın tedbîrine rûmîli beğler beği rûmîli sancakları ve erbâb-ı tımarı varub Özi muhafazasında otursunlar. Şöyle ki kâfirden hareket vaki' ola hazır olsunlar. Böylece fikir ettim. Sen ne dersin.

تورکیا
بیوک ملت مجلسی
اعضاسنه مخصوصدر

Özet: Büyük kardeşi Nuri'nin vefatı üzerine taziyede bulunan Ahmed Nâili'ye İzmir milletvekili Osmanzade Hamdi'nin nezâket mektubu.

Belgenin çevirisi;

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Azasına mahsûstur

Ankara

15 kânûnısânî sene (1)339

Ahmed Nâili'ye

Merhaba azizim,

Büyük kardeşim Nuri, babam gibi hürmet ettiğim bir kardeşimdi. Yüreğimi yakan bu hicrân karşısında çok derin elem duydum. Teessüratıma iştirak lütfunda bulunan size ve arkadaşlarınıza hürmetlerimi takdîm ederim efendim.

İzmir mebusu Osmanzade Hamdi

Lügat:

Hicrân: Ayrılık

Teessürat: Üzüntüler

Takdîm: Sunmak

Meb'us: Millet vekili

[illegible]

پادشاهم

شوكتلو كرامتلو مهابتلو قدرتلو ولى النعمتم افندم

اردوى همايونڭ سنۀ جديده ذخيره سى ترتيبنه دائر اردوى همايون دفتردارى افندى قوللرينڭ اوچ بندلى بر قطعه تقريريله وارد اولان دفترلرڭ صدورت نظامى و كتاب همايونلرى دفتردارى افندى قوللرينه حواله اولنمش اولديغنه بناءً افندى موما اليه بنده لرى دخى مقتضاى نظام و رابطه سنى اردوى همايون دفتردارى افندى قوللرينڭ تقريرى بالاسنه شرحله اشارت ايديكين برقطعه تقريريله افاده ايتمكله خصوص مرقوم دائر اوراق سائره ايله جمله سى معروض عتبۀ عليالرى قلنمشدر منظور همايونلرى بيورلدقده نوجهله ارادۀ عليه لرى بيورلور ايسه فرمان شوكتلو كرامتلو مهابتلو قدرتلو ولى النعمتم افندم پادشاهم حضرتلرينكدر

Özet: Kaymakâm Paşa'nın padişaha arzı. Kaymakâm (Kaimmakâm) Paşa: Padişah'ın bir sebeple İstanbul'da olmayıp ona vekâlet eden kişiye denir.

Belgenin çevirisi:

Hû

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velinimetim Efendim Padişahım

Ordu-yı Hümâyûn'un sene-i cedîde zahiresi tertibine dair Ordu-yı Hümâyûn defterdarı efendi kullarının üç bend bir kıta takrîriyle varid olan defterlerin suret-i nizamı rikâb-ı Hümâyûnları defterdarı Efendi kullarına havâle olunmuş olduğuna binâen efendi-i mumaileyh bendeleri dahi mukteza-yı nizam ve rabıtası Ordu'yu Hümâyûn defterdarı efendi kullarının takrîr-i balasına sürhle işaret ettiğin bir kıta takrîriyle ifade etmekle husûs-ı merkûme dair evrak-ı saire ile cümlesi maruz-ı atebe-i ulyaları kılınmıştır. Manzûr-ı Hümâyûnları buyruldukda ne vecihle irade-i aliyyeleri buyrulur ise fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velinimetim Efendim padişahımındır.

(Hatt-ı Hümâyûn)

Kaymakâm Paşa

Söyleşdiğiniz üzere tanzim oluna. Geçen senenin bekaya akçesine dikkat oluna

Lügat:

Sene-i cedîde: Yeni yıl

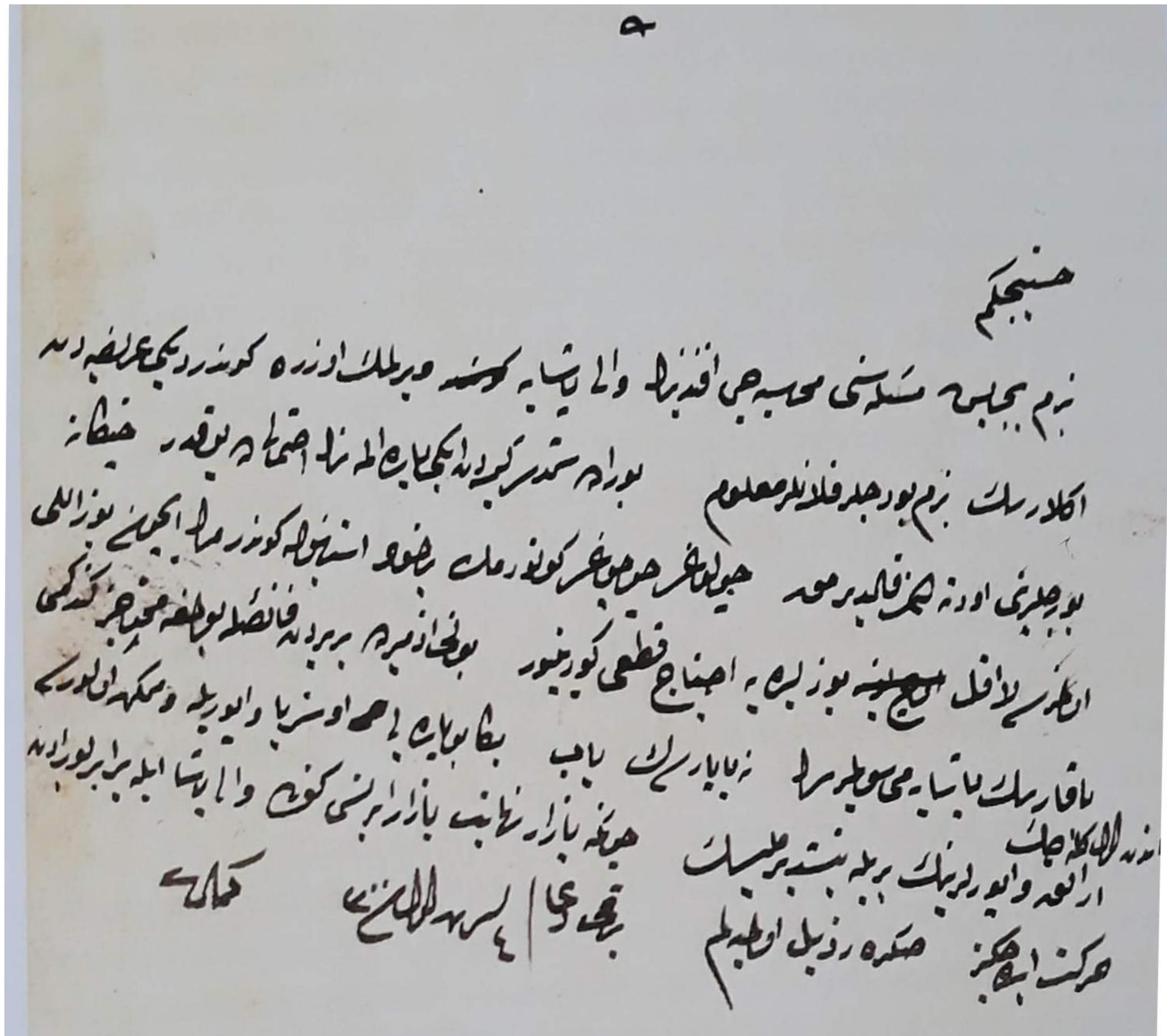
Zahire: Gıda, erzak

Mumaileyh: Adı geçen

Mukteza-yı nizam: Kânûnun gerektirdiği

Sürh: Kırmızı mürekkeble yazma

İrade-i aliyye: Padişahın iradesi

Özet: Yahya Kemâl'in arkadaşı Hüseyin'e 1884 tarihinde yazmış olduğu bir mektup.

Belgenin çevirisi;

Hû

Hüseyinciğim,

Bizim becayiş meselesini muhasebeci Efendi'nin Vali Paşa'ya verilmek üzere gönderdiği arizadan anlarsın. Bizim borçlar falanlar ma'lûm. Burada şimdi kimseden iki para almanın ihtimali de yoktur. Çingene borçlarını ortadan kaldırmak çoluğu çocuğu götürmek yahut İstanbul'a göndermek için yüzelli

olmazsa laekal yüz liraya ihtiyac-ı kat'i görünüyor. Bunu İzmir'de bir yerden faizle bulmaya muhtâcız. Kendin mi bakarsın Paşaya mı söylersin ne yaparsan yap bana bu parayı Avusturya vapuruyla ve mümkün olursa ondan evvel gelecek aralık vapurlarının biriyle yetiştirmelisin. Çünkü pazar nihayet pazartesi günü Vali Paşa ile beraber buradan hareket edeceğiz Sonra rezil olmayalım. Baki dua.

fî 4 teşrînievvel sene 300

Kemâl

Lügat:

Becayiş: Değiş tokuş

Çingene borcu: Ufak tefek borçlar

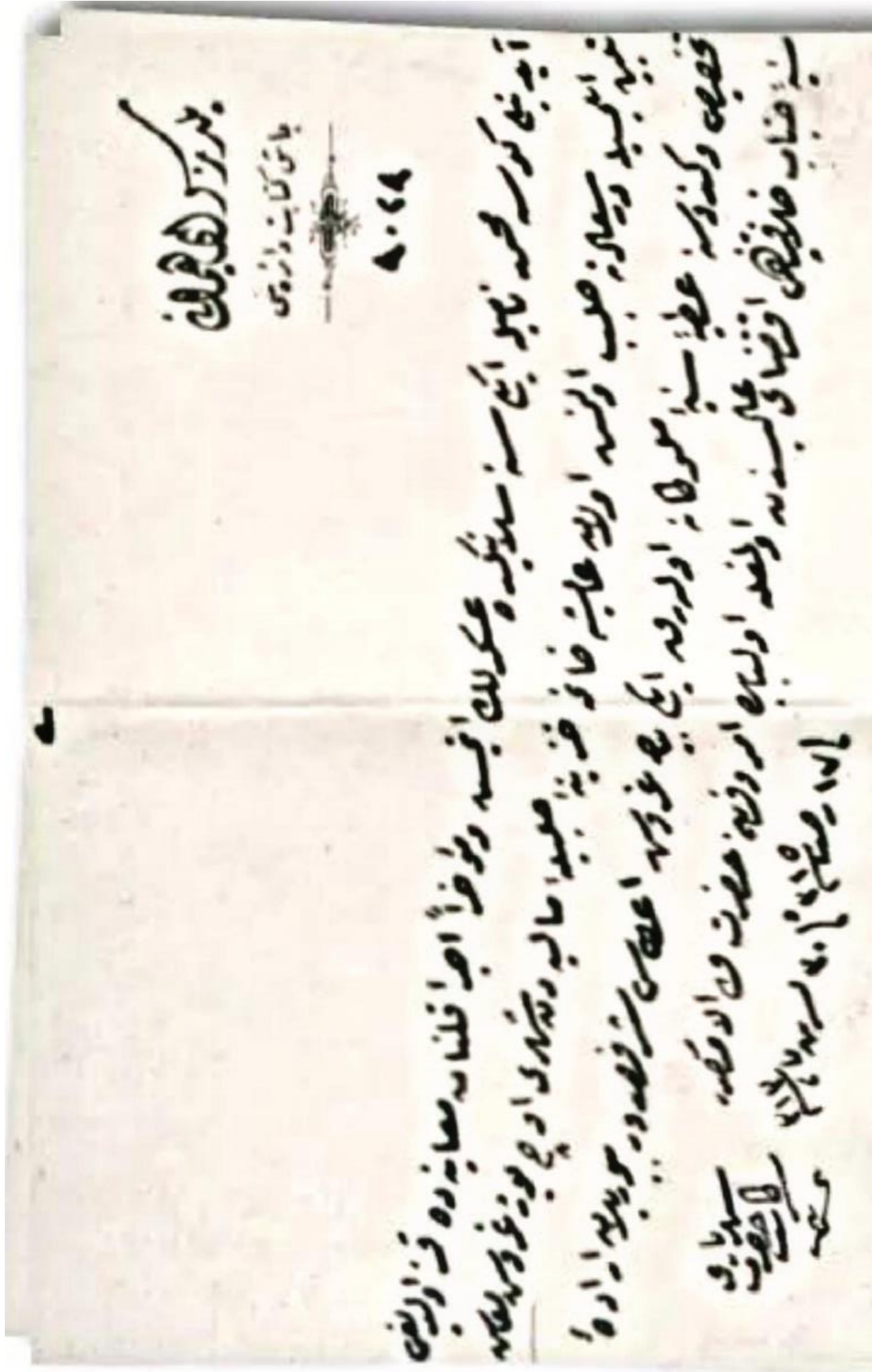
La ekal: En az

Özet: Hicri 1161 tarihli 1. Mahmud'un Ragıp Paşa'ya bir fermânıdır.

Mahmud han bin Mustafa el-muzaffer dâimâ (Tuğra)

Düstûr-ı ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-âlem, müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâib, mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-iclâl, müşeyyid-i erkâni's-saâdeti ve'l-icâl, el-mahfûfü bi-sunûfı avâtıfı meliki'l-a'lâ Mısır valisi vezirim Ragıp Paşa edâmallhü teâlâ iclâlehû tevkî-i refî'-i hümâyunum vasıl olacak. Ma'lum ola ki Mahrûse-i Mısır müstahfazlarından yedinci bölükte yevmî iki 'ulûfeye mutasarrıf olan dârende-i fermân-ı hümâyûnum Ömer Abdullah işbu sene-i mübârekede irsâl olunan Mısır hazinesiyle ma'an ta'yîn olunub menazil ve merahilde küllî hizmette bulunmağla Mısır'dan gelen mukabele defteri mucebince mezkûre kânûn üzere yevmi bir akçe terakki verilmek emrim olmuştur. Buyurdum ki sadır olan emrim üzere mezkûre kânûn üzere fermânım olan yevmi bir akçe terakkisi vardığı günden tevcîh ve ta'yîn ve deftere kayd ve tasarruf ettiresin. Şöyle bilesin, alâmet-i şerifeme itimat kılasın. Tahrîran fî gurre-i şabanü'l-muazzam sene ihda ve sittin ve miete ve elf.

be-makâm-ı Kostantıniyye

Özet: Köse Mehmed adıyla bir kızın erkek kılığına girip Selanik'te askerelik yapmasına dairdir.

Belgenin çevirisi;

Hû

Yıldız Saray-ı Hümâyunu

Baş Kitabet Dâiresi

9029

Aydınlı Köse Mehmet nâmıyla iki sene Selânik'te askerlik etmiş ve muahharan icrâ kılınan muâyenede kız olduğu tebeyyün eylemesiyle dersa'âdete celb olunmuş olan Âişe hanıma hazîne-i celîle-i maliyeden şehrî 300 guruş maaş tahsisi ve kendisine atiyye-i seniyye-i mülûkâne olarak 2000 guruş i'tası şeref-sudûr buyurulan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhi iktizâ-yı âlisinden olmağla ol-babda emr u fermân hazret-i veliyy'ül-emrindir.

fî 17 Recep sene (1)315 ve fî 30 Teşrîn-i Sâni sene (1)313

Ser-kâtib-i hazret-i şehriyâri

Bende

Tahsin

Lügat;

Muahharan: Sonradan

Tebeyyün: Ortaya çıkma

Der-sa'âdet: İstanbul

Hazine-i celile-i maliye: Maliye bakanlığı

Atiyye-i seniyye-i mülûkâne: Padişan hediyesi

İ'ta: Verme

Şeref-sudur: Şerefle çıkan padişah emri

İrâde-i seniyye: Padişah iradesi

Hilâfet-penâhi: Hilâfetin dayanağı, padişah

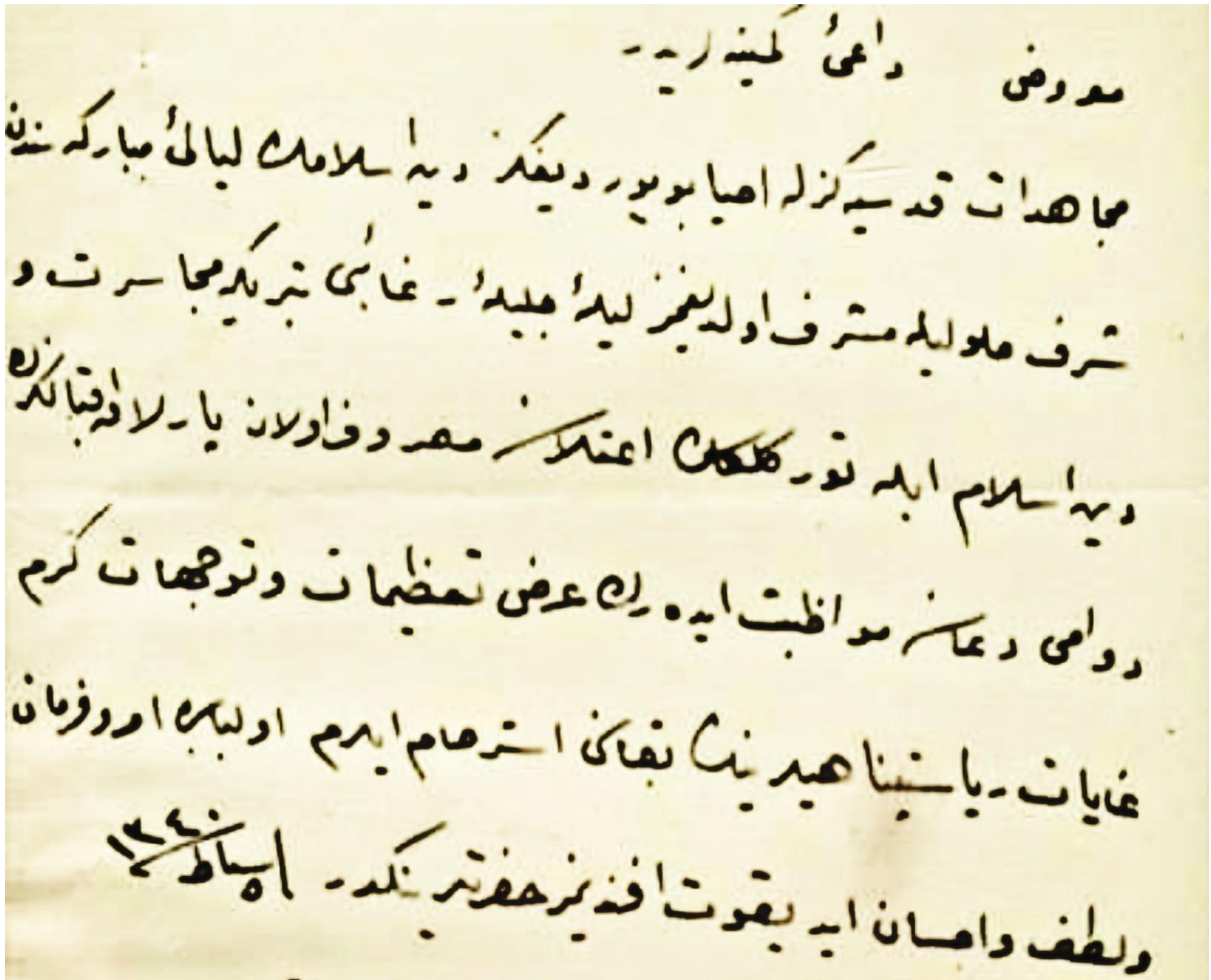
İktiza-yı âlî: Yüce gereklilik

Veliyyü'l-emr: Emir sahibi

Ser-katib-i hazret-i şehriyari: Padişahın baş-katibi

Bende: Hizmetkâr, kul, köle

Not: Arşivlerde geçen bende, abd gibi kelimeler zahir manada anlaşılan Allâh'ın kulu demek olmayıp birinin emri altında çalışanların üst rütbeye hürmeten kullandığı ifade olup hizmetkâr manasındadır.

معروض داعی کمینه‌لریدر
مجاهدات قدسیه‌لریله احیا بیوردیغکز دینیه سلامتله لیالی مبارکه‌دن
شرف مولدله مشرف اولدیغمز لیله جمعه‌ده غایتی تبریکه مجاسرت و
دینیه سلام ایله توره‌کلکلری اعتنالریکز معروض اولان بابلرده قبالکزده
دوامی دعاکز مواظبت ایده‌رک عرض تمنیات و توجهات کرم
عنایات باشنبا حیدینک بقاسی استرحام ایدرم اولبابده امر و فرمان
لطف و احسان ایه بقوت افندم حضرتلرینکدر. ابراهیم

Özet: Regaib kandili tebriğine dairdir.

Belgenin Çevirisi;

Ma'ruz-ı dâi'-i kemineleridir

Mücahedât-ı kudsiyenizle ihya buyurduğunuz din-i İslamın leyâli-i mübarekesinden şeref-hulûlüyle müşerref olduğumuz leyle-i celîle-i reğâibi tebrîke mücâseret ve din-i İslam ile Türklüğün i'tilasına masruf olan parlak ikbalinizin devamı duâsına muvazabet ederek arz-ı ta'zimât ve teveccühât-ı kerem-inâyât-ı riyâset-penâhilerinin bekâsını istirham eylerim. Ol babda emr u fermân ve lutf u ihsân İdikut efendimiz hazretlerinindir.

fî 5 Şubat sene 1340

Lügat:

Maruz-ı dai-i kemine: Kimsesiz zavallı hizmetkarın isteği

Mücahedât-ı kudsiye: Aziz, kıymetli mücahedeler, uğraşlar

İhya: Yaşatma, diriltme

Leyali-i mübareke: Mübarek geceler

Şeref-hulûl: Şerefiyle gelen, çatan

Müşerref: Şereflenme

Mücaseret: Cesaret etme

İ'tila: Yükselme

Masruf: Sarf edilmiş

İkbal: Gelecek

Muvazabet: Durmadan çalışma

Arz-ı ta'zimat: Saygılar sunma

Riyaset-penâhi: Reis olan kişiye ait

Özet: Merhûm Kılıç Ali Paşa evkafından Yunda adası reayasına çeşitli vergi mutalebesi sureti ile yapılan zulmun engellenmesine dairdir.

Belgenin çevirisi;

Sa'adetlû devletlû sultânım hazretleri sağ olsun

Bu kulları Yund adasında sakin merhûm kapudan-ı sâbık Kılıç Ali paşa tophane bina eylediği cami'-i şerifinin re'âyaları olup cizyemiz canib-i miriye kânûn-ı defter mucebince cem'ine me'mur olanlar vermeğe razılar iken civarımızda vaki' Kemer ve Edremit ve Ayazmend kazalarında bağlarımız ve bahçelerimiz olmağla zikr olunan kazalara varıp bağlarımız ve bahçelerimiz görüp ve sürüp ve mesalih-i asliyelerimiz görmekle yine 'avdet ve mekanlarımıza gelip haric-i ez-defter re'âyadan olmayub ve bu ana değin yava cizyesi vere gelmeyip mukaddema bu fukaradan yava talebiyle rencide etmekle men'-i birle hüccet-i şer'iyye ve fermân-ı âlî verilmişiken yine yava cizyedarı kanaat etmeyip rencide ederler men'-i def' olunmak bâbında fermân-ı ali ve mübaşir kulları ricâ olunur fermân

Bendegan-ı ada reayası

Hilâf-ı emr ve defter rencîde olunmayalar deyu hüküm buyuruldu

Lügat:

Reaya: Halk

Cizye: Gayr-ı müslimlerden alınan vergi

Canib-i Miri: Devlet hazinesi tarafına

Kânûn-ı defter: Yazılı kânûnları

Mucebince: Gereğince

Mesalih-i asliye: Asli işler, lüzûmlü olmazsa olmaz işler

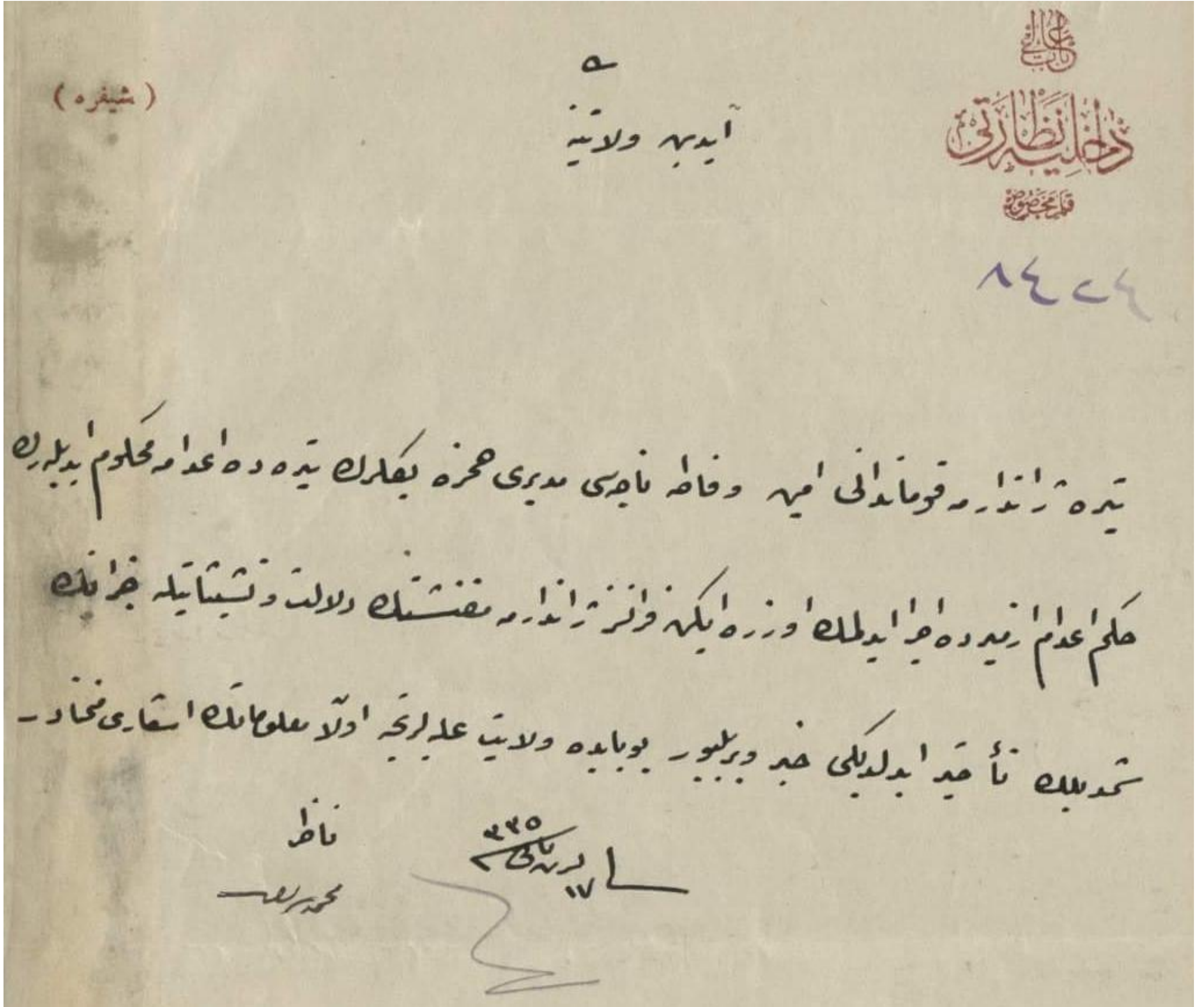
Avdet: Geri dönme

Haric-i ez-defter: Defterde adı olmayan

Yava cizyedarı: Başıboş gezen hayvanların bulunup sahiplerine ücretle teslim eden kişi

Bendegân: Hizmetkârlar, kullar, köleler

Hilaf-ı emr: Emre karşı gelme

باب عالی
داخلیه نظارتی
قلم مخصوص
٨٤٢٤

(شیفره)

آیدین ولایتنه

تیره ژاندارمه قومانداني امین و خاصه ناحیه‌سی مدیری حمزه بکلرك تیره‌ده اعدامه محکوم ایدیلرك
حکم اعدامك تیره‌ده اجرا ایدیلمك اوزره ایکن وقتنه ژاندارمه مفتشلك ولایت و تشبثاتیله جزائك
تمدیدیله تأخیر ایدیلدیکی خبر ویریلیور. بو بابده ولایت علی العجله اولدیغی معلوماتك اشعاری مختار —

ناظر

Özet: Tire Jandarma komutanı ile haniye müdürünün önce idamlarına sonra idamın tehir edildiğine dair belgedir.

Belgenin Çevirisi;

Hû

Bab-ı Ali

Dahiliye Nezareti

Kalem-i mahsûs

8424

Şifre

Aydın Vilâyeti'ne

Tire Jandarma Kumandanı Emin ve Fata Nâhiyesi Müdürü Hamza Beylerin Tire'de idâma mahkûm edilerek hükm-i i'dâm İzmir'de icrâ edilmek üzere iken Fransız Jandarma Müfettişinin delâlet ve teşebbüsâtıyla cezânın şimdilik te'hîr edildiği haber veriliyor. Bu bâbda vilâyet-i aliyyelerince olan ma'lûmâtın iş'ârı mütemennâdır.

Fî 17 Teşrînisâni (1)335

Nâzır

Mehmed Şerif

Lügat:

Nahiye: Kazadan küçük, köyden büyük yer, kasaba

Hükm-i idam: İdam kararı

İcra: Uygulama, yapma

Te'hir: Erteleme

Ma'lumat: Bilgiler

İş'ar: Yazı ile bildirme

Mütenenna: Temenni edilen, istenen

Nazır: Bakan

Özet: Yeniçerilere ayda 1500 kile zahire verilmesi ve bunun da sürsat ile temin edilen zahireden verilmesine dairdir.

Belgenin Çevirisi;

Muhafazada olan yeniçerilere her ayda ikişer bin beşer yüz kile zahire virilmek üzere şurutuyla emr-i şerif virilmek fermân olmağın vech-i meşruh üzre sürsat tarîkiyle tahsil olunan zahireden virilmek içun emr-i şerif virilmiştir. fî 19 CA (cemaziyelevvel) sene 1063

Lügat:

Zahire: Erzak, gıda

Vech-i Meşruh: Açıklanmış şekilde

Sürsat: Osmanlı'da, 19. yüzyıl başlarına kadar savaş zamanlarında reayadan "tekâlif-i harbiyye" suretinde alınan mallar hakkında kullanılan bir kavram olan sürsat, özellikle hayvan, buğday, arpa, mısır, yulaf gibi ordunun acil ve mühim olan ihtiyaçlarının sefer güzergâhına yakın yerlerden temin edilmesi için bu malların, ahaliden rayiç bedel üzerinden satın alınmasını ifade eder.

قائمقام پاشا
سلیم پاشانک عزلی وشریف پاشانک نصبی ایچون
تلخیص الیوم ایدک کرچه عزله مساعده
طرف ملوکانه اهلیتی اولدیغی
هر یوم اوشیدی انجق بعض محللرده
بر کره کرکی کبی تحری
مسموع شاهانم اولمشدر لکن فی الحقیقه
واقف اولنه
تجسس اولنه‌رق ماده‌یه بو نسخه بشبهه‌در
خوش حالیدر
اهالیسی ایله نصل اولدقده
معلومک
والحاصل اطلاع تام ایله
عرض وافاده
طرف شاهانه‌مه
اقتضا ایدر ایسه
ایله سن

Özet: Selim Paşa’nın azlini ve yerine Şerif Paşa'nın nasbını emrettiği Selim Paşa'nın hüsn-i halini duyduğundan hakkında tahkîkat icrâ yapılması hakkında hatt-ı hümayun.

Belgenin Çevirisi;

Kaim-kamam Paşa,
Selim Paşa'nın azli ve Şerif Paşa'nın nasbı içün taraf-ı mülukaneme telhîs eylemiş idin, gerçi azline müsa'ade-i hümâyûnum olmuş idi ancak bazı mahallerden ehliyeti olduğu mesmu'-ı şâhânem olmuşdur. Bir kerre gereği gibi taharri ve tecessüs olunarak maddeye vakıf olasın, fi'l-hakıka ahalisi ile hoş hal midir yohsa sahte bir şey midir, ve'l-hâsıl ıttıla'-ı tamm ile ma'lumun oldukda nasıl iktiza eder ise taraf-ı şâhâneme arz ve ifade eyleyesin.

Lügat:

Kaim-makâm Paşa: Padişah, dersa'âdet dışında veya savaşta ise ona vekalet eden kişi.
Azl: Görevden alınma
Nasb: Yerine atama
Taraf-ı mülukane: Padişah tarafına
Telhîs: Hülasa etme, özetleme
Müsaade-i Hümâyûn: Padişahız izni
Mesmu'-ı şâhâne: Padişahın kulağına gitmesi
Taharri: Araştırma
Tecessüs: Yoklama, tedkik etme
Fi'l-hakiha: Hakikatte, işin doğrusunda
Ve'l-hâsıl: Sonuç
Ittıla'-ı tamm: Kesin bilgi edinme

بو عبد الله افندى يحيى قلمدى محمود پاشاى بوكونه ملعونى قتل ايتمليدر

بو كافرك ايتدكى بو كافرك كلا املرى اضحه در

باشندن چيقارن بو توك بو كافرك حسته لكى دخى موجب

اولدوغندن شبهه قلمدى اقچه مى بر و ديه ارحوسنه

محمود پاشانك عسكرى بو قضار شنيدر

مرتبه زجره وشعر بو محمودر دفتردار

شيمديه دكين نه قدر زجره كتمشدر اقتضا ايتمزمى

ونزول امنك دن سوء ايتمك حركت ايتمليرى

و قاعده يى دولته مخالف پاشايه مناسبله

كرك ثما متعدلرك وكرك محمود پاشا افندينك

٥ يازمق لازم دكلدر بو عبدالله افندينك

اولطف فلان دفعى و ترتيب جزاسى

ملاحظه ايدوب عرض اينه سه

Özet: Abdullah efendi adında birine verilecek ceza hakkındadır.

Belgenin Çevirisi;

Bu Abdullah Efendi mel'unu katl etmelidir bu kâfirin etmediği kalmadı Mahmud Paşayı bu güne başdan çıkaran bütün bu kâfirin kelâmları olduğundan şübhe kalmadı hastalığı dahi muvâza'adır Mahmud Paşanın askeri akçe mi yer ve din ordusuna müretteb zahîre şa'ir yok mudur bu nasıl şeydir şimdiye değin ne kadar zahîre gitmişdir ve defterdâr ve nüzul emîninden sual etmek iktizâ etmez mi ve kâide-yi devlete muhâlif hareket etmemeleri me'murlara ve gerek Mahmud Paşa'ya münâsibiyle yazmak lazım değil midir bu Abdullah Efendi'nin ol taraflardan def'i ve tertib-i cezâsını mülâhâza idüb arz edesin.

Not: Bu vesika 1. Abdülhamid'in beyaz üzerine hatt-ı hümayudur.

Lügat:

Mel'un: Lanetlenmiş, kovulmuş.

Kelam: Sözler

Muvaza'a: Danışıklı dövüş

Müretteb: Tertip olunmuş

Zahire: Erzak

Şaîr: Arpa

Defter-dar: Bir şehrin para işlerinden sorumlu kimse

Nüzul emini: Askeri lojistiği sağlayan kişi

Sual: Soru

Tertib-i ceza: Cezanın düzenlenmesi

Mülahaza: Dikkatle incelemek, bakmak.

Özet: Hastalığından, sıkıntılarından bahseden Namık Kemâl'e ait 1883 tarihli bir mektup.

Belgenin çevirisi:

Hû

Ma'ruz-ı bende-i mahsûslarıdır

Bir hayli zamandan beri 'arîza takdîmine muvaffak olamadığımdan dolayı ne derece me'yûs ve mahzun olduğumu ta'rif edemem bir taraftan bi'l-mecburiye çıkılan seyahatler bir taraftan da bendehanelerinde zuhur eden hastlıklar başımı kaşımaya mani' olmağda idi nihayet hastalık ziyadeleşti. Vali Paşa hazretleriyle defterdar efendi muslisimizde buraya teşrif ettiler. On günden beri İstanbul'a pederim bendelerine bile bir sey yazamadım. Şu hallere nazaran mazereyetim nezd-i rahîmâneleri makbul olacağından eminim. Her halde mahasin-i enzar-ı maali-âsâr-ı mün'imânelerinin hakk-ı bendeganemde bekasını istirhâm eylerim. Bir aralık çoluk çocuğu görmek bahanesiyle bir iki gün İzmir'e gelebilirsem kulunuz için başkaca bir bahtiyarlık olur. Yine her halde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir

fî 27 teşrîni sânî sene (12)99

Çaker-i mahsûsları

(Namık) Kemâl

Lügat:

Ma'ruz-ı bende-i mahsûs: Özel hizketkarının arzı

Ariza: Küçükten büyüğe yazılan yazı

çaker: Hizmetkar, kul, köle

دائرهٔ مشیخت اسلامیه

هو المعین

بنده ایمه حقیقه دن جوابن اولوجمله دن

بو

خلیفهٔ رسول رب العباد خلد الله تعالی خلافته الی یوم التناد
سلطان محمد رشاد خان خامس افندمز حضرتلرینک بو دفعه شرعا
وقوع بولان سفر همایون نصرت مقروندن مسرت مشحونلرنده بخلوص البال
تجهیز و ارسال بیوردقلری عساکر اسلام نصرهم الله الملک العلام
دشمن دین و ملت اولان قوم ایله جهاد فی سبیل الله تعالی
عزشانه نیت خالصه سیله محاربه و مقاتله ایتمشلریله
(من جهز غازیا فی سبیل الله فقد غزا) حدیث شریفی
منطوق منیفی اوزره خلیفهٔ مشار الیه افندمز حضرتلرینک
غازی اولدقلری شرعا متحقق اولمغله جمیع اوامر و محافل
و منابرده خصوصا خطبه لرده غازی عنوانیله نام نامی شاهانه لری
توصیف و تلاوت اولنمق مشروع و مستحسن اولورمی

الجواب الله تعالی اعلم

اولور

کتبه الفقیر الیه تعالی
حری [illegible]
[illegible]
عفی عنه

Özet: Osmanlı padişahı ve İslam halîfesi olan 5. Mehmed yani Mehmed Reşad, cihân harbi hengâmında seferberlik ve cihat ilan edip İslam ordusunu kafirlere karşı hazırlar. Şer'an gazi ünvanını hak eden sultâna 'gazi' namıyla minberlerde, hutbelerde zikr edilmesinin meşru olduğunu dönemin şeyhulislamı Hayri efendi tarafından fetvâ verilmiştir.

Belgenin Çevirisi;

Bab-ı fetvâ

Daire-i Meşihat-ı İslamiye

Mine't-tevfik

Bu mesele beyânında eimme-i hanifiyeden cevâb ne vecihledir ki

Halîfe-i Resul Rabbü'l-ibad halledallâhu teala hilâfetehu ila yevmi't-tenad Sultân Mehmed Reşad han-ı hâmis efendimiz hazretlerinin bu def'a şer'an vuku' bulan sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrun-ı meserret-meşhunlarında be-hulusü'l-bal techiz ve irsâl buyurdukları asakir-i islam nasarahümüllahü'l-meliki'l-'allam düşman-ı din ü millet olan kavm ile cihad fî sebilillahi teala azze şanuhu niyyet-i halisesiyle muharebe ve mukatele etmeleriyle (men cehheze gâziyen fî sebilillahi fe-kad gazâ) hadis-i şerifi mantuk-ı münifi üzre halîfe-i müşârün-ileyh efendimiz hazretlerinin gazi oldukları şer'an mütehakkık olunmağla cemi'-i evamir ve mehafil ve menabirde husûsâ hutbelerde gazi ünvanıyla nam-ı nami-i şâhâneleri tavsif ve tilavet olunmak meşru' ve müstahsen olurmu? Beyân buyurula?

EL-CEVÂB: Allâhu teala a'lem OLUR.

Ketebehü'l-fakir ileyhi teala Hayri bin Avni El-Ürgübi ufiye anhüma

Lügat:

Bab-ı fetvâ: Fetvâ kapısı,

Daire-i Meşihat-ı İslamiye: Şeyhulislamlık dairesi

Mine't-tevfik: Tevfik Allâh'tandır

Eimme-i Hanifiyye: Hafini mezhebi imamları

Mantuk-ı münif: Büyük kelam

Müşârun-ileyh: İşaret edilmiş, adı geçen kişi.

Mübâhât: Övünme iftihâr etme

Ferîkân: Tüm ve Korgeneraller

E'âlî: İtibarı ve şerefi yüksek zâtlar. İyiler. Günahtan sakınan temiz ve salih amel sahibi kimseler.

E'âzım: İleri gelen büyükler. Büyük adamlar.

Muhtâr: En ulu, pek büyük ve saygıya lâyık kimsele

Sebk: İleri geçme, ilerleme. Öne göçme.

Merğûbe: Sevilen, beğenilen, aranılan

Nâşî: Ötürü

Şâyeste: Yakışan, yaraşır

Taltîfât: İhsanlar, lütuflar, bağışlar

Tesrîn: Sevindirme, sevindirilme

Südûr: Meydana gelme

Mülûkâne: Padişahlara yakışır

Münîf: Yüksek, büyük, ulu

İtîzân: Yetki veya izin isteme

Mutazammın: Tazammun eden, içine alan

Isdâr: Çıkarma

Berât: Yazılı kâğıt ve mektup anlamına gelen Arapça asıllı bir kelime olan berât, herhangi bir memuriyete ve hizmete atananlara veya bir imtiyaz ve muafiyet verilmek üzere padişahın tuğrası ile verilen izin ya da ta'yîn belgesidir.

Özet: Hicri 1161'de 1. Mahmut tarafından Ragıp Paşa'ya yazılmış bir fermândır.

Belgenin Çevirisi:

Tuğra: Mahmud han bin Mustafa el-muzaffer dâimâ

Düstur-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizamü'l-âlem müdebbir-i umuri'l-cumhur-i bi'l-fikri's-sakıb mütemmimi-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâib mümehhid-i bünyanü'd-devleti ve'l-ikbal müşeyyid-i erkan-ı erkani's-sa'adeti ve'l-iclâl el-mahfuf bi-sunufi avatıf-ı'l-meliki'l-a'la Mısrı valisi vezirim Mehmet Rağıp Paşa! Edamallâhu teala cilalehu tevki'i refi,i hümâyûn vasıl olacak. Ma'lûm ola ki Mahruse-i Mısır mustahfazlarından otuz dokuzuncu bölükte Hüseyin Abdullah Nabi' Süleyman Yusuf nam işbu sene-i mübarekede irsâl olunan Mısır hazinesiyle maan taayyün olunuz menazil ve merahilde külli hizmette bulunmağla Mısır'dan gelen mukabele defteri mucebince mezkûra kânûn üzere yevmi bir akçe terakki virilmek emrim olmuştur. Buyurdum ki sadır olan emrim üzere mezkûre kânûn üzere fermânım olan yevmi bir akçe terakkisi vardığı günden tevcîh ve ta'yîn ve deftere kayd ve tasarruf ettiresin. Şöyle bilesin alâmet-i şerifeme itimat kılasın. Tahrîren fî gurre-i şabanü'l-muazzam sene ihda ve sittin ve mie ve elf (1161)

Lügat:

Edamallâh: Allâh devam ettirsin

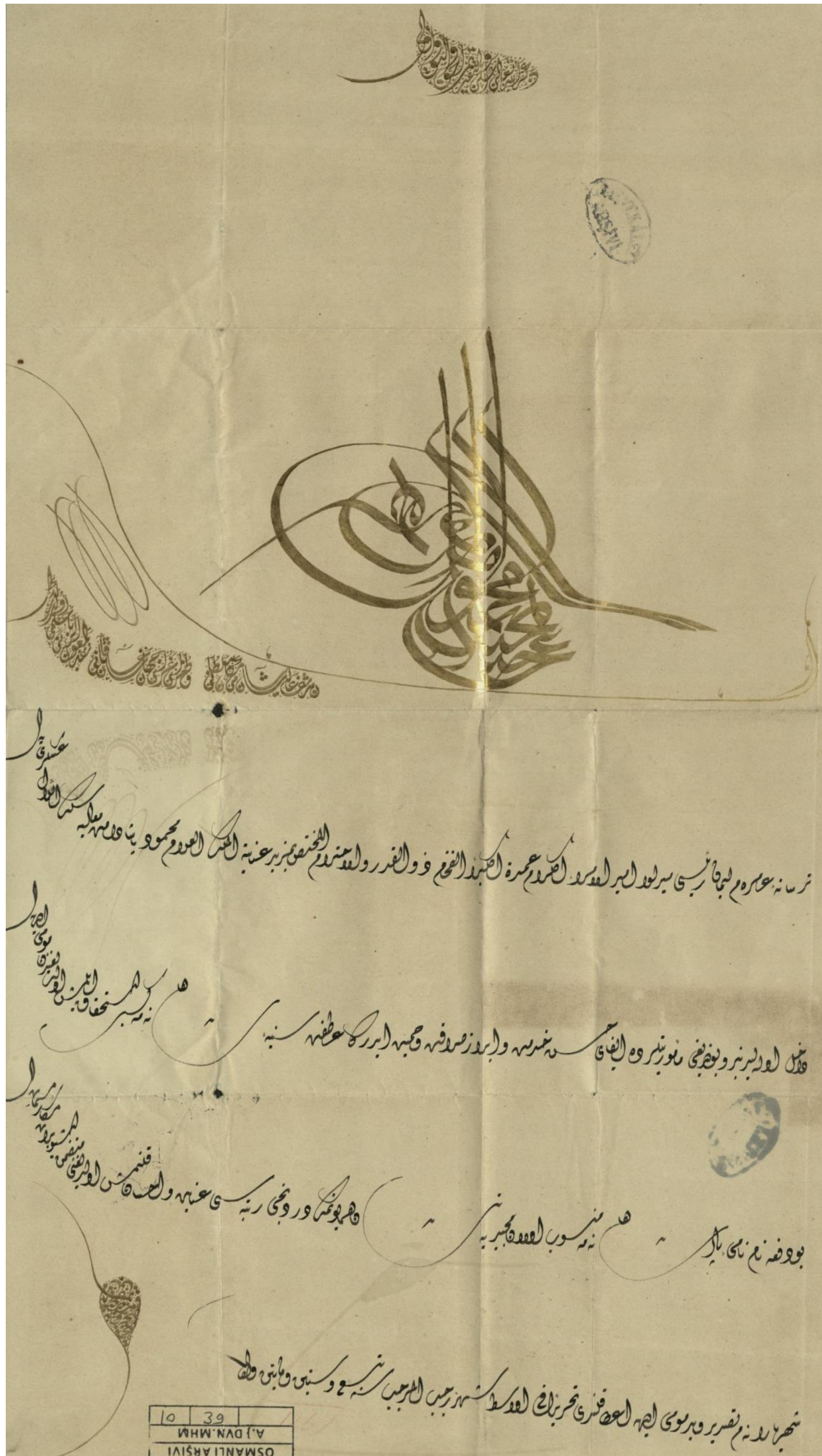
Mahruse: Büyük şehir

Ma'an: Birlikte

Taayyün: Belirme

Menazil: Duraklar

Merahil: Mesafeler, duraklar, menziller

Özet: Hicri 1269 tarihli 1. Andülmecid tarafından Mahmut Paşa'ya verilen 4. derecede bir nişan.

Belge Çevirisi:

Zikrullahi teala a'la ve't-takdîm ehakku ve elyaku ve evla

Tuğra: Abdulmecid Han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ

Nişan: Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı samî-mekân-ı sultânî ve tuğra-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nefeze bi'l-avni rabbanî hükmü oldur ki

Tersane-i 'âmire liman reisi mirliva Emir'ül-ümerâ'il-kirâm 'umdetü'l-küberai'l-fihâm Zü'l-kadri ve'l-ihtirâm el-muhtassu bi-mezîd-i 'inâyeti'l-Melik'il-'allâm Mahmud Paşa dâmet ma'âliyehu silkü'l-leal-i askerîye dâhil olalıdan beru bulunduğu memuriyetlerde ifâ-yı hüsn-i hizmet ve ibrâz-ı sadâkat ve hamiyyet iderek âtıfet-i seniyye-i şâhâneme kesb-i istihkâk eylemiş olduğundan muma-ileyhe bu def'a nâm-ı nâmî-i padişâhâneme mensub olan Mecidiye nişân-ı hümâyûnumun dördüncü rütbesi inâyet u ihsân kılınmış olduğunu mutazammın iş bu berât-ı mekârim-simât-ı şehriyârânem tasdîr ve ber-muma-ileyhe i'tâ kılındı. Tahrîren fi'l-evâsıt şehr-i recebi'l-mürecceb sene tis'a ve sittîn ve mieteyn ve elf

be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahruse el-mahmiyye

Lügat:

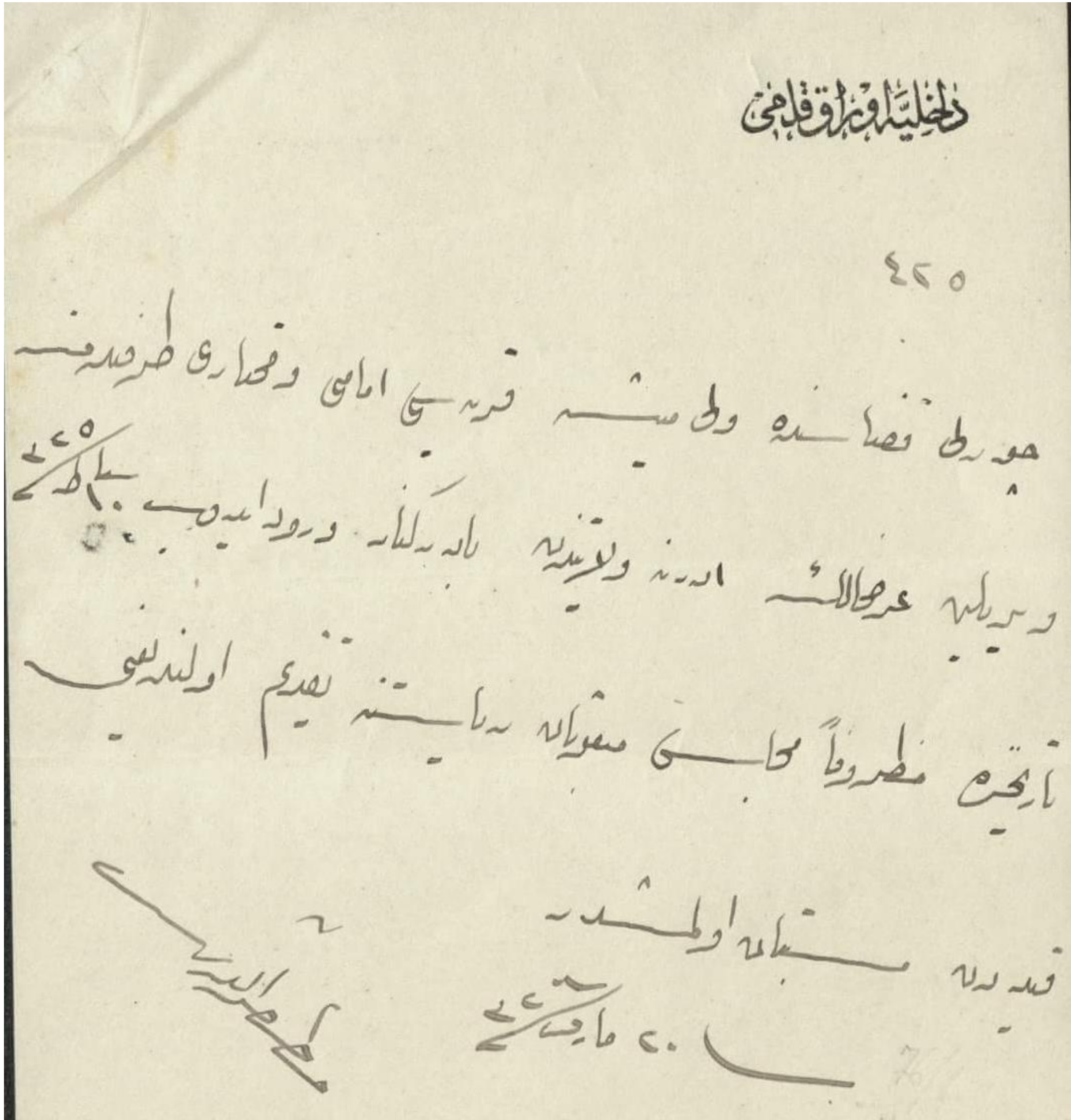
Dâmet ma'âliyehu: Yüceliği artsın

Silkü'l-leâl: İnci dizisi

İfâ-yı hüsn-i hizmet: Güzel hizmetler yapma

İbrâz-ı sadâkat: Sadâkat gösterme

Tasdîr: Yazma

داخلیه وزارتی قلمی

٤٢٥

Özet: Çorlu ilçesi Velimeşe köyü imam ve muhtarının arzuhallarinin kapalı zarfla Meclis-i Meb'ûsâna gönderilmesi.

Belgenin çevirisi;

Dâhiliye Evrak Kalemi

425

Çorlu Kazasında Velimeşe karyesi İmamı ve Muhtârı tarafından verilen arzuhalin Edirne vilayetinden bâ-derkenar vürûd edip 10 Şubat 325 tarihinde mazrûfen Meclis-i Meb'ûsan riyâsetine mazrûfen takdîm olunduğu kayddan müsteban olmuşdur.

fî 20 Mart sene (1)326

bende

Muzaffereddin

Lügat:

Arzuhal: Dilekçe

Ba: İle, beraber. Farsça ek

Ba-derkenar: Derkenar (kağıdın köşelerine yazılan not) ile

Vürûd: Giriş, geliş.

Mazrûfen: Zarflı şekilde

Meclis-i meb'usan: Osmanlıca halk tarafından seçilmiş vekiller meclisi

Müsteban: Meydanda, açıkta, aşikâr olan

Bende: Hizmetkâr, kul, köle.

Özet: Bir kal’abend örneği. Yalancı şahitlk yapan Seyyid Ali’nin cezalandırılmasına dairdir.

Belgenin çevirisi:

Hû

Sahh

Zümre-i eşirradan Seyyid Ali nam müfsid tezvîr-i da'vâlarda gezip ızrar-ı ibada cesaret eylediği ecilden bundan akdem li-ecli't-tedib nefy u iclâ olunmuşiken ber-takrib âsitâne-i sa'âdetime varid ve yine tenbîh ve mütennebih olmayub kema fi'l-evvel da'vâ-yı müzevvire ile ahz olunduğuna binâen ahz ve muhzır ağa mahbesinde mahbûs olmağla dîvân-ı hümâyûn çavuşu mübaşeretiyle rahmeten lil-ibâd merkûm Seyyid Ali te'diben vesaire ibreten Bozcaada kal'asına irsâl ve kalabent olunmak içun izzetlü çabuşbaşı ağaya ve kal'a-i merkûme dizdârına hitaben hüküm buyruldu

fî gurre-i ZA (zilkade) sene (1)184

Lügat:

Eşirra: Şerirler

Müfsid: Bozguncu

Tezvîr: Yalan

Izrâr: Zarar, ziyan

Kema filevvel: Eskiden olduğu gibi

Dava-yı müzevvire: Yalancı şahitlik da'vâsı

Neyf u iclâ: Sürgün ve uzaklaştırma

Kal'a bend: Kale içinde yaşamaya mahkûm

Dizdâr: Kale sorumlusu

Özet: Bozgunculuk, hile, kovuculuk yapan Osman isimli şahsın ıslâh oluncaya kadar cezalandırılmasına dairdir.

Belgenin çevirisi:

Sahh

Seddü'l-bahr dizdârı

Osman nam müfsid ve müzevvir bu tarafta günagün hile ve tezvîratta bulunmaktan nâşî nefy u te'dibi la-büd ve muktezi olmağla müfsid-i müzbur ba-fermân-ı âlî taayyün olunan çavuş mübaşeretiyle Seddü'l-bahr kal'asına ıslâh-ı nef edinceye dek kal'a-bendi için hüküm buyruldu

fî 16 ZA (zilkade) seme (1)184

Lügat:

Labüd: Gerekli

Islâh-ı nefs: Terbiye

Özet: Okul müdürünün haksız surette dört kişiyi okuldan kovması ve Murad ismindeki öğretmenin buna karşı gelmesi.

Belgenin çevirisi;

Hû

Maziden bir yaprak

Hatırât-ı tarihiyenizi biraz geriye atf ediniz. Kendinizi Mekteb-i Mülkiyenin ikinci sınıfında görünüz. O sene mektebde bir tebeddül vaki' olmuş, müşir Ali Nizami paşa mektep nezaretinden gitmiş yerine belâ-yı iltimas ile mechûl bir müdür gelmis idi. Birer bahane ile bir kaç talebe kovmağa karar verilmiş idi. Kura dört nev-resîdeye isabet etmiş. Dördü de usul-ı vechle mektebden tard olundular. İşbu dört nev-resîdenin birisi şimdiki Hâriciye nazırı, diğeri Maarif nazırı üçüncüsü Kudüs mutasarrıfı Suphi beğ, dördüncü de Sadrıazam Hakkı Paşa'dır. İşbu matrudlar her nasılsa mektebe girdiniz. Nimet-i maarifden lutf-ı devlet ve milletden mahrum kalmadınız. Bilmem ki unutunuz mu? Bir sebebden dolayı tekrar mektebe girdiniz. İkmâl-i tahsîl ettiniz, kemâle erdiniz, ricâl sırasına geçdiniz. Buna sebeb bir alay muteber rütbeli muallimler içinde tek başına ayrılmış olan biri daha doğrusu bir muhacir parçası yani Murad beğ idi. Murad beğ aile sahibi idi. Cüzi bir maaş ve başka tarafdan bir geliri yok idi. Evlad ü ıyâlini düşünmedi, hatırına bile getirmedi. Şu haksız yere talebe tardının kendisine fazla taalluku yok idi. O haksızlığa uzakdan şahid olmağı kabûl edememiş idi. Muallimler yalnız aylık almağa me'mur değildir. Îcâbında adap dersi vermekle de mükellef addetmiş idi. Muallimlikten istifa etti. Yerine başka muallim bulamadılar tekrar kendisine müracaatla istifasının geri alınmasını iltimâs ettiler. İşte o vakit matrûd dört talebinin mektebe alınıp ikmâl-i tahsillerine müsaade olunduğu halde istifasını geri alacağını iddia ve ısrar etti ve muvaffak da oldu. Murat Bey uhde-i hamiyyetine düşen vazîfeyi îfâ etti Şimdi nöbet sizindir. Baki ihtiramatını takdîm ederim

fî 10 Mart sene 1326

bende

Hatif

Özet: 1899 tarihli es-Seyid Ahmed Reşid mühürlü bir arzuhaldir.

Belgenin çevirisi;

Hû

Maruz-ı bendeleridir

Bimennihi ve keremihi teala, eser-i teveccühât-ı maâlî-inayât-ı mün'imaneleriyle Dersa'âdet'e muvasalet müyesser-kerde-i Rabb-i izzet oldu. Az vakit içinde hak-pa-yı âlilerine hâsıl olan ubudiyet-i samime-i çakeranemin istilzam edeceği sadâkat dairesinde ve her bir mahalde kalbime yek-ahenk olarak müslim-i âlem olub izhar ve ifhamına hacet görülmeyen istikamet ve nezahet ve 'ulviyyet-i fitriyyelerinin da'âvât-ı hayriyet-âyât-ı kerîmânelerine terdifiyle tekrâr ve tezkâru ehâss-ı vazaifemden olduğunun arzıyla dâimâ muhtâc bulunduğum biz tevecvuhât-ı bende-nevâzîlerinin kemâkân fark-ı sermede lem'a-nisar olması istirhamına mücaseret eyledim. Olbabda ve her halde emr u irade efendim hazretlerinindir.

fî 15 ağustos sene (1)315

bende

Es-seyyid Ahmed Reşid

دودولت مكينه عرض داعی كمينه بودر كه خطاء عفو درياوقا قصبه مدينه مزبوره ده واقع دانيال النبی عليه السلام
تربه سی وقفندن وقف مزبور ده اولمه اوزره يومی ايكی اقچه وظيفه ايله جزء خوانلق اولادندن حافظ السيد مصطفی خليفه ويومی
بر اقچه وظيفه ايله امامی اولادندن مزبور السيد مصطفی خليفه بلا ولد فوت اولوب يری خالی وخدمت لازمه سی معطل اولمغين
مدينه مرقوم سكنه سندن حسين بن حسين هر وجهله جهتين مذكورتينك عهده سندن كلمكله جهتين مذكورتين متوفای مرقومك
محلولندن مرقوم حسين بن حسينه قوللری اوزرينه توجيه ويدينه برات شريف عاليشان صدقه واحسان بيورلمق رجاسنه
دردولتلو مدار عرض واعلام اولندی باقی امر حضرت من له الامركدر

العبد الداعی الحاج محمد
المولى بخلافه بمدينه طرسوس

Özet: Tarsus'ta Danyal alehisselâm türbesi vakfından alınmak üzere günlük iki akçe ücetle imam olan zâtın vefatından dolayı Hüseyin b. Hüseyin'in imam olarak atanılmasına dairdir.

Belgenin çevirisi;

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâî-i kemîne budur ki

Sultân Gavri evkafından medine-i Tarsus'ta vaki' Danyal en-nebi aleyhisselâm türbesi vakfının vakf-ı mezbûrdan olmak üzere yevmi iki akçe vazîfe ile hayırha olan Hafız Es-Seyyid Mustafa halîfe ve yevmi bir akçe vazîfe ile imamı olan mecbur es-seyyid Mustafa halîfe bila-veled fevt olup yeri hâli ve hizmet-i lazımesi mahlûl olmağla medine-i merkûme(de) sakin Hüseyin bin Hüseyin her vecihle ciheteyn-i mezkûreteynin uhdesinden gelmekle ciheteyn-i mezkûreteynin müteveffâ-yı merkûmun mahlûlünden merkûm Hüseyin bin Hüseyin kulları üzerine tevcîh ve yedine berât-ı şerif-i âli-şân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına der-i devlet medara arz ve i'lâm olundu. Baki emr men lehü'l-emrindir.

El-abdü'd-dai el-hac Mehmed

El-müvella hilafe bi-medineti Tarsus

Özeti: Tarsus'ta bulunan Ashâb-ı Kehf mağarası bitişiğindeki caminin tamir edilmesiyle ilgili bir vesikadır.

Belgenin çevirisi;

Hû

Adana Vilayeti

Mektubi kalemi

Aded

196

Ser-kurena-yı hazret-i şehr-yari Devletlü Hacı Ali Paşa hazretlerine

Devletlü efendim hazretleri

Tarsus'a iki saat mesafede vaki' Ashâb-ı Kehf hazeratının gâr-ı şerifleri ittisalilinde bulunan cami'-i şerif ile minare ve ebniye-i sairenin kırk bin küsür kuruş sarfı ile inşa ve tamiri lüzûmuna dair Mersin sancağı mutasarrıflığından ba-tahrîrat irsâl bulunan Tarsus kazası Meclisi idaresinin masasıyla keşf-i evvel defteri aynen ve leffen takdîm kılınmış olmağla icrâ-yı îcâbı husûsuna müsaade-i celile-i daver-i ekremileri şayan buyurulmak bâbında ve herhalde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir

14 cemaziyelevvel sene 322 ve 14 Temmuz sene 1320

Adana Valisi

bende

Süleyman Bahri bin Hurşid

باب عالی
دائرهٔ صدارت عظمی
مکتوبی قلمی
عدد
١٧٠٢

٥

داخلیه نظارت جلیله‌سنه

دولتلو افندم حضرتلری

طرسوسه ایکی ساعت مسافه‌ده واقع اصحاب کهف حضراتنك مغارهٔ شریفه‌لری اتصالنده‌کی جامع شریف ایله مناره و ابنیهٔ سائره‌نك قدیمدن کسور
عوده حرفیه انشا و تعمیری اضنه ولایتنده عشر و اسقاط اولنه‌رق مبلغ مذکورك اوقافك فضلهٔ وارداتندن اعطاسیله انشا آته و تعمیراتنه
لازمه‌نك اجراسی شرفصدور بیورلان اراده‌ء سنیه‌ء حضرت خلافتپناهی ایجاب جلیلندن بولنمغله مابین همایون باشکتابت جلیله‌سندن بالتذکره خصوصیه
انبا و اوقاف همایون نظارت جلیله‌سنه تبلیغاته اجرا قلنمغله اولبابده ولایته معلومات اعطاسی همت حمیت سنیه‌لرینه تذکرهٔ سناوری ترقیم قلندی افندم

فی ٤ جمادی الآخره سنه ٢١ و ٤ اغستوس سنه ١٩

صدراعظم
فرید

Özeti: Tarsus'ta bulunan Ashâb-ı Kehf mağarası bitişiğindeki caminin tamir edilmesiyle ilgili bir vesikadır.

Belgenin çevirisi;

Hû

Babıali

Daire-i Sadâret-i Uzma

Mektubi kalemi

Aded

1702

Dahiliye nezare-i celilesine

Devletlü efendim hazretleri

Tarsus'a iki saat mesafede vaki' Ashâb-ı Kehf hazeratının gâr-ı şerifleri ittisalindeki cami'-i şerif ile minare ve ebniye-i sairenin kırk bin küsür kuruş sarfıyla inşa ve tamiri Adana vilayetinden arz ve iş'ar olunarak meblağ-ı mezkûrun evakafın fazla-i varidatından itasıyla inşaat ve tamirât-ı lazımenin icrâsı şeref-sudur buyurulan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhi îcâb-ı celilinden bulunduğu mabeyn-i hümâyûn başkitabet celilesinden ba-tezkire-i husûsiyye inbâ ve evkaf-ı hümâyûn nezaret-i celilesine tebligat icrâ kılınmış olmağla vilayete ma'lûmat i'tasına himmet buyrulması siyakında tezkire-i senaveri terkim kılındı efendim

fî 4 cemaziyelahir sene 322 fî 3 Ağustos sene (1)320

sadrazam

Ferit

Özet: Tarsus'ta Danyal peygamberin bulunduğu cami ile kabr-i şeriflerinin tadilatı ile ilgili arşiv belgesidir.

Belgenin çevirisi;

Dahiliye Mektubi Kalemi Müsevvidata Mahsûs Varakadır.

Evrak numarası 192

Müsevvidi ismi: bende Hasan

Tesvidi tarihi: 7 teşrînievvel sene (1)309

Tarihi tebyiz

Arabi: 13 rebiulahir sene 311

ve fi

Rumi: 11 teşrînievvel sene 309

Huzûr-ı Ali-i Hazret-i Sadâret-penâhiye

Müberrât-ı mühassenât-ı gâyât-ı cenâb-ı hilâfet-penâhi cümle-i mübeccelesinden olarak Tarsus'ta tevsi'an ve tecdîden inşası mukteza-yı emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i padişahiden bulunan Danyal aleyhisselâm cami' ve merkad-i şeriflerinin vaz'-ı esası resminin îfâ ve mebaliğ-i lazımesi taraf-ı müstecmi'u'l-mecd-i ve'ş-şeref cenâb-ı milk-dariden tesviye olunmak üzere Ashâb-ı Kehf hazerâtı gâr-ı şerifleri üzerine yapılacak diğer cami-i şerif ile müştemilatının keşfi icrâ olunmasından dolayı dua-yı füzunî-i ömr ü şevket-i hazret-i tacdarinin eda kılındığına ve arz ve teşekkürat ve tahmidata dair Tarsus nakibü'l-eşrafı ile ulema ve vücûhu tarafından mahtûmen gönderilen varaka leffen takdîm kılınmış olmağla ol-babda

Özet: Midilli adasında Kalonya kazsında katl, hırsızlık gibi türlü fiiller işleyen Gazanferoğlu isimli şahsın kalebent edilmesi.

Belgenin çevirisi;

Sahh

Buyruldu

Kapudan-ı derya kapudanı olub kapudan-ı derya vekili olan Mir Hasan zîde mecduhuya ve Limni dizdârına hüküm ki

Midilli ceziresinde vaki Kalonya kazasında bir müddetten beri zuhur ve katl-i nüfus ve nehb-i emvâl misüllü şekavet ve habasete cesaret eden Gazanferoğlu demekle meşhur şaki bu esnada hevasına tabi bir miktar eşkıya ile Molova kazası havalisinde geşt ü güzar ve ibadullaha isal-i madarr ve hasar eylediği Molova zabıta tarafından ihbar ve ta'yîn olunan adamlar ile muharebeye ibtidar ve hılal-i muharebede mecruhan Midilli tarafına firâr edip Göle nam karyeye vurudunda serdarı ahz ve midilliye bade'l-ihzar Midilli kalesine kalebent olmuşiken bazı kimesnelerin ianet ve himayetine ve hala alaybeyi İshak nam müfsidin sıyanet ve kefaletiyle şaki-i mezbûruz sebili tahliye olunmak üzere kefile rabt ve tescil-i şer'i olunduğu sahihan ihbar olunmağla sen ki kapudan-ı derya vekili mumaileyhsin bimenihi subhanehu ve teala cezire-i merhûmeye vürûdunda istiknah-ı keyfiyet-i mezkûreye mübaderet ve kefili merkûm marifetiyle şaki-i mezbûru alâ eyyi hâlin buldurup Limni kalesine kalebend ve keyfiyeti Der-sa'âdetime i'lâma müsaraat etmek fermânım olmapın imdi ber-vech-i muharrer cezire-i merkûmeye vurüdunda keyfiyetin istiknahına mübaderet ve kefil-i mezkûr marifetiyle şaki-i mezbûru Ale eyyi vechi kâne buldurup Limni kalesine kalebend ve keyfiyeti der-aliyyeme arz ve i'lâma müsaraat eyleyesin ve sen ki kal'a-i mezbûre dizdârı merkûmsun. Vusulünde şaki-i mezbûru dizdârı olduğun kal'a-i mezkûrede muhkem haps ve kal'a bend eyleyüb emr-i şerifim sadır olmadıkça sebili tahliye olunmasından ve bir tarîkle firâr ve gıybetten be-gâyet hazer ve mücânebet ve vusulünü tahrîr ve işaret eylemen bâbında

fî evail-i M. (muharrem) sene 1183

Kayd-şüd

Lügat:

Zide-mecduhu: Ululuğu artsın

Dizdâr: Kale sorumlusu

Cezire: Ada

Katl-i nüfus: İnsanların öldürme

Nehb-i emvâl: Malların yağmalanması

Şekavet: Eşkıyalık

Habaset: Alçaklık

Geşt ü güzar: Gezip dolaşma

İsal-i madarr: Zararların gelmesi

Bade'l-ihzar: Hazırladıktan sonra

Hazer: Sakınma

Mücânebet: Sakınma

حضوره

فضلتلو طاهر افندی

بالوصول سلام ایدرم استفسار خاطر عالیلری برکرکده سؤال بیورلور

الحمد لله تعالی وجودمجه کدرم یوقدر بالکز کی عائلمه احوال

صحیه‌سنده آکاه اولمدیغم جهتدن بنی مکدر ایدییور بالوصول کندوسنه

متعدد دفعه‌لرده مکتوب ارسال ایتدیکم ایسه‌ده هیچ بریسنه

جوابنه موفق اولمدم مع ما فیه بناء علیه ذات عالیکزه مراجعت

ایتمکلکم قبول اولنور بو خصوصده مرحمتاً بنالرینه بر جواب

اعطا ایتدیکزه حسن توجهکزده انتظار ایله سلام افندم

فی ۲۶ ... ۶

۱ معلوم فرونجی احمد جاقش

طرفنده

ادرکم

هندستانده برمانیا ایالتنده مکتیلا عثمانلی اسیری

عرب قرارکاهنده

۲۴۹۷ نمرولی یاولیلی احمد چاوش تحریر ایدییر

Özet: Hindistan'a esir kampında bulunan Ahmed Çavuşun mektubudur.

Belgenin çevirisi:

Hû

Huzûra

Faziletlü Tahir Efendi

Bilhassa selâm ederim. İstifsar-ı hatr eylerim. Bendelerinden sual buyurulursa elhamdulillahi teala vücudumda kederim yoktur. Yalnız ki ailemin ahvâl-i sıhhiyesinden aga(h) olamadığım cihet beni mükedder ediyor. Bilhassa kendisine müteaddid defalarca mektup irsâl etti isem de hiçbirinin cevâbına muvafık olamadım. Maamafih binâenaleyh zât-ı âlinize müracaat etmekliğim kabûl olunursa bu husûsta merhameten bendelerine bir cevâb i'zam etmenize hüsn-i teveccühünüzden intizar eylerim efendim.

fî 6 ağustos sene (1)336

Ma'lûm fırıncı Ahmed Çavuş tarafından

Adresim

Hindistanda Birmanya eyaletinde külliyetlen Osmanlı üsera-yı harb karargâhında

5497 numerolı Pavlulu Ahmed Çavuş tahrîr edilir

Lügat:

İstifsar-ı hatr: Hatır sorma

Ahvâl-i sıhhiye: Sağlık durumu

Mükedder: Kederlenme

Maamafih: Bununla beraber

İ'zam: Yollama

Üsera-yı harb: Savaş esirleri

Özet: Bursa'da bir tekke şeyhinin vefatı üzerine boş kalan göreve Şeyh Mehmed'in atanma talebi.

Belgenin Çevirisi;

Sa'âdetlü devletlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun

Bu daileri hazret-i şah-ı nakş-bendi hazretlerinin halîfesinden olup Brusa'da vaki tekyede şeyh olup fukaramızın medar-ı ma'işeti olmayup mevsul cizyesi malından almak üzre yevmi sekiz akçe vazîfeye mutasarrıf olan es-Seyyid Mehmed fevt olup mahlûl olmağın merâhim-i aliyyelerinden niyaz olunur ki mezbûrun fevtinden bu dailerine yevmi sekiz akçe vazîfesi Brusa mizan-ı hariri malından almak üzre babda üç akçe ihsân-ı sadaka buyurulmak bâbında fermân devletlu sultânım hazretlerinindir.

Ed-dai eş-Şeyh Mehmed

nakşibendi

sakin-i Brusa

hâlâ

Lügat:

Dai: Dua eden

Medar-ı maişet: Geçim kaynağı

Mevsul: Birleşmiş

Fevt: Ölü

Belgenin çevirisi:

Hû

Guruş baha 1000

Yalnız bin guruştur

Hüce Ohan

Merhûm Kütahyalı Ömer Paşa'dan Abdi Paşa efendimiz hazretlerinin aldıkları çiftlikleri bahasından zimmet-i müşârünileyhte olan meblağdan bu defa dahi yalnız bin ğuruş ita eylemenizi devletlü ağa efendimiz hazretleri emr buyurmalarıyla i'ta eyleyüb işbu takvîlimizi hıfz eyleyesiz

fî 17 Z (zilhicce) sene (1)193

Es-seyyid mühürdar Mehmed Emin ağa hâlâ

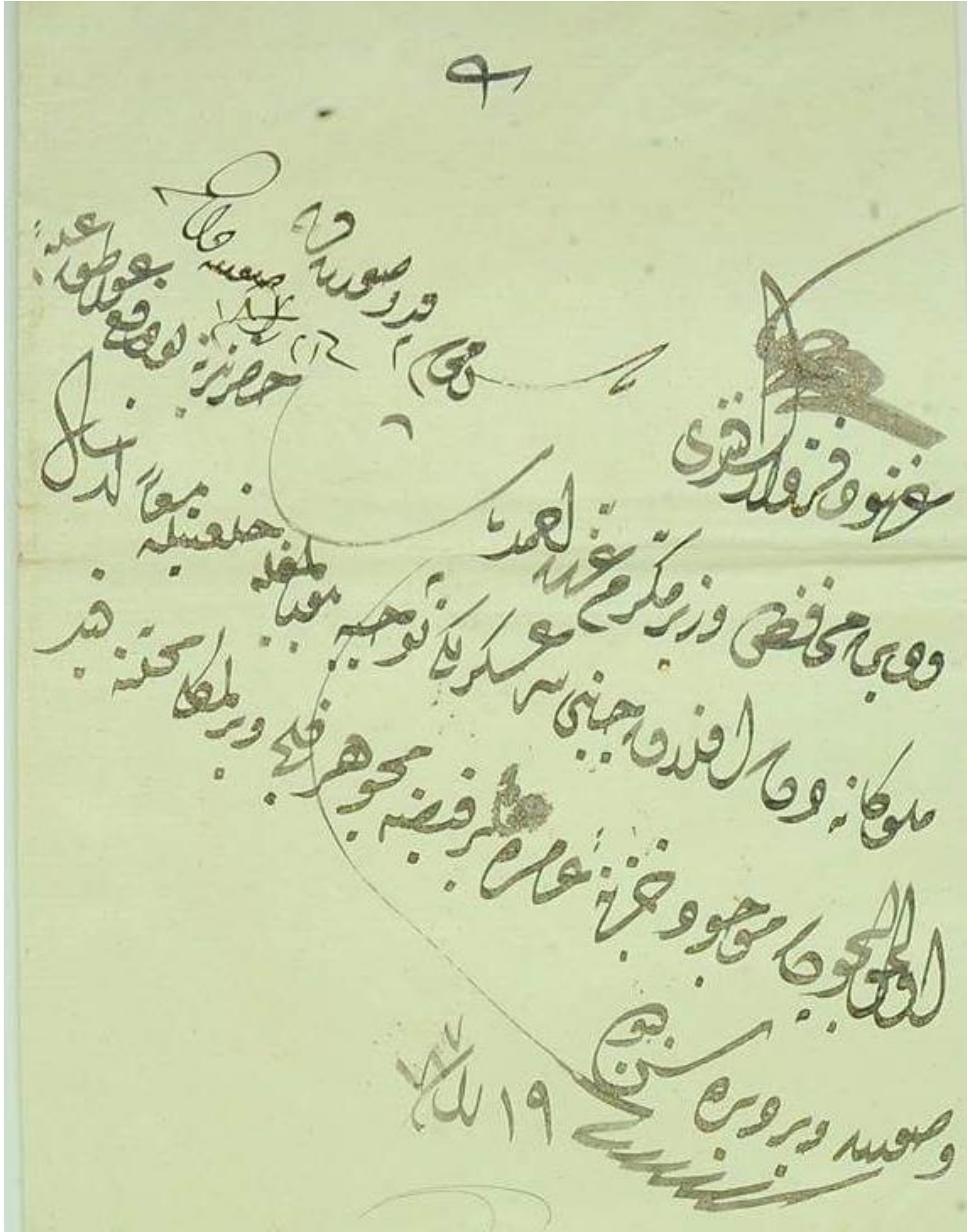
Lügat:

Hüce: Hoca

Zimmet-i müşârünileyh: Adı geçenin zimmetinde olan

Baha: Değer, kıymet

İ'ta: Vermek

Özet: Vidin muhafızı vezir İzzet Ahmed Paşa'ya Eflak ser-askerliği görevinin verilmesi.

Belgenin çevirisi:

Hû

Sahh

İzzetlü defterdar efendi

Vidin muhafızı vezir-i mükerrem İzzet Ahmed Paşa hazretlerine bu defa avatıf-ı aliyye-i mülûkânaden Eflak canibi ser-askerliği tevcîh buyrulmağla hıl'atiyle maan irsâl olmak içun mevcud hazine-i amireden bir kazba mücevher kılıç virilmekle mahaline kayd ve suret virdiresiz deyu buyruldu

19 RA (rebiülevvel) sene (1)187

Baş muhasebeye kayd ve suret verilmek

Suret-dade

fî 21 RA (rebiülevvel) sene (1)187

Lugat:

Ser-asker: Ordu kumandanı

Hıl'at: Padişah tarafından takdîr edilen kişilere süslü elbise, kaftan giydirme

Maan: Beraber

Suret-dade: Suret verildi

Özet: Yanya sancağı mutasarrıfı Depedelenli Veli Paşazade Ali Paya'ya vezaret rütbesinin verilmesi.

Belgenin çevirisi:

Hû

Sahh

Buyruldu

Şeref-yafte-i sudur olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrun mucebince hala ber-vech-i arpalık Yanya sancağına mutasarrıf Depedelenli Veli Paşa zade Ali Paşa mir-i miran-ı kiramın emektar ve sadâkatkar ve her vechle müstehak-i inâyet ve sezavar-ı atıfet-şiarı olduğuna binâen memur olduğu hidemât-ı aliyyenim küllisinde bezl-i makdur ve sa'y-ı mevfur eylemek üzere rütbe-i vâlâ-yı vezaret tevcîh ve dîvân-ı hümâyûndan emr-i şerifi temrir olunmak

2 L.(Şevvâl) sene (1)213

Lugat:

Şeref-yafte: Şeref bulmuş

Sezavar: Lâyık

Bezl-i mevfur: Bol bol verme

Rütbe-i vâlâ: Büyük rütbe

Temrir: Verilme

حضور عالیلرینه

مورود ٢٧

١٣٢٦

افندم!

آلتی سنه لك اسارتمده مملکتمدن هیچ بر حوادث آلامدیغم
جهتیله ذات عالیلرینه مراجعته مجبور اولدم.
بن کیتدیکمده پاسینلرك آره ویره‌ن قریه سنده [illegible] اوغلی صبری کیم
بیدر ووالده‌مدن و هیچ بر اقربامدن معلوماتم یوقدر.
لطفاً محلنده اقربا و متعلقاتمك حیات و مماتلرینك تحقیقیله
طرفمه هیچ بر معلومات اعطاسنی حضورکزدن رجا استرحام
ایدرم. ارضروم ولایتینك پاسین ناحیه قصبه سنده
خاماص قریه سنده حاجی عثمان افندی زاده سواری یوزباشی
ذهنی افندی دخی وار ایدی. مومی الیهك کیفیتی معاملات
ذاتیه ده تحقیق بیورلدیغی تقدیرده اوده اخطار
ایله ده عائله‌م حقنده بر معلومات آلمه ایدیم
ایجابنك اجراسنه مساعدت بیورولمسنی
استرحام ایلر و بو وسیله ایله ده تقدیم احترامات
ایلرم افندم.

آلای طوپچی

اخرادنده قولی

پاسینلی

علی اوغلی صبری

Özet: Hindistan'da esir bulunan Paslinli Sabri'nin mektubu.

Belgenin çevirisi;

Huzûr-ı âlîlerine

Efendim!

Altı senelik esaretimde memleketden hiç bir havadis alamadığım cihetle zât-ı âlilerinize müraca'ata mecbur oldum. Bendeniz Pasinler'in Akviran karyesinden Molla oğlu Sabri'yim. Peder ve validemden ve hiç bir akrabamdan ma'lumatım yokdur. Lütfen mahallinden akraba ve ta'allukatımın hayat ve ematlarının tahkîkiyle tarafima sahih bir ma'lumat itasını son derece istirham ederim. Erzurum vilayetinin Narman kasabasının Hamas karyesinde Hacı Osman Efendizade süvari yüzbaşılarından Zihni Efendi dahi dayımdır. Muma-ileyhin kendisi mu'amelât-ı zâtiyyeden tahkîk buyurulduğu takdîrde o vasıta ile de ailem hakkında bir ma'lumat elde edilebilir. İcabının icrâsına vesatet buyurulmasını zât-ı kerem-kârilerinden istirham eyler ve bu vesile ile de takdîm-i ihtiramat eylerim efendim.

20 Haziran sene (1)920

22. Topçu alayı altıncı cephane kolu efrâdından Pasinli Ali oğlu Sabri

Lügat:

Huzûr-ı âlî: Büyük huzûra, yüce makâma

Havadis: Olaylar

Cihet: Yön, taraf

Peder: Baba

Valide: Anne

Memat: Ölüm

Taallukat: Akraba

İ'ta: Bilgi verme

Sahih: Doğru, gerçek

Karye: Köy

Mumaileyh: Adı geçen

Muamelât-ı zâtiye: Kişlerle ilgili işlemler

Tahkîk: Araştırma

Ma'lûmât: Bilgi

İcrasının îcâbı: Gereğinin yapılması

Vesatet: Aracılık

Kerem-kâr: Kerem ede, eli açık

İstirham: Ricâ

Takdîm-i ihtiramat: Hürmetler sunma

Efrâd: Fertler, kişiler

Özet: Süleyman Nazif'in vefatı üzerine kardeşi Ali Faik'e Trabzon valisinin taziye mektubu.

Belgenin Çevirisi;

9 kânûnısânî sene 1927

Muhterem kardeşim efendim

Felâketimiz büyüktür ve müşterektir sevgili kardeşimiz ve ağabeyimizi gâib ettiğimize figânla nümayan-ı taharriyâtla acıdım. İki gün birşey yazmağa gezmeğe yemeğe içmeğe tâkatim kalmadı. Hala o te'sirin altındayım. Ma'mafih cebr-i nefs ile şu ta'ziyenameyi yazabiliyorum. O büyük simayı her türk her vatandaş bilir ve takdis eder makâmı cennât-ı alişandır. Muhterem ablamıza ve kerîmeleri kızlarımıza hürmet ve tesellilerimi arz buyurunuz. Ah Faik'im kim bilir ne derece müte'essir oldunuz. Evet, onun yerini dolduracak vefakar aziz bir kardeş ikimiz de bulamayacağız. Allâh sizlere tükenmez ömürler versin iki gözüm kardeşim bizim işlerimiz bitmediğinden yaza kadar buradayız inşaallâh İstanbul'da görüşürüz.

Muhterem kardeşiniz

sâbık Trabzon valisi

(imzâ) Cemal

Kütahya

Lügat:

Muhterem: Saygıdeğer

Müşterek: Ortak

Nümayan: Açık

Taharriyat: Araştırmalar

Ma'a ma fih: Bununla beraber

Cebr-i nefs: Nefsin zorlaması

Cennât-ı âlişan: Şanı yüce cennetler

Müteessir: Üzüntü duyan

Sâbık: Geçmiş

Özet: Geredeli Halil namında bir şahsın medrese talebelerine uygunsuz davranışları sebebiyle nefy edilmesine dairdir.

Belgenin çevirisi;

Maruz-ı da'i-i devlet-i aliyyeleridir ki

Süleymaniye cami'-i şerifi havlusunda kâin, tahta medrese sakinlerinden olub el'ân bab-ı cenâb-ı ser-askeride mahbûs olan talebeden Geredeli Halil nâm şahıs talebe-i ulûma gayr-ı lâyık hilâf-ı rızâ bazı harekât-ı nâ-revaya ictisârı sebebiyle merkûmun li-ecli't-te'dib İznikmid kazasına nefy u iclâsı bâbında fermân-ı âlileri mercudur el-emru li-men lehü'l-emr. Hurrire fi'l-yevmi'l hâmis min Saferi'l-hayr li-sene hamse ve hamsin ve mi'eteyn ve elf.

ed-dâî Mekki-zâde Mustafa Âsım

Ufiye anhumâ

Lügat;

Maruz: Arz edilen

Da'î: Dua eden, davet eden

Devlet-i Aliyye: Büyük devlet, Osmanlı

Havlu: Avlu

Kâin: Bulunan

El'an: Şimdi

Gayr-ı lâyık: Uygunsuz

Hilaf-ı rıza: Rızası olmadan

Harekât-ı na-reva: Yakışmayan hareketler

İctisar: Cüret etme

Merkûm: Adı geçen

Li-ecli't-te'dib: Edeblenmesi, ders alması için

Nefy u iclâ: Sürgün ve uzaklaştırma

Mercû: Ricâ olunan

Özet: Sahte memur olarak kendini tanıtıp suçüstü yakalanan Ahmed isimli şahsın kalebend edilmesi.

Belgenin çevirisi;

Bozcaada Kal'ası dizdârına hüküm ki

Bundan akdem Ahmed nâm kimesne sahte tebdîl çukadâr şeklinde gezüb bakkâlların peynirlerini vezn ider iken ahz ve i'lâm olundukda Bozcaada Kal'asına kal'abend ve iki sahlu fermân sâdır olmadıkça ıtlâk olunmamak üzere sâdır olan emr-i şerîfim kal'a-i mezbûre kal'abend olunmuşidi lakin bu def'a hâline merhameten ıtlâkın i'lâmı içün fermân sudûruna binâen hâlâ rikâb-ı hümâyûnumda sekbânbaşı olan Mehmed dâme-mecduhû i'lâm itmeğin i'lâmı mucebince fi-maba'd kendü halinde olub bu makule ve ahar güne bir dürlü harekette bulunmamak şartıyla bu def'a merhameten cürmünde afv olunmak

ıtlak ve sebeb-i tahliye olunmak bâbında fermân-ı âlî yazılmışdır. Evail-i B. (recep) sene 1151

Lügat:

Dizdâr: Kale sorumlusu

Tebdîl: Değişiklik

Çukadar: Çuhadar, memur

Vezn: Ölçme, tartma

Ahz: Alma

İ'lam: Bildirme

Kal'a bend: Kalebent, kalede tutulma

Sahh: Doğrudur. Resmî yazılarda konulan işaret

Itlak: Bırakma

Binâen: Dolayı

Rikâb-ı hümâyûn: Padişah huzûru

Sekban başı: Osmanlı İmparatorluğu'nda, ordunun sınır boylarında görev yapan bir asker sınıfının başı.

Dame mecduhu: Allâh büyüklüğünü devam ettirsin

Mucebince: Gereğince

fîmaba'd: Bundan böyle

Makule: Tür, çeşit

Ahar: Başka, diğer

Cürm: Suç

Özet: Diyarbakır Hani’ye nefy olan eski bir miralay olan Timur Beğin suçunun affedilmmesi

Belgenin çevirisi;

Kürdistan Valisi’ne
Yazılı

Sâbık Avniye Miralayı olub töhmet-i sabitesine mebni üç mâh müddetle fî 11 Zilka'de sene (1)276 tarihinde Diyarbekir’e muzâf Hani Kasabasına nefyolunmuş olan Hacı Timur Beğin afv u ıtlâkı Kürdistan Meclisinin vârid olan mazbatasının isti'zan kılınmasıyla keyfiyet meclis-i vâlâya lede'l-havâle mir-i mümâileyhin müddetini ikmâl eylediği reviş-i halden anlaşıldığından usül-i

vechile ıtlâkı husûsunun savb-ı düstûrilerine bildirilmesi tezekkür kılınmağla îcâbının icrâ ve inhâsına himmet buyurmaları siyâkında şukka.

Lügat:

Sâbık: Geçmiş

Töhmet: Suç. Zan

Mebni: Dolayı

Mah: Ay

Muzaf: Bağlı

Nefy: Sürgün

Itlak: Bırakma

Varid: Gelen

Mazbata: Karar, kararname, tutanak

İstizan: İzin isteme

Keyfiyet: Durum

Meclis-i vâlâ: Büyük meclis

Lede'l-havâle: Havâle ile

Mir: Bey

Mumaileyh: Adı geçen

Reviş: Hal, tarz

Savb-ı destûri: Müsaade eden tarafa

Tezekkür: Hatırlatma, ele alınma

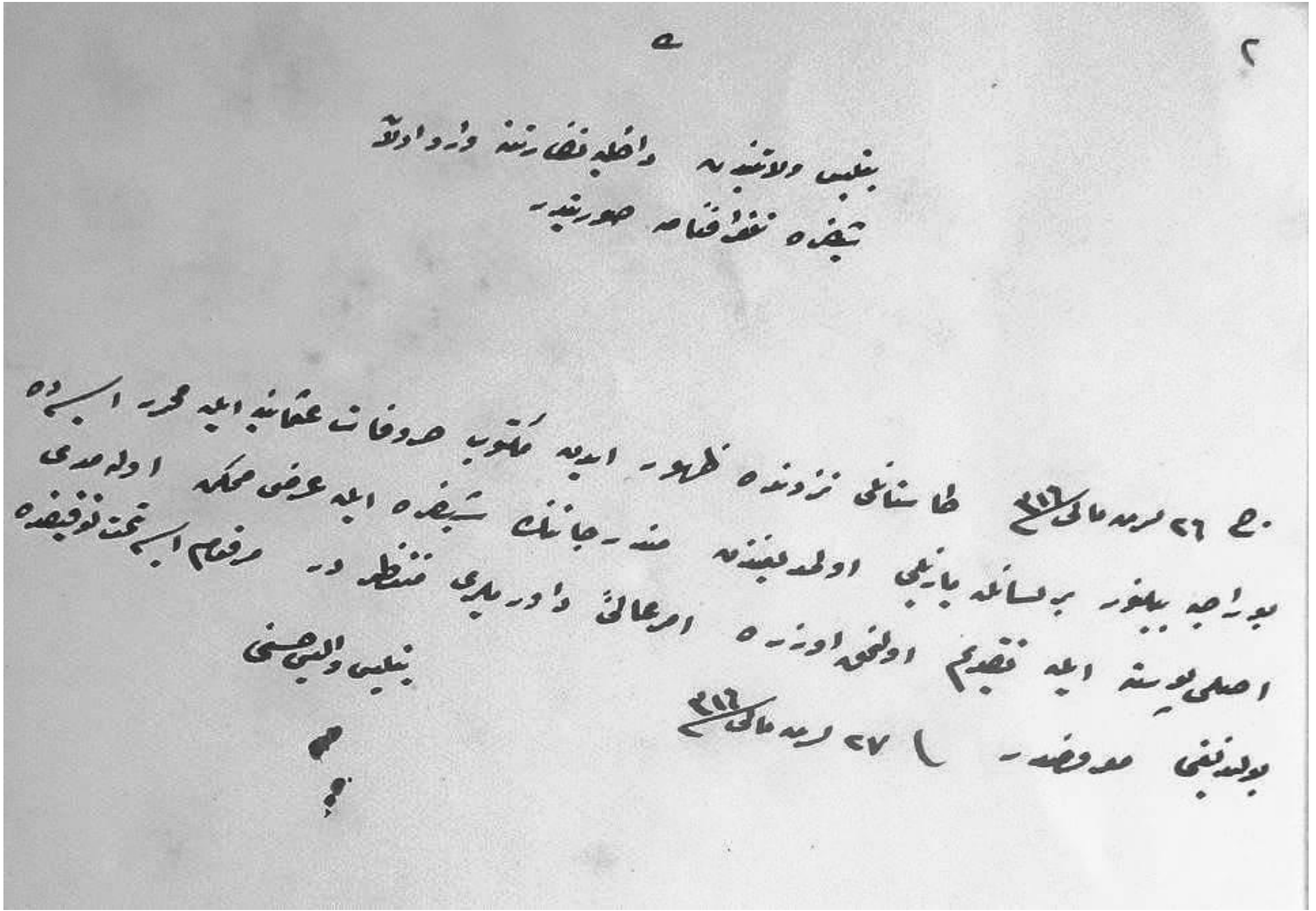
İcab: Gerekli

İcra: Yapma

İnba: Haber verme

Siyak: Sözün gelişi

Şukka: Küçük kâğıt patçası, tezkire

هو

بتلیس ولایتندن داخلیه نظارتنه وارد اولان
شفره تلغرافنامه صورتیدر

ج. ٢٦ تشرین ثانی ٣١٦ طاشانلی نزدنده ظهور ایدن مکتوب حروفات عثمانیه ایله محرر ایسه ده
بوراجه بیلنور بر لسانله یازیلی اولمدیغندن مندرجاتک شفره ایله عرضی ممکن اوله‌مدی
اصلی پوسته ایله تقدیم اولنمق اوزره امر عالی داوریلری منتظردر مرقوم ایسه تحت توقیفده
بولندیغی معروضدر ٢٧ تشرین ثانی ٣١٦

بتلیس والیسی حسنی

Özet: Osmanlı harfleriyle yazılan ama bilinen bir lisan yazılı olmadığından içeriğinin de şifreli gönderilemeyen mektubun aslının Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmesi.

Belgenin çevirisi;

Hû

Bitlis vilayetinden Dâhiliye Nezareti'ne varid olan şifre telgrafname suretidir.

C. 26 teşrîn-i sânî sene (1)316 Tastanlı nezdinde zuhûr eden mektub hurûfât-ı Osmaniyye ile muharrer ise de buraca bilinir bir lisan yazılı olmadığından mündericatın şifre ile arzı mümkün olamadı. Aslı posta ile takdîm olunmak üzere emr-i âlî-i dâverîleri muntazırdır merkûm ise taht-ı tevkifde bulunduğu ma'rûzdur.

fî 27 teşrîn-i sânî sene (1)316

Bitlis valisi Hüsnü

Hâlâ

Lügat:

Dâhiliye Nezareti: İçişleri bakanlığı

Vürûd: Gelme, varma

Nezd: Yan

Zuhûr: Orta çıkma

Hurufât-ı Osmaniye: Osmanlı harfleri, Osmanlıca

Muharrer: Yazılmış

Lisân: Dil

Mündericât: İçerik, fihrist

Takdîm: Sunmak

Emr-i Âli-i Dâverî: Padişaha ait büyük emir

Muntazır: Bekleyen, gözleyen

Merkûm: Adı geçen

Taht-ı tevkîf: Tutukluluk altında

Ma’rûz: Arz edilen, sunulan

دولت علیه‌مزك روسیه و انكلتره و فرانسه دولتلریله حال حربده
بر دیكر زماندنبری اردو و دوننمای همایونمز بعونه تعالی
مواقع مختلفه‌ده احراز ایتدكلری موفقیتلر جمله‌سنده و بالخاصه
٥ مارت ١٣٣١ تاریخنده وقوع بولان چناق‌قلعه مظفریت عظیمه‌سی
نام عالی‌ی تمام جناب پادشاهانه‌یه غازی عنوانك [illegible]
اضافه‌سنی ایجاب ایدن غزوات جلیله‌دن اولمسنه و اولبابده مقام
افتادن صادر اولان فتوای شریفه ~~[illegible]~~ ذات شوكت ~~[illegible]~~ سمات
صفت خلافت پناهی رفع و اعلا قلنمسی اوجه‌له اجداد
عظام شهریاریلرینه اقتداءً عنوان جلیل مذكورك نام همایونلرینه
تزییناً استعمالی مسئله سنیه پادشاهیلری شرف ارزان
بیورلمق بابنده [illegible]

MV. 239/54 1

Özet: Mehmed Reşad'a Çanakkale Savaşı Zaferi münasebetiyle gazilik unvanının verilmesi.

Belgenin Çevirisi;

Devlet-i aliyyenin Rusya ve İngiltere ve Fransa devletleriyle hal-i harbe girdişi zamandan beri ordu ve donanma-yı hümâyûnlarının bi-avnillâhi teala mevaki'-i muhtelifede ihraz ettikleri muvaffakiyât-ı müteaddide bilhassa 5 mart sene 331 (18 mart 1915) tarihinde vukubulan Çanakkale muzafferiyet-i azimesi nâm-ı maali-ittisam-ı cenâb-ı padişahilerine Gazi unvan-ı mefharetin bi-hakkın izafesini îcâb eden gazavât-ı celileden bulunmuş ve ol-babda makâm-ı iftadan sadır olan fetvâ-yı şerife zât-ı şevket-simât-ı hazret-i hilâfet-penâhilerine ref' ve i'la kılınmış olmağla ecdad-ı izam-ı şehr-yarilerine imtisalen unvan-ı celil-i mezkürun nam-ı hümâyûnlarına terdifen isti'maline müsaade-i seniyye-i padişahileri şeref-erzân buyurulmak bâbında ve katıbe-i ahvâlde

Lügat;

Hal-i harb: Devam eden savaş

Donanma-yı hümâyûn: Deniz kuvvetleri

Bi-avnillâhi teâlâ: Yüce Allâh'ın yardımıyla

Mevaki'-i muhtelife: Değişik yerlerde

İhrâz: Ortaya koymak, göstermek

Muvaffakiyyât-ı müteaddide: Birçok zaferler

Muzafferiyet-i azime: Büyük zafer

Unvân-ı mefharet: Övülecek unvan

İzafe: Ekleme

Gazavat: Savaşlar

Makâm-ı ifta: Fetvâ makâmı, şeyhulislam

Terdifen: Arkasından yürüyerek

Kâtıbe-i ahvâl: Bütün hallerde

بنم وزیرم
فیه اولان تیمار خصوصنده صاحب
هنوز متنازع
عرضحال حسن محمد اوجاق امکداریم دیبی
واقع مطالعه اولدیغی تقدیرجه انججی
بکشنک کندی ادمنی تقدم ایتمک
داعیه‌سی و آنی تأبیداً اعلاملر عندر
بو صورتک بغرض کسنه لردیه تحقیقه
و تحری برله قنغیسی الیق ایدوکی
وجهه کیمک بدنده در کرکی خارجه
اخراج تبکراً طرفه افاده ایده‌سن

Özet: Tımar husûsunda tartışmalı olan bir konunun vezir tarafından araştırılmasına dair hatt-ı hümayun.

Belgenin çevirisi:

Benim vezirim

İşbu münâza'un-fîh olan tımar husûsunda sahib-i arz-ı hal Haseki Muhammed ocak emekdarım demesi vâkıa mutabık olduğu takdîrce atmacacı başının kendi adamını tekaddüm eylemek dâ'iyyesi ve anı te'yîd i'lâmlar abesdir bu suretin bî-garaz kimesnelerden tahkîk ve taharri birle kangisi elyak idüğünü ve hak kimin yedindedir gereği gibi harice ihrâc be-tekrar tarafıma ifade eyleyesin.

Lügat:

Münâza'un-fih: İhtilaflı

Vâkıa: Olay

Mutabık: Utgun

Tekaddüm: Öne alma

Dâiyye: Duacı

Teyid: Onaylama

İ'lam: Bildirmek

Abes: Boş saçma

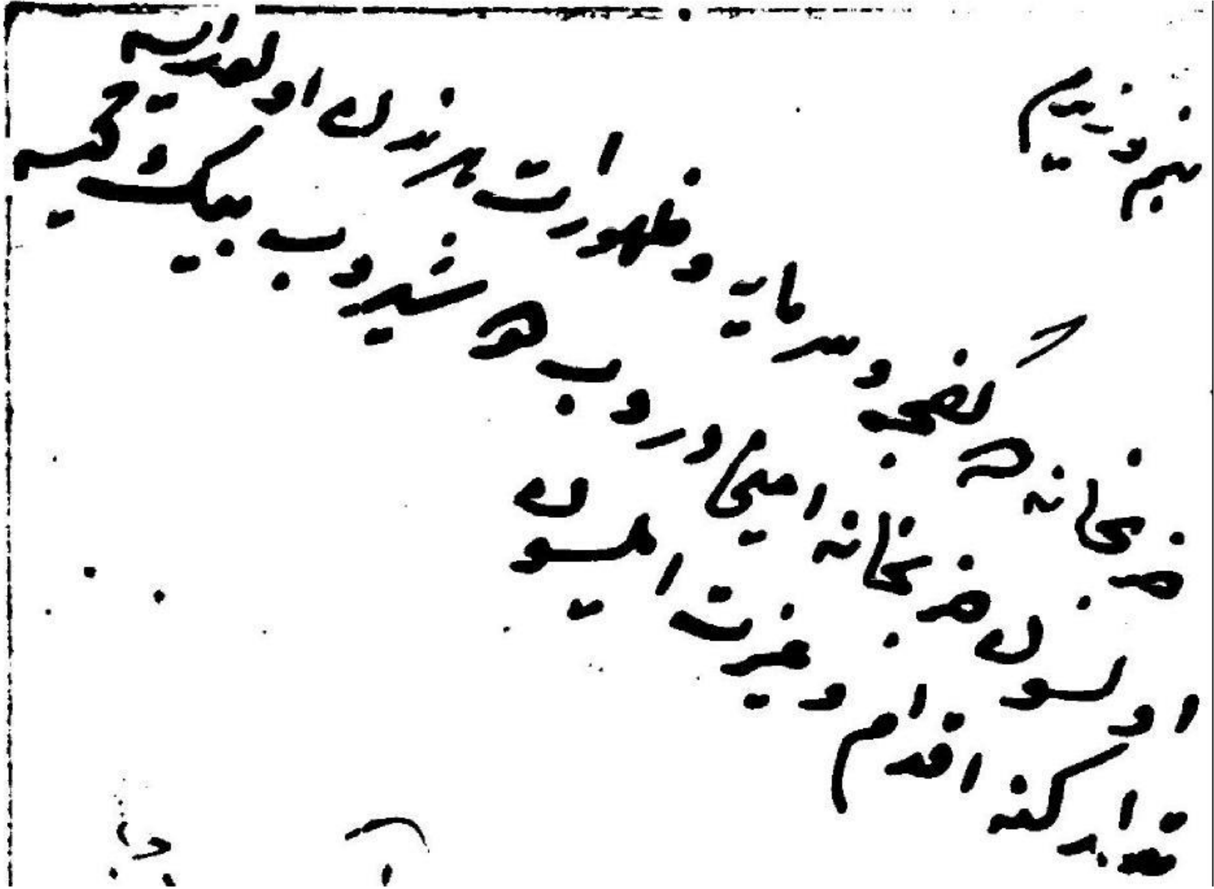
Bî-garaz: Garazsız

Tahkîk: İnceleme

Taharri: Araştırma

İhrâc: Çıkarma

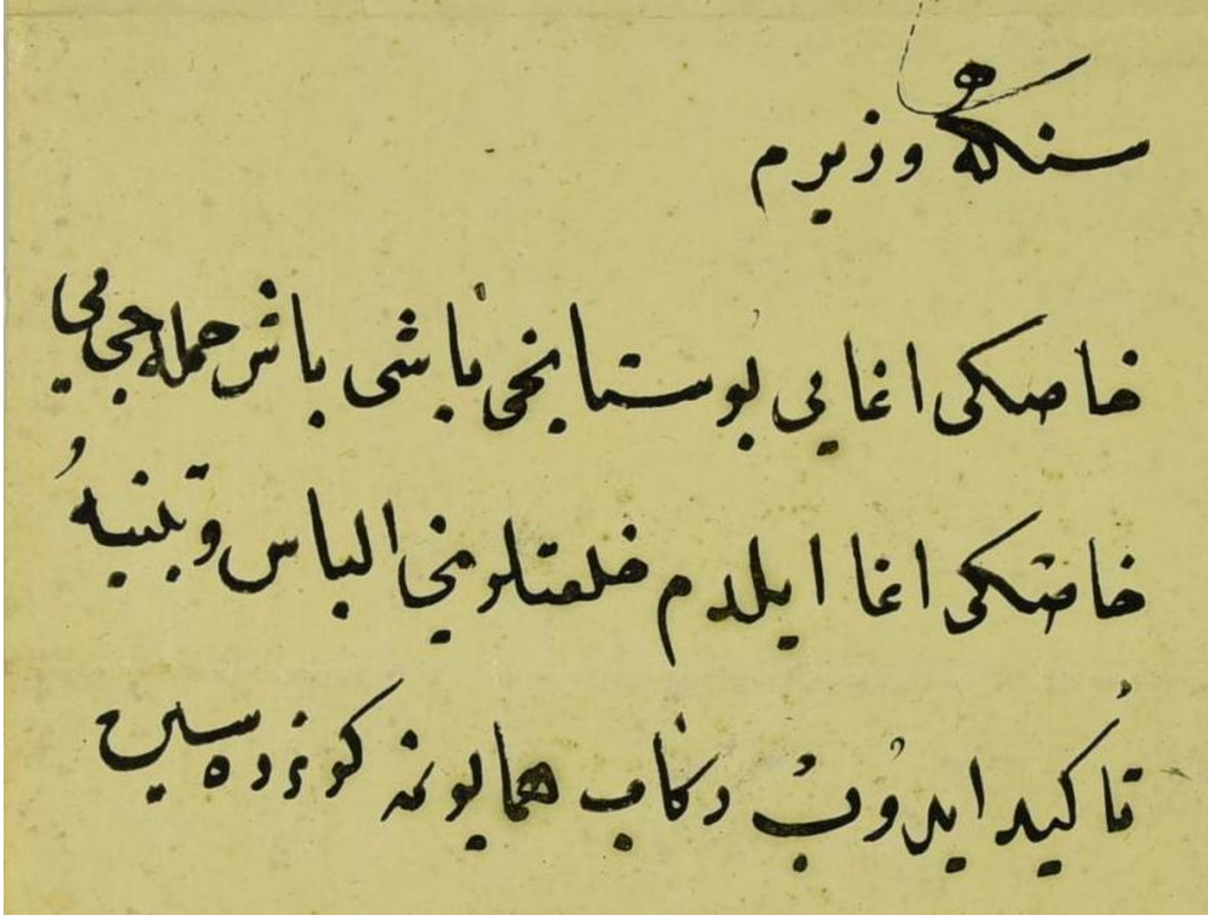
Be-tekrar: Tekrar ile

بنم وزیرم
ضربخانه‌ده کفجه و سرمایه و ظهورات هر نه‌دن اولور ایسه
اولسون ضربخانه امینی دوروب دوشیروب بیک کیسه
تدارکینه اقدام و غیرت ایلسون

Hatt-ı Hümayun

Benim vezirim

Darphanede kefçe ve semaye ve zuhurat her neden olur ise olsun darphane emini dürüp devşirip bin kese tedarikine ikdam ve gayret eylesün

سنکه وزیرم

خاصکی اغایی بوستانجی باشی باش حمله‌جییی

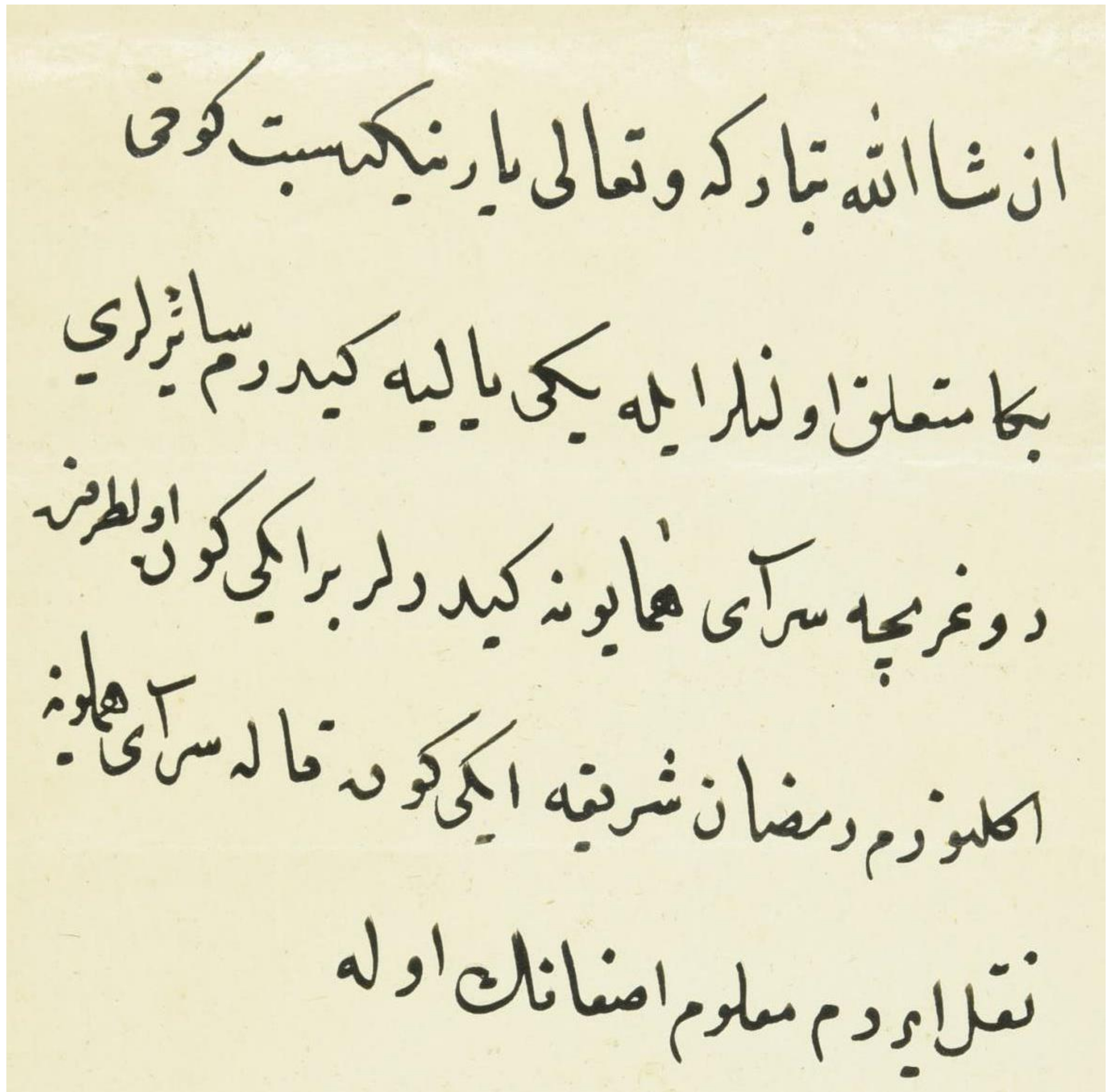
خاصکی اغا ایلدم خلعتلرینی الباس و تنبیه

و تاکید ایدوب رکاب همایونمه کوندره‌سین

Hatt-ı Hümayun

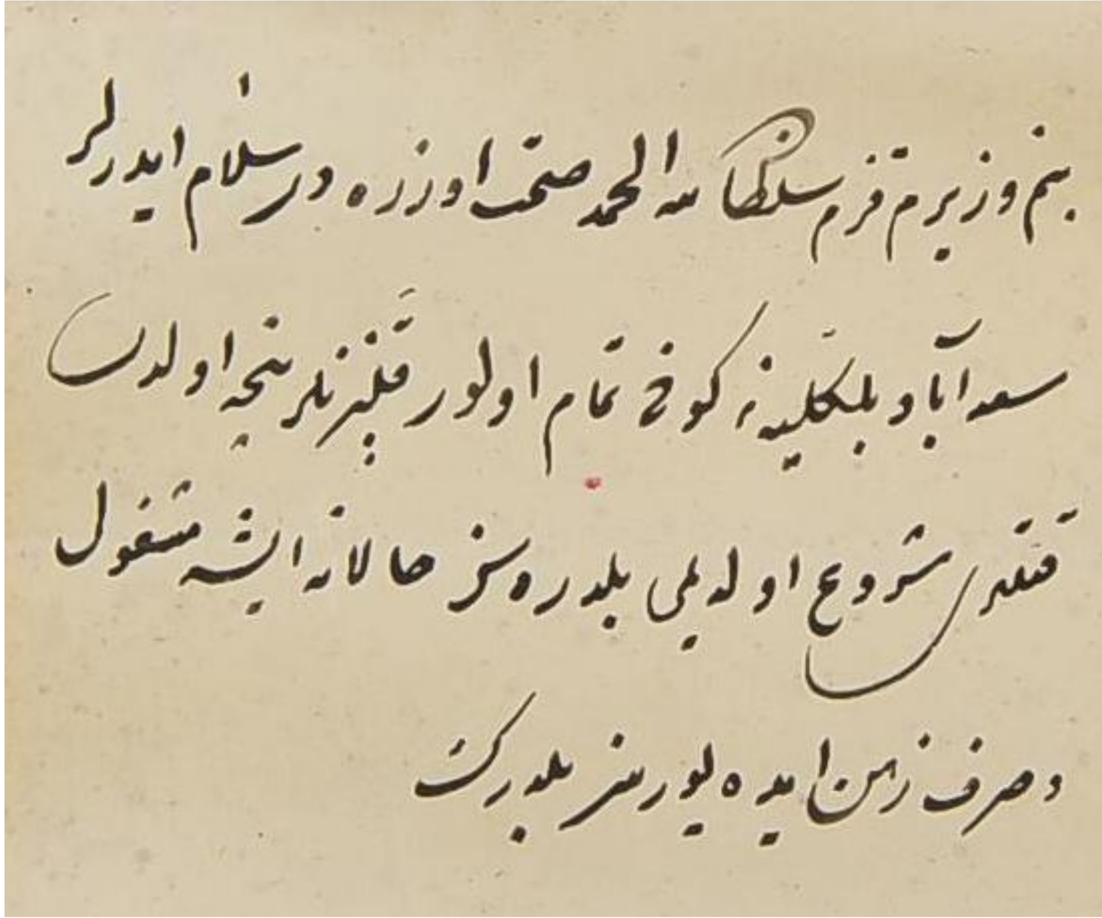
Sen ki vezirim

Haseki ağayı bostancı başı, baş hamleciyi haseki ağa eyledim. Hil'atlerini ilbas ve tenbîh u te’kîd edip rikâb-ı hümâyûnuma gönderesin

ان شا الله تبارك وتعالى يارنكي سبت كونى
بكا متعلق اولنلر ايله يكى ياليه كيدرم سائرلري
دوغريجه سراى همايونه كيدرلر بر ايكى كون اول طرفده
اكلنورم رمضان شريفه ايكى كون قاله سراى همايونه
نقل ايدرم معلوم اصفانك اوله

Hatt-ı Hümayun

İnşallâhu tebareke ve teala yarınki sebt günü bana müteallik olanlar ile yeni yalıya giderim. Sairleri doğruca Saray-ı Hümâyûnuma giderler. Bir iki gün o tarafta eğlenirim. Ramazan-ı Şerife iki gün kala saray-ı hümâyûna ederim. Ma'lûm-ı asfanın ola.

بنم وزیرم قزم سلطان لله الحمد صحت اوزره در سلام ایدرلر
سعدآباد بالکلیه نه کونه تمام اولور قلبزنلر نیجه اولدی
قاتلری شروع اولندی می بلدره سز حالا نه ایشه مشغول
و صرف زمان ایده یورسز بلدرک

Hatt-ı Hümayun

Benim vezirim, kızım Sultân lillâhilhamd sıhhat üzeridir. Selâm ederler. Sadabat bilkülliye ne günü tamam olur. Kalpazanlar nice oldu katilleri şuru' oldu mu bildiresiz hala ne işe meşgul ve sarf-ı zaman idiyorsuz bildirin.

هو

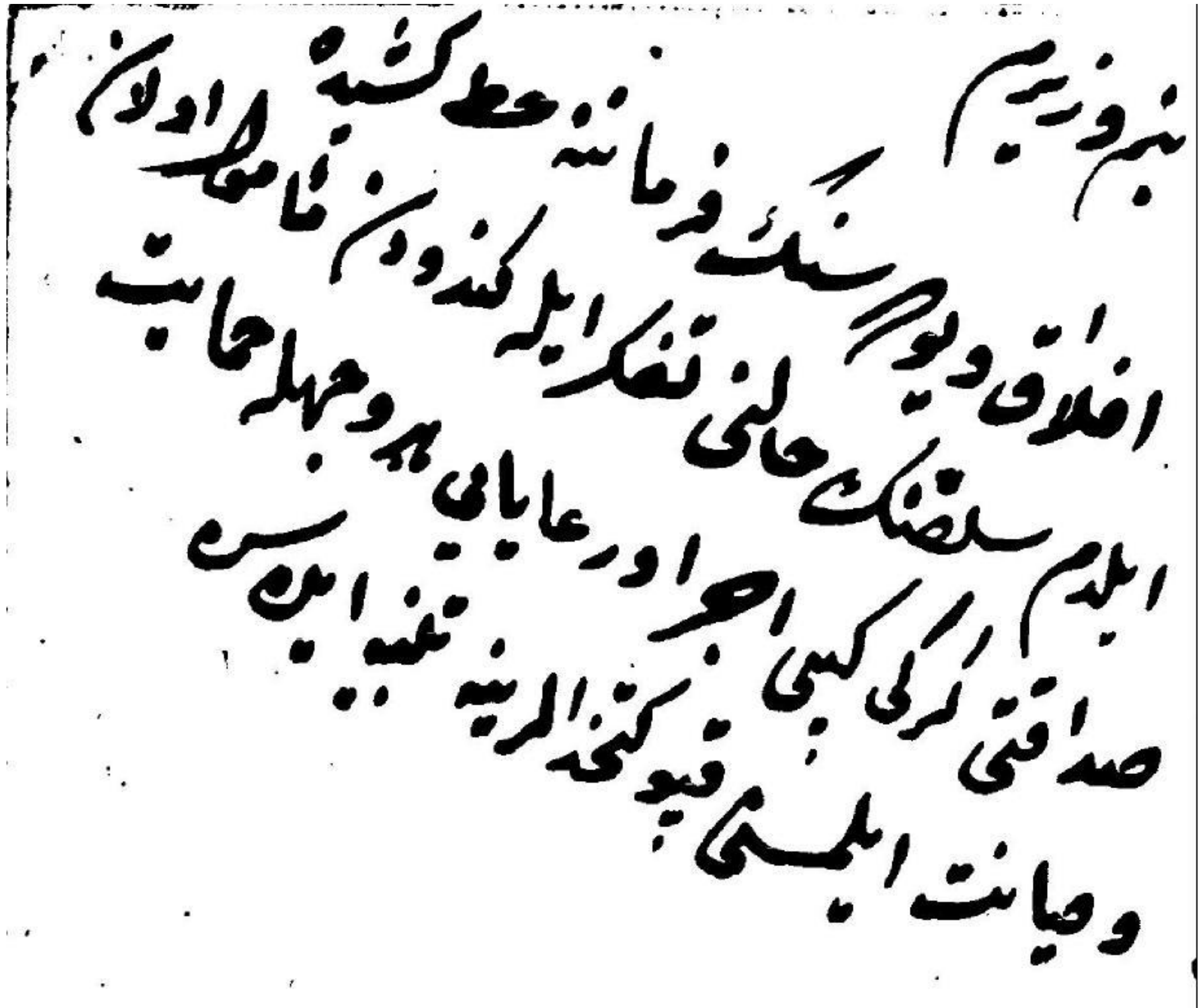
بنم وزیرم حالا سلحدارم اولان محمد بك هرنقدر صداقت
ایده یور ایسه ده کلمکله عزل اولنمسنی مراد ایده یورم
خاطریمه برشی خطور ایده یور برازشانه بوندن مقصودم
واستعفاسنی ظاهر ایسه دخی بوکونلرده خارف اولسه
لکن شو ملاحظه اولنورکه خاصه سنی باصوق کبی بر سلحدارینی عزل المسم
غائله وزی برطرف ایتمکدر اکر افندیمز بزدن قورقوب عزل اولنمسون ملاحظه
دیوانلرنده سویلنور ملاحظه سی خاطره کلور ایسه ترجیح کورینور
عزل اولسی
ایدوب مناسبنی فصل کوروسک اولیجه ایدرم نکونا مستحسن ایسه
اولنمسی
یوخسه براز زمان دخی استخدام
طرف ملوکانه مه عرض وتلخیص ایله سک

Özet: Padişahın, silahdar Muhammed Bey’i azl etme niyeti oduğu fakat çeşitli çekinceleri olduğunu ne uygun olan ne ise onun yapılması gerektiğini vezirine hatt-ı hümayun ile bildirmesi

Hû

Benim vezirim,

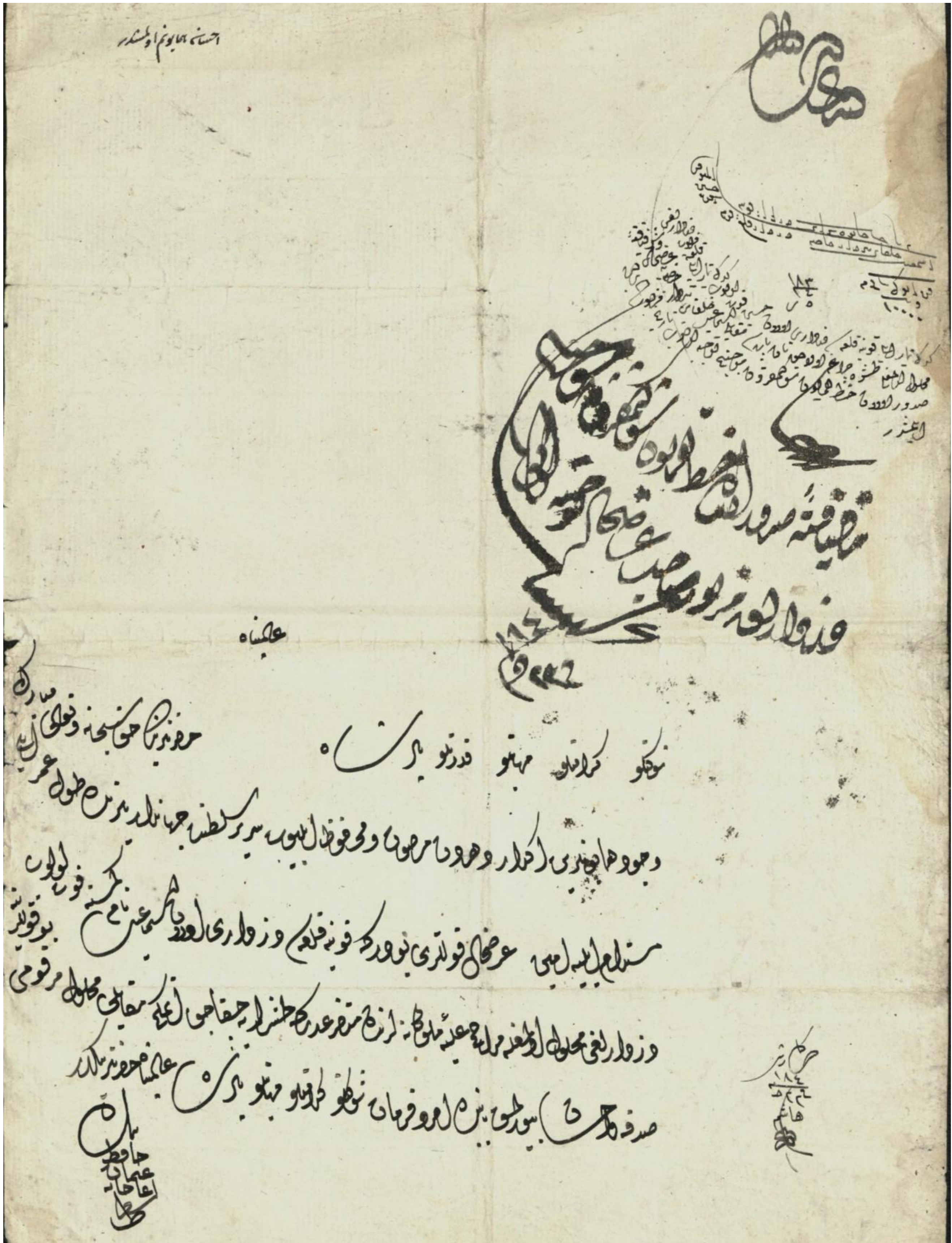
Hatırıma bir şey gutur ediyor. Hala silahdarım olan Muhammed Bey her ne kadar sadâkat ve istikameti zahir ise dahi bugünlerde biraz linsana gelmekle azl olunmasını murat ediyorum. Lakin şu mülahaza olunur ki hanesini basmak gibi bir hasaret olmasa bundan maksudum ailemizi bertaraf etmektir. Eğer Efendimiz bizden korkup silahdarını azl eylemiş deyu linsanlarında söylenir mülahazası hatıra gelir ise azl olunmasın. Mülahaza edip münasibini nasıl görürsen öylece ederim. Azl olması mı tercih görünüyor yoksa biraz zaman dahi istihdam olunması mı? Ne güna müstahsen ise taraf-ı mülûkâneme arz ve telhîs eyleyesin

بنم وزیرم
افلاق ویوداسنك فرماننه خط کشیده ایلدم سلفنك حالنی تفکر ایله کندودن مأمول اولان صداقتی کرکی کبی اجرا و رعایایی هر وجهله حمایت و صیانت ایلمسنی قپو کتخدالرینه تنبیه ایدسن

Hatt-ı hümayun

Benim vezirim

Eflak voyvodasısının fermânına hat kişide eyledim. Selefinin halini tefekkür ile kendüden me'mul olan sadâkati gereği gibi icrâ ve reayayı her vecihle himayet ve sıyanet eylemesini kapy kethüdalarına tenbîh edesin.

Özet: Konya kalesi dizdârı İsmail'in vefatı ve Hafız Osman Ağa Han'nın boş yere talipli olduğunu bildiren arzuhal, buyruldu ve derkanar. Derkenarın bir kısmı siyakat hatlıdır.

Belgenin Çevirisi;

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü padişah-ı âlem-penâh hazretlerinin Hakk Sübhanehü ve teâlâ mübarek vücud-ı hümâyûnların ekdar-ı dehrden masun ve mahfuz eyleyüb serir-i saltanat-ı cihândarilerinde tûl-i ömr ile müstedam eyleye amin. Arzuhal kulları budur ki Konya kal'ası dizdârı olan İsmail nam kimesne fevt olub dizdârlığı mahlûl olmağla merâhim-i aliyye-i mülûkânelerinden mutazarrı'dır ki taşraya çıkacak etmeğim mukabili mahlûl-i merkûmu bu kullarına sadaka ve ihsân buyurulmak bâbında emr u fermân şevketlü mehâbetlü padişah âlem-penâh hazretlerinindir.

Bende Hafız Osman Ağa Han

Derkenar şod

fî 22 Z. (zilhicce) sene (1)184

Haşim

Sahh

Şeref-yafte-i sudur olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrun mucebince dizdârlık-ı mezbûr sahib-i arzuhale tevcîh olunmak buyruldu.

fî 23 Z. (zilhicce) sene (1)184

Gedik tımar ile Konya kal'ası dizdâr-ı olan Hüseyin fevt olub gedik timar ile kal'a-i mezbûre dizdârlığı mahlûl olmağla taşra çerağa olacak nan parası mukabili İsmail hulefa-yı teber-dar-ı hassaya arzuhal ve şeref-yafte-i sudur olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrun mucebince tevcîh olunup tarih-i mezbûrda berât etmiştir.

4-5 R. (Rebiulahir) sene (1)183

Derkenar kaydı

M. Nahiye-i Hatunsaray der-liva-i Konya

Tımar-ı İsmail hulefa-yı teberdar-ı hassa

Dizdâr-ı kal'a-i Konya

İshak Hüseyin el-müteveffâ

Karaöyük fî 3 m. (mezkûr)

Guruş 10.000

İhsan-i hümâyûnum olmuştur

Lügat:

Ekdar-ı dehr: Zamanın kederleri

Masun: Koruma

Mahfuz: Saklama

Tul-i ömr: Uzun ömür

Müstedam: Devamı arzu edilen

Dizdâr: Kale sorumlusu

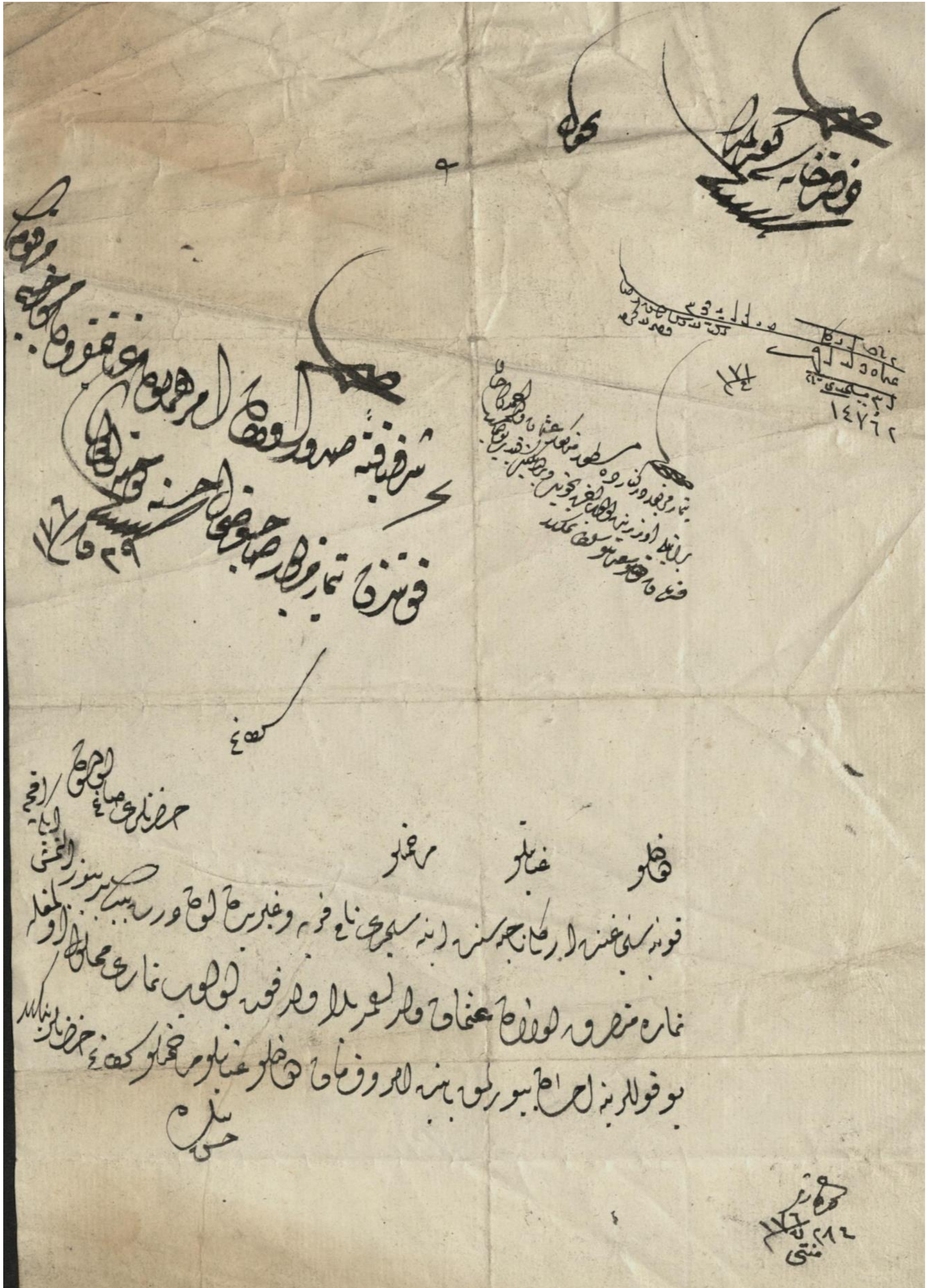
Fevt: Ölme

Mahlûl: Boş

Mutazarrı: Yakarma

Etmek: Ekmek, geçim parası

Mahlûl-i merkûm: Adı geçen boş yer

Özet: Konya Ereğli'de İnemescidi ve başka yerlere tımara mutasarrıf olan Ahmed'in vefatı üzere Hasan ismindeki şahsın bu göre kendisine verilmesi husûsunu bildiren arzulah, buyruldu ve derkanar. Derkenarın bir kısmı siyakat hatlıdır.

Belgenin Çevirisi;

Hû

Devletlü inâyetlü merhametlü sultânım hazretleri sağlsun

Konya sancağında Ereğli nahiyesinde İnemescidi nam karye ve gayrıdan ondört bin yediyüz altmışiki akçe tımara mutasarrıf olan Osman veled-i Ahmed bila-veled fevt olub tımarı mahlûl olmağla bu kullarına ihsân buyurulmak bâbında emr u fermân devletlü inâyetlü merhametlü sultânım hazretlerinindir.

Bende

Hasan

Derkenar-Şod/şüd

fî 28 N. (Ramazan) sene (1)176

Sahh

Şeref-yafte-i sudur olan emr-i hümâyûn-ı inâyet-makrun mucebince merkûmun fevetinden tımar-ı mezbûr sahib-i arzuhal Hasan'a tevcîh olunmak buyuruldu

29 N. (Ramazan) sene (1)176

Sahh

Tımar-ı mezbûr derkanarda mastur mezkûr Osman veled-i Ahmed'in hâlâ berâtıyla üzerinde olub âhara takvîl verildiğinin kaydı bulunmamıştır. Fermân devletlü sa'âdetlü sultânımındır.

M. Nahiye-i Ereğli der-liva-i Konya

Tımar-ı Osman veled-i Ahmed ... bâ-hüsn-i rıza kasr-ı yedinden

İnemescidi 210

Guruş 14762

fî sene (1]171

Sahh

Defterhanesi görülmek buyruldu

Takvîl

Lügat:

Karye: Köy

Tımar: Kamu arazisi (mirî) dahilinde, yönetimi sipahiye bırakılmış olan verimli topraklar

Fevt: Ölme

Mahlûl: Boş

هو

مهوجبه

همشیرۀ محترمم عصمت انم حضرتلری

لله الحمد بالصحه والعافیه بر دختر پاکیزه اختری قدمنهادۀ عالم شهود اولدیغی و دوغدیغی

کمال مسرت و بختیاری ایله استبشار ایلدم. جناب حق کندیسنی ابوین و سوگیلی قرنداشلری و بالجمله

متعلقه و متعلقاتیله برابر اطول عمرایله معمر ایتسون و ولادتی جمعه‌یه مصادف میمنت و مبارک

ایلسون آمین. انشاالله انک و قرنداشلرینک لسانلرنده مروت و خیر اولمه

بیحد موجب مسرت و بختیاری حالدر. مشارالیها الحمدلله سهولتله انتاج ایدرسکز

اطفال نورانیک یمنیله قدومنده مهد وجود اولدیغی و کرک انک و کرک ذات عالیلری

عفت و زینت صحت و عافیتده بولندیغی مژده‌سی برمکتوبه عطفیه ایله احضار ایدیلن

جناب حقه عرض شکرانه و تحیات ایلدم. و بالطواف تحیات حالصانه و حسیات برادرانه

عرض ایله تبریکات مساعده ایتدم. اوکوزل سوگیلی ممدیل یاورجغی ایله حفیدجکی

بوجه بوجه اوپرکم اونک سوگیلی حفیدی کوچک همشیره‌سی حقنده کندیسنه زیاده

الطاف لطیفه سعی ایده‌رز. جدی‌سی حقنده‌کی محبت و معالی درجه مساویده اولدیغنی ارز

Özet: Kızkardeşinin kız çocuğunun doğması münasebetiyle sevincini beliğane dile getiren birinin Sofya'dan yazdığı isimsiz mektup.

Belgenin çevirisi:

Sofya

Hemşîre-i muhteremem 'iffetlü efendim hazretleri

Geçen gece bi'l-yümni ve'l-âfiye bir duhter-i pâkize-ahterin kadem-nihâde-i âlem-i şuhûd olduğunu dün akşam kemâl-i meserret ve mefharetle istibşâr eyledim Cenâb-ı Hakk kendisini ebeveyni ve sevgili kardaşları ve bi'l cümle müte'allikîn ve müte'allikâtıyla beraber atvel-i 'ömr ile muammer etsün ve vilâdetini cümlenize müteyemmen ve mübârek eylesün âmîn inşâallâh anın ve kardaşlarının lisânımızda mürüvvet ta'bîr olunan nice mûcib-i meserret ve mefharet hâllerini müşâhede ile iktisâb-ı menn ü ibtihâc eylersiniz. Tıfl-i nev-zâdın yümnle kademinden mehd-i vücûd olduğu ve gerek anın ve gerek zât-ı âlî-i 'iffetânelerinin sıhhat ü âfiyetiniz ber-kemâl bulunduğu müjdesini bir memnûniyyet-i azîme ile ahz ederek Cenâb-ı Hakka arz-ı şükrân ve tahmîdât eyledim ve bâ-telgraf temniyât-ı hâlisâne ve hissiyât-ı birâderânemle arz-ı tebrîkâta müsâra'at etdim. O güzel sevgili Mehrî'nin pabucları dâma atılacak mı? Yok yok andaki olan büyüklük hakkı küçük hemşîresi hakkında kendisinden ziyâde izhâr-ı muhabbete müsâade edemez cümlesi hakkındaki muhabbet ve mu'âmele derece-i mütesâviyede olmak elzemdir.

Lügat:

Hemşire: Kız kardeş

Duhter: Kız

Ahter: Yıldız

Kerîme: Kız

Kadem-nihade: Ayak basmış, gelmiş olan

Alem-i şühud: Görünen âlem, çok iyi bilinen

Kemâl-i meserret: Tam bir sevinç

Mefharet: İftihar durma

İstibşar: Müjde alma, müjde verme

Menn ü ibtihac: İyilik etme ve sevinç

Müteallik: İlgili olanlar

Müteallikat: Akraba

Atvel-i ömr: Uzun ömür

Tıfl: Küçük çocuk

Nevzad: Yeni doğmuş

Tahmidat: Şükr etmeler

Ba-telgraf: Telgraf ile

Derece-i mütesaviye: Eşdeğer derece

Özet: Derbendat başılığı ve Yanya sancağına mutasarrıf Depedelenli Veli Paşazade Ali Paşa'nın oğlu Muhtâr Bey'e mir-i miranlık verilmesi.

Belgenin çevirisi:

Hû

Sahh

Buyruldu

Hala Derbendat başılığı ve Yanya sancağına mutasarrıf Depedelenli Veli Paşazade Ali Paşa'nın oğlu Muhtâr Bey yarar ve işgüzar ve mücerrebü'l-etvar ve uhdesine ihale kılınan umur ve husûsun ber-vech-i matlub te'diye ve temşiyetine sahib-i iktidar ve vücûhla mahall ve müstehak ve sezavar-ı inâyet olduğuna binâen pederi paşa-yı mumaileyhe rikâb-ı hümâyûndan gidecek akçe ile bin nefer miri askeri ve bedeninden tahrîr ve istishab edeceği iki bin nefer min haysü'l-mecmu' üçbin nerfer ile bi'n-nef pederi paşa-yı mumaileyj ordu-yu hümâyûna nevruzda gelmek şartıyla avatıf-ı aliyye-i hüsrevaneden rütbe-i mir-i mirana tevcîh ve dîvân-ı hümâyûndan emri tahrîr olunmak

7 CA (cemaziyelevvel) sene (1)203

Lugat:

Mücerrebü'l-etvar: Tecrübe edilmiş haller

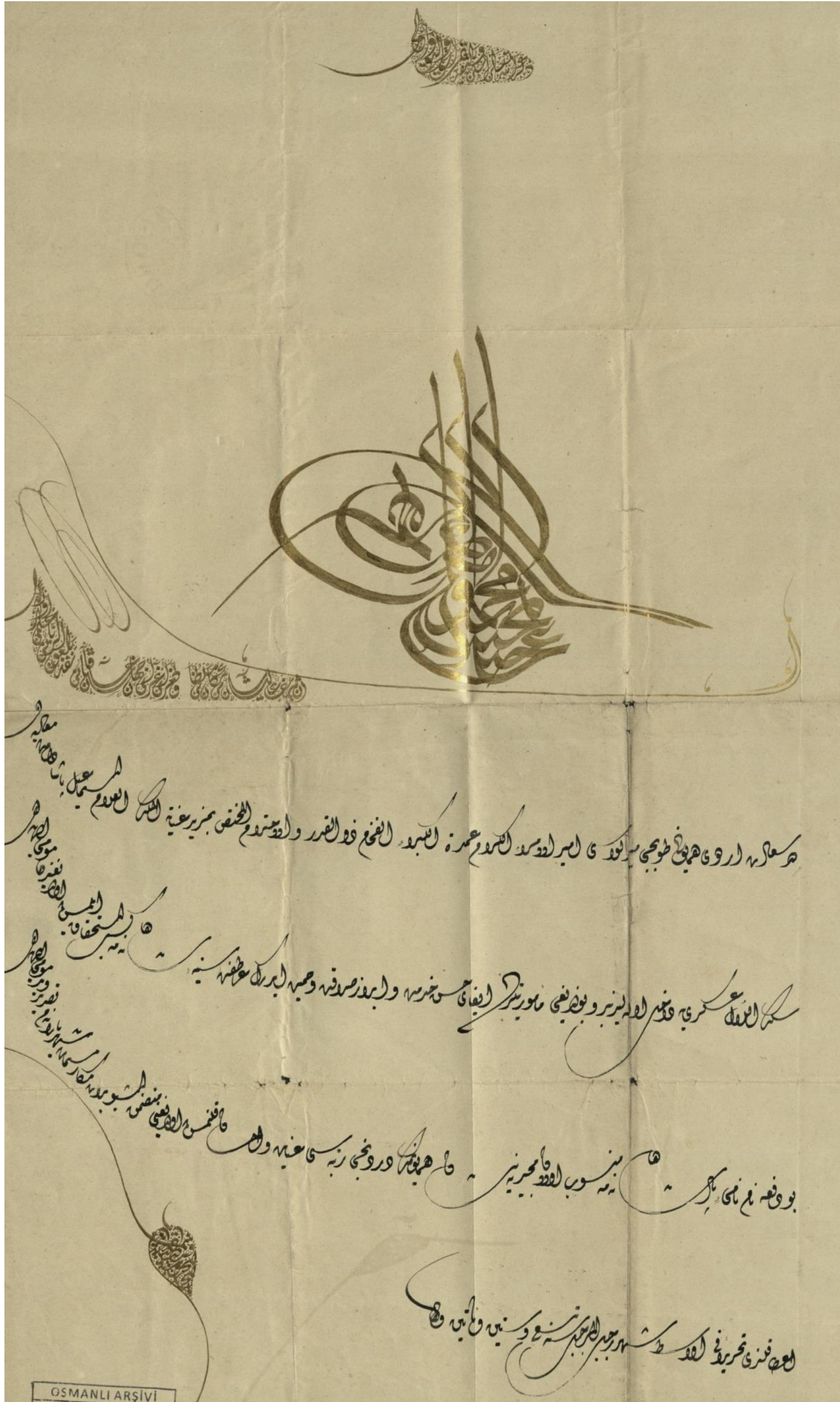
Ber-vech-i matlub: İstenilen cihet üzere

Temşiyet: Yürütme

Sezavar: Lâyık

Rikâb-ı hümâyûn: Padişah huzûru

Min haysü'l-mecmu': Toptan

Özet: Topçu mirlivası İsmail Paşa'ya dördündü rütbedeb berât verilmesi.

Belgenin çevirisi:

Zikrullâhi teala a'la ve't-takdîm ehakku ve elyaku ve evla

Tuğra: Abdulmecid Han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ

Nişan: Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı samî-mekân-ı sultânî ve tuğra-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nefeze bi'l-avni rabbânî hükmü oldur ki

Dersaat ordu-yu hümâyûnum topçu mirlivası emiru'l-ümerai'l-kiram umdetu'l-küberai'l-fiham zü'l-kadri ve'l-ihtiram el-muhtassu bi-mezidi inâyeti'l-meliki'l-allam İsmail Paşa dâmet maaliyehu silkü'l- leal-i askeriye dâhil olalıdan berü bulunduğu memuriyetlerde ifa-yı hüsn-i hizmet ve ibrâz-ı sadâkat ve hamiyet ederek atıfet-i seniyye-i şâhâneme kesb-i istihkak eylemiş olduğundan mumaileyhe bu defa nam-ı nami-i padişâhâneme mensup olan mecidiye nişan-ı hümâyûnumun dördüncü rütbesi inâyet ve ihsân kılınmış olduğunu mutazammnın işbu berât-ı mekarim-simât-ı şehr-yaranem tasdîr ve yed-i mumaileyhe ita kılındı. Tahrîran fî evasıt-ı şehr-i recebü'l-mücerreb sene tis'a ve sittin ve mieteyn ve elf

be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahruse el-mahmiyye

Lugat:

Silkü’l-leali: İnci dizisi

Dâmet maaliyehu: Derecesi yüksek olsun

İfa-yı hüsn-i hizmet: Güzel hizmetler yapmak

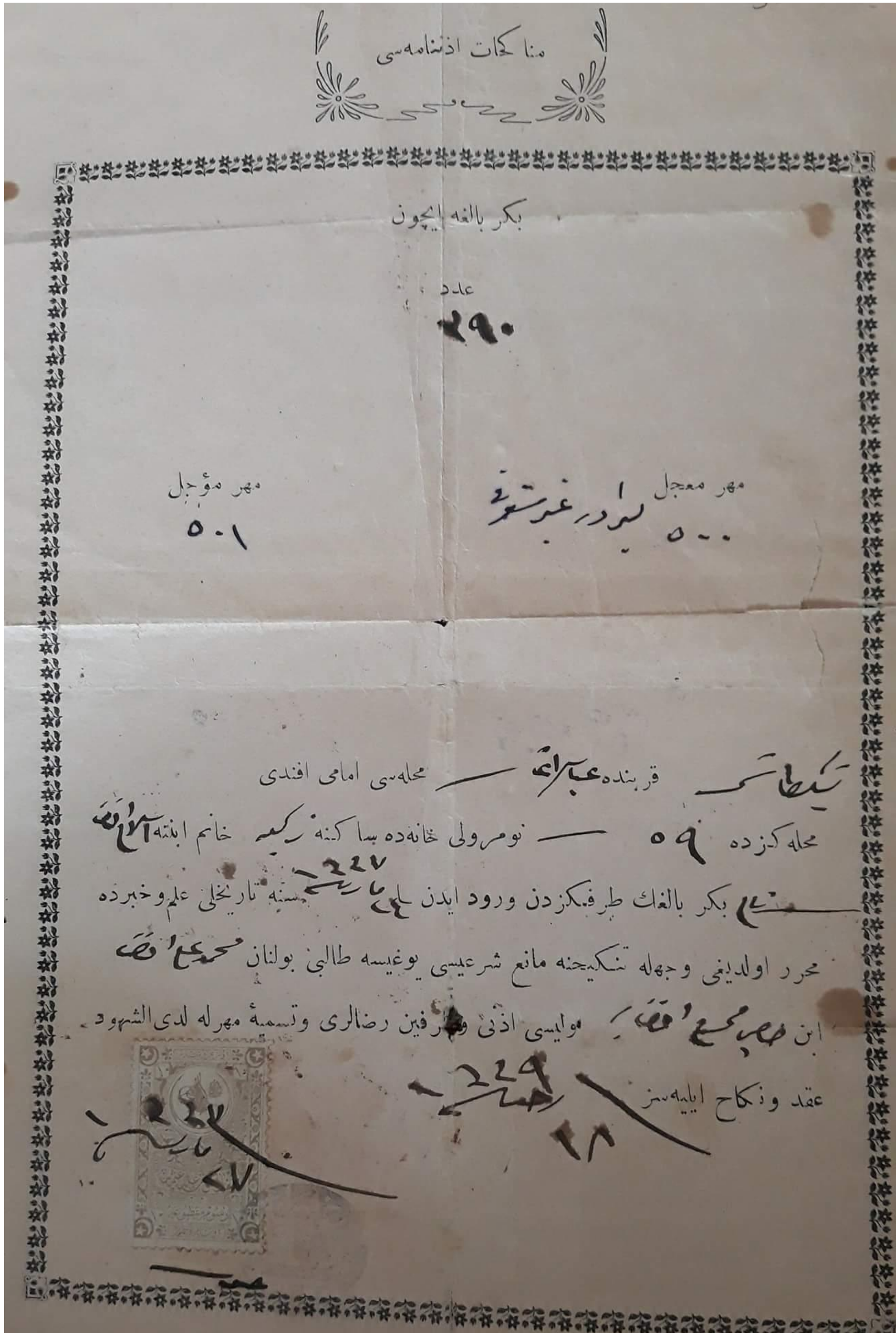
İbraz-ı sadâkat: Sadâkat gösterme

Tasdîr: Yazma

Yed: El

Mumaileyh: Adı geçen

İ’ta: Vermek

مناكحات اذننامه‌سی

بكر بالغه ایچون

عدد

۲۹۰

مهر معجل ۵۰۰ [illegible] غروش

مهر مؤجل ۵۰۱

[illegible] قربنده [illegible] محله‌سی امامی افندی

محله کزده ۵۹ نومرولی خانه‌ده ساکنه رکیه خانم ابنته [illegible]

[illegible] بكر بالغك طرفكزدن ورود ایدن [illegible] ۳۲۷ سنه تاریخلی علم وخبرده

محرر اولدیغی وجهله تنکیحنه مانع شرعیسی یوغیسه طالبی بولنان محمد [illegible] افندی

ابن [illegible] افندی مولیسی اذنی وطرفین رضالری وتسمیهٔ مهرله لدی الشهود

عقد ونکاح ایلیه‌سز

۳۲۹ ۲۸

۳۲۷ ۲۷

Özet: Yetişmiş kıza evlilik izninin verilmesi

Belgenin çevirisi:

Münakehat İzin-nâmesi

Bikr-i baliğa içun

Aded 390

Mehr-i muaccel 500 liradır gayr-ı müstevfa

Mehr-i müeccel 501

Beşiktaş kurbunda Abbas ağa mahallesi imamı efendi,

Mahallenizde 59 nomerolu hanede sakine Zekiye Hanım ibnetehu İslam Efendi nam bikr-i baliğin tarafınızdan vürûd iden fî 24 Mart sene 1327 sene tarihli ilmuhaberde muharrer olduğu vechle tenkihine mani'-i şer'isi yoğise talibi bulunan Mehmed Ali efendi ibni Hacı Muharrem Efendi'ye velisi izni ve tarafeyn rızaları tesmiye-i mehrle lede'ş-şühud akd-i nikâh eyleyesiz.

fî 18 receb sene 1329 fî 27 Mart sene 1327

Lügat:

Münakehat: Nikahlamalar

Bikr-i baliğa: Genç kız

Mehr-i muaccel: Evlilik öncesi verilen mihr

Gayr-ı müstevfa: Yetmeyen

Mehr-i müeccel: Evlilik sonrası verilecek mihr

Kurb: Yakın

Sakine: (Müennesler için) Oturan

İbnetehu: Onun kızı

Bikr-i baliğ: Yekişkin erkek

Tarafeyn: İki taraf

Tesmiye-i mehr: Mihrin adının konması, belirlenmesi

Lede'ş-şühud: Şahitlerle beraber

Özet: Vefat efen Kaptan-ı Deryanın eşyalarının satılması ve kayıt altına alınması.

Belgenin çevirisi:

Hû

Sahh

Hala surre emini İzzetlü hacı İbrahim Ağa

Sâbıka derya kapudanı olan müteveffâ Canım hoca Muhammed Paşa'nın metrukatı olan eşya her ne ise marifet-i şer'le zabt ve tahrîr ve suk-ı sultânide müzayede ve füruht ve bahası ne miktara baliğ olur ise mümza ve mahtum defteriyle südde-i aliyyeye irsâl ve isal ve teslim için yayında hıfz eyleyüp muceb buyrulduyla amel eyleyesiz deyu buyruldu

13 z (zilhicce) sene (1)153

Lügat:

Surre emini: Surre alayını Hicaz'a götürmekle görevli yetkili kimse.

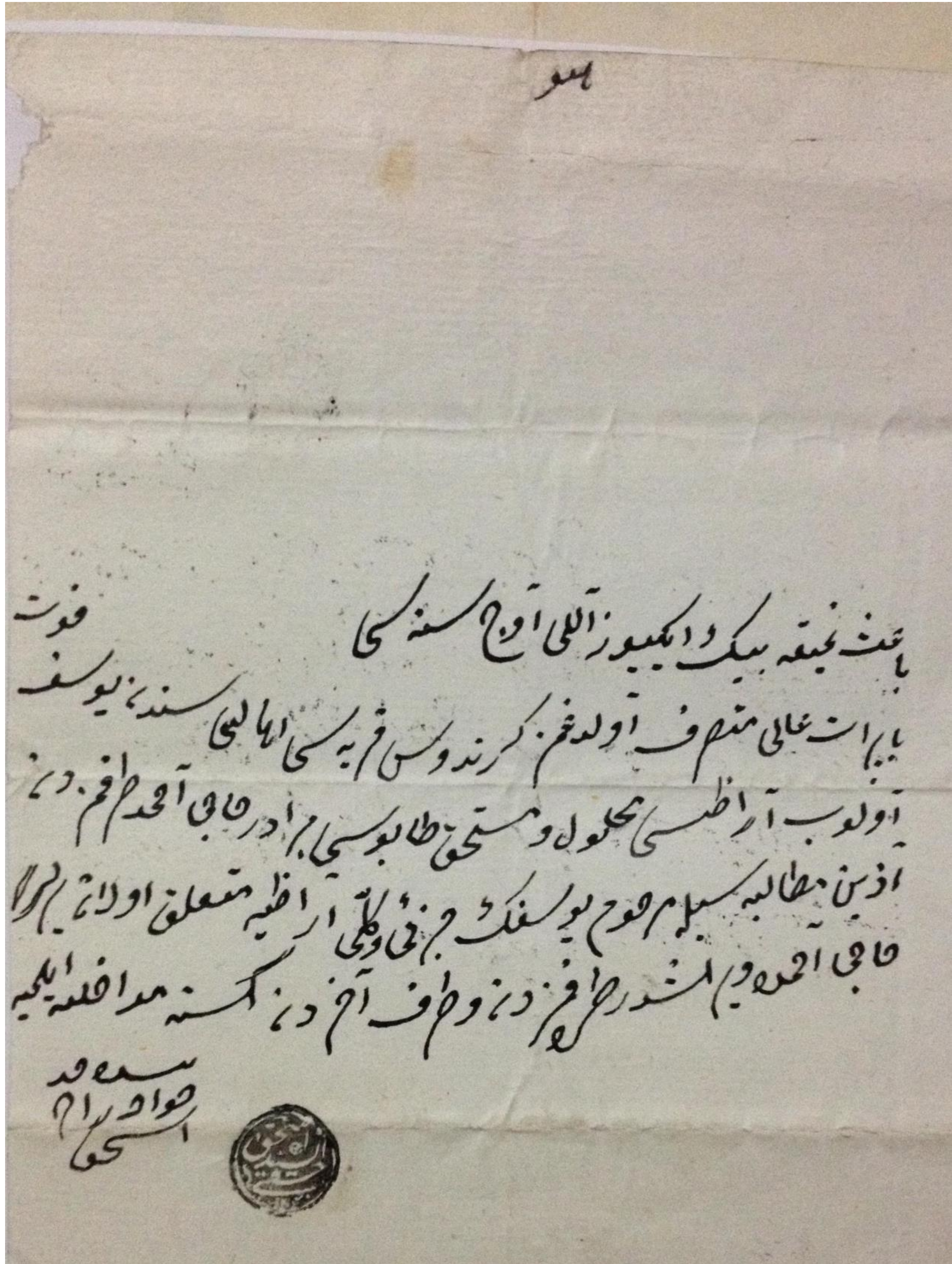
Müteveffâ: Vefat etmiş

Metrukat: Miraslar

Suk-ı sultâni: Mezat yeri

Mümza: İmzalı

Mahtum: Mühürlü

Özet: Abisinin vefatı üzeri ne abisene ait araziyi işlemek isteyen Hacı Ahmed’in arzuhali.

Belgenin çevirisi:

Hû

Bais-i nemika bin ikiyüz elli üç senesi

Ba-berât-ı âli mutasarrıf olduğum Girindos karyesi ahalisinden Yusuf fevt olup arazisi mahlûl ve müstehak tapusu birader hacı Ahmed tarafımızdan izin mutalebesiyle merhûm Yusuf'un cüz'i ve külli araziye müteallik olan yerleri hacı Ahmed'e vermiştir. Tarafımızdan ve taraf-ı ahardan kimesne müdahele eylemeye

Bende Hocazade İshak

Es-seyyid İshak Hakkı (mühür)

Lügat:

Bâis-i nemîka: Belgenin yazılmasını gerektiren

Ba-berât-ı ali: Padişah berâtı ile

Mutasarrıf: Kullanmaya yetkili olan

Girindos: Fethiye'nin eski adı

Karye: Köy

Fevt: Vefat

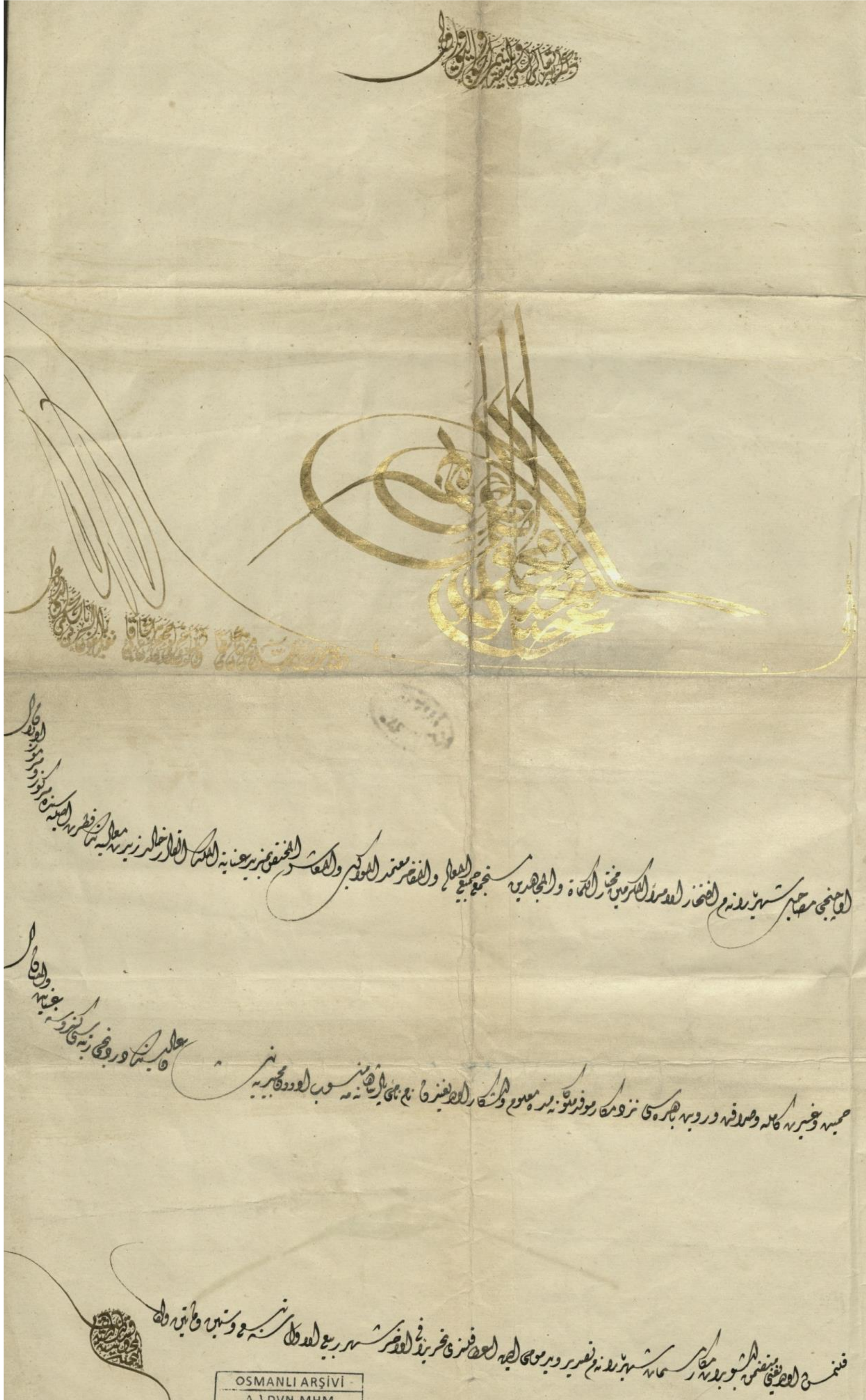
Mahlûl: Boş

Mutalebe: İstekte bulunma

Cüz'i ve külli: Az ve çok

Müteallik: Alakalı

Taraf-ı ahar: Başka kimse, gayrı

Özet: Padişahın özel işlerine bakan Halid'e dördüncü rütbeden berât verilmesi.

Belge Çevirisi:

Zikrullâhi teala a'la ve't-takdîm ehakku ve elyaku ve evla

Tuğra: Abdulmecid Han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ

Nişan: Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı samî-mekân-ı sultânî ve tuğra-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nefeze bi'l-avni rabbanî hükmü oldur ki

Üçüncü musâhib-i şehr-i yârânem iftihârü'l-ümerâi'l-mükerremin muhtâru'l-kümât-i ve'l-mücâhidîn müstecem-i cemî'u'l-me'âlî ve'l mefâhîr mu'temedü'l-mevâkib ve'l ma'âşir el-muhtassu bi-mezidi inâyeti'l-meliki'l-kâdir Halid zîdet maaliyuhunun fıtrat-ı asliyesinde merkûz ve mermûz olan hamiyyet ve gayret-i kâmile ve sadâkat ve reviyyet-i bâhiresi nezd-i mekârim-vefd-i mülûkânemde ma'lum ve aşikar olduğundan nâm-ı nâmî-i pâdişâhâneme mensub olan mecidiye nişan-ı 'âlîsinin dördüncü rütbesi kendisine inâyet ve ihsân kılınmış olduğunu mutazammın işbu berât-ı mekârim-simât-ı şehr-i yârânem tasdîr ve yed-i muma-leyhe i'tâ kılındı fî evâhir-i şehr-i rebiü'l-evvel sene tis'a ve sittîn ve mi'eteyn ve elf

be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahruse el-mahmiyye

Lügat:

Musahib: Sohbet arkadaşı, padişahın özel işlerini yapan me'mur

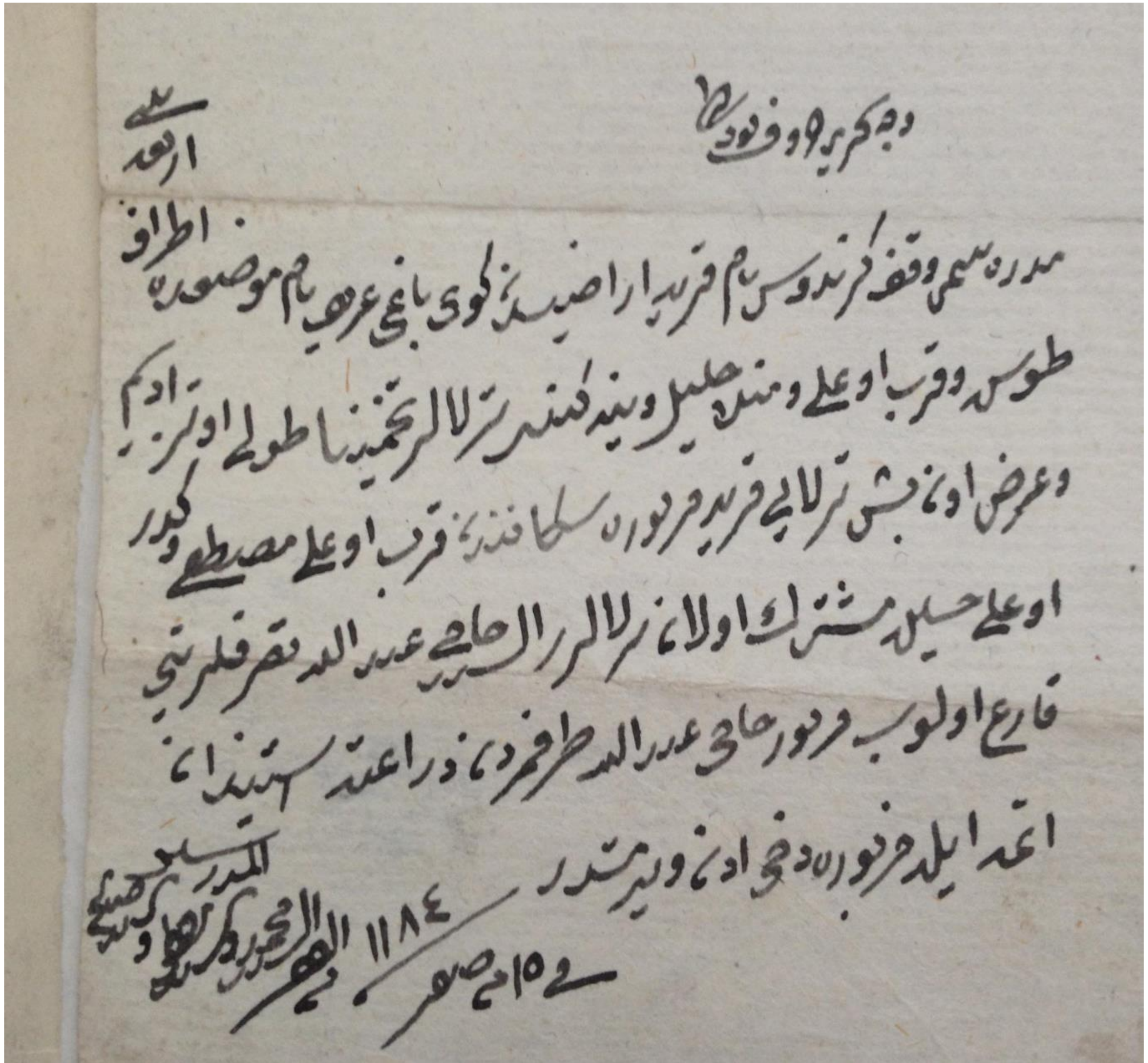
Zîdet maaliyuhu: Yüceliği artsın

Fıtrat-ı asliye: Yaratılış

Merkuz: Dikili

Mermuz: İma edilmiş

Tasdîr: Yazma

Özet: Girindos’ta hakkından ferâgat edenlerin araziyi işlemesi için Hacı Abdullah’a izin vermeleri.

Belgenin Çevirisi;

Vecihi-i tahrîr-i huruf budur ki

Mora semti vakfı Girindos nam karye arazisinden köy bağı Arif nam mevzide etraf-ı erbaası Tosun ve Kurboğlu ve monla Halil ve yine kenar tarlalar tahminen tûlu otuz adım ve arz on beş (adım) tarlayı karye-i mezbûre

sükkanından Kurboğlu Mustafa ve Köroğlu Hüseyin müşterek olan tarlaları Es-seyid Hacı Abdullah tasarruflarını fariğ olub mezbûr Hacı Abdullah tarafımızdan ziraate istizan etme ile mezbûre dahi izin vermiştir.

fî 15 min safer sene 1184

El-Müderrisîn

min'el-fakir Rsseyid Mehmet Esseyid Mustafa Es-seyyid Salih

Lügat:

Vech-i tahrîr-i huruf: Metnin yazılmasının sebebi

Etraf-ı erbaa: Dört taraf

Tûl: Uzunluk

Arz: Genişlik

Karye: Köy

Sükkan: Oturanlar

Müşterek: Ortak

Fariğ: Ferâgat eden, bırakan, hakkından vazgeçen

İstizan: İzin isteme

Müderrisin: Medrese hocaları

Ay Okumaları

Hicri ve rûmî Ay Okumaları

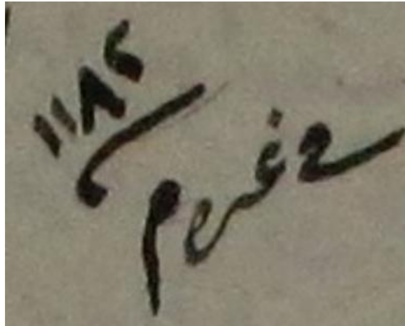
Eğer bir vesikada tarih kısmında hicri ve rûmî ay beraber yazılmış ise bu o belgemin resmi yazı olduğunu gösterir. İki tarih arasına genelde ‘ve' yazıldığı görülse de bu bağlacın olmadığı metinler de vardır.

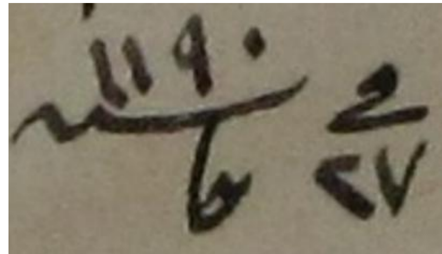
Tarihler genel olarak kodlu yazıldığında fî ile başlar ve yukarıdan paralel bir çizgi, bazen de açık şekilde fî yazıldığı görülebilir.

Ayların kodlu yazılması hicri takvime mahsûstur. rûmî ayların kodları olmaz. rûmî ve hicri tarihlerde aylar açık yazıldığında noktasız yazılırlar. Yılın altındaki çizgi ise ‘sene'dir.

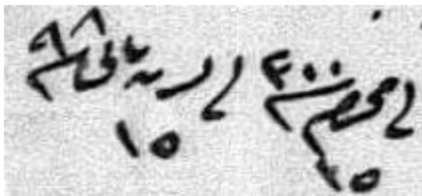
Çeviri yaparken ‘metne sadâkat' esastır. Husûsen metinde olmayan ibareyi yazmak hatadır. Metnin ifadesi sadece parantez içine alınarak belirtilebilir. Mesela tarihlerde م harfi muharrem ayının kodu olarak geçer ve biz bunu M. Şeklinde çeviririz. Direkt muharrem olarak yazmak hatadır. Bire bir ne yazıyorsa öyle çevrilmelidir. Eğer sene kısmı iki basamaklı ise bu genelde 1200+ yılları ifade ediyor demektir. Eğer üç basamaklı ise ilk sayısı ne ise +1000 olarak kabûl ediyor. Çeviride ise o üç basaklı sayının önüne tarihin daha net anlaşılması bâbında (1) ilave edilebilir. Metinde yoksa 1338 gibi ifade asla yazılmaz; (1)338 olarak yazılır.

Misâller;

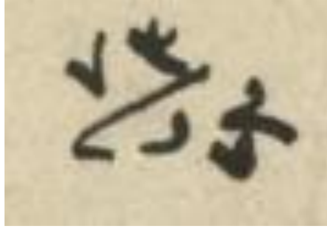

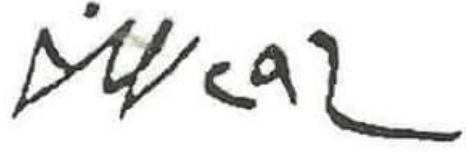
fî gurre-i M. (Muharrem) Sene 1182 fî 27 CA. (Cemaziyelevvel) sene 1190

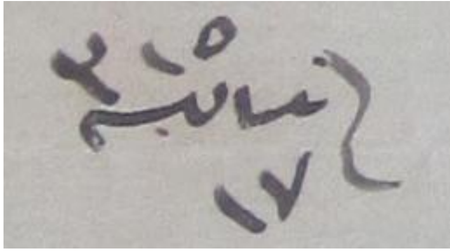
fî 25 muharrem sene (1)300

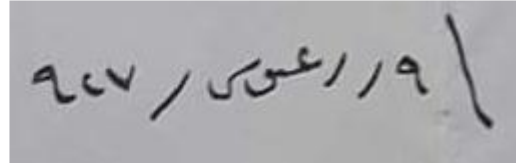
fî 15 teşrînisânî sene (12)98

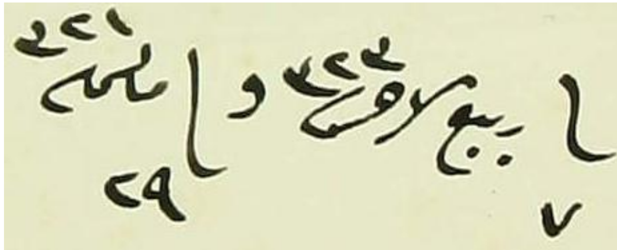

Fî 7 R. (Rebiulahir) sene (12)73 fî 29 RA. (Rebiülevvel) sene (12)80

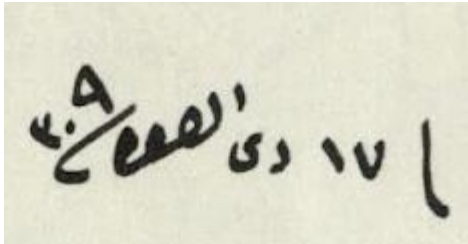

Fi 17 Nisan sene (1)315 fi 9 Ağustos 927

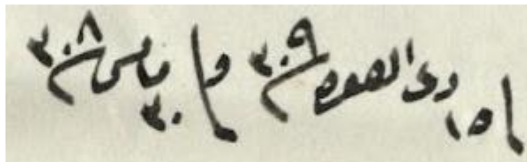

Fi 7 rebiulahir sene (1)323

ve fî 29 Mayıs sene (1)321

Fi 17 Zilkade sene (1)309

fî 15 Zilkade sene (1)309

ve fî 30 Mayıs sene (1)308

16 zilhicce sene 1311

Ve fî 8 Haziran sene (1)310

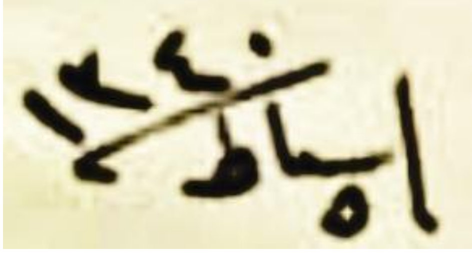
fî 9 Cumadelula sene (1)325

Fi 29 Eylül sene (1)329

Fi 9 L. (Şevvâl) sene (12)89

29 B. (Recep) sene (12)90

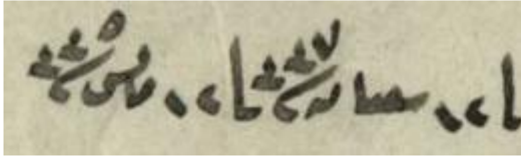
Ve fî 7 Haziran sene (1)323

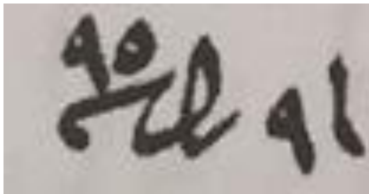
fî 5 Şubat sene 1340

Tezkiresi virildi. 29 B. (Recep) sene (12]41

fî 12 Şaban sene (1)337 fî 12 Mayıs sene (1)335

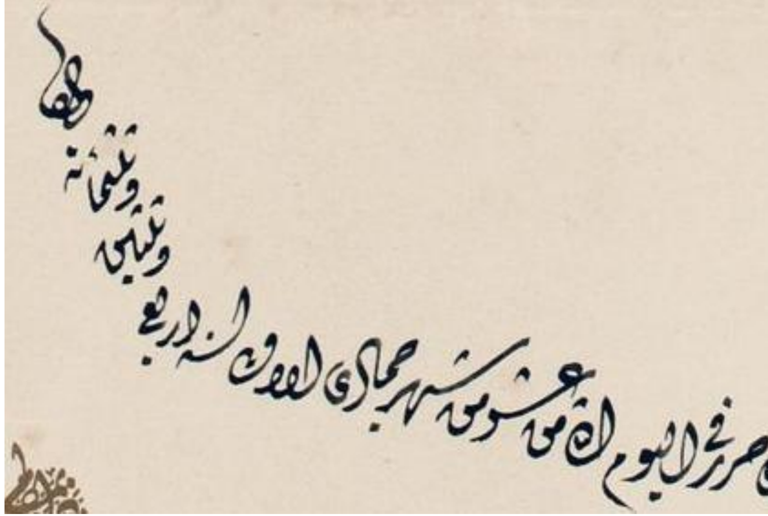
Fi 9 RA sene 91

Fî 7 kânûn-i sânî sene (1)336, vürûdu 8 minhü (fî 8 kânûn-i sânî sene (1)336)

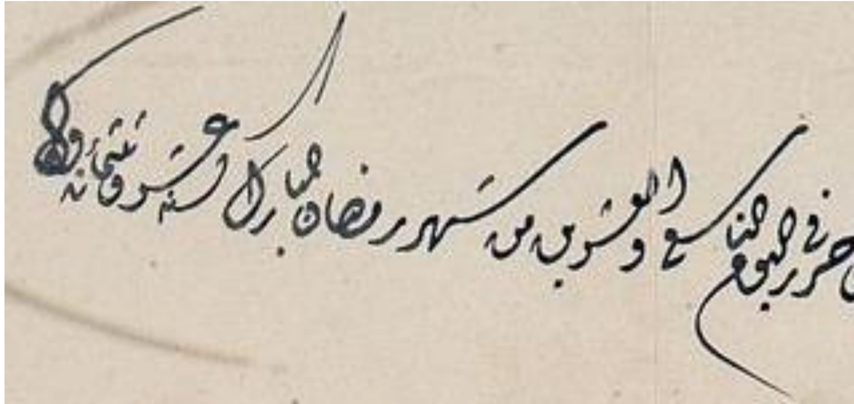
Not: Eğer aynı metinde daha önce tarih zikr edildiyse bu bazen “minhü/minh” olarak da ifade edilir. Aynı tarih manasındadır. Bazı vesikalarda da mim olarak geçer. Mezkûr yani zikr edilen tarih. Mesela; Fî 3 M. (Mezkûr)

Berâtlar, nişanlar, fermânlar ekseriyetle dîvânî hatla yazılırdı. Tarihler ise metnin sonunda Arapça olarak düşülürdü. Bunlara misâller;

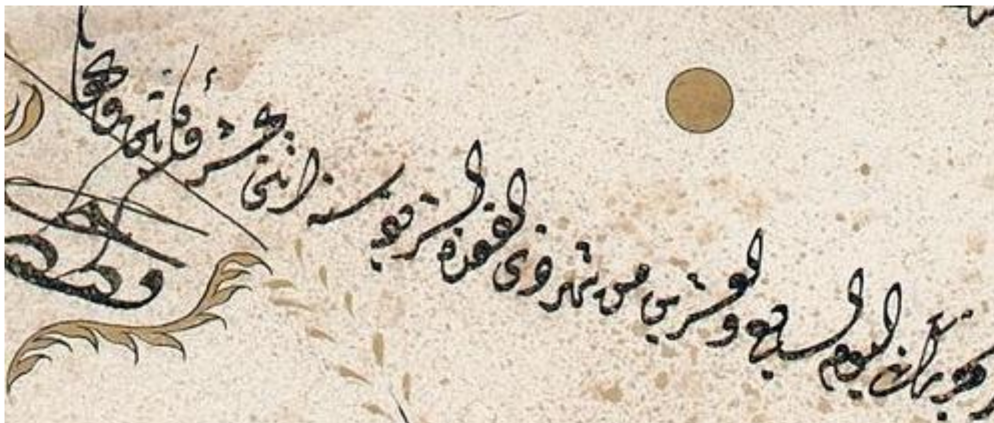
Tahrîran fî evasıt-ı şehr-i cumadelula min şuhûr sene selâse ve hamsîn ve tis'a mie (11-20 cemaziyelevvel 953)

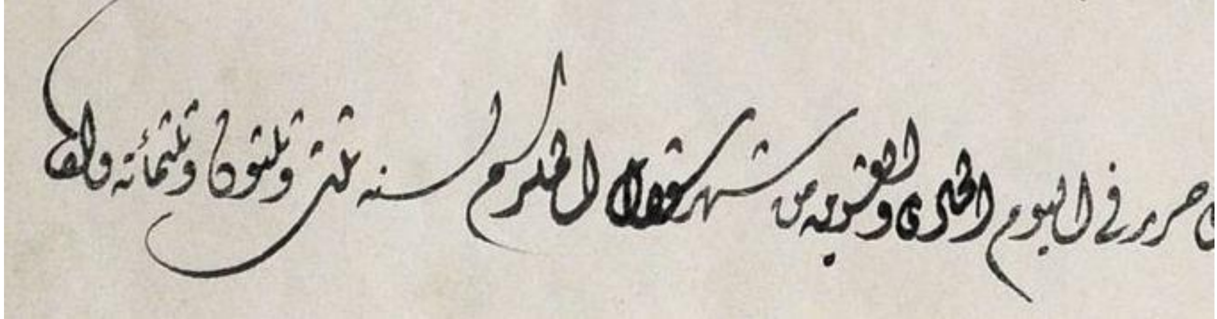
Hurrira fi’l-yevmi's-sâmin aşar min şehr-i cumadelula li-sene erbaa ve selâsîn ve selâse miete ve elf. (8 cemaziyelevvel 1334)

Hurrira fi'l-yevmi't-tasi' ve'l-işrîn min şehr-i ramadani'l-mübarek li-sene aşar ve selâse miete ve elf. (29 ramazan 1310)

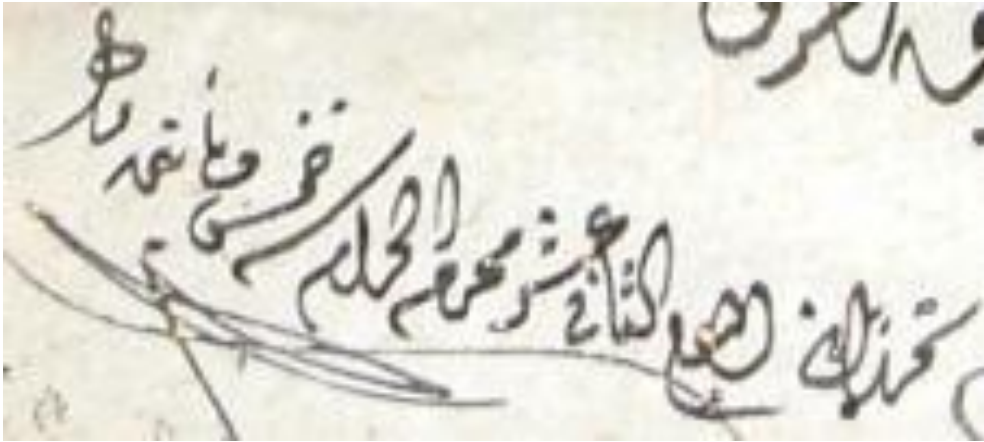

Tahrîran fi'l-yevmi's-sabi' ve'l-işrîn min şehr-i zilkadeti'ş-şerife sene isna aşar ve mieteyn ve elf. (27 zilkade 1212)

Tahrîran fi'l-yevmi'l-hadi ve'l-işrîn min şehr-i şevvâli'l-mükerrem li-sene selâse ve selâsûn ve selâse miete ve elf. (21 şevvâl 1333

Not: Hadi veya ihda bir, birinci manasındadır. Arapça tarihlerde 1. Gün için ihda احدى kullanılır. 11. Gün için ihdâ aşer, 21. Gün için ihda ve işrîn veya el-yevm'il-hadi ve'l-işrîn kullanılır.

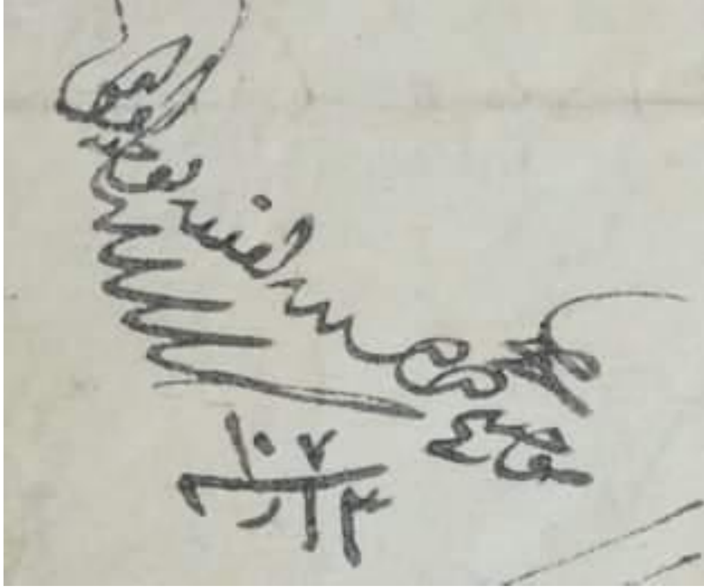

Tahrîran fi'l-yevmi's-sânî aşer muharrami'l-haram sene hamse ve mieteyn ve elf. (12 muharrem 1205)

Not: Özellikle tarih kısımlarında arabi aylar tek başına nadiren kullanılır. Genelde arabi aylar, dini literatürdeki halleriyle yâd edilirler. Ayrıca tarih okumalar için 'buyruldu'daki örnekleri de okuyalım.

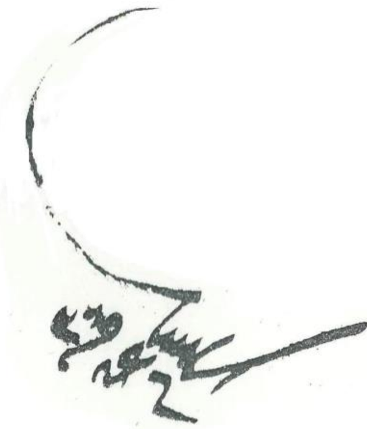
Buyruldu

Sadrazam, vezir gibi üst düzey devlet erkanının kendilerine bildirilen meselelerdeki emirlerine buyruldu denir.Buyruldular bazen müstakil bir metin olarak karşımıza çıksa da ekseriyetle ana bir metnin üstünde bulunur. Metnin karar kısmıdır. Metni okumak buyrulduları okumamıza yardımcı olabilir. Oldukça karmaşık görünen bu metinleri çokça okuduğunuzda aslında ne kadar zevkli olduğu anlaşılır. Buyruldular bir imzâ karalaması gibidir. Buyruldunun üstündeki "SAHH" ibaresi doğrudur manasında olup sahih kelimesinden gelir. Ayrıca bazı buyrulduların sağ yanında iki çizgi bu metnin dîvândan çıktığını gösterir. Bunun bazen Latincedeki S veya Z gibi yazıldığı da görülür.

Mucebince derdest üzre tevcîh olunmak buyruldu

13 R. (Rebiulahir) sene (1)107

Buyruldu fî gurre-i M. (Muharrem) sene (12) 36

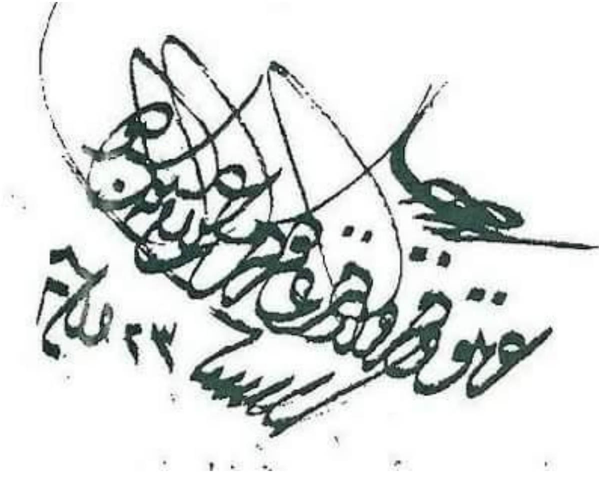
Muharrem ayının kodu olan mim harfi sene ile beraber yazılmıştır. Yer yer bazı ayların "sene" ibaresiyle bitişik yazıldığı görülür. Bunlar genelde muharrem (M), şevval (L) ve cemaziyelahir (C) aylarıdır.

Sahh

i’lâmı mucebince zabıtı ma'rifetiyle li-ecli't-te'dib seddu'l-bahr kal'asına irsâl ve kal'a bend olunmak içün hüküm buyruldu. 3 S. (Safer) sene (12)85

Not: موجبنجه mucebince kelimesini mucibince okumak hata-yı fahiştir.

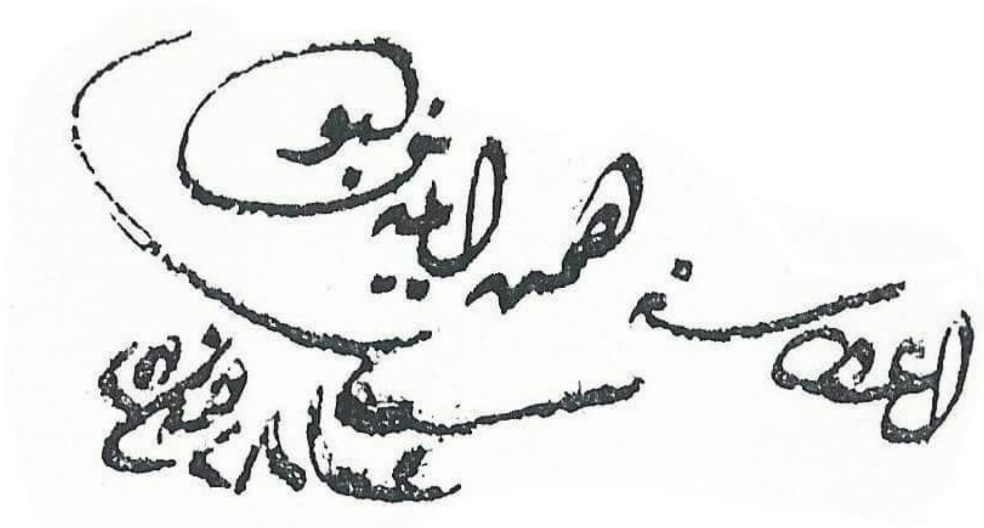
Buyruldu. 12 M. (Muharrem) sene (12)43

Sahh

İzzetlü Defterdâr Efendi görüb i’lâm eyleyesün deyu buyuruldu

Fî 23 ZA (Zilkade) sene (12)86

i'tâsına himmet eyleyesin deyu buyuruldu

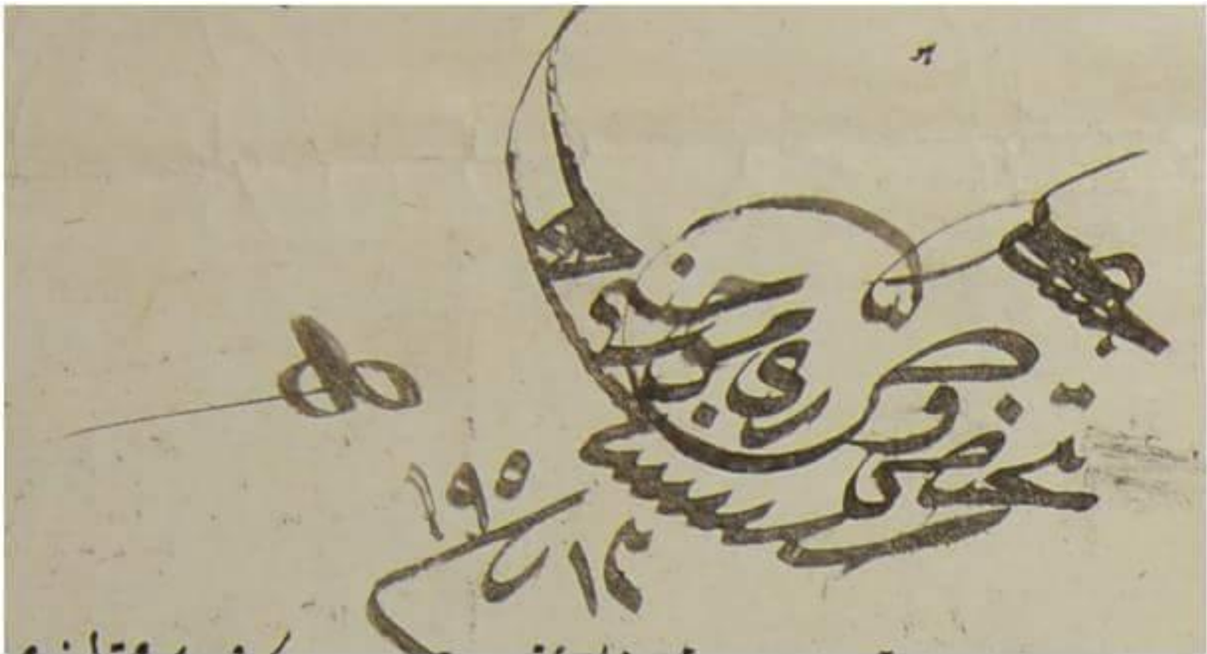
fî 28 S. (Safer) sene (1)250

Sahh

İşaretleri mucebince i‘tibar olunmak buyruldu

15 CA. (Cemaziyelevvelʼ sene (1)142

Sahh Telhîsi ve der-kenârı mûcebince hüküm buyuruldu fî 13 R. (Rebiulahir) sene (1)195

Sahh

İzzetlü defterdar efendi

Derkenar olunduğu üzere rencide ve taaddi olunmamak içün emr-i şerif ısdâr etdirdesin deyu buyruldu 27 Ş. (Şaban) sene (1)228

İ'lama musara'at eyleyesin deyu buyuruldu

Sahh

Mûcebince tezkiresi verilmek buyruldu 7 N (Ramazan) sene (12) 44

Sahh.

İzzetlü Deftedar Efendi takrîriniz mûcebince tanzîm eyleyesüz deyu buyruldu

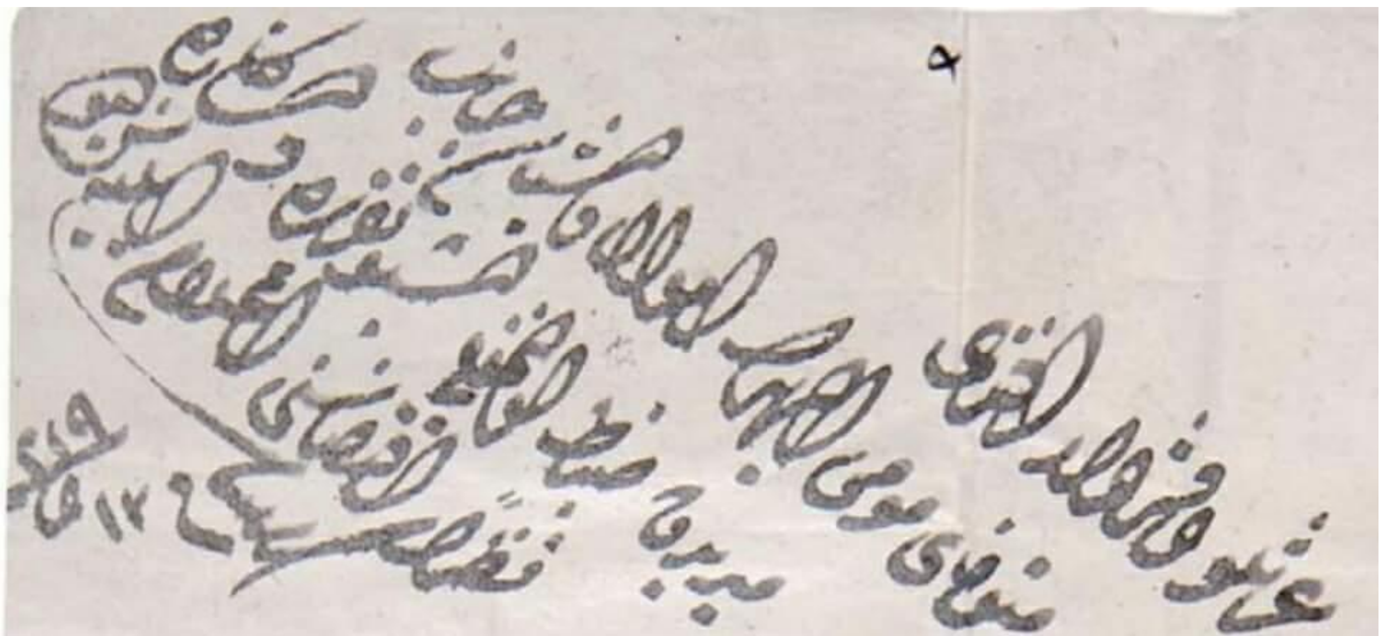
fî 23 S. (safer) sene (1)212

Sahh

Muktezâsı mûcebince derkârı iki kıt'a hüküm buyuruldu

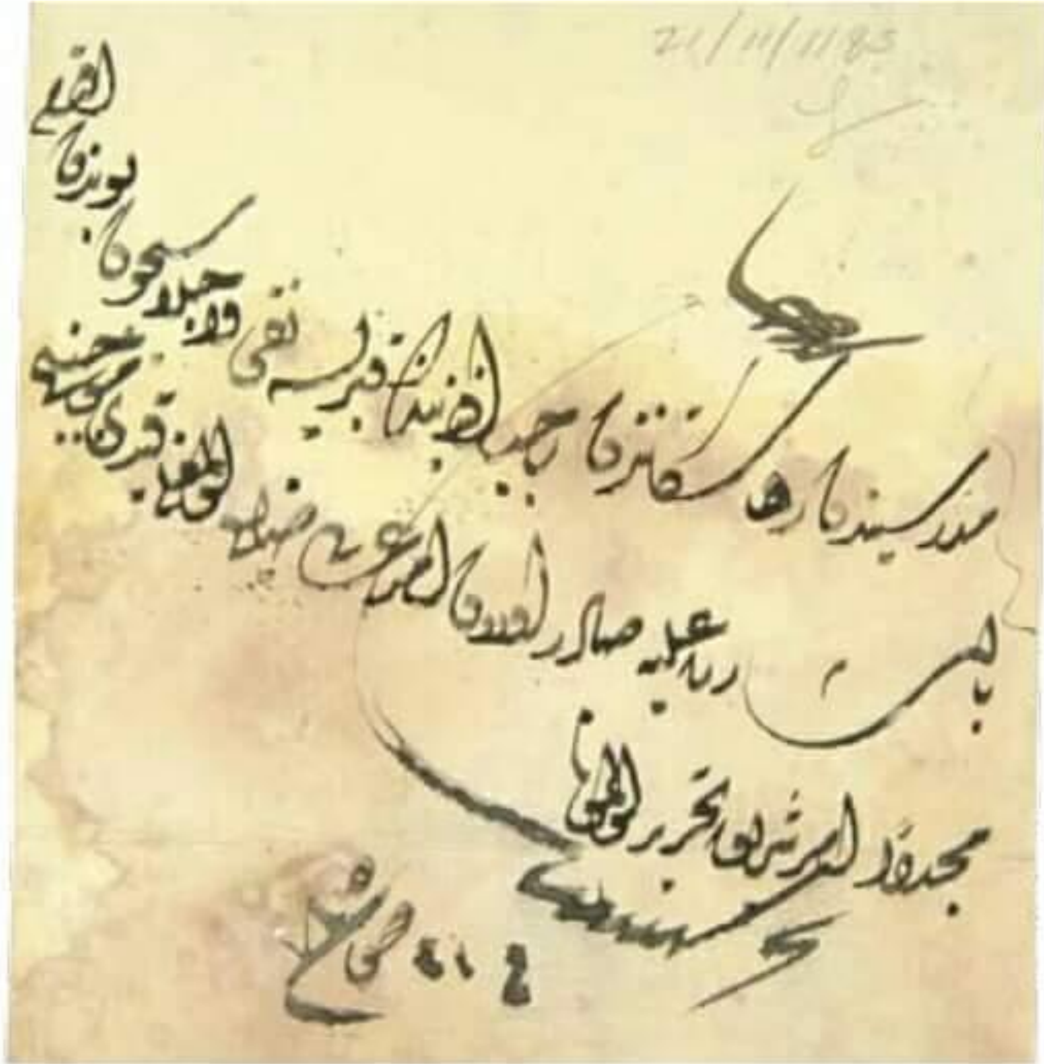
fî 13 M. (muharrem) sene (12)59

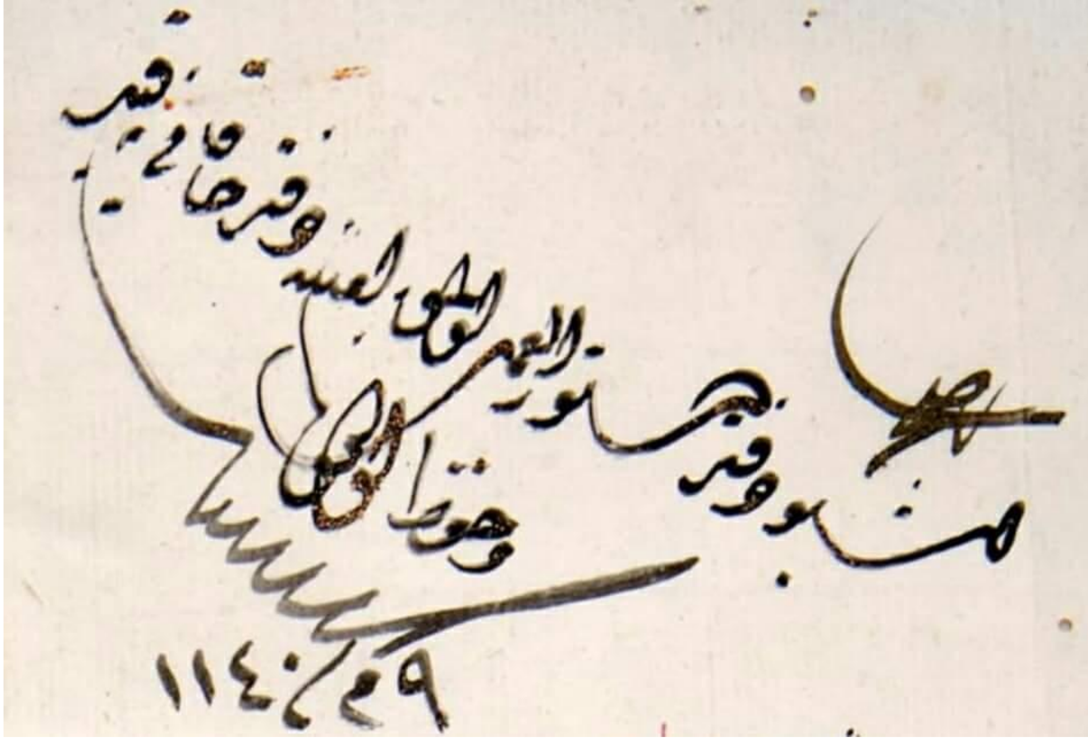
İzzetlü Defterdar Efendi

Müteveffâ-yı mumâ-ileyhin emvâl ve eşyası cânib-i mîrîden zabt olunmağla işbu takrîre ve der-kenâra nazaran iktizâsını i'lâm eyleyesün deyu buyruldu.

fî 13 ZA (Zilkade) sene (1)219

Sahh. Müderrisînden Ruhâ sükkânından Receb Efendi'nin Kıbrıs'a nefy ü iclâsıyçün bundan akdem bâ-işâret-i 'aliyye sâdır olan emr-i 'âli zâyi' olmağla kaydı mûcebince müceddeden emr-i şerîf tahrîr olunmak buyuruldu fî 21 S. (Safer) sene (1)185

Sahh

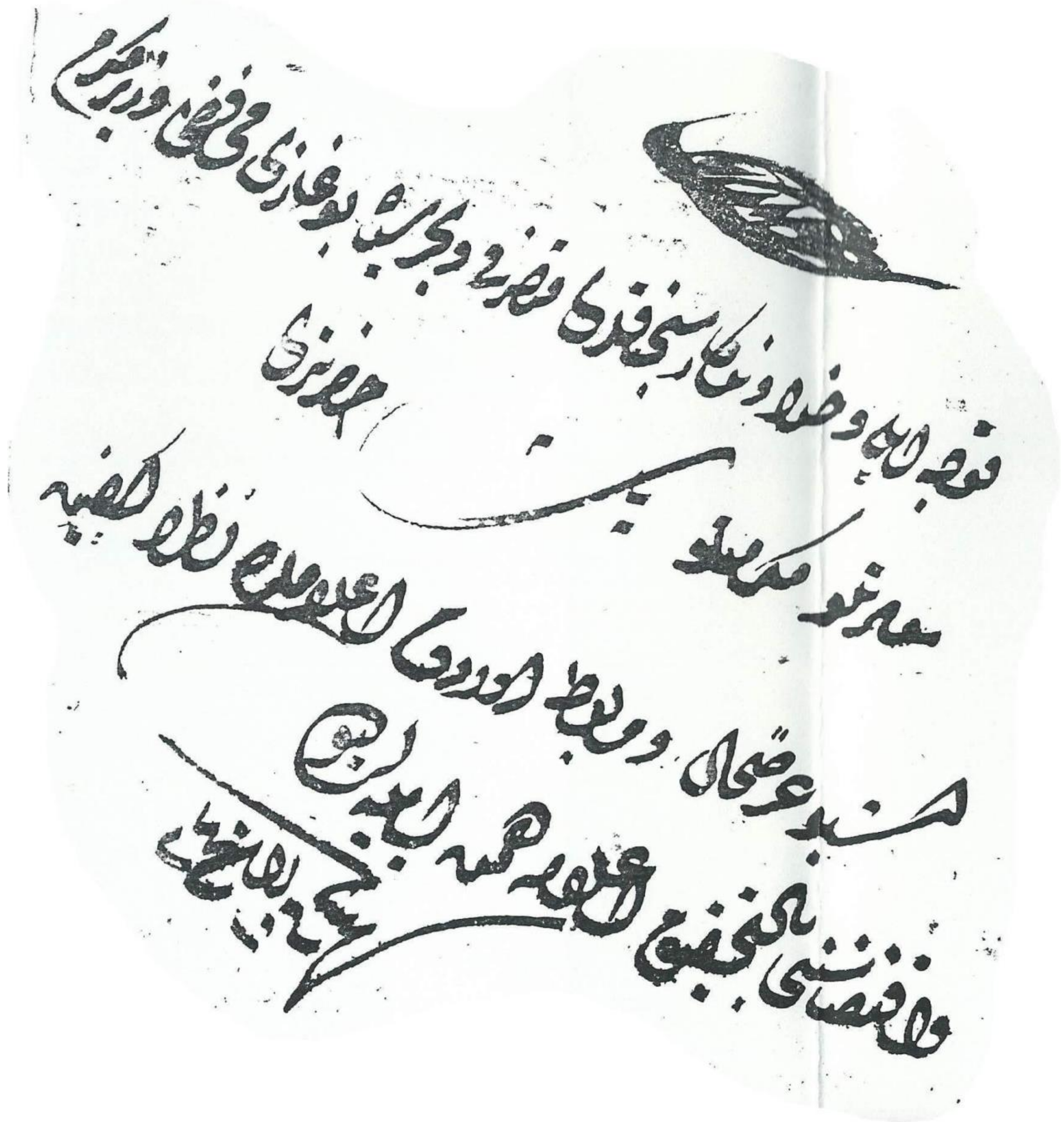
İş bu düstur'ul ’amel olmak üzere defter-i hakâniye kayd ve hıfz olunmak buyruldu. 9 M. sene 1140

Sahh.

İşbu hâsılât defteri defterhâne-i âmirede hıfz olunmak buyruldu.

25 R. (Rebiulahir) sene (1)222

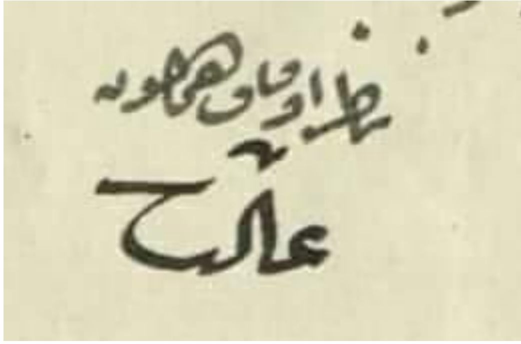
Sahh. Kocaili ve Hüdâvendigâr sancakları mutasarrıfı ve Bahr-i siyah Boğazı muhâfızı vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü mekremetlü Paşa hazretleri İş bu ‘arz-hâl ve merbût olan i‘lâmlara nazaran keyfiyyet ve iktizâsını bi't-tahkîk i‘lâma himmet eyleyeler deyu buyruldu fî 10 Ra sene 240

Belgenin Çevirisi:

sahh. sahib-i arzuhal erbâb-ı ma'arifden şayan-ı re'fet olmağla merhameten düşen mahlülden takas şartıyla mukataadan yevmi otuz sağ akçe tevcîh olunmak buyruldu fî 27 R (rebiülahir) sene (12)24

İmza Okumaları

İmzaların hemen hepsi noktasız yazılır. Bazen günümüzdeki gibi bir karalamadan ibaret olabilir. Bu cihetle karalama, paraf tarzı imzâlar eğer meşhur birine ait değilse okunamayabilir ve (imzâ) olarak ifade edilir. Resmi makâma yazılan çoğu belgede unvan da, çalışılan kurum vs. yazılır ki bunlar da noktasız olur. Ve alt makâmdan üst makâma yazılan çoğu belgede imzânın üstünde bende veya bende-i … gibi ifade yer alır. Hem nezaket ifadesidir hem de emrinize amadeyim manalarına gelir. Bende kelimesinin kendine has imlası vardır ve farklı şekillerde de görebilmekteyiz. Bazı imzâlarda unvan veya sınıf belirtikten sonda bende yazıldığını ve altında isim yerine mühür görürüz. Misâller;

nazır-ı evkaf-ı hümâyûn bende Galib

Bende kılabdancı ve kazzaz esnâfı kullarıdır hâla

El-abdu'd-dâi li'd-devleti'l-aliyyeti'l-osmâniyye Muhammed Emin el-müvella hilafe bi-medineti Hayrabolu

El-abdü'd-dâ'î li-devâmi ömr-i devletikümü'l-âlî es-seyyid Mustafa el-müvella hılafe bi-kaza-i Kırşehri

El-abdu'd da'i li'd-devleti'l-aliyyeti'l-Osmaniyye es-Seyyid Mehmed şeref el-kadı be-mahrûse-i Edirne

El-abdu'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyyeti'l-Osmâniyye Es-seyyid El-Hâcc Şeyh Hâmid el-kâdı bi-medineti Filibe

El-abdu'd-da'i li'd-devleti'l-aliyyeti'l-Osmaniye Rasih-zade Mehmed Nurullah el-kadı bi-mahruse-i selanik

El-abdu'd-dai li'd-devleti'l-aliyyeti'l-Osmaniye Derviş Osman el-müvella-hilafe bi-medineti Amed el-mahruse

El-abdü'd-da'i li'd-devleti'l-aliyyeti'l-osmaniyye Es-seyyid halil Sıdkı el-kadı bi-medineti Erzurum

Bende Es-seyyid Fazlullah kaimmakâm-ı nakibü'l-eşrâf bi-medineti Adana Sâbıka

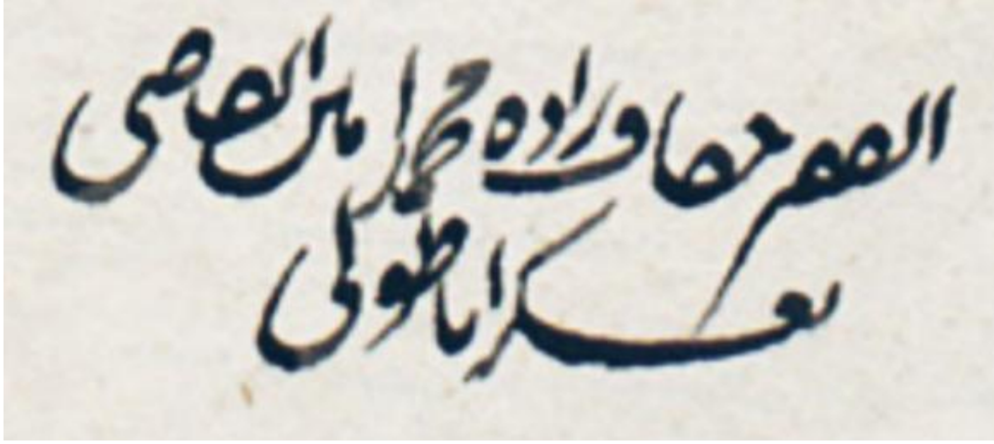
bende Es-Seyyid Ali müfti zade

Bende

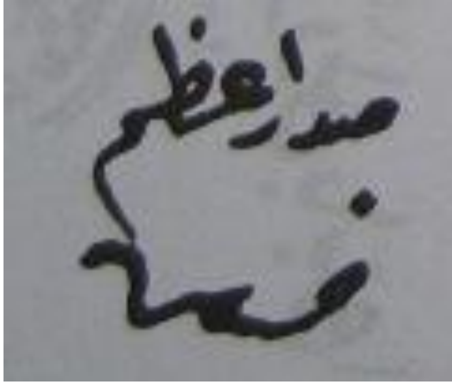
Es-seyyid Mehmet Emin miralay Zade

Bende es-seyyid Ali ağa Mustafa zade

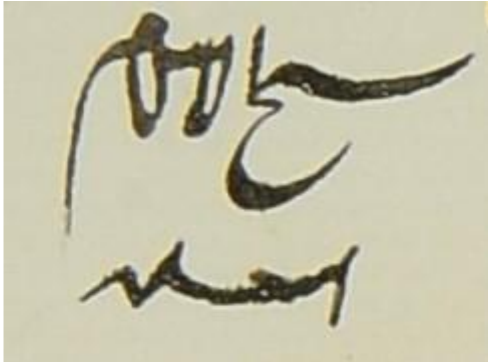
Ed-dai naib-i Trabzon, Bende defteri-i eyalet-i Trabzon, Bende vali-i eyalet-i Trabzon

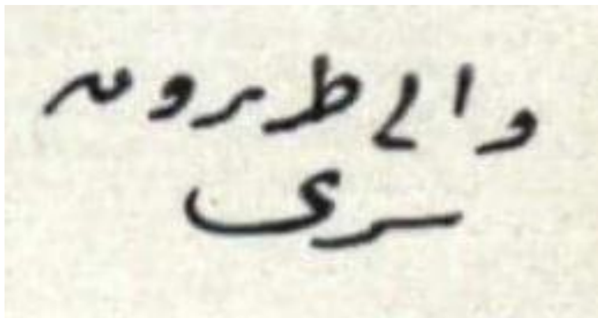
El-fakir haffafzade Mehmed Emin el-kadı be-askeri Anadolu

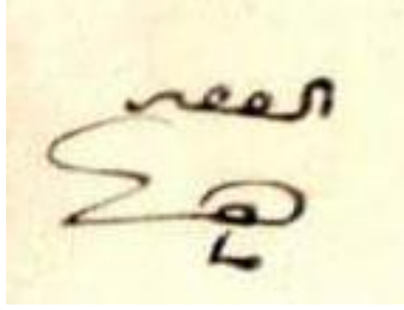
Sadrazam Ferid

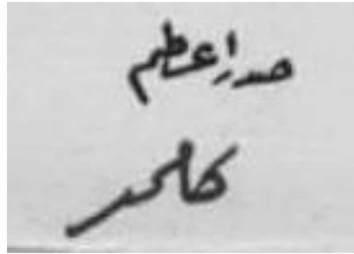
Şeyhulislam Esat

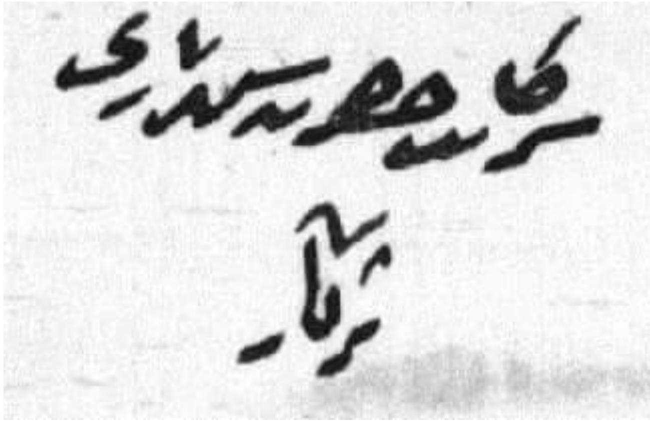
Vali-i Trabzon Sırrı

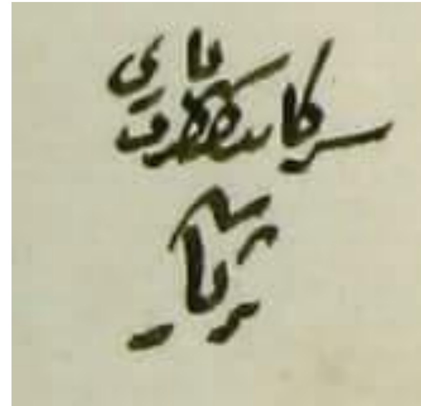

El-fakir Mahir

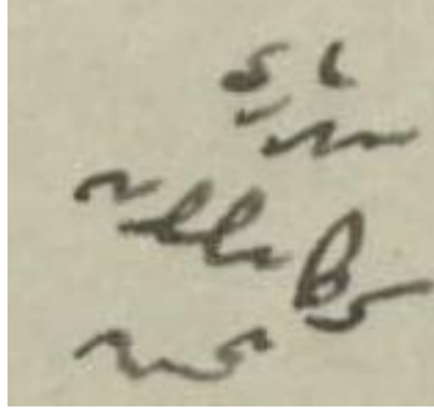
Sadrazam Kamil

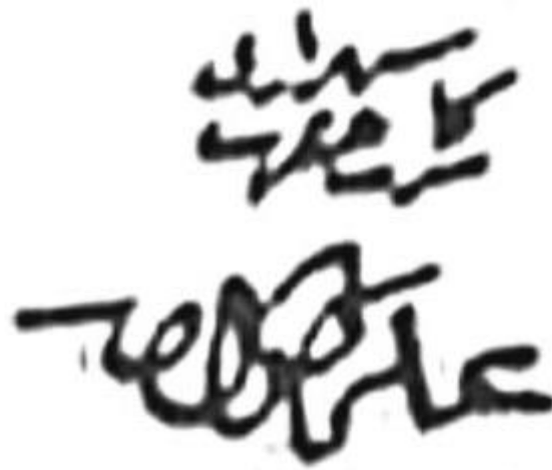

ser-kâtib-i hazret-i şehr-yâri

bende Süreyya

ser-kâtib-i hazret-i şehr-yâri Tahsin

Ser-katib-i hazret-i şehr-yari bende Ali Cevad

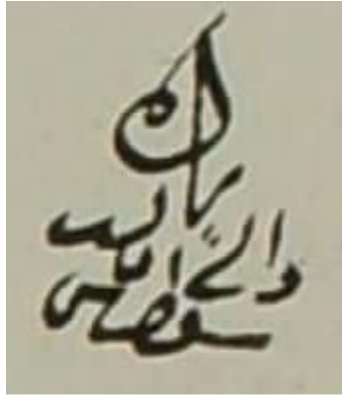

Bende el-hacc Mustafa vali-i Adana hala

Bende Abdullah, Vâli-i Eyâlet-i Sayda ve Trablus-Şâm hâlâ

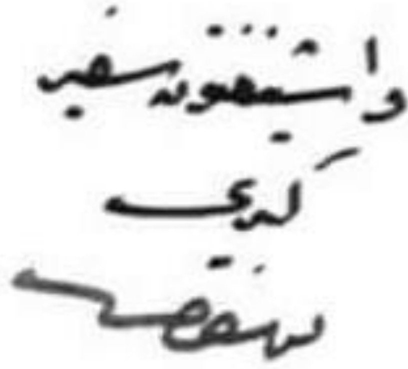
Bende Mehmed yaveran-ı vali-i Adana hala

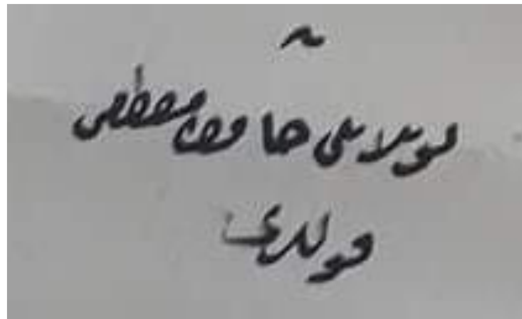
Bende vali-i eyalet-i sivas

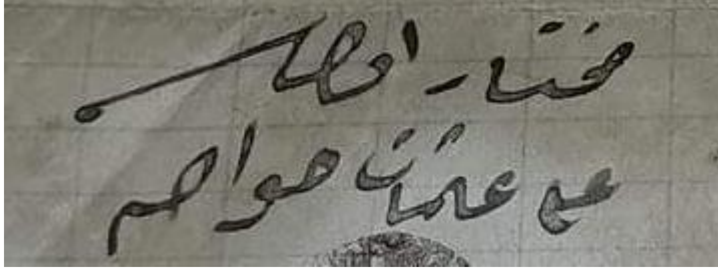
Bende el-hac Hasan vali-i Trabzon ve ser-asker-i bahr-ı siyah Hâlâ

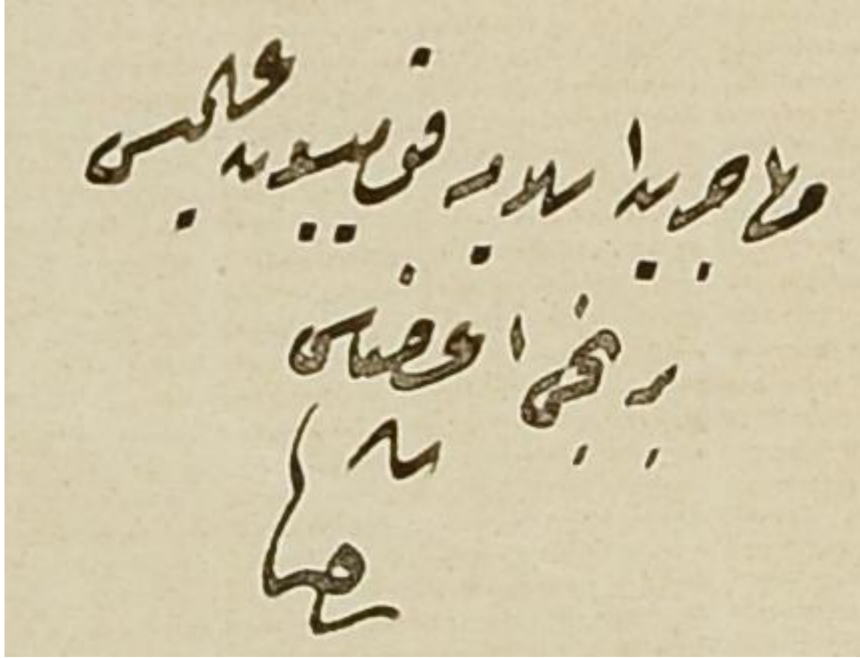
Vaşinton sefir-i kebiri Yusuf

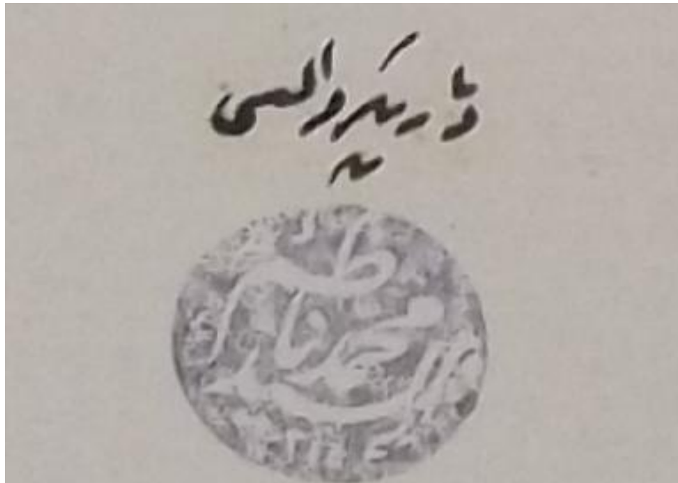
Bende Bolaylı Hafız Mustafa kulları

Muhtâr-ı evvel Ali Osman Hâce (hoca)

Muhacirin-i İslamiyye komisyon-ı âlisi birinci azası bende Rıza

Diyarbekir valisi bende es-seyyid Mehmed Nazım

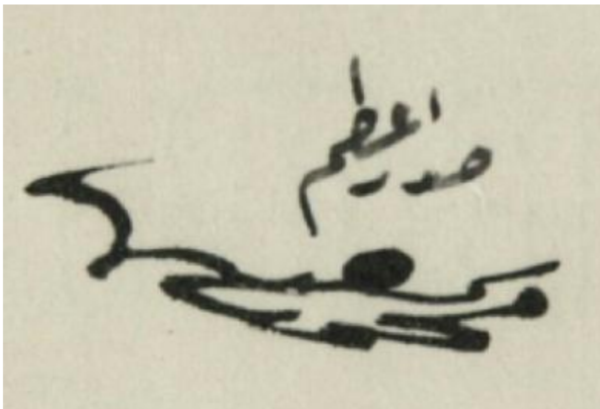
Not: Mühürleri okumada kesin bir okuma şekli yoktur; üstten veya alttan başlayarak okunabilirler.

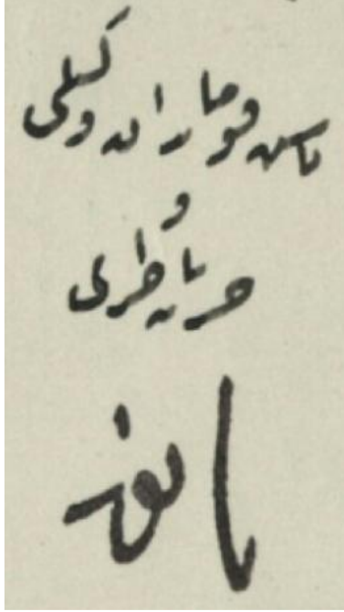
Ulemadan bende Mehmed Said

Şura-yı devlet reisi Mehmed Said

Sadrazam Mehmed Said

Başkumandan vekili ve harbiye nazırı Enver

Eğer resmi bir belgede tarih ve unvan varsa ve imzâyı okuyamıyorsanız özellikle Abdülhamit devri ve sonrasındaki nezaret kayıtlarına birçok internet sayfasından tarih tarih ulaşabilir ve imzâ sahibini çıkarabilirsiniz.

Hatt-ı Hümâyûn Örnekleri

Genelde padişah tarafından kaleme alınan yazılardır. Bazıları da padişahın emri ve izni dâhilinde bir sadrazama veya baş-kâtibe yazdırılmış olma ihtimali de vardır. 9-10 padişah hattat idi. Sair padişahların hatları genelde iyi olmadığı gibi noktalarda ve okutucu harflerde tasarruf ettikleri görülebilir. Bazı padişahların yazdığı divit ucu ekseriyetle kalındır. İfadeleri net ve kısadır. Bu netlik ve kısalık daha ziyade padişaha arz edilen arzuhallerde, telhîslerde kendini gösterir; izn-i hümâyûnum olmuştur, verdim, olmaz, açılsın vs. misâl kat'i hükümlerdir. Sadrazamlara, vezirlere yazılan hatt-ı hümâyûnlar ise daha uzun olabilmektedir. Bunlara beyaz üzerine hatt-ı hümâyûn da denir. Hatt-ı hümâyûnlar devre göre değişikliğe uğramış ve son dönemlerde 'irade' olarak kayıtlara geçmiştir. Bu vesikalar mabeyn baş-kâtipliğinden çıkardı. Eski dönem hatt-ı hümâyûnlarda ekseriyetle tarih de bulunmazdı.

İzn-i hümâyûnum olmuşdur.

ihsân-ı hümâyûnum olmuştur.

Virilsün

İzn-i hümâyûnum olmuştur

İşte bundan sonra bir dahi vâki' olur ise kayıkları gark itdirürüm ve kâfirlerden bizimdir diyu mu'âraza iderler ise Reis Efendi’ye infial ederim bir eyüce râbıta versin

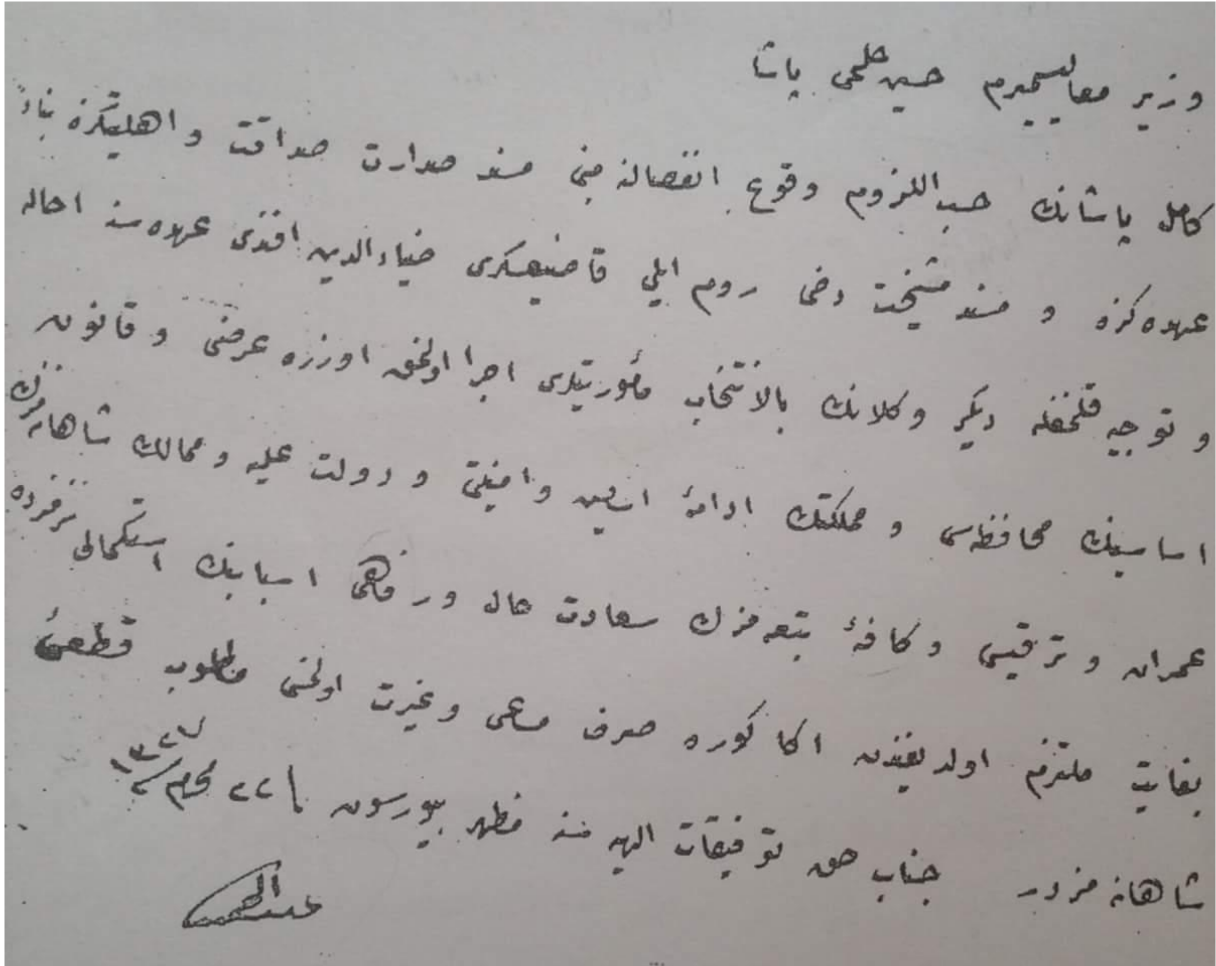
Ze’âmeti otuz altı bin akçe oğlu Osman'a ihsân-ı hümâyûn mukataası mezâda verilmesi içun izn-i hümâyûnum olmuştur.

Benim vezirim

Bu gün tebdîlen geçerken dîvân yolunda fırın önünde kalabalık gördüm herifin biri dahî yiyecek ekmek bulamıyoruz deyu feryad eyledi alimallâh mükedder oldum şunun bir çâresine bakasın zîrâ ramazan-ı şerifde abdullah zahmet çekmek lâyık değildir Rezzâk-ı âlem olanda Allâh 'inâyet ihsân eylesün çâresi ne ise ziyade işletmek ile mi olur hâsılı dikkat idesün.

Kaim-makâm Paşa

İşbu defterlerde gâyet müstehakları tefrîk bakalım kaç keseye baliğ olacağı arz müstehakları işaret eyleyesin. El-hamdulillahi te'ala avn-i bari bu gün hıffet-i mizac müşahede heman Allâhü azze şanühü dahi külliyen şifa-yab eyleye. Amin.

Vezir-i maali-semirim Hüseyin Hilmi Paşa

Kâmil Paşa'nın hasbe'l-lüzûm vukû-ı infisâline mebni mesned-i sadâret, sadâkât ve ehliyetinize binâen uhdenize ve mesned-i meşihat dahi Rum ili kâdıaskeri Ziyaeddin efendi uhdesine ihale ve tevcîh kılınmağla diğer vükelanın bi'l-intihab me'muriyetleri icrâ olunmak üzere ‘arzı ve Kânûn-ı Esâsînin muhafazası ve memleketin idame-i asayiş ve emniyeti ve devlet-i ‘aliyye ve memâlik-i şâhânemizin umran ve terakkîsi ve kâffe-i tebe‘amızın sa‘âdet-i hal ü refahı esbabının istikmâli nezdimizde be-gâyet mültezem olduğundan ana göre sarf-ı mesâ‘i ve gayret olunması matlûb-ı kat‘î-i şâhânemizdir. Cenâb-ı Hakk tevfikât-ı ilâhiyyesine mazhar buyursun.

fî 22 Muharrem sene 1327 Abdülhamid

Vezir-i fetanet-semîrim Kamil Paşa;

Hâriciye Nazırı Fuad Paşa fetânet ve dirâyetle muttasıf vükelâ-yı devlet-i aliyemizden olduğundan mesned-i sadâretin müşârünileyh ve Hâriciye Nezâretinin dahi ma'lûmât ve rûyeti cihetiyle Âli Paşa'ya tevcîhi ve ihâlesi nezdimizde bi't tensîb müşârünileyh Fuad Paşa'nın uhdesinde bulunan me'muriyet-i mahsûsayı şimdilik oraca bir münasib zâta ihale ederek avdet eylemesi tarafına bildirilmiş ve sadâret kaim-makâmlığı dahi müsellem olan gayret ve sadâkatine mebni uhde-i rü'yetine tevcîh kılınmışdır müşârun-ileyhin avdetine kadar sair vükela-yı devlet-i aliyemizle bi'l-ittifak ifâ-yı me'muriyete sarf-ı makderet eyleyesin. Hakk Teala Hazretleri cümleyi muvaffak buyura. Âmin.

fî 19 CA sene 1278

Manzûrum olmuştur

Ser-asker Paşa'nın iş bu arzında inha olunduğu vechile muma-ileyhe rütbe-i mezkûrenin lazım gelen emri ısdâr ve nişan ile seyfi dahi i'mal ve i'tasıyla icrâsına ibtidar olunsun.

Manzûrum olmuşdur. Meali bir kâğıda yazılıp arz oluna. Yarın kethüdâyı ve re'isi alıp ba'de'z-zuhr gelesiniz.

Manzûrum olmuşdur.

Bunun terk ü te'hîri tecvîz olunamaz defterdarın takrîri mucebince Haremeyne ilm u haberi verilüb takrîrde mezkûr olan vakfların dahi mal-ı haremeyne tahkîk ve tahsîl olunmak içün evâmir gönderilsün mümteni'u'l husul ise âhâr mal-ı haremeyn bulunub andan havâle olunsun şimdilik havâleden mâ-'adâ iktiza eden akçe Haremeyn hazinesinden verilüb tanzimine bakılmak lazımdır

Kaim-makâm Paşa

Ba'zı kahvelerde devlet lakırdısı ederlermiş birkaç dane öyle kahvelerden kapatasın

Manzûrum olmuşdur Hakk Te'âlâ ehl-i İslâmı mansur ve a'dâ-yı dîni makhûr eylesün amin. Bend kapında hâtır-güzarın olduğu üzre küffar tecemmu' edüb Ruscuğa hamle eylemek niyyet-i fasidesi derkardır. mdi sadr-ı a'zama zahîre parası ve beş yüz kisenin göndermek üzre olduğunu ve Ruscuğa imdâd olunması ve hilâf-ı me'mûl bir hareket zuhur eder ise muğber olacağımı te'kîden yazub irsâl eyleyesün.

Kaim-makâm paşa

Bugün mahsûs tebdîle çıkub ekmeklere bakasın ve tenbîh idesin bozmasunlar dikkat olunsun

Manzûrum olmuşdur

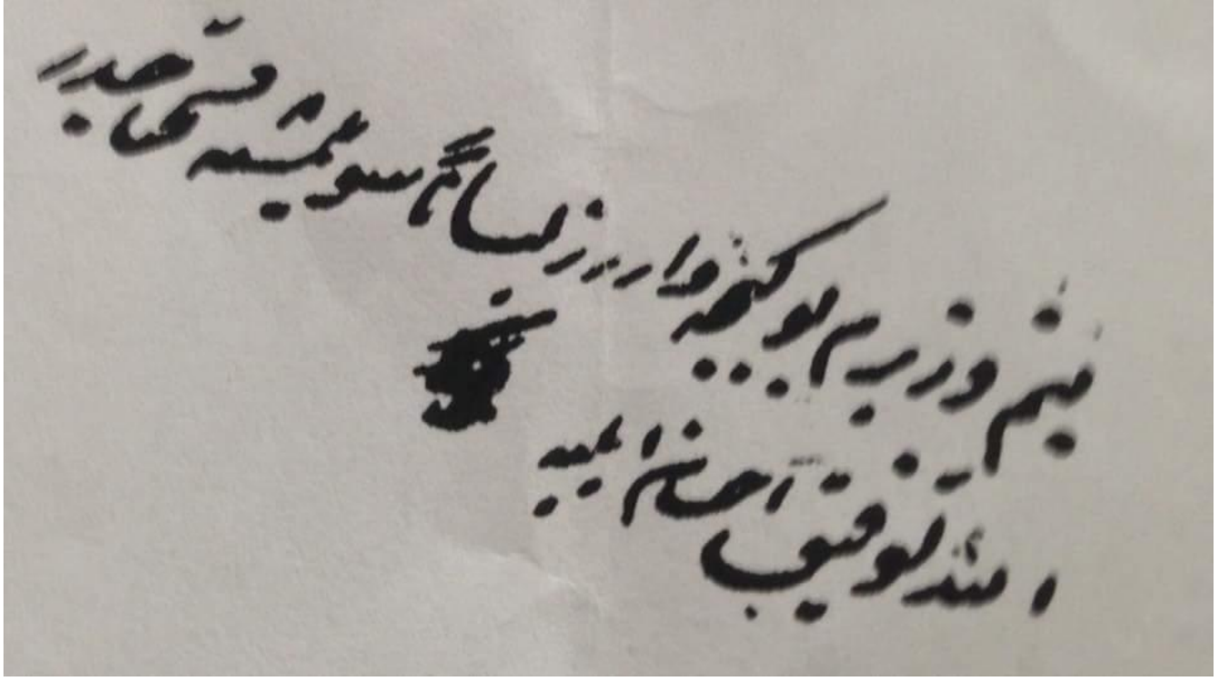
Husûs-ı ahar ile orduya giden tatarlar ile yazılsun keyfiyyet böyle olacağı vaki ise elbette Bükreş'de olan Moskolu sulha rağbet ve tavrı değiştirir yahud bir görünüş dahi eder.

Ekmeklerin gâyet beyaz ve pişkin olmasına ihtimam ve dikkat olunması emri hümâyûnum olmuşdur dikkat edesin göreyim seni gâyet beyaz a'la olsun ihtimam olunsun.

Manzûrum olmuşdur

sürhde beyân olunduğu vechle muma ileyhin mir-mirânlığı ref' ile iyâl u evlâdiyle Ayıntab'ta ikâmet eylemek üzre iktizâ eden emri Isdâr ve vâli-i müşârün ileyhe iktizâsına göre tahrîr ve işar kılınsun.

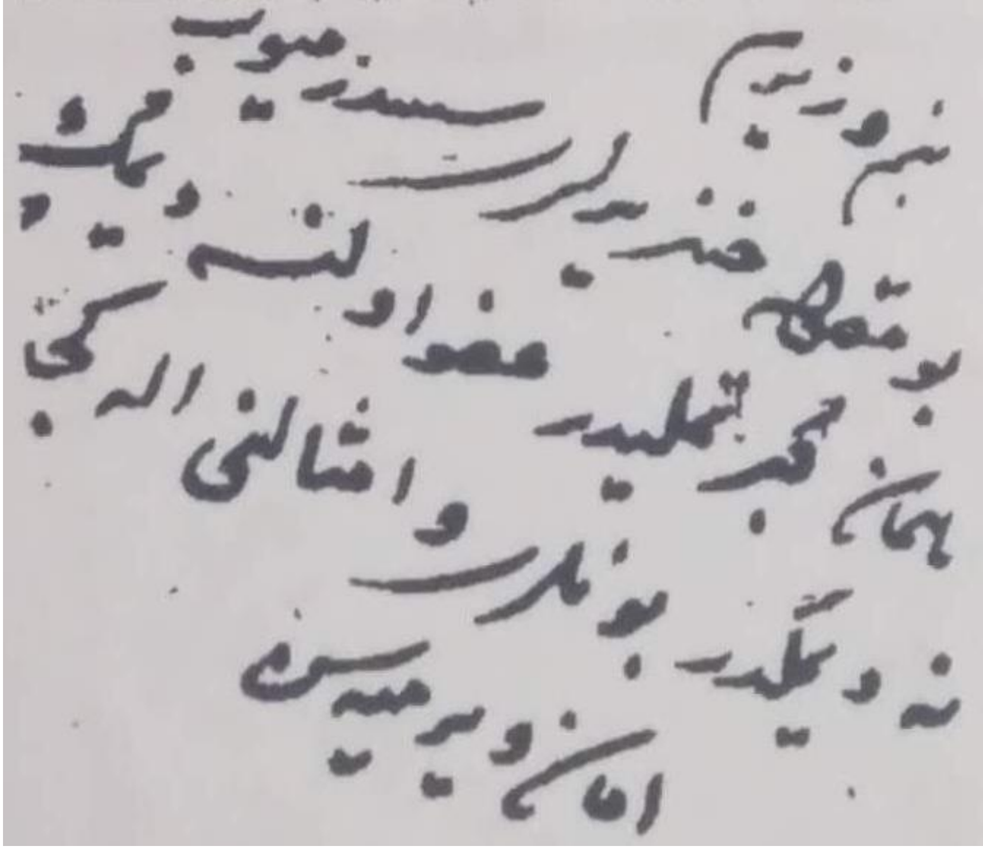
Manzûrum olmuşdur mûcebince tanzim ola vakı'a dâirelü bir adam gönderilmek ol-havâlinin mişvârına göre erâcifi mucib olur iktiza eden vesaya-yı lâyıkayı telkin ederek kethudan intihab eylediği adamını göndersün ve gidecek mühendis fenne aşina olsun ve yazılacak fermânları reis efendi kendi yazsun kaleme kayd olmayub battalları dahi kimesneye gösterilmesün ve kethudanın mesarifi kesir ve varidatı olmamağla kayırılmak lazım olduğundan Bağdad makarrı kethudana verilse min vech-i medar olurdu.

Benim vezirim

Bu gece varırız, lisanen soylemişse muhtâcdır. Allâh tevfik ihsân eyleye.

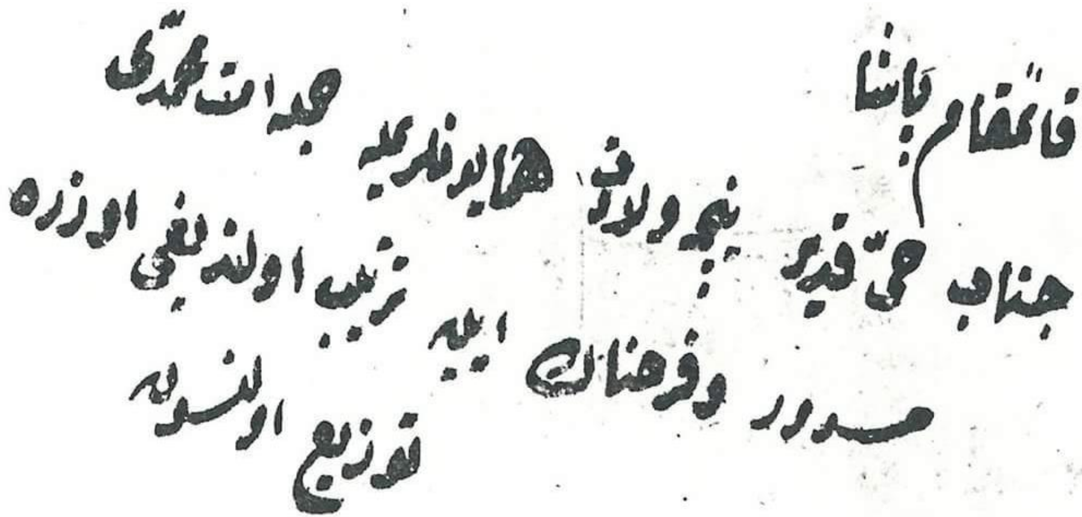
Manzûrum olmuştur bu zamime belası fukarayı perişan ediyor salih paşaya yazılsun ber-vech-i i'tidal tanzim olun

بنم وزیرم
بو مقوله خنزیرلری سندرمیوب
همان کبرتملیدر عفو اولنسه دیمک
نه دیمکدر بونلری و امثالنی الکچیر
امان ویرمیه سن

Benim vezirim

Bu mukule hınzırları sindirmeyip hemen gebertmelidir afv olunsa demek ne demektir bunları ve emsalini elegeçir eman virmeyesin

قائمقام پاشا
جناب حی قدیر نیجه ولادت همایونلریمله جمله امت محمدی
مسرور و فرحناک ایلیه ترتیب اولندیغی اوزره
توزیع اولنسون

Kâ'im-makâm Paşa

Cenâb-ı hayy-ı kadir nice vilâdet-i hümâyûnlarımla cümle ümmet-i Muhâmmedi mesrûr ve ferâhnâk eyleye tertîb olduğu üzre

tevzi' olunsun

منظورم اولمشدر
لوازم کلانلر ایله بالمذاکره حسن صورتی طرفمه با تقریر
عرض و افاده اولنه

Manzûrum olmuştur.

Lazım gelenler ile bi'l-müzakere hüsn-i sureti tarafıma bâ takrîr arz ve ifade oluna.

بو خصوصه ملاحظه گوررم ماده در
زیرا بو کیفیت قدیمدر سلف بو قاعده‌لری
بیهوده وضع اتمشدر قدیم اولان
بو زمینی انجامنه محذوره موجب اولور
دولتمزه مرحمت زیاده اولدیغی هر
نظام بوزلدی ملاحظه ایدیلمک ایشی
و اجرا ایده جک ثواب جو قدر شو سفرده
فرار ایدنلری و اختلال عسکره باعث
اولنلری بولوب ترتیب جزا ایلسکز
دخی زیاده ثواب اوله قیاس
ایدرم

Bu husûs mülâhaza götürür mâddedir zîrâ bu keyfiyyet kadîmdir. Selef, bu kâʻideleri beyhude vazʻ etmemişdir. Kadîm olan kâʻideleri bozmak, encâmında mahzura mûcib olur. Devletimizde merhamet ziyâde olalı her iş nizâm bozuldu. Mülâhaza edecek iş ve icrâ edecek sevâb çokdur. Şu seferden firâr edenleri ve ihtilâl-i sefere bâʻis olanları bulup tertîb-i cezâ eyleseniz dahi ziyâde sevâb olur kıyâs ederim.

Manzûrum olmuşdur

Niğde taraflarında zahire füruht edecek efrenc var mıdır nefsaniyyet olmasun müşârun-ileyhin sadr-ı a'zam tarafından gelen tahrîratı darbhane nazırına havâle olunsun demişidim bu tahrîratı dahi muma-ileyhe havâle ile ba'de't-tahkîk arz olunsun iktizasına bakılur ve iki nefer eşkıya kelleleri galtîde-i hâk-i ibret kılına

Ma'lûm-ı hümâyûnum oldu. Bundan böyle dahi ziyade sa'y idesin. Göreyim seni.

Kaim-makâm paşa

Bu adamın kendi başına medarı yok seferde ne yapacak vüzerâtı ref' ve bir münasib mahalde ikamete me'mur ola

Kaleme alınan müsvedde manzûrum olmuşdur bu vechle yazılsın ve sadr-ı a'zama dahi ne vechle tarafından yazıldığını tahrîr edesin.

Benim Vezirim,

Bu re'yin güzel, Allâh vere gerek şakinin idamında ve gerek asker sürmekde matlub üzere iş göre idi. Tobdanzade'ye ve sâir iktiza edenlere te'kidden hâli olmayasın.

Benim vezirim

Yedlerinde olan emr-i âlî mucebince tecdîden emir verile

Benim vezirim

İş bu takrîrinde beyân ve efendi da'imizin işaretleri mucebince tevcîh olunsun

Benim Vezirim,

Firâri Ramiz Paşanın Bi-eyy-i hal ele geçmesi içun Sirozlu İsmail Bey ve Tepedelenli Ali Paşa ve sair mahallelere tekitli emirler ısdârı ile ahz olunmasına dikkat ve ihtimam eylemek karin-i müsted'â-yı sabiha-İ mülûkânemdir bİr kadem akdem celb olunmasına bezl-i kudret eyleyesİn.

Benim vezirim

iş bu hatt-ı hümâyûnum tarafına vasıl oldukda derhal kol kethüdasını getürdüb yeniçeri ağası nasb eyleyesin ve selefini tekfur dağına nefy idüb icrâ olunduğunu taraf-ı.hümâyûnuma arz u ifade eyleyesin.

بنم وزیرم سکبان باشینڭ سرمقطوعی کلدیکی معلوم همایونم اولمشدر حق تعالی خائن دین ودولت اولنلری عالمه عبرت ایلیه

Benim vezirim,

Sekbanbaşının sermaktu'ı geldiği ma'lum-ı hümâyûnum olmuşdur hakk te'ala hain-i din-i devlet olanları âleme ibret eyleye

قپو کتخداسی طرفندن مکتوب صدر عالی کوندریله وطوغ جائزه سی ودینی ضربخانه دن طلب اولنه فرمانه حاجت یوق زیرا ظاهره چیقمز

Kapı kethüdası tarafından mektub-ı sadr-ı ali gönderile ve tuğ caizesi ve deyni darphane(den) taleb oluna fermâna hacet yok zira zahire çıkmaz.

Kaimmakâm paşa mesfurun sebkat eden hizmeti ve hala istikamet üzre müdavemeti ma'lumum olmağla istid'ası üzre mutasarrıf olduğu tarlanın tahsis eylediği mahallinde binası mülk ve arsası mukata'a-i zemin olarak ve bu husûs kendüye ve barut i'maline kâdir evlad-ı zükûrunda cari olub barut i'malinde mahareti olmayan evlad ve varisi değer bahasıyla âhâra füruht eylemek derciyle bin beş yüz zirâ' ma'a havli arsaya binaya ruhsatım olduğunu müş'ir emri verilüb canib-i vakfa ilm ü haberi ve ibarede bir kıt'a temessük bina içün i'tâ oluna

Ma'adin emini müşârun-ileyhin işbu kaimesi manzûr-ı hümâyunum olmuşdur. Merkûmun mahalline varmışlar mazmunu kaydı balasına şerh virdirilsün.

Matbu Metinler

(Bu metinlerin çeviri yapılmamış olup okuyucularımıza bırakılmıştır)

ضابط وكيلي تحسين افنديـنك همشيره سنك

مجلس شهدايي زيارتي

نه‌در او نشر نور ايدن تاج مهـابت ابتهاج نه‌در او تويلوى تيتره‌تن روحلرى ديرلتن ضياى لطافت امتزاج. سكاباقاركن فخرالشهدا محبوب حدا اولديغكى دوشونوركن قلبمده لايزال بر رعشه بى‌امثال برلرزه حس ايديورم. نور جمال الهى الطاف لايتناهى ايله مسعود برجسم معنوى بر موجود قدسى اوت شمع نورالهى‌سك .

سن سنى چيلديره‌سى‌يه سون بوهمشيره‌نك قرده‌شى-ميسك ؟ تحير وتردد ايدرم . ســن نور دكل ملك دكل شايان پرستش برمخلوق برشهيد مسعود سيالهٔ نورانيه‌نك مركز آتشيننده نورانى بروجود نه‌دراو هراس‌واشارتنه سـجدهٔ حرمتله مطيع هيأت مهابت نمود هر ارزوكى اسعافه مهيا قافلهٔ نور آلود .

سن او حيات انزا ياللديزلى كاشانه‌لرك او نشئهٔ بخشا باغچه‌لرك اونهايتسز نعمتلرك پادشـاهى‌ميسك ؟ شهيدلرك اجلال سلطنتى اقبال سـعادتى هپ بويله شاهانه‌ميدر . بوسلطنت شاهانه‌نك اسيرحقيقيسى اولان روحمدن چيقان

صدای فریاد نه. ر بیلیرمیسك؟ بن ده بر ارکك حرب
اویونلرینی اوینایه بیله جك بر مرد یامحترم بر غازی ویا
سن کبی شانلی بر شهید .
آه بو خیال بر تمنی محال اولمه ملی ایدی . اوت بر
ارکك مردانه حرب ایدن ناموس وطنی جداً سوەن بر
ارکك وحق ایجابنده شرفلی بر شهید .

۱۵ تموز ۱۳۴۳

عبدالله صدقی

حضرت سلطان حمیدی مظهر ایتمشدر خدا
آیت (انافتحنا) سرینه بی اشتباه
این ما کان توجه ایلسه تسهیل ایدر
اول شه دین پرورك احکامنی رب الله
اشته ازجمله یکیشهری دخی فتح ایلدی
سیف قهر وصولتیله اول شه انجم سپاه
روح پاك حضرت کراری شادان ایلدی
لمعه پاش اولدقجه سیف شوکتی مانند ماه
قوۀ قدسیه سیله سطوت شاهانه سی
حمد لله ایتمده اعداسنی محو وتباه
اوچلر امدادیله تاریخن دیدی . وقعه نویس
اسکی ملکیکن یکیشهرین یکیدن آلدی شاه

۱۳۱٤

وقعه نویس

لطفی

دار الشفقه

عرصه بدلی اولان ۲۱۰,۰۰۰ غروش عبدالعزیز طرفندن تأدیه ایدیله‌رك ۱۲۸۵ سنهٔ هجریه‌سی ربیع الآخرنده انشاسنه باشلانمشدر . انشاآت درت سنه‌ده اکمال ایدیلوب ۱۲۸۹ سنهٔ مالیه‌سی حزیرانه تصادف ایدن جلوس کونی رسم کشادی اجرا ایدلمشدر . بنانك مصارف انشائیه‌سی ۳,۰۷۱,۲۶۳ غروشه بالغ اولوب بونك ۵۰۰,۰۰۰ غروشی عبدالعزیز طرفندن ویرلدیکی کبی ۳۷٤,۹۰۰ غروشی خزینهٔ مالیه‌جه تأدیه ایدلمش ومتباقی ۲,۱۹٦,۳٦۳ غروشی‌ده ملت طرفندن تبرع ایدلمشدر . تاریخ کشادندن ۳۰٤ سنه‌سنه قدر جمعیت تدریسیهٔ اسلامیه اداره‌سنده بولنمش‌در . تاریخ مذکوردن ۳۱۹ سنه‌سی کانون‌اولنه قدر پادشاهك حمایه‌سنده قالمش وبالآخره معارف نظارتنه ربط ایدلمشدر . مشروطیتك اعلانی متعاقب ۳۲۵ سنه‌سی تموزنده احیا ایدیلن جمعیت تدریسیهٔ اسلامیه اداره‌سنه تکرار دور اولونه‌رق بو آنه قدر جمعیت مذکور طرفندن اداره ایدیلمکده‌در . دارالشفقه‌نك ایلك مأذونلری ۱۲۹۷ ده نشئت ایدرك ۳۲۸ سنه‌سی نهایتنه قدر ٦۱٥ افندی‌یه شهادتنامه ویرلمشدر . ۳۰۷ کانون ثانیسندن اعتباراً دارالشفقه پوسته وتلغراف نظارتیله رسومات امانتنه مخرج اتخاذ ایدیله‌رك بو امتیازینی ۳۲٤ - ۳۲٥ درس سنه‌سی نهایتنه‌قدر محافظه ایتمشدر . حال حاضر پروغراملری تام دوره‌لی لیسه پروغراملرینه معادلدر . مکتب لیلی مجانیدر .

مقدمه

جناب حق ولی نعمت اعظم و اقدس پادشاهمز افندمز حضرتلرینک عمر و عافیت همایونلری ملوکانه‌لرینی مزداد و فزا ایده‌رک ممالک محروسهٔ شاهانه‌لرینی انوار معارفله معمور و آباد ایده بیورسون آمین .

جلوس همایونلری مسعدت مشحونلری جناب خلافتپناهیلرندن شمدی‌یه قدر کچن ایدن مدت ظرفنده مشهود انظار شکر ایله اولان آثار موفقیات و بالخاصه امور معارفجه حاصل اولان ترقیات حقیقهٔ موجب فخر و مباهات بولنمسه و اشبو ترقیاتک درجات عال العالنی مبین اولمق اوزره چند سنه‌دنبرو نشر ایدلمکده اولان معارف عمومیه سالنامه‌سنک سایهٔ معارفوایهٔ حضرت خلافتپناهیده آلتنجی دفعه اولارق ترتیب اولنان نسخه‌سنک تیمناً مبدأ سعادت دولت و مملکت اولان یوم مسعود جلوس همایونلری حضرت تاجدار اعظمی‌یه شرف مصادف اولان اشبو روز میمنت افروزده طبع و نشرینه موفقیت حاصل اولمشدر .

فی ۹ جمازی الآخره سنه ۱۳۲۱ وفی ۱۹ اغستوس سنه ۱۳۱۹

مقدمه

جناب رب منان ایام عمر و عافیت سنیهٔ حضرت خلافتپناهی‌یی فراوان و ممالك محروسهٔ ظل اللهیلرینی دائما انوار عدل و احسان ملوکانه‌لریله تابان و ممالك سائره‌یه غبطه رسان بیورسون آمین عهد همایون تاجدارانه‌لری هر درلو آثار ترقیات و اعماراتك وقت مرهون ظهوری اوله‌رق جلوس میمنت مأنوس همایونلرندن شمدی‌یه قدر گچن یکرمی بش سنه‌لك بر مدت قلیله ظرفنده ساحه آرای بروز اولان آثار موفقیات جداً جالب مفخرت و مباهات بر درجه‌ده اولدیغی گبی بالخاصه امور معارفجه حصوله گلن تعالی صحیحاً موجب حیرت بر مرتبه‌یه رسیده اولمسی و بو درجه کثیر اولان آثار عنایات و عواطفی بر نظرده گوزه چارپه‌بیله‌جك صورتده جامع ایستاتستیق مجموعه‌لری نشری و جانب عبودیت و صداقتنده بولنمسنه بناءً معارف نظارتنجه اوّلکی سنه بر ایستاتستیق و اوّلکی و گچن سنه‌لرده برده سالنامه جمع و نشر ایدلمش و بو صورتله مؤسسات و اصلاحات معارف ایچون علی المفردات بر دفتر میدانه گتیرلمشدی .

سایهٔ عواطفوایهٔ ملوکانه‌لرنده گوندن گونه هر درلو ترقیات توالی ایتمکده و یکیدن یکی‌یه بر چوق مکاتب و مؤسسات عرفانیه

وجوده گلمکده بولنمسنه اولدیغندن مذکور دفترلرك دخی هر
سنه ترقیات جدیده‌یی اشتمال ایتمك اوزره تجدیداً واصلاحاً تنظیم
وطبع ایدلمه‌لری لازمه‌دن اولمسنه مبنی سالنامهٔ معارفك بیك
اوچیوز اون سکز سنهٔ هجریه‌سنه مخصوص بولنانی بوجلدینك دخی
اشبو روزفیروز جلوس حضرت خلافتپناهیده نشرینه موفقیت
حاصل اولمشدر :

همایون جناب حق ولی نعمت اعظم واقدسمز پادشاه معارف
پرور وشهریار عواطف گستر افندمز حضرتلرینی الی آخر
القیام اریکه آرای عز واجلال ودها بوکبی نیجه آثار خیریه
ونافعه حصولی امرنده مظهر توفیقات الهام اشتمال بیورسونه .

مقدمه

جناب حق عمر وشوكت ملوكانه‌لرینی فراوان وممالك محروسهٔ شاهانه‌لرینی انوار فیوض موفقیات ظلیتپناهیلریله هر آن وزمان تابان ولمعان بیورسون ولی نعمت بی منتمز پادشاه عوارف پناه وشهنشاه معالی اکتناه افندمز حضرتلرینك علو همت وسمو عنایت شهریاریلری آثار قیمتدارندن اولمق اوزره مملکتمزك کوسترمکده اولدیغی هر درلو ترقیات واصل اقصی الغایات دنیله بیله جك بر درجهٔ عالیه‌یه رسیده اولدیغی وبالخاصه امر معارفجه آز بر زمان ایچنده کوریلان تعالی موجب فخر ومباهات انظار اعالی بولندیغی حالده شمدی‌یه دکین شعبات اداره‌جه منتظم ایستاتستیق جدوللری نشر ایدلمامش اولمسی جهتیله ترقیات واقعه یالکز لسان روایتده قاله‌رق بونلری یکان یکان کوسترر بر دفتر صحیح موجود دکل ایکن کچن سنه بیله محضا موفقیات سنیهٔ خلافتپناهیلری آثار باهره‌سندن اوله‌رق ترتیب ونشر ایدیلان معارف ایستاتستیق جدولی بو مقصدی قسماً بر درجه‌یه قدر حاصل ایتمش وبلطفه تعالی سایهٔ معارفوایهٔ حضرت شهنشاهیده بو سنه طبع ونشرینه موفق اولنان اشبو سالنامه‌ده جدول مذکورك نواقصنی اکمال ایده‌بیلمشدر. چونکه ذکر اولنان ایستاتستیق جدولی یالکز معارف نظارتی اداره‌سنده بولنان مکاتب وکتبخانه‌لره منحصر اولوب بو سالنامه ایسه مکاتب عسکریه ومدارس علمیه ایله زراعت نظارتنه ملحق مکاتبه ودها سائر برچوق خصوصاته

دائر معلوماتی دخی محتوی اولدیغندن ومع مافیه بو سالنامه کبی
ایستاتستیق جدولنك‌ده دها شموللی معلوماتله هرسنه اصلاح
ونشری مقرر بولندیغندن شوایکی اثرك آثار موفقیات جلیله
جناب کیتی‌ستانی‌یه برضمیمهٔ لاحقه تشکیل ایلمش اوله‌جغنی مستغنی
بیان وایضاحدر. جلوس همایون مسعدت مقرون حضرت
شهنشاهیدنبری معارفجه ساحه آرای ظهور اولان آثار ترقیات
اشبو سالنامه‌نك مندرجاتیله دخی تظاهر ایده‌جکی جهتله بو بابده
بسط مقاله لزوم کورلمیوب بالکز السنهٔ شکران وعبودیتمزك هرزمان
اولدیغی کبی شو فهرست مأثر تاجداری‌یی مطالعه وسیله‌سیله
دخی ادعیهٔ واجبهٔ ولی‌النعمت بی‌منت اعظمی‌یی ترتیل ایله تزیینی
طبیعی بولندیغی مقام تحدیث نعمتده بیان وعصر ترقیات حصر
جناب ظل‌اللهیده دها نیجه آثار موفقیاتك ظهورینی کورمکله
قریرالعین فخر ومباهات اوله‌جغمزك قیداشتباهدن وارسته اولدیغی
عرض واتیان ایله اکتفا اولنور . « ومن الله التوفیق »

عثمانیه افلاق وبغدان قطعه‌لرینی استرداد ایتدیکی زمان مملکتین ینه فنارلی روم بکلری طرفندن اداره ایدلدی. صیق صیق تبدیل ایدیلن غوسپودارلر محارباتك دوامندن طولایی ذاتاً خراب اولان مملکتی صویمقده دوام ایتدیلر. دیکر طرفدن افلاق قطعه‌سی سنه‌لرجه مدت پازوان اوغلنك تجاوزاتنه معروض قالدی.

اوته‌دن بری مملکتین امورینه مداخله‌دن خالی قالمیان روسیه‌نك اصراریله ۱۲۱۷ سنه‌سنده بر خط همایون نشر ایدلدی. بو خط همایون موجبنجه افلاق وبغدان بکلری باب عالینك آرزو ایتدیکی زمان تبدیل اولنمیه‌رق یدی سنه مدتله مأموریتلرنده قاله‌جقلر، بیوك بر قباحتلری اولمدقجه وروسیه سفیرینك موافقتی انضمام ایتمدکجه عزل ایدیله‌میه‌جکلر، روسیه سفیر-

تپه دلنلی علی پاشا

لرینك کرك‌ویرکولر وکرك امتیازات ومعافیات‌محلیه حقنده‌کی تبلیغاتی نظر دقته آلنه‌جق ایدی. بوصورتله روسیه‌نك مملکتین اوزرنده‌کی حمایه‌سی ضمناً قبول ایدیلیوردی.

ایلك دفعه اوله‌رق یدی سنه مدتله افلاق وبغداد بکلکرینه تعیین اولنان « قسطنطین ایپسیلانتی » و « آلکساندر موروزی » نك روسیه‌یه خدمت ایتملرینه عزل ایدلملرندن متولد اختلاف ۱۲۲۱ سفرینك ظهورینه سبب اولمشدر. روس اردولرینك آلتی سنه

عصر حاضر تاریخی

فرانسه

۱۷۸۹ دن زمانمزه قدر

۱
انقلابدن اول فرانسه

اون بشنجی لوئی دور حکومتنه بر نظر — اون سکزنجی عصرده فرانسزلرك بتون امیدلری قرالده ایدی . اهالی نه هیئت رهباندن ، نه‌ده صنف زادکاندن برشی بکلیوردی. مملکتك ایولکی ، کندیلرینك رفاه وسعادت حالی آنجق قرالك لطف وعنایتیله حصوله کله‌بیله‌جکنه قانع ایدی . هرکسك انظار امیدی قراله ، سرایه معطوف بولنیور ؛ قرال اون بشنجی لوئی قلوب عامه‌ده بی پایان بر محبت ، حرمت اویاندیرییوردی .

بومحبتك درجه‌سنی آکلاته‌بیلمك ایچون شو وقعه‌یی ذکر ایتمك کفایت ایدر : حدود شرقیه‌ده‌کی اردولرینه قوماندا ایتمك ایچون « ورسای » سراینده عزیمت ایدن اون بشنجی لوئینك « مچ » بلده‌سنده خسته دوشدیکی پارسده خبر آلندیغی زمان کیجه ایدی ،

دره‌بکلك اصولی لغو ایدلدی . هرکسك قانون نظرنده مساوی اولدیغی اعلان قلندی . ادارهٔ ولایات (دائمیو) لرك الندن آلنه‌رق هرزمان قابل عزل والی ومتصرفلره تودیع اولندی. اصلاحاتك تطبیقی ایچون انکلتره‌دن ، فرانسه‌دن ، آلمانیادن هیئت مخصوصه‌لر ، ضابطلر ، مهندسلر ، حقوقشناسلر ، معلملر جلب ایدلدی . اوروپایه طلبه کوندرلدی . ابتدائی وتالی درجه‌ده مکتبلر ، دارالفنونلر آچیلدی . حقوق مدنیه ، حقوق جزا ، اصول محاکمات جزائیه وسائره کبی

کوته

فرانسز و آلمان قانونلرندن مقتبس قوانین جدیده‌دن مرکب برمجموعهٔ قوانین تنظیم قلندی. ١٨٧٠دن اعتبارآ شمندوفر خطلری انشاسنه ابتدار اولندی. تلغراف خطلری تمدید ایدلدی. ترسانه‌لر ، زرهلی سفائندن مرکب بردونما وجوده کتیرلدی . اردو تشکیلاتنده هرکس ایچون خدمت مجبوریه اساسی وضع اولندی. آز زمانده اك یکی اسلحه ایله مجهز ٤٠٠,٠٠٠ کشیلك براردو میدانه چیقدی .

الحاصل ، ١٨٨٩سنه‌سنده ایمپراطور برقانون اساسی نشرایتدی. بو قانون موجبنجه قوهٔ اجرائیه ایمپراطورده‌در . آنجق اصول مشروطیت تأسیس اولنه‌رق قوهٔ تشریعیه مجلس اعیان ومبعوثانه ویرلدی. اعیانك اکثریتی ایمپراطور طرفندن تعیین اولنور. مبعوثان دولته سنوی معین مقدار ویرکو اعطا ایدن اهالی طرفندن انتخاب ایدیلیر.

عمومی نفوس تحریری

عمومی نتیجه‌لر

۲۸ تشرین‌اول ۹۲۷ ده تورکیه جمهوریتنك حدودلری داخلنده عمومی نفوس تحریری یاپیلدی.

تحریرده (نفوس حاضره) یعنی تحریر کونی هرموقعده بالفعل موجود بولونان نفوس اساس اتخاذ ایدلدی. تحریر عملیه‌سی قائممقام وواليلر طرفندن تعیین واحضار ایدیلن تحریر مأمورلری واسطه‌سیله وتحریر جدوللریله ــ اسامی لیسته‌لری ایله ــ یاپیلدی. تحریر مأمورلری تحریر کونی ساحه‌لری داخلنده موجود بولونان نفوسی بوجدوللره قید ایله‌دیلر. تحریر منطقه‌لرینك تحدیدندن اول‌ده بوتون مبانی‌یه نومرو وضع ایدلدی.

تحریرده نتیجه‌لرك دوغرولغنی تأمین ایتمك ایچون تطبیق ایدیلن اصوللره عائد مفصل ایضاحات، تحریر جدوللری محتویاتنك تصنیفی نتیجه‌سنده؛ نفوسك جنسیت، حال‌مدنی، آنالسانی، دین، تحصیل الخ .. اعتباریله انقسامنی حاوی اولارق نشر ایدیله‌جك اثرده مندرج بولوناجقدر.

بورساله‌یه یالکز، قضا وولایتلرك شهرلر وکویلر اعتباریله قادین، ارکك نفوسی، هرقضا و ولایتك مساحهٔ سطحیه‌لری، (بومعلومات خریطه مدیریت عمومیه‌سندن آلنمشدر) کیلومترو مربعنه اصابت ایدن نفوس عددی، قضا وولایتلردن ورود ایدن جدوللره نظراً دائره‌مزجه جمع ایدیلن مواقع عددی درج ایدلمشدر.

بوعمومی نتیجه‌لر مختصر صورتده بروجه‌زیر تحلیل ایدیله‌بیلیر:

افادهٔ مخصوصه

لطف وتوفيق الٓهى وامداد روحانيت جناب رسالتپناهى ايله سايهٔ مظفرياتوايهٔ حضرت شهنشاهيده وطن ودولتك محافظهٔ شرف وناموسى مقصد مقدس مشروعيله يونانليلره قارشى اعلاننه مجبور اولديغمز محاربه نك كه وقوعات عظيمه سى اعتباريله تاريخ مليمزك الك مهم. الك شانلى صحائفنى تزيين وتشكيل ايده جكدر - بدايتندن نهايتنه قدر فوق العاده پارلاق بر صورتده يكديكرينى تعقيب ايدن موفقيات و حركات عسكريه مزك نتيجهٔ فاخره سى اولمق اوزره سلطنت سنيهٔ عثمانيه نك لواى زرّين هلال شان واقبالى نسيم نصرت الٓهى ايله تساليا صحرالرنده تموجنماى عظمت واجلال اوله رق اورادن آفاق وطنه منعكس آوازهٔ مظفريات، قلوب ملتى حسيات جليلهٔ شكران ومباهات ايله لبريز ايلمشدر. نفس الامرده بزم ايچون مدار مفخرت ابديه اوله جق برجهت وارايسه اوده افراد عسكريه مزك يونانليلرك حركات وحشيانه وغارتكارانه لرينه مقابل - هر زمان وهر مسئله ده اوله كلديكى كبى بوكره دخى اوامر واحكام مقدسهٔ اسلاميته وقوانين مدنيت ولوازم انسانيته تماميله تطبيق حركت ايده رك فضائل مفطورهٔ مليه مزى انظار يار واغياره قارشى اثبات ايله بتون جهان مدنيت و انسانيتك كلبانك تقدير و تحسيننه مظهر اولملريدركه بو مأثر فوق العادهٔ انسانيتكارانه تاريخ جليل عثمانينك الك شانلى صحائفنى تزيين ايده جك مفاخر عظيمه دندر.

نحن الاسود اسود الغاب همتنا
يوم الكريهة فى المسلوب لا السلب

ملازم شهاب‌الدین افندینك پدرینك

مجلس شهدای زیارتی

یکیت اوغلم !

شان بسالتك نشان اصالتم اولدی. نسل نجیبم ایچنده الك پاك بر سیمای شجاعت الك پارلاق بر ضیای فضیلت اولدك. ملت عثمانیه‌نك حیاتنه خاتمه چکمك مبارك وطنی چکنه‌مك ایسته‌ین دشمنله اصیلانه وشجیعانه یاپدیغك حرب قازاندیغك فخر وشرف جنات عالیاتده کتاب کائناتده آلتون قلمله قیدونقش اولوندی. نقاش قدرتك نقش روحانیسنده برشهیدك پدری ایچون‌ده البته برشرف صحیفه‌سی آچیلمشدر. مادی‌معنوی تقدیردنیوی اخروی تقدیسلر ایچنده سعادت سرمدیه‌یه مظهریتکی تماشاایدن کوزلرم نور افتخارله منوردر. دارالحربه کیدرکن شانلی بر مقصدك اوغرنده دشمنلرك قهرودفعی یولنده حقیقی بر ارسلان ایجاب ایدرسه شهید وقربان اوله‌کزی سویله‌مش ایدم .

ایشته بو امرمی نه‌قدر صداقتله نه‌بویوك اصالتله حتی کنجلککزه حقارتله یاپدکز روح پدری شاد

هیأت عائله‌مزی پك بویوك بر شانله نیکنام ایتدکز . یاملتك سلامتی یولنده‌اختیار ایتدیککز بوعالی‌فداکارلق غیر قابل تصویر بر بختیارلق دکل‌ده نه‌در .

قلب‌ملندن چیقان صدای‌شکران سمالرك آفاقنه قدر بر آهنك سامعه نواز ایله یوکسه‌لیور شهید روحلرینی قوقلامق ایسته‌یور . بر شهید عالیشان صفتی ایله مقام معنویکزی دوشوندکجه سنی اك بختیار و بنم ایچون اك بویوك بر حصۀ افتخار کوریورم . بعضاً او نورانی اللرندن طوته‌رق یارب احسان بویوردیغك بوثمرۀ فؤاد قانون‌الوهیتنك محافظۀ احکامی یولنده عالم‌الطافنه رجوع نی‌ده ممنون ایله‌دی. شهادتك تبشیرات‌معنویه‌سنی تقدیساً مظهر عز وکمال اولدی . مرد اولاد یتشدیرن پدرلره بختیارلق احساننده نه قدرده اطفکارسك شهید بابالرینی مسعود ایتمکده نه درجه عنایتکارسك . اوغلوم سن سوکیلی باباکك نور عین افتخاری کلزار الهیده روح رایحه‌داریسك .

یوز باشی انور افندینك والده‌سنك

مجلس شهدایی زیارتی

اولادم شهید عالیشانم !

حلال اولسون امدیکك سود دوغوریرکن چکدیکم محن الم آلود . سنی بویوتیرکن اوزون کیجه‌لرده فدا ایتدیکم طاتلی اویقولرمك ، اکلندیرمك ایچون صرف ایتدیکم الك دکرلی امکلرمك مسعود بر وجوده مصروف اولدیغنی کوره‌رك بختیارم .

سن اوغلوم والدهٔ وطنی بندن زیاده عزمکار ملتفی هرشیدن زیاده سودیکنی حرباً قلباً کوسترمك صورتیله الله و ملت نظرنده نه بویوك مقامك صاحبی نه عالی احتراملرك مظهری اولدك امدیردیکم سودك هرقطره‌سی علویت و شجاعت وطن و ملته محبتدن باشقه بر قان وجوده کتیرمه‌مش بو قوت اصالتله بو واجب الاحترام حس نجابتله سنی بویوتمشدر . هنوز امکلرکن سوکیلی پدرینك قیلیجنه طوغری کوستردیکك میل احترامی چوجق ایکن حرب اویونلرندن ذوقیاب اولان وجدان ذیشانکی ناصل اونوته بیلیرم .

سن كوچوك ايكن دها پك بيوك ايدك سن بر عقل كامل
بر وجدان فاضل ايدك مكتبه كيدركن مأذوناً آغوش
شفقتمه كليركن او طاتلی ديلكله اومنور عقلكله او عالی
حسك ايله مظفريات عثمانيه‌يی تشريح ايدركن وطن
فدائيلرينك لايموت اولدقلرينی آتشين لسانكله تصوير
ايلركن هم آغلار هم افتخار ايدردم آه اوغلوم سن
بزم ايچون خير معصوم بر ملت ايچون اوت سوكيلی
وطنك ايچون تاج شوكت شهادتی اختيار وبالخاصه بنی
بختيار ايندك نام وشانتی مقام الوهيتده وجدان بشريتده
ياد فضيلتله اعلا ايدن بر اولاد نه محترم بر ثمرهٔ فوأددر .
يارب ! بو فضيلتلی اولادلری والده قارينلری سنه‌لرجه
طاشيمالی شرفلنمه‌ليدر .

نور پارهٔ حياتم !

سنی نورلر ايچنده كوزلرمی قاماشديران الماسلر
محيطنده كورييوردم بو عالم نورا نورك قلبمده بر معكس
معنويسنی تفكر ايدركن حقيقی بر سعادت حال ايچنده
بی مجال قاليوردم بعضاً جنت باغچه‌لرينك بی نظير كوشكلرينك
ياالديزلی مرديونلرندن چيقاركن صفبستهٔ احترام اولان يوز
بيكلرجه حوريلر اوشايان پرستش زينتلركله بنی استقبالك
الملی اوچمكه استعجالك اوكاشانهٔ شاهانه كده نور قانايه‌لر

يللور قولتوقلره بنى اوطورتمق صورتيله ايفاى احترامك آه ايشته بنى سعادت حيرتلرى ايچنده براقان برعالم بالاى نورانى .

ايشته بن اورادە او محيط معنويده عنبر روحكى قوقلاركن نور كوزلركى اوپركن اللهك الك سوكيلى بر بندەسى شهيد ياورينك نورانى والدەسى صفق ايله فخر وسروردن آغلار آغلاردە سنى آتشين شفقتلرمله قوجاقلارم نورعينم .

اثنای کلامده کیمسه‌یی خجیل وذلیل ایتمه‌ملی، کیمسه‌نك عیبنی یوزینه اورمه‌ملیدر.

§

اثنای مکالمه‌ده قاش، کوز ایله اشارت فنا عادتدر. از کوللی، کیمسه‌یی چکشدیرمه‌ملی‌در

§

خوش کلام استماعنه چالشملی، کثرت اوزره اظهار تعجب ایلمه‌ملیدر.

§

بریسی طرفندن سویلنان کلامك تکررینه طالب اولمه‌ملیدر.

§

کندینی، کندی اولاد وتعلقاتنی مدح ایتمامیلدر.

§

نسوان کبی تزیینات ظاهریه‌ده بولنماملی؛ افعال حسنه، اخلاق مستحسنه ایله ذاتنی تجهیز ایلملی‌در.

§

طلب حاجتده تکاسل ایتمه‌ملی یعنی الدن کلانی اجرا ایلیوب ایپه اون سرمه‌ملی‌در.

§

واجب تعالی حضرتلرینی دائما ذکر ایتملی، علی الدوام کلمهٔ توحید وشهادت کتیرملیدر.

§

بیوکلره خدمت، کوچکلره شفقت، دوستلره نصیحت، علمایه تواضع، درویشلره بذل ایتملیدر.

§

حرکات وسکناتنده حدود شریعتی کچماملیدر.

§

عجله فعل شیطانیدر. [العجلة من الشیطان والتأنی من الرحمن]

§

حسن خلق یعنی کوزل خوی عادت ایدنملیدر دوسته دوشمنه یعنی هرکسه ـ باعث ذلت اولمیه جق درجه‌ده ـ اظهار بشاشت ایتملی؛ کولر یوز کوسترملیدر.

§

هرایشده (خیرالامور) اولان حدوسطه رعایت ایلملیدر.

استانبولی فتح ایدن فاتح سلطان محمد حضرتلریدر.

بتون چیچکلرك الڭ کوزلی کل ایله بنفشه‌در .

شباط اون ایکی آیك الڭ قیصه‌سیدر .

خواجه افندینڭ ویردیکی وظیفه‌یی چالیشـیرسه‌م بوکیجه یاپه بیلیرم .

برهفته‌ده یدی کون واردرکه اسملری بونلردر :

جمعه ، جمعه ایرتسی ، پازار ، پازار ایرتسی ، صـالی ، چهارشنبه ، پنجشنبه .

برسنه‌ده اون ایکی آی واردر که رومی اولانلرڭ اسملری بونلردر :

مارت، نیسان ، مایس ، حزیران ، تموز ، آغستوس، ایلول ، تشرین‌اول ، تشرین‌ثانی ، کانون اول ، کانون ثانی ، شباط .

بر انسان ایچون وظیفه‌دن بیوك هیچ برشی اوله‌ماز.

وظیفه‌لرینی بیلنلری، سونلری دوست اتخاذ ایدیکز.

وظیفه‌لرینی بیلمینلردن قاچیکز.

فلاکت کورنلرك هر درلو امدادلرینه یتشمك الك

برنجی وظیفه‌مز اولدیغنی اصلا خاطردن چیقارمامليدر.

توتونك مضرتی واردر.

ایکی دیکله برسویله

طوغرونك یاردیمجیسی اللهدر.

حکمتك باشی الله قورقوسیدر.

انسان کندی چالشمه‌سیله یاشار.

هانکی دیاره کیدلسه معرفت صوریلور.

بو مرحمتلی آدم دون فقرایه چوق صدقه ویردی.

بیچاق یاره‌سی ایلشه بیلیر، فقط ناموس قاره‌سی

ممکن دکل تمیزلنمز.

هیچ برذوق یوقدر.

برشاکردده وجودی لازم اولان صفتلرشونلردر:
مکتبه هرکون وقت وزمانیله دوام ، درسلرینه نهایت
درجه‌ده‌سعی واقدام ، مدیرومعلملرایله‌مبصرلره‌اطاعت
وحرمت ، اوستنی باشنی، اوتوردیغی یری وکتاب.
ودفترلرینی پك زیاده تمیز طوتمق ، درس ومذاکره
زمانلرنده لاقیردی‌ایتمه‌مك وآرقه‌داشلریله ایی چکنمك؛
کندیسنده بوصفتلر بولنان چوجغه ایی شاکرد دیرلر .
کندندن بیوك اولانلرك سوزینی دیکلمه‌ملیدر .
غزته وکتاب وسائر شیلرك باصلدیغی محله مطبعه
دیرلر .

سیمای روحم

هر تنزه وَ هر مسامره‌دن
یکی بر رابطه‌یله آیریلارق
رهگذارمده هر تصادف ایدن
حسنِ ممتازه عاشق ومشتاق ،

دائما بویله آشنای خیال ،
کیجه‌لر غربت آزمای فراق ،
کوندوز آوارۂ کلال وملال ،
هر زمان پیرو محال اولمق ،

هر کوزل یوزده ، هر حقیقتده
هپ او رؤیایی کورمك ایسته‌یه‌رك
هر تجلی‌یی قلب صنعتده

بر خیال بعیده قلب ایتمك :
ایشته سیمای روحمك ازلی
و مؤبد خطوط و اشکالی .

فائق عالی

ادهم پاشا حضرتلرینه

سن ای مرد دلیر مرتضی شان
ایدرکن لشکر اعدایه صولت
بتون آفاقه تیغ سطوتکدن
یاغاردی برق جوال جلادت

پیکده بانك تقدیر عمومی
سنی تشییعه استعجال ایدردی
الکده سیف رخشان حماست
اوککده شانلر استقبال ایدردی

سامح — عصمت

شانلی غازیلریمزك بسالت وقهرمانلغی

قلعهٔ سلطانیه ٥ مارت (م. آ) — (كیجه ساعت ٤) بوكون بوغازلر محیطی دهشتلی بر حربه وحربدن دها مدهش اولان عثمانلی بسالت وقهرمانلغنه شاهد اولمشدر.

دشمن صباحلین ساعت اون بر بچق رادهلرنده ١٩ پارچه حرب سفینه‌سیله شدید بر آتش آچمش وبر معتاد كولهلر صاوورمغه باشلامشدر. استحكام وبطاریه‌لرمزده ناموس وحیات عثمانیه‌یی مدافعه ایدن عثمانلی دلیرانی دشمن دونناماسنك بو مغرورانه صولتنه قارشی صوك درجه اعتدال ومتانت ایله وظیفه‌لرینی ایفا ایلمشلر وصانكه دشمنك یاغدیردیغی مرمی دكلمش كبی جدیتله، تلاشسزجه مقابله‌ده بولنه‌رق جواب ویرمشلردر. بومباردمان بویلهجه اوكله‌دن صكره‌یه قدر دوام ایتمش واو اثناده فرانسزلرك ١٣ بیك طونیلاتولق جسامتده‌كی (بووه) زرهلیسی دشمنك كوستردیكی جرأتك الك جزاسی اولمق اوزره باطیرلمشدر.

بونك اوزرینه ساعت اوچده انكلیز وفرانسز زرهلیلرندن بر قسمی خط حربدن چكیلمش وقالانلری اوزون فاصله‌لرله آتشلرینه دوام ایلمشلردر.

بومحاربه اثناسنده دشمنك (بووه) دن بشقه بر طورپیدوسی، (ایرره‌زیستیبل) سیستمنده دیكر بر زرهلیسی ایله (آفریقا) زرهلیسیده فنا حالده خسارزده اولمش وبوایكی كمی یان یاته‌رق حركتدن معطل قالمشلردر.

بالآخره لطف الله طوغری حركتنه غیر مقتدر قالان (ایرره‌زیستیبل) ایله (آفریقا) زرهلیلری بطاریه‌لریمز طرفندن باطیریله‌رق (بووه) نك یانینه كوندرلمشدر.

استكشافه چیقان طیاره‌لریمز ایكی باجالی بر حرب كمیسنكده بوزجه آطه‌یه طوغری یدككده سوروكلنیوب كتوردیكنی ویانده بر چوق سفینه‌لركده برابر كیتدیكنی مشاهده ایتمشدر. یالكز كیده‌میه‌جك برحاله كیرن بوكمینكده صف حربدن چیقمش اولدیغی معتقددر. بوصوك كمینك هویتی تعیین ایدیله‌مامشسه‌ده (قورنوالیس) سیستمنده اولدیغی مظنوندر.

بربابده آله‌جغم تفصیلاتی یازارم.

بومحاربات اثناسنده دوچار اولدیغمز خساراتك پك جزئی اولدیغنی استخبار ایتدم.

چناق قلعه مدافعلری مادامكه كندیلرینه اظهار ایتدیكی امن واعتماده لایق قهرمانلر اولدقلرینی بودفعه‌ده كوسترمشلر وچلیك كمیلره زرهلی قارشی وطنی دشمنه چیكنتمه‌مك ایچون كوكسنی آچان عثمانلی قهرمانلری بولندیغنی چار اقطاره اثبات ایتمشلردر.

بوشانلی غازیلره حرمتلر....

[اشبو اوچ كمینك وقت حضرده فیئاتی ٤,٥٠٠,٠٠٠ انكلیز لیراسی، مرتباتی ٣٠٠٠، طونیلاتولری ٤٥٠٠٠، طوپلری ١٥١ در.]

نظارت معارف عموميه

اركان حرب ميرالايلرندن عزتلو احمد جوادبك تأليفنه موفق اولدقلرى مع مجموعهٔ اشكال
تاريخ عسكرى عنوانلى كتاب انجمنجه نظر تدقيقدن كچوريلوب امثالى بوانه دكين لسان
عثمانيده كورلميان وعمومك ستايشله استفادهسنى موجب اولهرق تقدير وتحسينه شايان
كوريلان براثر معتبر اولمغله اصول عموميهسنه توفيقاً طبع اولنهجق مطبعهنك اسم ومحلى
وطابعنك اسميله تاريخ طبعى ومعارف نظارتنك تقدير ورخصتيله باصلدى عبارهسيله
رخصتنامه تاريخ ونومروسى نسخ مطبوعهسى اوزينه يازلمق وبعدالطبع اوچ
نسخهسنى معارفه ويرمك شرطيله مع مجموعهٔ اشكال مذكور تاريخ كتابنك كرك عيناً
وكرك السنهٔ سائرهيه نقلاً طبع ونشرى حقوقى ميرمومى اليهه عائدراجع اولمق اوزره
بالامتياز اشبو رخصتنامه بالترقيم اعطا قلندى .

فى ٢٧ ربيع الاول سنه ١٢٩٩ وفى ٤ شباط سنه ١٢٩٧

Mezar Kitabeleri Okumaları

Mezar Taşlarının Genel Özellikleri

1.Başlık: Kadın veya erkekler için ayrı motifler olur ve ayrıca bulunduğu sınıf (ilmiye, tarîkat, esnaf vs.) ne ise ona göre tezyîn edilirdi

2. Ser levha: Kabir taşının ilk cümlesi ki genelde el-bâkî, hüve'l-bâkî, hüve'l-hayyü'l-bâkî gibi ifadeler olur.

3. Kimlik tanımı: Kabre göre değişse de; yaptığı iş, görevi ve falancanın mahduhu (oğlu), kerîmesi (kızı), talebesi vs. ibarelerle beraber mevtanın adı yazılırdı

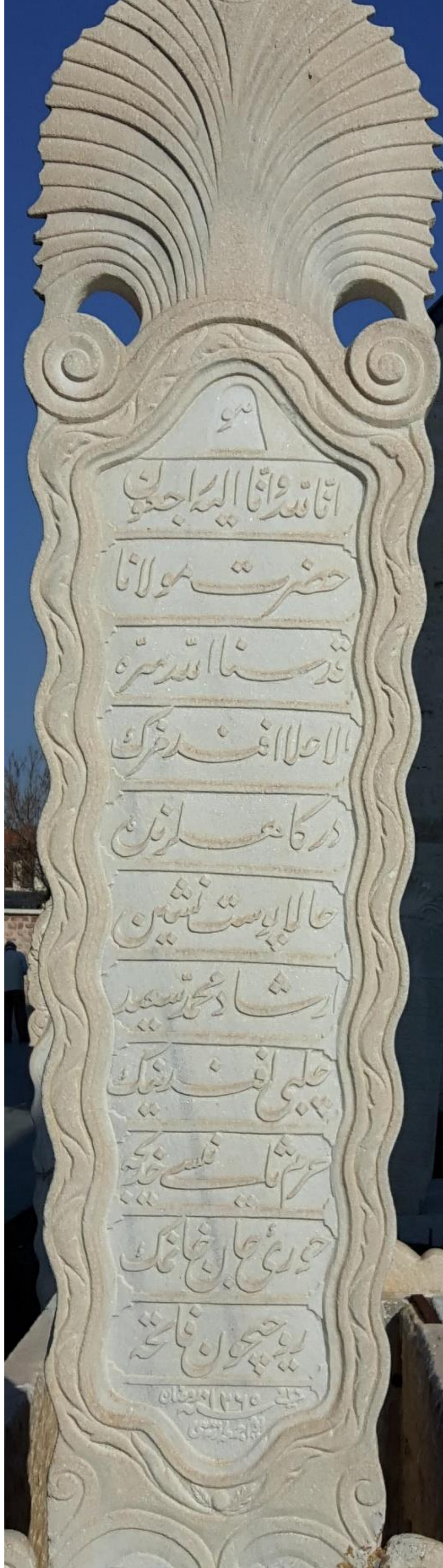
4. Dua: Taşı okuyanın mevtanın ruhuna fatiha hediye edilmesi için el-fatiha, lillahi'l-fatiha gibi dua ifadesi olur.

5. Tarih: Vefat tarihi. Bazılarında ay ve gün adı da olabilir

Ya hû ya Hû

Merhûm cennetmekan Mehmet Sait çelebi efendi hazretlerinin harem-i muhteremelerinden merhûme ve mağfurun leha Aşkıcemal kadın efendinin ruhiçün rızaen lillahi teala fatiha sene 1278

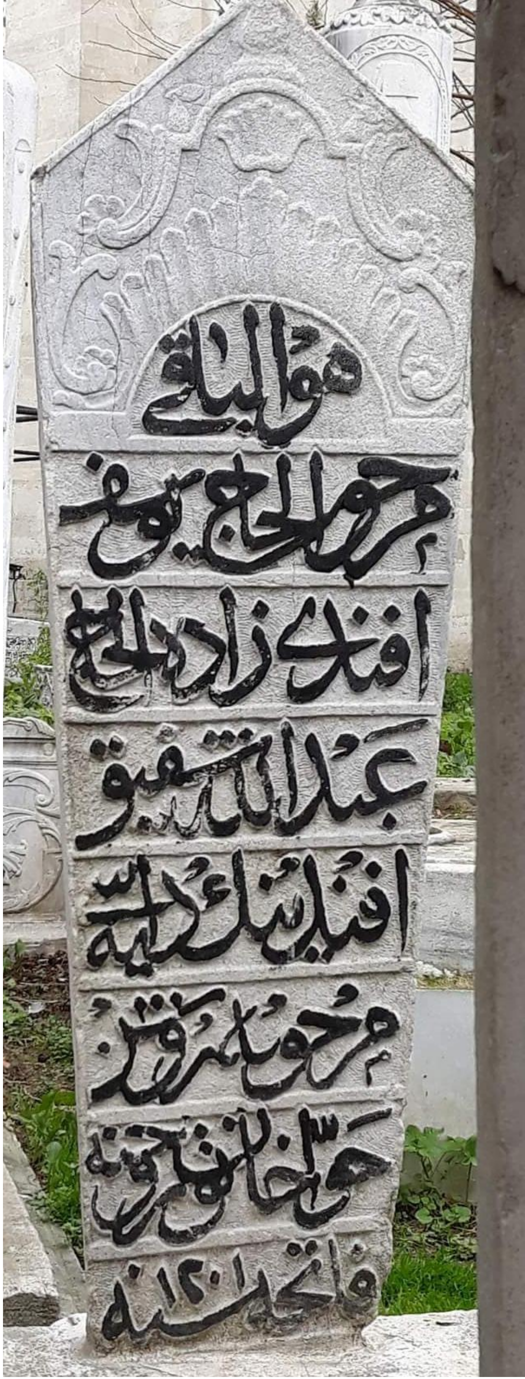
Hû

İnna lillahi ve inna ileyhi raci'un. Hz. Mevlânâ kuddisenallâhu sirruhu'l-a'lâ efendimizin dergahlarında hala postnişin-i irşâd Muhammed Said çelebi efendinin harem-i sanisi Hatice Huri-i Can hanımın ruhiçun fatiha 1 ramazan sene 1265 cumartesi

Hüve'l-bâkî

Merhûm ve mağfûrun leh Sa'dullah Paşa'nın mühürdârı Hüsrev Beğ ruhuna Fatiha sene 1295

Hüve'l Bâkî

Merhûm el-hâc Yusuf

Efendi zâde El-hâc

Abdullah Şefik

Efendinin Dayesi

Merhûme Rûşen

Havvâ Hatun Ruhuna

Fatiha sene 1201

1- Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî

2- merhûm ve mağfûrü'l-

3- muhtâç ilâ rahmeti rabbîhi'l

4- gafûr sâbıka Erzurum

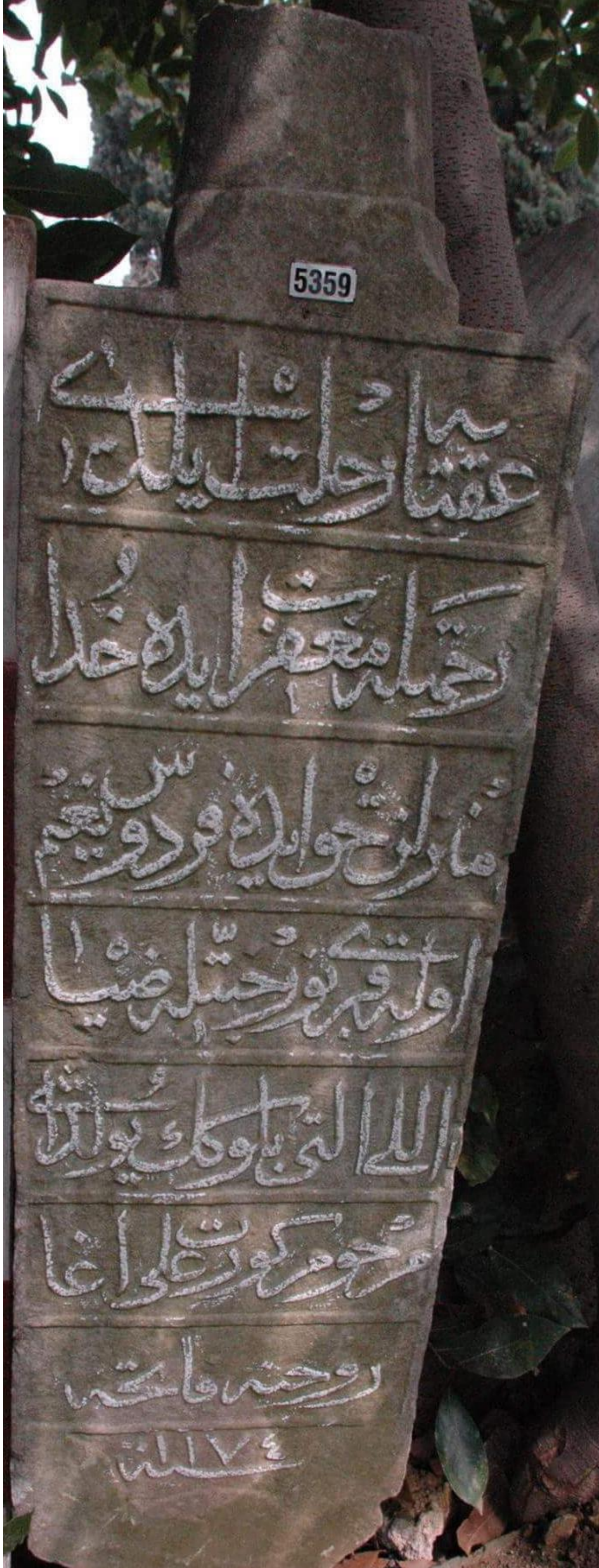
5- vâlisi ve Anapa ser-'askeri

6- iken dâr-ı bekâya rıhlet

7- iden el-Hâcc Abdullah

8- Paşa'nın rûh-ı şerîfleri

9- içün li'llâhi'l-Fâtiha

1 - 'Ukbâya rıhlet eyledi

2 - rahmetle mağfiret ide Hüdâ

3 - menzilini Hak ide firdevs-i Na'îm

4 - ola kabri nûr-ı cennetle ziyâ

5 - elli altı bölüğün yoldaşı

6 - merhûm Kürt Ali Ağa

7 - rûhuna Fâtiha

8 - sene 1174

Huva'llâhu'l-Bâkî

Sadrıazam-ı sâbık devletlü el hac Muhammed İzzet paşa hazretlerinin mahdûmu muhteremleri müderrisin-i kiram zevil-i ihtiramdan merhûm cennet mekan Muhammed İsmet beğ efendi ruh-ı şerifiçün el fatiha

sene 1215

el-merhûm

el-hac Muhammed

ruhiçün

fatihâ sene 1128

hüve'l-hayyu'l-baki

merhûme ve mağfurun leha Mehpare

hatun ruhuna Allâh rıza-i

şerifiyçün el-fatiha

fî 16 C. (cemaziyelahir) sene 1171

Hû

kudemâ-yı tarîkat-i

aliyye ve mevleviyyeden

hücre-neşin Konyalı

Hacı Sabri Dede

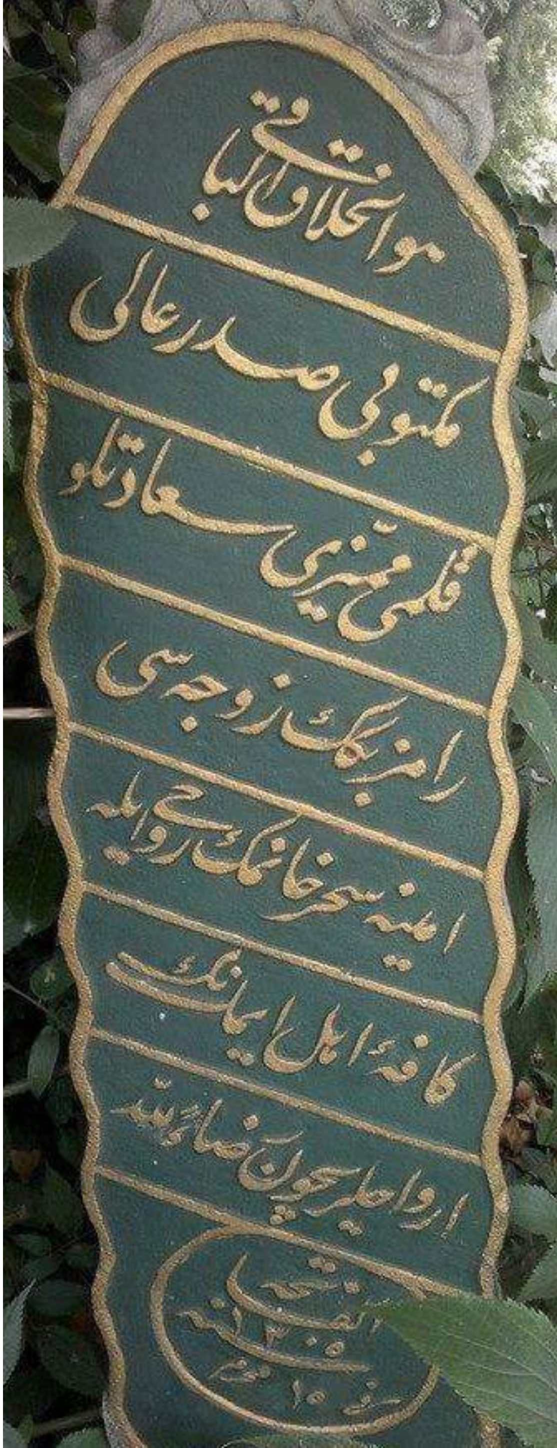
ruhiyçün

fatiha

1330

gurre-i safer'ül-hayr

1

Hüve'l-Hallaku'l-Bakî

Mektubî Sadr-ı Alî

Kalemi Mümeyyizi sa’âdetlü

Ramiz beyin zevcesi

Emine Seher hanımın ruhu ile

kaffe-i ehl-i imanın

ervahlarıyçün rızaen lillahi

el-fatiha

fî 15 Muharrem sene 1305

Ya Hu

Bu makâm-ı alide seccade-nişin-i

irşad iken irtihal-i dar-ı beka

eyleyen eş-şeyh es-seyyid Mehemmed

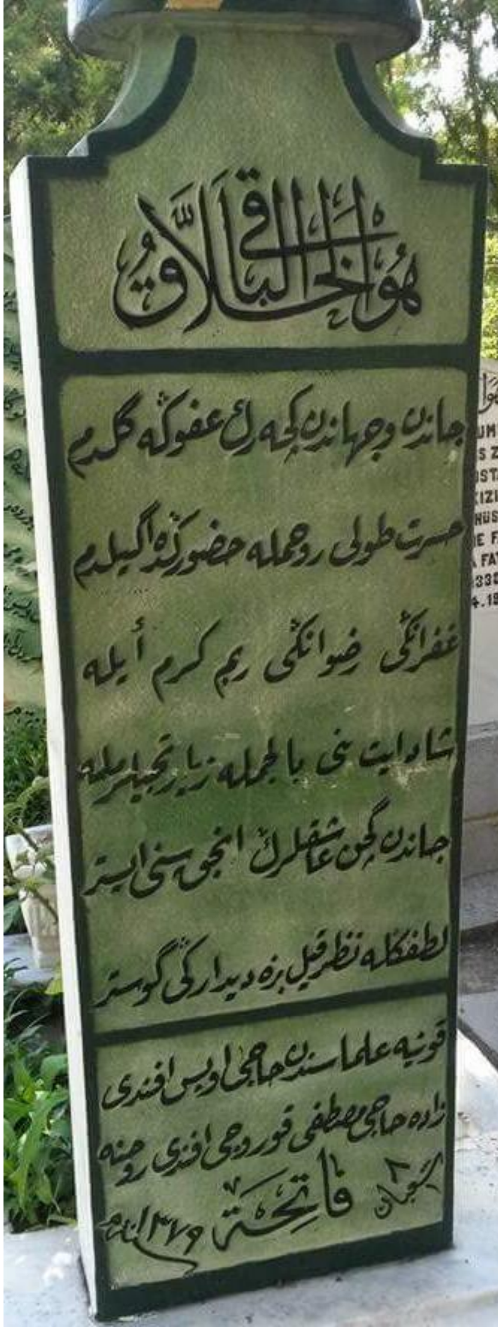
Nureddin Efendinin harem-i muhtereme-

leri Şerife Hace Dervişe Fatıma

Refiknaz Hanımın ruhiyçün

rızaen lillahi'l-fatiha

fî 30 yevm-i arefe-i ramazan sene 1310

Hüve'l-hallaku'l-baki.

Candan ve cihândan geçerek affına geldim

Hasret dolu ruhumla huzûrunda eğildim

Gufranını rıdvanını Rabbim kerem eyle

Şâd et beni bilcümle ziyaretçilerimle

Candan geçen âşıkların ancak seni ister

Lutfunla nazar kıl bize dîdarını göster

Konya ulemasından Hacı Üveyis Efendi

Zade Hacı Mustafa Kurucu Efendi ruhuna

Fatiha

8 Şaban sene 1379

Vefatı 1250

Bu cihân kimseye bâkî değil zill-ı hayâl

Gaflet ile aldanub meyletme kalb nakkâşına

’Âkıbet olsan gerekdir sen de muhtâc-ı du’â

Oku bir kaç fâtiha bahşeyle din kardaşına

Gitmedi kabre benimle ehl-i evlâdıyla mal

Berk edüb toprak dağıldı başdan başıma

Ey birâder bak bana ibret değil miyim sana

Şem'i nâmım bir nişân oldu mezar taşıma

Tarih-i ta’miri

1342

Hüve'l-hayyü'l-bâki

Emr-i Hakkla dürlü emrâz geldi benim tenime

Bulmadı sıhhat vücudum sebeb oldu mevtime

Akıbet erdi ecel rıhlet göründü canıma

Okuyup bir Fatiha irsâl edeler ruhuma

Manya oğlu el-hacc İhsan ağanın

kerîmesi merhûme Şuşu kadın

ruhiçün el fatiha .

sene (1)254

Osmanlı Paraları

Darphanelerde basılan metal paraları okurken padişahlara göre kısmi değişiklik de olsa iki ayrı yüz olarak bakılır

Bir yüzünde şunlar yazılmıştır;

Duribe fî İslambol (İstanbul'da basıldı)

Duribe fî Kostantıniyye (Kostantuniyye'de yani stanbul'da basıldı)

Azze nasruhu duribe fî Kostantıniyye (Onun yardımı aziz olsun! Kostantıniyye'de basıldı)

Duribe fî Devlet-i Aliyye – Kostantıniyye (Devlet-i Aliyye - Kostantıniyye'de basıldı)

Sultânü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn es-Sultân ibnü's-sultân (iki karanın sultânı ve iki denizin hakanı sultân oğlu sultân)

Paranın nerede basıldığını ifade eden bu ibarelerde geçen yer adlarıdır. Ayrıca para basılmasına izin verilen başka şehirler de vardır ki o paralarda da o şehrin adı geçer. Osmanlı hâkimiyetinde birçok şehirde para basılmıştır.

Yukarıda geçen ibarelerin altında veya arka yüzünde dönemin padişahı olan kişinin tahta geçişinin hicri senesi yazar. Bu değişmeyen kaidededir. Ve yine döneme göre paranın arka veya ön tarafı olarak değişse de, bazen sene ibaresiyle beraber bir sayı daha yazar ki bu sayı/rakam dönemin padişahı olan kişinin kaçıncı yılında o paranın bastırıldığı yazar. Yani tarih olarak hem cülus tarihini hem de ilgili padişahın kaçıncı senesinde basıldığı anlaşılır. Keza yine bu yüzde varsa paranın miktarını da görürüz.

Diğer tarafta ise;

Parayı bütün bütün kaplayan padişah tuğrası vardır. Bazı paralarda bu tarafta tuğranın altında sene ibaresi ve üstünde 1 veya iki hane sayı vardır. Bu hal diğer tarafta yazılmayıp bu tarafa yazılan dönemin padişahı olan kişinin saltanatının kaçıncı yılı olduğunu gösterir. Ki bazen de hicri tarihin sadece son iki hanesi yazılmıştır. Bu paraların altın, gümüş, nikel vs. Olabileceğini ve akçe, sikke vs. İle de adlandırıldıklarını unutmayalım.

Şimdi misâllerle anlatalım;

Sağ yüzünde;

Duribe fî İslambol (İstanbul'da basıldı)

1203 (dönenim padişahı olan 3. Selim'in hicri cülus tarihi)

19 (3. Selim'in sultânlığının 19. Senesi)

Sol yüzde;

Selim han bin Mustafa el-muzaffer dâimâ (Tuğra)

Sağ yüzü;

Azze nasruhu duribe fî Kostantıniyye

1327 (Dönemin padişahı olan 5. Mehmed'in hicri cülus tarihi)

Sol yüzü;

Mehmed han bin Abdulmecid el-muzaffer dâimâ -Resad- (Tuğra)

Sene 6 (Reşad’ın padilahlığının 6. Yılı)

Sağ;

Sultânü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn es-Sultân ibnü's-sultân

Sol;

Abdulhamid han bin Ahmed el-muzaffer dâimâ (Tuğra, üstte)

Duribe fî Kostantıniyye

1187 (1. Abdülhamid'in hicri cülus tarihi)

Tek tarafı mevcut bu parada;

Duribe fî İslambol

1171 (Sultân 3. Mustafa'nın cülus tarihi)

3 (3. Mustafa'nın padişahlığının 3. Yılında basıldığı anlaşılır.

Sağ; Duribe fî İslambol. 1171 (3. Mustafa'nın cülus tarihi), 86 (hicri 1286 tarihi iki basamaklı yazılmış ki padişahlığının 15 senesidir. Sol; Mustafa han bin Ahmed el-muzaffer dâimâ (tuğra)

Sağ; Sultânü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn es-Sultân ibnü's-sultân

Sol; Es-Sultân Mustafa bin Ahmed Han dâme mülkehu, duribe fî İslambol, 1171 (3. Mustafa'nın cükus tarihi)

Sağ; Duribe fî Mısır, 1255 (1. Abdülmecid'in cülus tarihi), 1 (Abdülmecid'in 1. Yılı)

Sol; Abdulmecid han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ (tuğra), Şin 20 (Şin harfi kuruşun kodudur)

Sağ: Duribe fî Cezayir. 1238 (Nadiren de olsa paranın basıldığı tarihin açıkta yazıldığı dönem olmuştur. 2. Mahmud dönemi)

Sol: Sultânü'l-berreyn ve hakanü'l-bahreyn es-Sultân Mahmud Haz azze nasruhu)

Sağ: Azze nasruhu duribe fî Kostantıniyye. Sene 1255 (Padişahın cülus tarihi), 40 (paranın miktarı, kuruş)

Sol: Abdulmecid han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ (tuğra), sene 20 (Abdülmecid'in padişahlığının 20. Yılı)

Sağ; Duribe fî Mısır, 1277 (Abdülaziz'in cülus tarihi), 8 (Abdülaziz'in padişahlığının kaçıncı yılında basıldığı.)

Sol; Abdulaziz han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ (tuğra), P (para) 20.

Sağ: Duribe fî Mısır. 1293 (2. abdülhamid'in cülus tarihi). 30 (padişahlığının 30. Yılı)

Sol: Abdulhamid han bin Abdülmecid el-muzaffer dâimâ (tuğra). 1 Ş. (Şin kuruşun kısa kodu)

Duribe fî Tiflis. 1115 (3. Ahmed’in cülus tarihi). Cedîd (yeni altın)

Mehmed han bin Abdulmecid el-muzaffer dâimâ – Reşad (Tuğra). Reşad'ın padişahlığının 2. Senesinde basılmıştır. Paranın etrafında ise Hürriyet, Müsavat, Adalet yaznaktadır.

Kâğıt paralar farklı farklı hatlarla basılmıştır. Sülüs, Celi dîvânî, dîvânî, rik'a, kufi sık karşılaştığımız hatlardır. Kufi hat, kenar süsmemelerinde devletin adı, para miktarı yazı suretinde imla edilerek karşımıza çıkar. Ayrıca Fransızcayı da bazı paralarda görürüz. Örnek parayı okumaya çalışalım;

Tuğra Mehmed Reşad'a ait; Mehmed han bin Abdulmecid el-muzaffer dâimâ.

Tuğranın altında sülüs hatla Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye yazmaktadır. Hemen altında “28 Mart 1334 tarihli kânûn mucebibce” yazılıdır.

Bir altınca celidivani hatla; karşılığı tamamen tevdi' edilmiş on Osmanlı liralık varaka-i nakdiyye, yazılmıştır.

Bir altta sağda; 10 Osmanlı lirası. Ortada; Maliye nazırı (imzâ). Solda Fransızca; 10 Türk lirası.

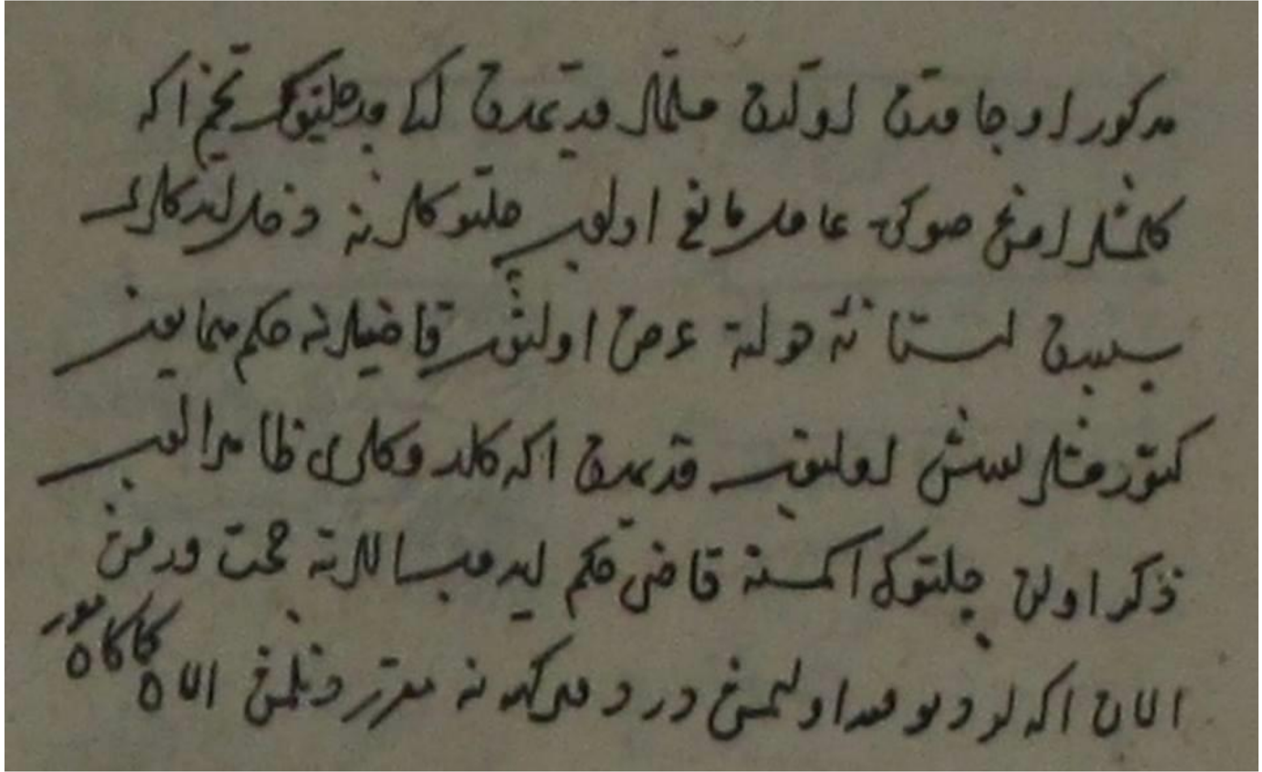
En altta rik'a hatla; Bedeli Dersa’âdet'te altun olarak tesviye olunacaktır.

Arka yüzünde sağ ve solda yine celi dîvânî olarak; Osmanlı lirası yazmaktadır. Ortada rik'a olarak da;

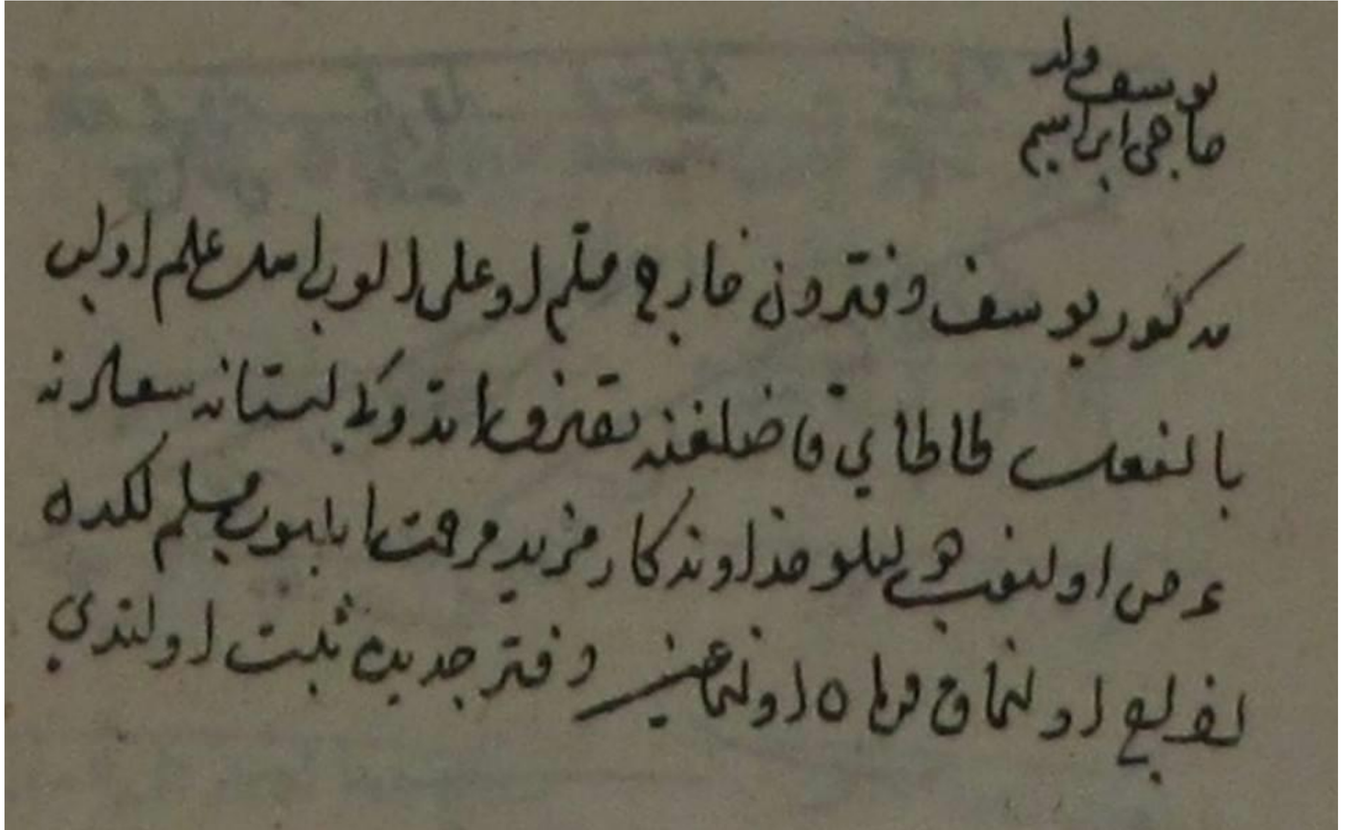
Bu tertib evrak-ı nakdiyyenin karşılığı Düyûn-u Umûmiye-i Osmaniye idaresine tevdî edilmiş olub karşılığın aksam-ı seneviye-i mütesâviye ile bu tertibin dört sene müddet zarfında kâmilen tedâvûlden ref'i suretiyle altun olarak tediyesine tahsisini idare-i müşârünileyha taahhüd eyler bu müddet nihayet 6 Ağustos 1332 tarihli kânûn mucebince ihraç olunan evrak-ı nakdiyyenin tediyesi içün muayyen olan son taksidin iktizâsından ibtidâ idecekdir. Duyun-ı Umumiyye-i Osmaniyye meclis idaresi namına. Reis (imzâ)

SİYAKAT HATTI

Temel Seviye Metin Okumaları

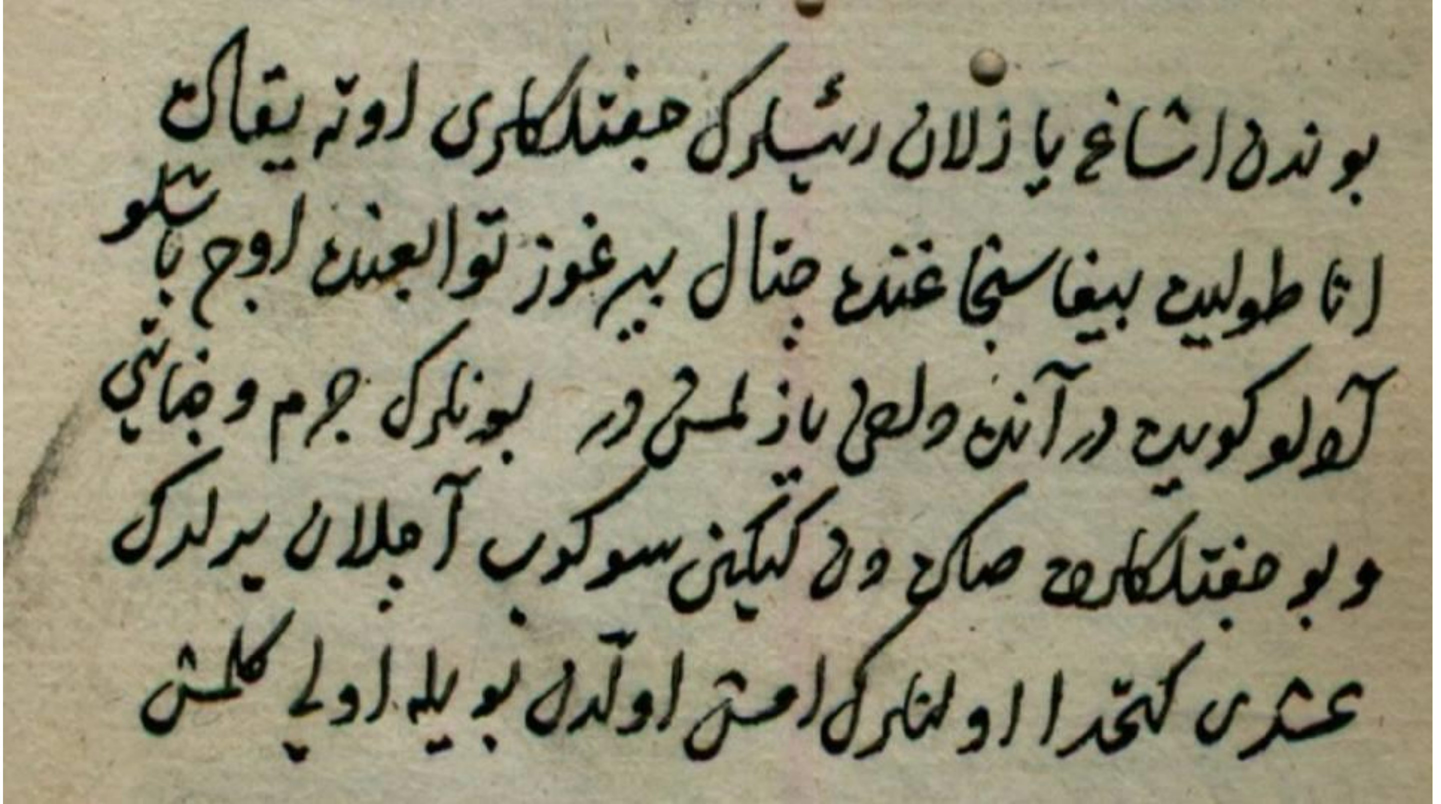

Mezkûr ocakdan evvelden müsellemler kadîmden iki müdd çeltük tohum ekegelmişler imiş. Sonra âmil mâni' olup çeltüklerine dahl itdikleri sebebden âsitâne-i devlete arz olunup kâdîlarına hükm-i hümâyûn getürmişler. Teftîş olunup kadîmden ekegeldükleri zâhir olup zikr olan çeltük ekmesine kadı hükm idüp ellerine hüccet virmiş, el'ân ekeler diyü kayd olunmuş, der-defter-i köhne ne mukarrer denilmiş el'ân kemâkân mukarrer.

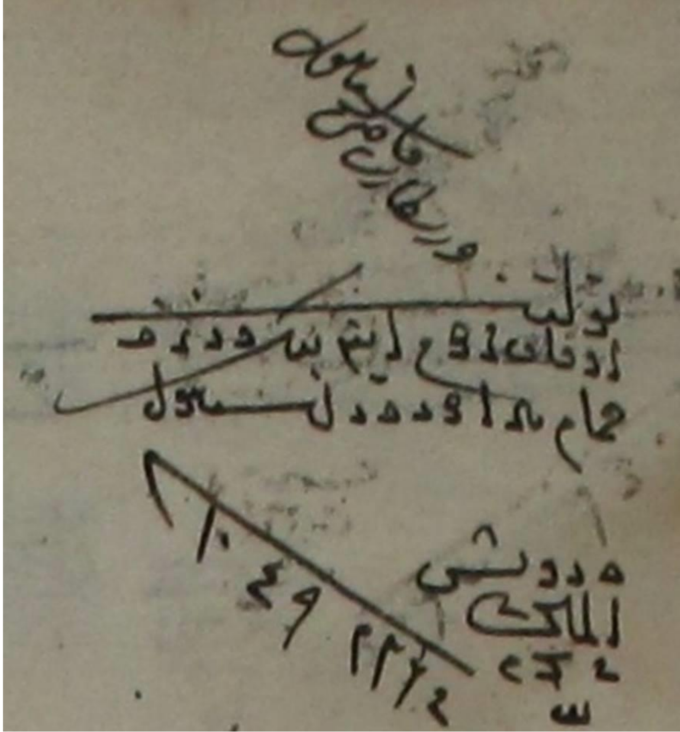

Yûsuf veled-i Hâcî İbrâhîm

Mezkûr Yûsuf defterden hâric müsellem oğlu olup ehl-i ilm olup bi'l-fi'l Datay kadılığına tasarruf itdüği âsitâne-i sa'âdete arz olunup devletlü hudâvedigâr mezîd-i merhamet eyleyüp müsellemlikden ihrâc olunmak fermân olunmağın defter-i cedîde sebt olundu.

بوندن اشاغه یازلان رئیسلرك چفتلكلری اوته یقاده
اناطولیده بیغا سنجاغنده چتال بیرغوز توابعنده اوچ باشلو
آدلو كویده در آنده دخی یازلمشدر بونلرك جرم و جنایتی
و بو چفتلكلرده صكره‌دن كیكنی سوكوب آچلان یرلرك
عشری كتخدا اولنلرك امش اولدن بویله اولی كلمش

Bundan aşağı yazılan re'îslerin çiftlikleri öte yakada Anadolu'da Biga sancağında Çatal Birgoz tevâbi'inde Üçbaşlu adlu köydedir. Anda dahi yazılmışdır. Bunların cürm ü cinâyeti ve bu çiftliklerde sonradan kikeni sökülüp açılan yerlerin öşrü kethudâ olanların imiş. Evvelden böyle olıgelmiş.

Der-nezaret-i kadı-i İstanbul

Tevliyyet-i evkâf-ı merhum İnebey der-nezd-i hamam-ı Mirahor der-İstanbul

Derviş
El-mütevelli fi yevm 3

Fî 26 M. (Muharrem) sene 1049

Der-nezaret-i ser-hâzinân-ı Enderûn-ı Hâssa

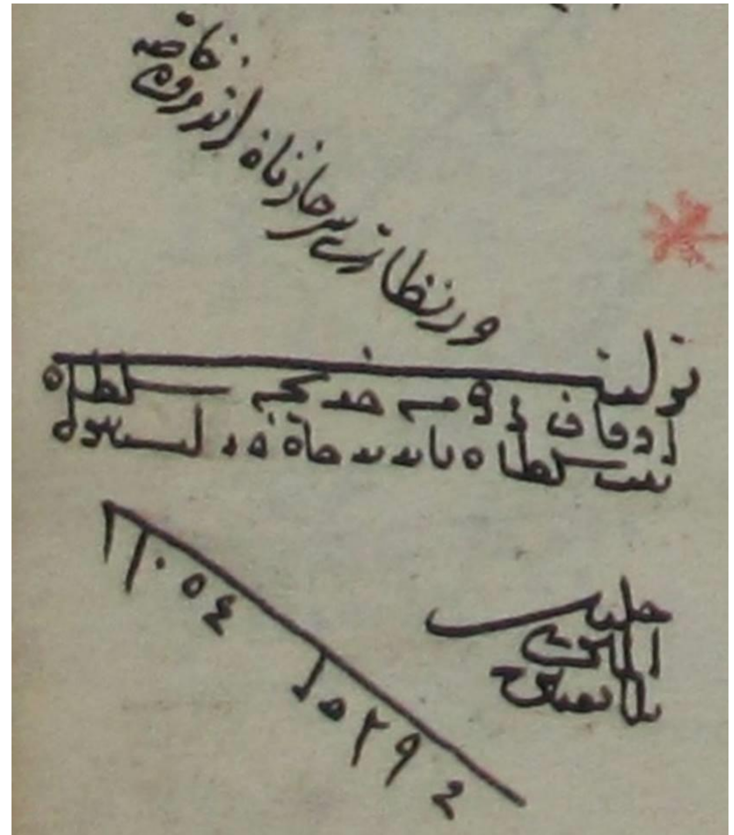
Tevliyyet-i evkâf-ı merhume Hatice Sultan binti Sultan Bayezid Han der-İstanbul

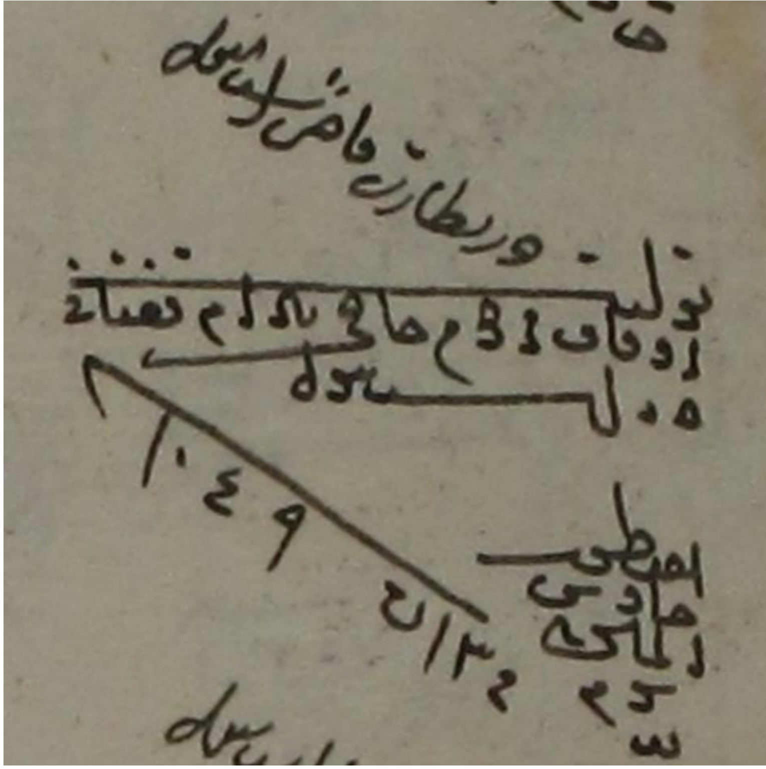
Halil

El-mütevelli

Bila-ta'y'în

Fî 29 ZA sene 1054

Der-nezaret-i Kadı-i İstanbul

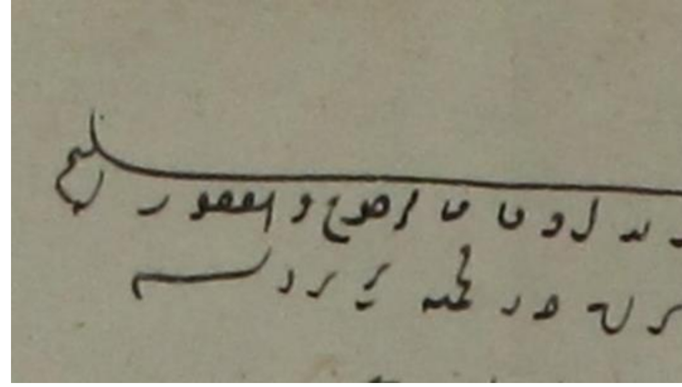
Tevliyet-i Evkaf-ı merhum Hacı Bayram-ı Kaftani, der-İstanbul

Mustafa Çavuş

el-mütevell

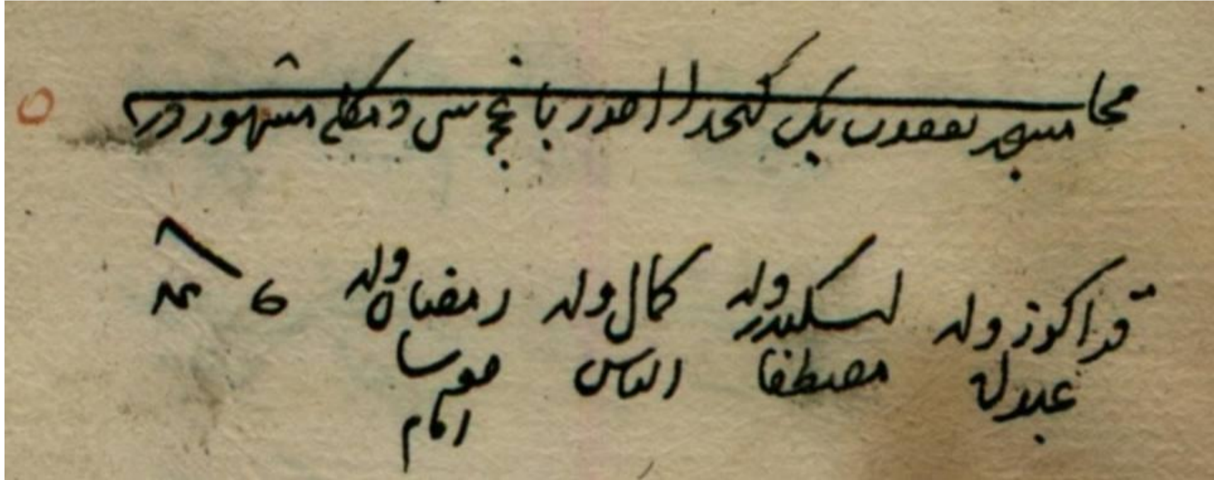
yevm 3

fî 13 N (Ramazan) sene 1049

Mütesellim-i hizâne-i âmire 'an zevaid-i evkâf-ı merhûm ve mağfûrün-leh Sultan Murad Han tâbe serahû der-mahmiyye-i Brusa

Zikr olunan zemin-i Bunama ve Karınca sâbıkâ il defter olıcak, Taşköprü kadısı mektubu mucebince mezkûr müsellem çiftliğine zamm olunmuş imiş. Hâliyâ Kastamonu kadısı emr-i hümâyûnla teftiş idüb arznâme gönderüb zikr olunan iki pâre zemin içün Taşköprü Medresesi'nin, Müderris Bükü nâm vakıf köyünün sinurundan olub şimdiya dek ânun öşrü medreseye sarf oluna gelmişdir deyû i'lâm edüb Sultan Mahmud tâle-bekâhu hazrete dahi mektub gönderüb bu ma'nayı ol dahi tahkîk itmeşin, pâye-i serîr-i a'laya 'arz olunub zikr olunan zeminler vakfa mukarrer olmak buyuruldu. Deftere dahi ol vech üzere sebt olunmak buyurulmağın kayd olundı. Fî evâsıt-ı şehr-i Muharremi'l-harâm sene tis'a ve tis'în ve semâne mie. Mezbûr Defter-i Köhne'ye kayd olunmuş ol sebebden kemâ-kân vakfa mukarrer yazıldı.

Muhasebe-i Mescid-i Yakub Bey kethüda Ahder Bağçesi demekle meşhurdur

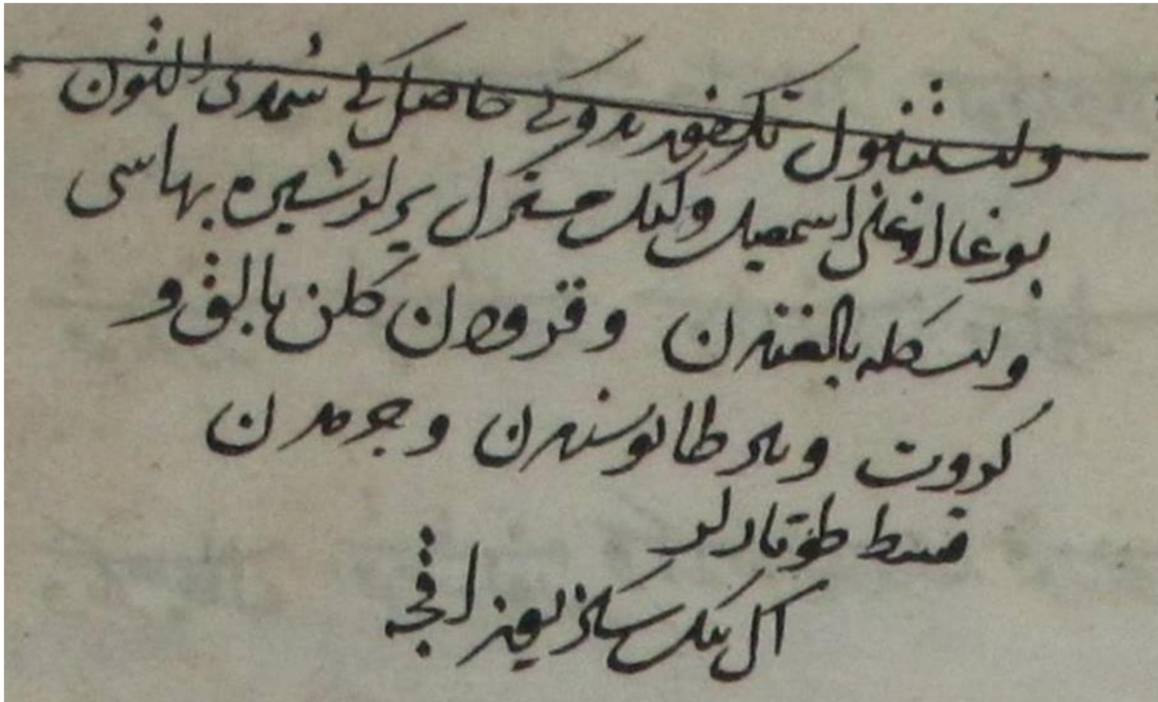
Karagöz veled-i Abdullah

İskender veled-i Mustafa

Kemal veled-i İlyas

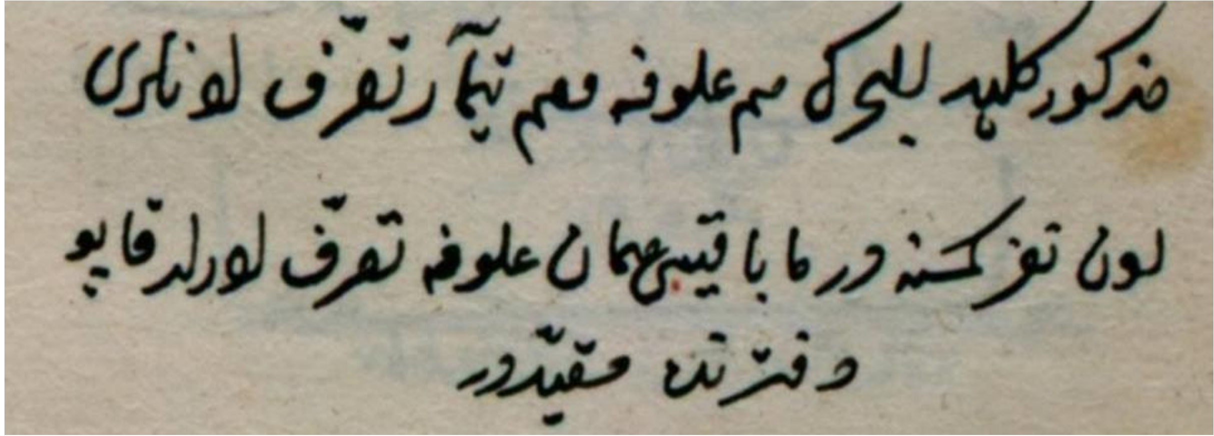
Ramazan veled-i Musa, imam

Hane 3

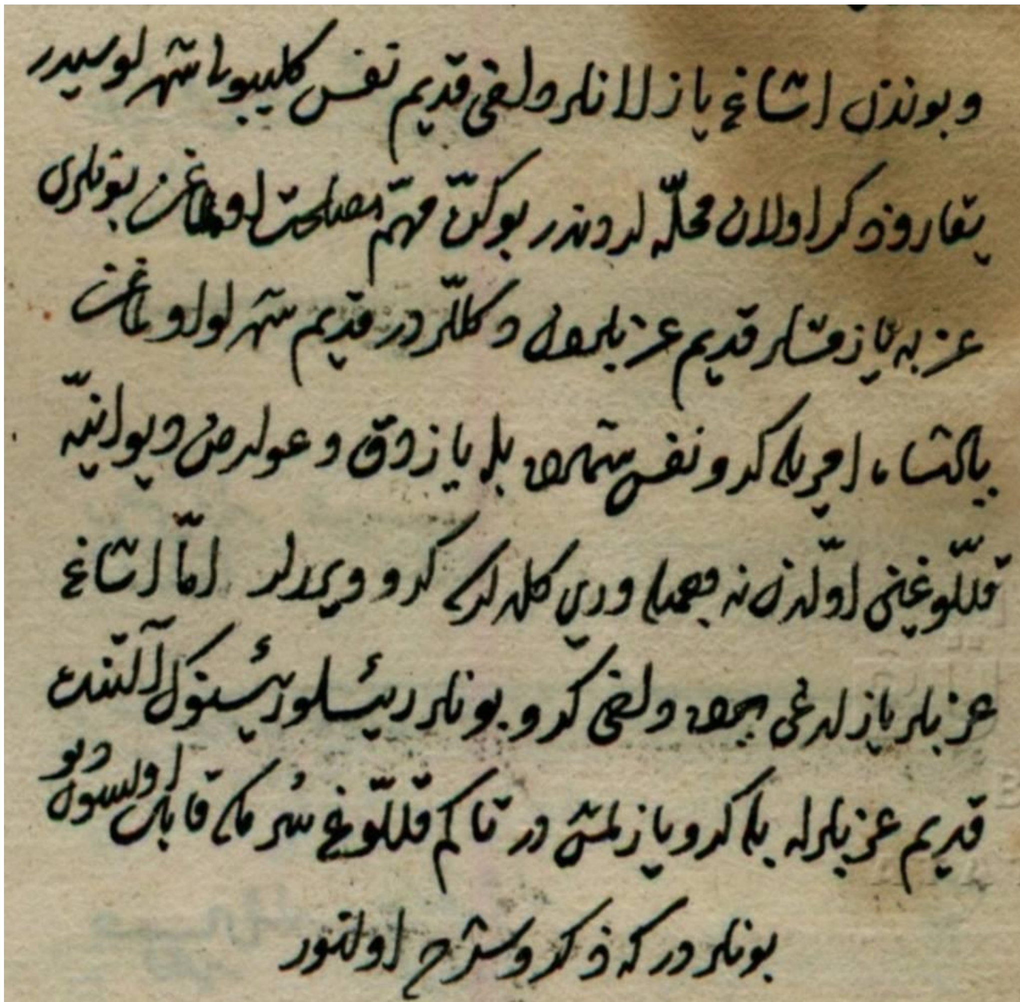

ve istanbul tekfuru yerü ki hâsılını şimdi Altun Boğa oğlu İsmail ve Kenek müşterek yirler. Şıra bahası ve iskele balığından ve kurudan gelen balık kerevit ve yer tapusundan ve cürmden kıst tutarlar

ikibin sekizyüz akçe

Mezkûr Kilidü'l-bahr'ın nim ulufe ve nim tımar tasarruf edenleri on nefer kimesnedir ma-bakisi Osman ulufe tasarruf ederler kapu defterinde mukayyeddir

ve bundan aşağı yazılanlar dahi kadim-i nefs-i Gelibolu şehirlüsüdür. Yukaru zikr olan mahallelerdendir. Bu kerre mühim maslahat olmağın bunları azebe yazmışlar. Kadim 'azeblerden değillerdir. Kadim şehirlü olmağın pâdişâh emriyle giru nefs-i şehre bile yazdık ve 'avârız-ı dîvâniyye kulluğunu evvelden ne vechle veri geldilerse gerü verirler. Amma aşağı 'azebler yazıldığı yerde dâhi giru bunlar re'islü re'isinün altında kadîm 'azeblerle bile giru yazılmışdır. Tâkim kulluğu sürmesi kâbil olsun deyu bunlardır ki zikr ve şerh olunur.

EK MA'LÛMÂT

Osmanlı Belgelerinin Dili

Onca yağmalamaya, onca ihanetlere rağmen milyonlarca Osmanlıca vesika günümüze kadar ulaştı ve başta Türkiye Cumhuriyeti **Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı** olmak üzere birçok resmi kurumlarımızca bunlar muhafaza edilmektedir. Kimbilir Osmanlı'nın hüküm sürdüğü ve bugün elimizde olmayan topraklarda belki milyonlarca vesika, kitap, defter kalmıştır. Bunların varlığını Osmanlı'nın her şeyi kâğıda dökme çalışmalarından anlayabiliriz. Dünyada hiçbir medeniyet Osmanlı kadar yazıya önem vermemiş ve resmi yazıları kalıcı olarak muhafaza etme gayretini sergilememiştir. 'Söz uçar, yazı kalır.' sözü bizim atalarımızda hayat bulmuştur.

Bütün bunlar bir tarafa bir vesikayı alıp okuduğunuzda bize o kadar çok malumatı gözümüzün önüne seriyor ki adeta bütün bir tarihi, bir sinema şeridi gibi gözünüzün önünden geçiriyorsunuz. Her arşiv vesikası ayrı bir ders verir bize; hat türünden, içeriğinden, kâtibin halet-i ruhiyesine, katibin maharetine kadar çok hissin bizde uyanmasına vesile olur. En önemlisi de, bazılarının bakıp, 'Arapça mı okuyorsun?' sorusuna, 'Hayır, bu Türkçe.' demek ve ecdadımızın 1000 seneden fazla bu alfabeyi kullandığını ama 6 küsur asır boyunca bu alfabeyi en çok kullanan devlet olan Osmanlılarla özdeşleştiği için de Osmanlıca ifadesinin daha anlaşılır olduğunu uzun uzadıya bahsetmek…

"Osmanlıca demek yanlış, Osmanlı Türkçesi denilmeli." diyenler de var. Burada önemli olan husus, bir ibareyi kullandığımızda muhataplarımızın ne anladığıdır. Doğrusu, iki ifade de kullanılabilir ki âcizane böyle yapıyorum. Ama ağırlıklı olarak Osmanlıca demeyi tercih ediyorum; hem kısa, hem de ben Osmanlıca kelimesini kullandığımda aklı başında hiçbir kimse bunu, Çince veya Flemenkçe vs. olarak düşünmüyor. Hepimizin zihninde beliren aynı şey.

Arşive yeni başlayanların en büyük serzenişleri; böyle yazı mı olur, nasıl yazmış, okunmaması için mi yazmış… ifadeleridir.

Öncelikle bilmemiz gerek husus; hattat ile kâtip ifadeleri farklı şeylerdir. Hattatlar güzel yazı sanatıyla ilgili çalışmalar yaparken kâtiplerin işi not tutmaktır diyebiliriz. Tabii hem hattatlık hem kâtiplik yapanlar da yok değil.

Hattatlar yeri geldiğinde tek sayfayı 1-2 günde zor yazarlar. Hatta levhaların yazılışı haftaları bulabiliyor. Hattatlıkta yavaşlık, sakinlik esastır.

Kâtipler ise konuşma hızına yakın yazı yazarlar. Tıpkı günümüzde adliyede daktilo ile yazan kâtipler gibi. Osmanlı kâtipleri çok hızlı yazdıklarından baktığımızda hayran kalacağımız yazıyı beklemek haksızlıktır. Bizler öğrenci sıralarında iken hocalarımızın söylediğini kaçırmamak adına not tutarken 'çivi yazısı' tabir ettiğimiz şekilde yazardık. Hatta bir arkadaşın latin harfli notunu diğer arkadaşımız okuyamıyorken ve hatta kendi yazımızı bazen biz dahi okuyamazken kalkıp Osmanlıdaki kâtipleri tenkit etmek merhametsizliktir denilebilir. Velhâsıl bazı kaplerin at üstünde, muharebe esnasında yazdığını da düşünürsek aslında şartlar dâhilinde güzel de yazmışlar diyebiliriz. Her meseleyi şartlarına göre değerlendirmemiz gerek.

Hazine-i evrak dediğimiz Osmanlı arşivi ile hemhal olmanın faideli cihetlerinden biri de, öğrendiğiniz bir şeyin sizi başka, yeni bilgi öğrenmeye sevk ve teşvik etmesidir. Bir yandan lügat bilginizi, kelimelerin yazışını, kullanılan üslubu öğretirken diğer taraftan tarihi araştırmalara yönlendirmektedir. "Tarih okuyanın aklı çoğalır." diyen İmam Şâfiî'nin bu sözü düsturumuz olmalı.

Galat-ı Meşhur Olmuş Bazı Kelimeler

Dilimize birçok kelime yanlış şekilde girmiş ve meşhur olmuştur. Gramer kaidelerine muhalefet eden bu kelimelerin kısm-i ekserisini Şemseddin Sami "hata-yı fahiş" olarak tesmiye etmiştir. Tabii artık dilimizin kılcaldamarlarından biri olan bu hatalı kullanımları çıkarmak da mümkün değildir. "Galat-ı meşhur, lugat-ı fasihten evlâdır." sözü de darb-ı mesel olmuştur.

Galat-ı meşhurlar genelde Arapça kelimelere Farsça ekler, Farsça kelimelere de Arapça ekler ilavesiyle meydana gelmiştir. Keza Türkçe kelimelere Arapça-Farsça eklerin getirilmesiyle de bazı hatalar meşhur olmuştur. Bu yazımızda bunlara misâller getireceğiz. Yalnız bazı hatalar var ki "galat-ı meşhur" dahi olsalar bu hatalı kullanımlardan mutlaka vazgeçilmelidir. Mesela;

"Kadir gecesi" diye bilinen, yazılan ve hatta TDK'da dahi bu surette imla edilen bu ifadesin aslı ve doğrusu "Kadr gecesi"dir. Yine Kur’ân'da geçen suresin adı da "Kadir suresi" değil "Kadr suresi"dir. Kaldı ki zâten Kur’ân-ı Kerîm'de açık surette leyleti'l-kadr (ليلة القدر), sûratü'l-kadr (سورة القدر) geçmektekir. Kur’ân'da bir surenin adı ve mübarek bir gecenin adını elbette Kur’ân'da geçtiği gibi kadr (قدر) suretinde kullanmak zorundayız. Kur’ân'a hürmeten bu hatadan meşhur dahi olsa vazgeçmeliyiz. Kaldı ki kadir (قادر / قدير) kelimesinin manası ve imlası büsbütün farklıdır.

Gelelim özellikle arşiv belgelerinde /lügatlerde karşılaştığımız bazı galat-ı meşhur kelime örneklerine;

Arazi (اراضى): Arz (ارض) kelimesi hem müfret (tekil)'tir hem de cemi' (çoğul)'dir. Yaygın bir şekilde arazi kullanılmaktadır. Ki bu galat kaide hükmüne geçmiştir.

Fihrist (فهرست): Doğrusu fihris (فهرس)'tir. Te harfi zaid (fazla)'tir.

Çiftlikât (چفتلكات): Çiftlik Türkçe'dir. At (ات) eki Arapça'dır. Türkçe kelime üzerine Arapça ek getirilemez.

Perişaniyet (پريشانيت): Perişan Farsça'dır. İyet/iyyet (يت) eki Arapça'dır. Farsça bir kelime de Arapça ek alamaz.

Peşinen (پشيناً): Peşin Farsça'dır ve Farsça bir kelime Arapça'ya mahsûs olan tenvin getirilmez.

Peşinat (پشينات): Arapça eklerden olan at (ات) eki Farsi kelime üzerine bina edilmiş. Yanlış.

Akdemce (اقدمجه): Akdem kelimesi ism-i tafdildir. Ce eki küçültme ekidir. Büyüklük ve küçüklük alâmetleri gramerce aynı kelimede kullanılamazlar.

Mahiye (ماهيه): Mah kelimesi Farsça'dır. Farsça kelimeler müzekker/müennes alâmeti olan ekleri alamazlar. Arapça'ya mahsûstur.

Mekteb-i Rüşdiye (مكتب رشديه): Doğrusu mekteb-i rüşdi olmalıydı. Rüştiye kelimesi müennesdir, ilk kelime olan mekteb ise müfred/tekil kelimedir. Tamlamalarda/terkiplerde ikinci kelime dâimâ gramerce birinciye tabidir. Arapça bütün çoğul kelimelerin müennes olduğunu hatırlarsak mekatib-i rüşdiye ifadesi de doğru olurdu.

Mesire (مسيره): Seyr kelimesi zâten ism-i mekandır. Bir kelime iki defa bir vezne tabi tutulmaz.

Daha bunlar gibi çokça galat-ı meşhurlar var. Özellikle terkip usulünde hatalar göze çarpmaktadır.

Bunun dışında Arapça bir kelimenin latince imlasında da hatalar görünmektedir. Yalnız bunlara "galat-ı meşhur" nazarıyla bakılamaz. Mesela 'îd (عيد) kelimesini "ıyd" olarak imla edenler var. Oysa عيد kelimesindeki ye harfi, harf-i medtir. Yani uzatma harfidir. Harf-i medi, sakin/cezimli yazmak çok büyük hatadır. Bu "din" (دين) kelimesini "diyn" olarak yazmaktan farklı değildir.

Kelimeleri yerinde ve doğru kullanmak çok mühimdir. Bu cihetle elimizin altında mu'teber lügatlerin olması elzemdir. Mutlaka Kamus-ı Türki'yi kütüphanenizde bulunduralım, okuyalım, eskitelim. Mümkünse en azından bütün kelimeleri ‘imla sözlüğü’ kabilinde yazalım.

Ekim, Kasım, Aralık ve Ocak Ayları

1945 tarihine kadar ekim, kasım, aralık ve ocak diye ay isimleri yoktu. 10 Ocak 1945'te;

— Teşrînievvel (تشرين أول) ay adı ekim (أكيم)

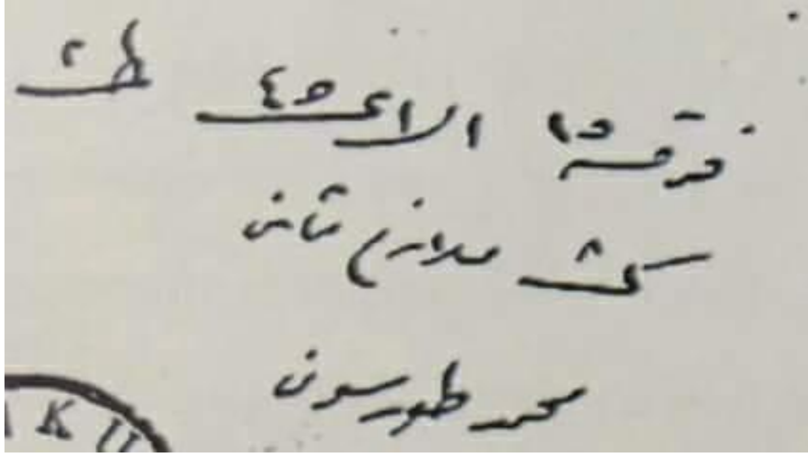
– Teşrînisânî (تشرين ثانى) ay adı kasım (قاسم)

– Kânûnıevvel (كانون أول) ay adı aralık (آرالق)

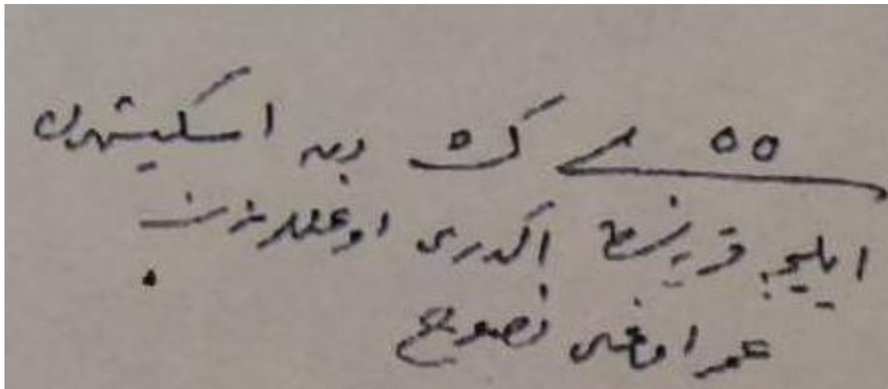
– Kânûnısânî (كانون ثانى) de ocak (اوجاق) diye değiştirildi.

Bu dört ay ismi daha evvel ne resmi yazışmalarda ne de halk arasında kullanılıyordu. Sadece teşrînievvelin 26. gününe "ruz-ı kasım" yani kasım günü denilmiş ki (7-8 Kasım) kış mevsiminin ilk günü olarak kabûl edilirdi ve aynı zamanda yılın ikinci altı ayının da ilk günüydü.

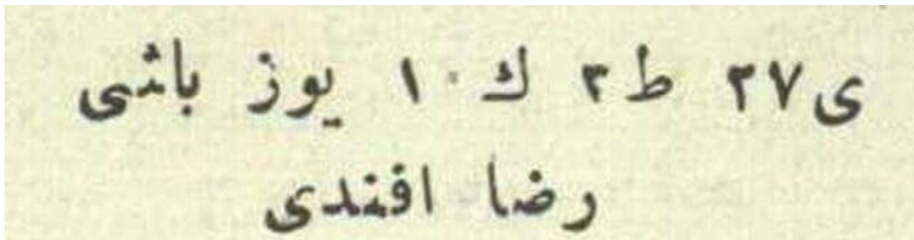
Askeri Kod Misâlleri

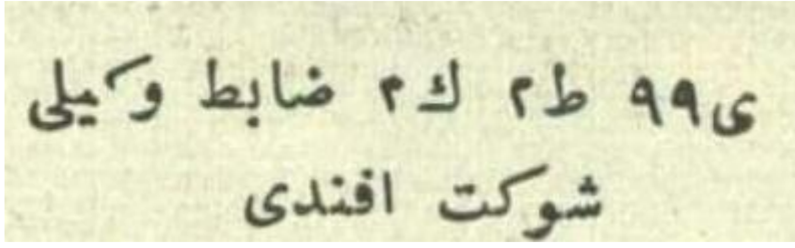
Fırka 15, Alay 45, Tı (tabur) 2, Kef (bölük) 8, Mülazım-ı sânî Mehmed Dursun

Ye (alay) 55, Kef (bölük) 5’ten Eskişehir'in Ilıca karyesinden Eğderi oğullarından Ömer oğlu Nasuh

ی ۲۷ ط ۲ ك ۱ یوز باشی
رضا افندی

Ye (alay) 27, Tı (tabur) 2, Kef (Bölük) 1, Yüzbaşı Rıza Efendi

ى٩٩ ط٢ ك٣ ضابط وكيلى
شوكت افندى

Ye (alay) 99, Tı (tabur) 2, Kef (bölük) 3, Zâbit vekili Şevket Efendi

Tuğra

Tuğra, Oğuz Hakanlarından bu yana bazı Türk devletlerinde hükümdarların mühür ve damgası yerine kullanılan işaretin adıdır.

Kamus-ı Türkî'de Şemseddin Sami tuğrayı şöyle ifade etmiştir:

"Aslı Türkçe olarak 'tuğrul' olup kanatları açık doğana devlet eder ki vaktiyle bu kuşun resminden ibaret bulunmuş olduğundan bu isimle kabûl olunarak Arabî ve Fârisî'ye de geçmiştir. Nam-ı ali-i padişahiye havi bir alâmet-i mahsûsa ki fermân ve berât ve kavânîn ve nizâmât ve meskûkât ve her nevi resmi şeyler üzerine tersim olunur: tuğra-yı garra-yı hazret-i padişahi ile müveşşah; tuğra-yı hümâyûn ile müzeyyen…"

Padişahlar ve tuğralarının okunuşu;

1. Osman Gazi: Osman Gazi (Tuğrası yoktur) > عثمان غازى

2. Orhan Gazi: Orhan Bin Osman > اورخان بن عثمان

3. I. Murad: Murad bin Orhan > مراد بن اورخان

4. Yıldırım Bayezid: Bayezid bin Murad han > بايزيد بن مراد خان

5. Çelebi Mehmed: Mehmed bin Bayezid han > محمد بن بايزيد خان

6. II. Murad: Murad bin Mehmed han muzaffer > مراد بن محمد خان مظفر

7. Fatih Sultân Mehmed: Mehmed bin Murad han muzaffer dâimâ > محمد بن مراد خان مظفر دائما

8. II. Bayezid: Bayezid bin Mehmed han muzaffer dâimâ > بايزيد بن محمد خان مظفر دائما

9. Yavuz Sultân Selim: Selim Şah bin Bayezid han el-muzaffer dâimâ > سليم شاه بن بايزيد خان المظفر دائما

10. Kânûni Sultân Süleyman: Süleyman Şah bin Selim Şah han el-muzaffer dâimâ > سليمان شاه بن سليم شاه خان المظفر دائما

11. II. Selim: Selim Şah bin Suleyman Şah han el-muzaffer dâimâ > سليم شاه بن سليمان شاه خان المظفر دائما

12. III. Murad: Şah Murad bin Selim Şah han el-muzaffer dâimâ > شاه مراد بن سليم شاه خان المظفر دائما

13. III. Mehmed: Mehmed bin Murad han el-muzaffer dâimâ > محمد بن مراد خان المظفر دائما

14. I. Ahmed: Şah Ahmed bin Mehmed han el-muzaffer dâimâ > شاه احمد بن محمد خان المظفر دائما

15. I. Mustafa: Şah Mustafa bin Mehmed han el-muzaffer dâimâ > شاه مصطفى بن محمد خان المظفر دائما

16. Genç Osman: Şah Osman bin Ahmed han el-muzaffer dâimâ > شاه عثمان بن احمد خان المظفر دائما

17. IV. Murad: Şah Murad bin Ahmed han el-muzaffer dâimâ > شاه مراد بن احمد خان المظفر دائما

18. İbrahim: Şah İbrahim bin Ahmed han el-muzaffer dâimâ > شاه ابراهيم بن احمد خان المظفر دائما

19. IV. Mehmed: Şah Mehmed bin İbrahim han el-muzaffer dâimâ > شاه محمد بن ابراهيم خان المظفر دائما

20. II. Süleyman: Şah Süleyman bin İbrahim han el-muzaffer dâimâ > شاه سليمان بن ابراهيم خان المظفر دائما

21. II. Ahmed: Şah Ahmed bin İbrahim han el-muzaffer dâimâ > شاه احمد بن ابراهيم خان المظفر دائما

22. II. Mustafa: Şah Mustafa bin Mehmed han el-muzaffer dâimâ > شاه مصطفى بن محمد خان المظفر دائما

23. III. Ahmed: Şah Ahmed bin Mehmed han el-muzaffer dâimâ > شاه احمد بن محمد خان المظفر دائما

24. I. Mahmud: Mahmud han bin Mustafa el-muzaffer dâimâ > محمود خان بن مصطفى المظفر دائما

25. III. Osman: Osman han bin Mustafa el-muzaffer dâimâ > عثمان خان بن مصطفى المظفر دائما

26. III. Mustafa: Mustafa han bin Ahmed el-muzaffer dâimâ > مصطفى خان بن احمد المظفر دائما

27. I. Abdulhamid: Abdulhamid han bin Ahmed el-muzaffer dâimâ > عبد الحميد خان بن احمد المظفر دائما

28. III. Selim: Selim han bin Mustafa el-muzaffer dâimâ > سليم خان بن مصطفى المظفر دائما

29. IV. Mustafa: Mustafa han bin Abdulhamid el-muzaffer dâimâ > مصطفى خان بن عبد الحميد المظفر دائما

30. II. Mahmud: Mahmud han bin Abdulhamid el-muzaffer dâimâ (adli) > محمود خان بن عبد الحميد المظفر دائما (عدلى)

31. Abdulmecid: Abdulmecid han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ > عبد المجيد خان بن محمود المظفر دائما

32. Abdulaziz: Abdulaziz han bin Mahmud el-muzaffer dâimâ > عبد العزيز خان بن محمود المظفر دائما

33. V. Murad: Mehmed Murad han bin Abdulmecid el-muzaffer dâimâ > محمد مراد خان بن عبد المجيد المظفر دائما

34. II. Abdulhamid: Abdulhamid han bin Abdülmecid el-muzaffer dâimâ (el-gazi) > عبد الحميد خان بن عبد المجيد المظفر دائما (الغازى)

35. V. Mehmed (Reşad): Mehmed han bin Abdulmecid el-muzaffer dâimâ (Reşad-El-gazi) > محمد خان بن عبد المجيد المظفر دائما (رشاد / الغازى)

36. VI. Mehmed (Vahideddin): Mehmed Vahideddin han bin Abdülmecid el-muzaffer dâimâ > محمد وحيد الدين خان بن عبد المجيد المظفر دائما

Not: Mehmet Reşat'a 1915 tarihindeki Çanakkale zaferi münasebetiyle meclis tarafından kendisine 'gazi' unvanı verilmiş ve tuğralarında bu tarihten sonra 'reşad' yerine 'el-gazi'yi kullanmıştır.

Fermân ve Berâtın Rükünleri

Fermânın en üstünde davet olarak isimlendirilen hüve ifadesi var iken berâtta Hüve'l-ganiyyü'l-mugni'l-mu'în", "Hüve'llâühü'l-mu'înü'l-fettâh", "Zikrullahi teala a'la ve bi't-takdîm ehakk u elyak u evla" misâli cümleler olabilir.

Tuğradan sonra fermân muhatabın elkab ve unvanı ile başlarken berâtler nişan ile başlar sonrasında elkab ve unvan bulunur.

Fermân ile berâtı ayıran en önemli husûs nişandır. Tuğraların hemen altına ve celi dîvânî hattı ile imla edilir. En çok kullanılan formüllerden biri şudur;

"Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmî-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-i hakânî nefeze bi'l-avni'r-rabbânî hükmü oldur ki"

Fermânlarda çokça kullanılan bir elkab ve unvan örneği;

"Düstûr-ı ekrem, müşîr-i efham, nizâmü'l-âlem, müdebbir-i umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâib, mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-iclâl, müşeyyid-i erkâni's-saâdeti ve'l-icâl, el-mahfûfü bi-sunûfi avâtıfi meliki'l-a'lâ Mısır valisi vezirim Ragıp Paşa…"

Diğer rükünler aynıdır.

Nakil/iblağ, Emir/hüküm, tehdid/te'kîd, tarih, mahall-i tahrîr.

Fermân metinlerinde 'fermân' ibaresi, berâtlarda da 'berât, nişan' ifaleri yer alır.

Esâmî-i Emrâz (Osmanlıca Hastalık isimleri)

Da (داء) hastalık demektir. Osmanlıca'da bir hastalık ifade edilirken "da" terkibiyle yapıldığı gibi bazı hastalıklar karışıklığa sebep olmuyorsa bu kelimede kullanılmadan da çokça idafe edildiği arşiv metinlerinde görülebilir. Mesela kelbin manası köpek iken "daü'l-kelb" olarak geldiğinde köpek ısırmasına paralel olarak "kuduz" veya "kuduz hastalığı" olarak isimlendirilir. Hastalık bölümleri için de "emrâz" tabiri kullanılır.

Bu yazımızda hem Osmanlıca hastalık isimlerini merak edenlere hem de arşiv belgelerini okuyan araştırmacılara, talebede faideli olmak bâbında orta ölçekli Osmanlıca hastalık isimleri listesi hazırladım. Buyurun.

Hasbe (حصبه): Kızamık.

Âmâr (آمار): Karında su birikme.

Erk (ارق): Uykusuzluk.

Heyne (هينه): Kolera.

Hunnak (خناق): Boğmaca. Bademcik iltihabı.

Sâm (سام): Sersemlik.

Emrâz-ı mühlike (امراض مهلكه): Öldürücü hastalıklar.

Eferden (افردن): Tuzlu balgam denilen cilt hastalığı.

Aşâvet (عشاوت): Tavukkarası; gündüz görüp gece görememe hastalığı.

Emrâz-ı dâhiliye (امراض داخليه): İçhastalıkları.

Tebessür (تبثر): Sivilce çıkması.

Beras (برص): Abraşlık, leke hastalığı.

Kemne (كمنه): Karasu denilen göz hastalığı.

Emrâz-ı nisâiye (امراض نسائيه): Kadın hastalıkları

İğma (اغما): Bayılma. Kendinden geçme.

Berde (برده): Mide doldunluğu hastalığı. Daü'l-berdet de denir.

Buhran (بحران): Nöbet, kriz.

Emrâz-ı akliye (امراض عذليه): Akıl hastalıkları.

Tegallüf-i em'a (تغلف امعه): Bağırsakların dolaşması.

Miskin (مسكين): Cüzzam hastası.

Bürda (بردا): Sıtma.

Dâî (دائى): Hastalığa dair, hastalığa ait. Tedavi edilemeyen hastalık.

Dâü't-teşhir (داء التشهير): Ayıp yerlerini gösterme hastalığı.

Behir (بهير): Nefesi kesilip çok soluyan kimse.

Encüriye (انجريه): Isırgan otu kabarcığı gibi bir cilt hastalığı.

Caversi (جاورسى): Kabarcık.

İcl (اجل): Boyun ağrısı.

Dıkk (دق): Erime hastalığı, ince hastalık.

Cederi (جدرى): Çiçek hastalığı (cüderi).

Devar (دوار): Baş dönmesi.

Tekaşşu (تقشع): Balgam çıkarma.

Zügabe (زغابه): Tümör.

Cerban (جربان): Uyuzluk (cerib, cereb).

Cünun (جنون): Delilik.

Hazaze (حزازه): Bulaşıcı.

Büşter (بشتر): Kurdeşe. Pislikten veya kan bozukluğundan gelen kaşıntı hastalığı.

Urret (عرت): Uyuzluk.

Cünun-ı Mutbık (جنون مطبق): Kesilmeyen, devam eden delilik.

Cünun-ı Devri (جنون دورى): Ara ara gelen delilik.

Tebehhür (تبهر): Kısa ve sık nefes alma.

Daü'l-kelb (داء الكلب): Kuduz.

Emrâz-ı ruhiye (امراض روحيه): Ruh hastalıkları.

Berniş (برنش): Karın ağrısı. Romatizma.

Emrâz-ı ayniye (امراض عينيه): Göz hastalıkları.

İhmirar (احمرار): Kızıllık.

Remed (رمد): Göz ağrısı.

Remed-i mütekayyih (رمد متقيح): İrinli göz nezlesi.

Daü'l-hanazir (داء الخنازير): Sıraca hastalığı

Urva (عروا): Sıtma.

Daü's-saleb (داء الثعلب): Saçsızlık, kellik hastalığı.

Emrâz-ı cildiye (امراض جلديه): Cilt hastalıkları.

Devali (دوالى): Damar hastalığı.

Hafş (خفش): Tavukkarası.

Harazet (حراضت): Kronik hastalık.

Zükâm (زكام): Nezle.

Daü'l-kaml (داء القمل): Bitlenme.

Ecfan (اجفان): Göz seğirtme hastalığı.

Hüveyza (هويضا): İshal

Emrâz-ı asabiye (امراض عصبيه): Sinir hastalıkları

Hurac (خراج): Çıban.

Emrâz-ı intaniye (امراض انتانيه): Mikroplu, bulaşıcı hastalıklar.

Tederrün (تدرن): Verem. Organ şişikliği.

Rie (رئه): Akciğer.

Zatü'r-rie (ذات الرئى): Akciğer iltihabı. zâtürre.

Küreyvât-ı beyza (كريوات بيضا): Akyuvarlar (küreyve-i beyza).

Küreyvât-ı hamra (كريوات حمرا): Alyuvarlar (küreyve-i hamra).

Nemle (نمله): Vücutta karıncalanma.

Daü'l-merak (داء المراق): Karasevda.

Kebed (كبد): Karaciğer.

Teşemmu'-i Kebed (تشمع كبد): Siroz.

İnhisaf-ı ayn (انخساف عين): Kör olma.

Harahir (خراخر): Horlamalar.

Karakir-i Batniye (قراقر بطنيه): Karın horuldaması.

İstifrağ (استفراغ): Kusma (inta')

Gaseyan (غثيان): İç bulantı.

Suda' (صداع): Baş ağrısı.

Karha (قرحه): Ülser.

Nezfü'l-enf (نزف الانف): Burun kanaması (ru'âf).

Nezf-i rahm (نزف رحم): Regl dönemi kanaması.

Teherrüş (تهرش): Küçük küçük kabarcıklarla şiddetli kaşıntı yapan cilt hastalığı.

Alâ (على) Kelimesi ve Arşivde Sıkça Geçen Terkipleri

Alâ (على) üzere, üst, fevk, üzeri ve bir gibi manalara gelir. Osmanlıca arşiv metinlerinde 'alâ kelimesinin içinde geçtiği en çok kullanılan terkipler ve manaları şöyledir;

Alâ cenâhi'l-isti'câl (على جناح الاستعجال): Çarçabuk, hemen.

Alâ eyyi hal (على اى حال): Her halde, her nasıl olsa (=bi-eyyi hâl: باى حال)

Alâ hâlihî (على حاله): Kendi halinde, olduğu gibi.

Alâ hâzâ (على هذا): Bunun üzerine, bununla.

Alâ hasbe'l-emr ve'l-fermân (على حسب الامر و الفرمان): Emir ve fermân gereğince.

Alâ kadri'l-tâka (على قدر الطاقه): Gücü/takati yettiği kadar.

Alâ kavlin (على قولٍ): Birinin sözü, iddiası üzerine.

Alâ kile't-takdîreyn (على كلا التقديرين): İki takdîrden her birine göre.

Alâ külli hâl (على كل حال): Her halde.

Alâ mâ farazallâh (على ما فرض الله): Allâh'ın farz ettiği üzere.

Alâ mâ kâne (على ما كان): Olduğu kadar, mümkün mertebe.

Alâ melei'n-nas (على ملأ الناس): Açıkta, herkesin gözü önünde.

Alâ merâtibihim (على مراتبهم): Rütbe ve derecelerine göre, sırasıyla.

Alâ rivâyetin (على روايةٍ): Rivayet edildiğine, söylendiğine göre.

Alâ tarîki'l-hezl (على طريق الهزل): Alay etme, eğlenme, dalga geçme yoluyla.

Alâ tarîki'l-icmal (على طريق الاجمال): Kısaca

Alâ tarîki'l-kıyas (على طريق القياس): Kıyas yoluyla.

Alâ tarîki'l-muvâza'a (على طريق المواضعه): Danışıklı olarak, zâhiren.

Alâ tarîki'ş-şehade (على طريق الشهاده): Şahitlik yoluyla.

Alâ vech (على وجه): Üzere, binâen.

Alâ vefk (على وفق): Uygun olarak.

Alâ vechi'l-ahrâ (على وجه الاحرا): En iyi şekilde.

Alâ-vechi's-sıhha (على وجه الصحه): Sahih bir şekilde.

Alâ vechi't-tafsîl (على وجه التفصيل): Ayrıntılıca.

Alâ vechi'l-umûm (على وجه العموم): Genel olarak.

Alâ vefki'l-matlub (على وفق المطلوب): Matlub vechle, isteğe uygun olarak.

Alâ-vefki’l-merâm (على وفق المرام): İstenilene uygun olarak.

Ale'd-devam (على الدوام): Devamlı surette, sürekli.

Ale'l-acele (على العجله): Çarçabuk, aceleyle

Ale'l-âde (على العاده): Adet üzere. Sıradan, bayağı.

Ale'l-amya (على العميا): Körü körüne.

Ale'l-ekser (على الاكثر): Çokluk, çoklukla.

Ale'l-esâmî (على الاسامى): İsim isim sayılarak.

Ale'l-fevr (على الفور): Derhal, hemen.

Ale'l-gafle (على الغفله): Gafletle, gaflet üzere.

Ale'l-hesab (على الحساب): Hesaba katarak.

Ale'l-husûs (على الخصوص): Husûsen, (= ba-husûs: با خصوص)

Ale'l-ıtlak (على الاطلاق): Umumiyetle, genel olarak, mutlaka.

Ale'l-infirad (على الانفراد): Bir bir, ayrı ayrı, tek tek.

Ale'l-iştirak (على الاشتراك): Müştereken, ortaklaşa, birlikte.

Ale'l-ittifâk (على الاتفاق): Birlik içinde.

Ale’l-ittisâl (على الاتصال): Aralıksız.

Ale'l-kaide (على القائده): Kaidesiyle, kuralıyla.

Ale'l-kifâye (على الكفايه): Kifayet edecek kadar, yetecek kadar.

Ale’l-müfredât (على المفردات): Döküm hâlinde, birer birer.

Ale'l-rağm (على الرغم): Rağmen.

Ale'l-re'si ve'l-ayn (على الرأس والعين): Baş ve göz üstüne.

Ale'l-umum (على العموم): Umumiyetle, genellikle.

Ale's-sabah (على الصباح): Sabahleyin, erkenden.

Ale's-seher (على السحر): Seher vakti, sabahleyin.

Ale's-seviyye (على السويه): Eşit olarak.

Ale't-ta'cîl (على التعجيل): Hemen.

Ale't-tafsil (على التفصيل): Uzun uzadıya, genişçe, detaylı surette, tafsilen.

Ale't-tahkîk (على التحقيق): Muhakkak surette, besbelli.

Ale't-tahsis (على التخصيص): Husûsi olarak.

Ale't-te'âkub ve't-tevâlî (على التعاقب و التوالى): Aralıksız.

Ale't-tertip (على الترتيب): Sırasıyla, tertip üzere, düzenli olarak.

Ale't-tevali (على التوالى): Arası kesilmeksizin, arka arkaya, birbiri ardınca (= bila-fasıla: بلا فاصله)

Ale't-tedrîc (على التدريج): Kademe kademe, tedricen.

Ale'l-usul (على الاصول): Usul üzere.

İhsan ale'l-ihsân (احسان على الاحسان): İhsan üstüne ihsân.

Lâ ale't-ta'yin (لا على اتعيين): Ta'yîn/tahsis etmeksizin (=gayr-ı muayyen: غير معين)

Mütevekkilen alellah (متوكلاً على الله): Allâh'a tevekkül ederek, sığınarak (= توكلت على الله)

Takdîmü'l-ehemm ale'l-mühim (تقديم الاهم على المهم): Çok mühim olanı mühim olandan üstün tutma

Tekrar ale't-tekrar (تكرار على التكرار): Çok defa. Tekrar üstüne tekrar.

Arşivlerde Fî (فى) Bahsi

Fî içinde, de/da manasındadır. Müennesler için fiha (فيها) kullanılır. Arşiv metinlerinde tarihlerin başında sıklıkla rastladığımız bir kelimedir ki "fi 15 Eylül sene 1342" misâli gelerek "… tarihTE/yılINDA manalarına gelir. Keza bazı metinlerin sonunda tarihler uzun uzadıya Arapça yazılır ki genelde "tahrîra fi'l-yevmi… (تحريراً فى اليوم)" ibaresiyle başlar ki "… gününDe yazıldı" manasındadır. Bazı vesikalarda ise 'fi' karşımıza fiyatın kısaltılmışı olarak da çıkabilir ki fiyat, baha, değer manalarını yüklenir o zaman.

Fî (فى) normal kelime olarak kullanıldığında kendinden sonra gelen ilk kelimenin son harfini esreli okutur. Fî harf-i cerdir. Zira harf-i cerlerin bütünü kendinden sonra gelen harfin son kelimesini esreli nam-ı diğer kesreli okutur. Harf-i cerlerden sonra kelimenin son harfini 'sakin' yani cezimli olarak okunmasında ise mahsur yoktur (Fi'l-asl= fi'l-asli).

Gelelim arşiv metinlerinde fî kelimesinin en çok kullanıldığı terkiplere ve manalarına;

En-necatü fi's-sıdk (النجات فى الصدق): Kurtuluş doğruluktadır.

Fena fillah (فنا فى الله): Allâh yolunda yok olma.

fî ma (فيما): (Şu nesne) içinde.

fî ma ba'd (فى ما بعد): Bundan sonra, bundan böyle, bir daha (=ba'de ezin).

fî nefsi'l-emr (فى نفس الامر): İşin gerçeği, hakikatte, aslında.

fî sebilillah (فى سبيل الله): Allâh yolunda, Allâh razısı için, karşılık beklemeden.

fî yevmina (فى يومنا): Günümüzde, zamanımızda.

fî zamanina hâzâ (فى زماننا هذا): Bugünkü günde.

fîh (فيه): Onun hakkında

Fi'l-asl (فى الاصل): Aslında

Fi'l-cümle (فى الجمله): Nihayetinde, sonunda.

Fi'l-emr (فى الامر): Bu emirde, bu emre binâen.

Fi'l-hakika (فى الحقيقه): Hakikaten.

Fi'l-hal (فى الحال): Bu anda, hemen, şimdi.

Fillah (فى الله): Allâh için, Allâh yolunda.

Fi'l-mesel (فى المثل): Mesela, misâldeki gibi.

Fi'l-vaki (فى الواقع): Vakıa, hakikaten, gerçekten.

İlkaü's-salib fi'l-ma (القاء الصليب فى الما): Haçı suya atma.

Kema fi'l-evvel (كما فى الاول): Evvelki gibi.

Kema fi's-sâbık (كما فى السابق): Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi.

Ma fi'l-bab (ما فى الباب): Kapı içinde.

Ma fi'l-bal (ما فى البال): Kalpteki, gönüldeki, yürekteki şey.

Ma fi'z-zamir (ما فى الضمير): Gönüldeki, içteki.

Ma nahnü fih (ما نحن فيه): Ona dair bahsedilen konu.

Maa ma fih (مع ما فيه): Bununla beraber, böyle iken, böyle ise de.

Müctehedün fiha (مجتهد فيها): Üzerinde ictihad edilen mesele.

Müctehidün fih (مجتهد فيه): Hakkında kesin delil olmayan mesele.

Münazaun fih (منازع فيه): Hakkında münazaa olunan, ihtilaflı, da'vâlı, kavgalı.

Tefennün fi'l-ibare (تفنن فى العباره): Bir defa söylenmiş bir sözü, ikinci defa söylemek gerektiğinde o sözü teklarlamayıp başka şekilde ifade etme.

Tenakerün fi'l-hayal (تناكر فى الخيال): Bir şeyin zikri ile ona bağlı bulunan şeyin akla gelmesi.

Osmanlı Arşivinde Olumsuzluk Ekleri

Arapça ve Farsça'dan dilimize geçen 6 tane olumsuzluk eki vardır. Bunlar kelimeye -sız, -sızlık, -siz, -sizlik, -suz, -suzluk, -süz, -süzlük, -mayan, -meyen, olmamak, olmayan manalarını verir.

1) Bilâ (بلا): Arapça kelimelerin başında kullanılır. Bazı olumsuz kelimeleri olumlu yapar. Örnek;

Bilâ-sebeb (بلا سبب): Sebepsiz.

Bilâ-kusûr (قصورسز): Kusursuz.

Bilâ-bedel (بلا بدل): Bedelsiz, karşılıksız.

2) Nâ (نا): Arapça veya Farsça kelimelerin başında kullanılır. Örnek;

Nâ-hak (نا حق): Haksız.

Nâ-ehil (نا اهل): Ehil olmayan.

Nâ-hoş (نا خوش): Hoş olmayan.

3) Bî (بی): Arapça veya Farsça kelimelerin başında gelir. Bazen olumsuz kelimeleri olumluya çevirebilir. Örnek;

Bî-edeb (بی ادب): Edepsiz.

Bî-diriğ.(بیدریغ): Esirgemeyen.

Bî-garaz (بی غرض): Garazsız, kin tutmayan, taraf tutmayan.

Bî-taraf (بی طرف): Tarafsız.

4) Lâ (لا): Arapça kelimelerin başında kullanılır. Ayrıca hayır, yok manasına da gelir. Örnek;

Lâ-hayr (لا خیر): Hayırsız.

Lâ-kayd (لا قید): Kayıtsız, ilgiliz.

Lâ-kelâm (لا کلام): Hiçbir diyecek yok.

Lâ-yuad (لا يعد): Sayısız

5) Adem (عدم): Arapça kelimelerde kullanılır. -ı, -i şeklinde tamlamalı okunur. Ayrıca yokluk, bulunmama manası vardır. Örnek;

Adem-i itimad (عدم اعتماد): Güvensizlik.

Adem-i riayet (عدم رعايت): Uymamak, tabi olmamak, riayet etmemek.

Adem-i teveccüh (عدم توجه): İlgisizlik.

Adem-i ibtila (عدم ابتلا): Aşksızlık, tutkunsuz.

6) Gayr (غير): Arapça kelimelerde olumsuz tamlamalarda kullanılır. -ı, -i şeklinde tamlamalı yazılıp okunur. Müstakil olarak geldiğinde ayrı, başka, diğer, artık, ma'da, değil gibi anlamları vardır. Örnek;

Gayr-ı kabil (غير قابل): Mümkün olmayan, imkânsız.

Gayr-ı müslim (غير مسلم): Müslüman olmayan.

Gayr-ı meşru' (غير مشروع): Meşru' olmayan.

Gayr-ı muayyen (غير معين): Belirlenmemiş, ta’yîn edilmemiş.

Arşivlerde Dua / Beddua Cümleleri

AfAllâhü anh (عفى الله عنه) : Allâh onu affetsin.

Aleyhi'r-rahme (عليه الرحمه): Allâh'ın rahmeti üzerine olsun.

Allâhu a'lem bi's-savab (الله اعلم بالصواب): Doğrusunu Allâh bilir.

Amenna ve saddakna (امنا و صدقنا): İnandık ve tasdik ettik.

Aslahakellah (اصلحك الله) : Allâh seni ıslâh etsin.

AslahAllâh (اصلح الله) : Allâh ıslâh etsin.

BarekAllâh (بارك الله): Allâh mübarek etsin.

Beyyakellah (بياك الله) : Allâh seni sevindirsin, güldürsün.

Bi'avnihi teala (بعونه تعالى) : Allâh'ın yardımıyla.

Bi'fadlillahi teala (بفضل الله تعالى) : Allâh'ın fazlıyla.

Bi'iznillahi teala (بإذن الله تعالى) : Allâh'ın izniyle.

Bi'kadrillahi teala (بقدر الله تعالى) : Allâh'ın takdîriyle.

Bi'keremihi teala (بكرمه تعاله) : Yüce Allâh'ın keremiyle.

Bi'lutfihi teala (بلطفه تعالى) : Yüce Allâh'ın lütfuyla.

Bi'mennihi teala (بمنه تعالى): Yüce Allâh'ın lüyfuyla.

Cezahullah (جزاه الله): Allâh (onun) mükafatını versin.

CezakAllâh (جزاك الله): Allâh (senin) mükafatını versin.

Dâme iclâluhu (دام اجلاله): Allâh iclâlini daim kılsın.

Dâme ikbaluhu (دام اقباله): İkbali, bahtı daim olsun.

Dâme mecduhu (دام مجده) : Ululuğu daim olsun.

Dâme mülkühü (دام ملكه): Mülkü, ülkesi daim olsun.

Dâme/dâmet (دام/دامت): Devam kelimesinden daim ve baki olsun demektir. Müzekkerler için dâme, müenneslerde dâmet kullanılır.

Dâmet fezailehu (دامت فضائله): Allâh fazileti baki kılsın.

Dâmet ma'alihi (دامت معاليه): Şerefleri sürekli olsun.

Dâmet Sa’âdetuhu (دامت سعادته): Sa’âdeti daim olsun.

EbbedAllâh (ابد الله): Allâh ebedi eylesin.

EdamAllâh (ادام الله): Allâh sürekli eylesin.

EdamAllâhu teala iclâluhu (ادام الله تعالى اجلاله): Allâh onun yüceliğini kudretini aziz etsin.

EdamAllâhu teala ikbaluhü (ادام الله تعالى اقباله): Allâh ikbalini sürekli kılsın

Elhamdulilillah (الحمد لله): Allâh'a hamdolsun.

El-iyazu billah (العياذ بالله): Allâha sığınırım, Allâh korusun.

EnarAllâhu burhanehu (انار الله برهانه): Allâh delilini nurlandırsın (yüze kılsın).

EnarAllâhü kabruhu (انار الله قبره): Allâh kabrini nurlandırsın.

EyyedekAllâh (ايدك الله): Allâh sana güç versin, seni güçlendirsin.

Eyyedehullah (ايده الله): Allâh ona güç versin, onu güçlendirsin.

EyyedehumuAllâh (ايدهم الله): Allâh onlara güç versin, onları güçlendirsin.

fî emanillah (فى امان الله) : Allâh'a emanet ol.

HafizAllâh (حفظ الله) : Allâh saklasın, korusun.

HalledAllâh (خلد الله):Allâh daim etsin.

HalledAllâhu mülkühu (خلد الله ملكه): Allâh mülkünü daim etsin.

Halledelllahu teala hilafetehu ila inkırazid-devran (خلد الله تعالى خلافته الى انقراض الدوران): Allâh hilafetini devranın sonuna (kıyamete) kadar daim etsin.

Haşyeten minAllâh (خشيةً من الله) : Allâh'tan korkarak.

Hayyakellah (حياك الله) : Allâh ömrünü uzun etsin.

Hazelehümullahu ila-yemi'd-din (خذلهم الله الى يوم الدين): Allâh onları kıyamete kadar aşağılık ve adi etsin.

Hutimet 'avâkibuhû bi'l-hayr (ختمت عواقبه با لخير): Hristiyan hükümdarlara yazılan “Allâh akıbetini hayr etsin” niyazı.

KaddesAllâhu sırrahü (قدس الله سره): Allâh sırrını kutsasın.

Kuddise sirrahu (قدس سره): Onun sırrı kutsansın.

La'anAllâh (لعن الله) : Allâh lanet etsin.

La'netullahi aleyh (لعنت الله عليه) : Allâh ona lanet etsin.

Lehü'l-hamd (له الحمد): O'na hamd olsun.

Levha'ş-Allâh (لوحش الله) : Allâh ırak etmesin, vahşet vermesin. MaşaAllâh, barekAllâh.

Lillahi'l-hamd (لله الحمد): Hamd Allâh içindir.

Ma'azAllâh (معاذ الله) : Allâh korusun.

RadıyAllâhu anha (رضى الله عنها): Allâh ondan (o kadın kişiden) razı olsun

RadıyAllâhu anhu (رضى الله عنه): Allâh ondan (o erkek kişiden) razı olsun

RadıyAllâhu anhüm (رضى الله عنهم): Allâh onlardan (o erkeklerden) razı olsun

Rahimehümüllahu teala (رحمهم الله تعالى): Allâh onların hepsine rahmet etsin.

TealAllâh (تعالى الله) : Allâh yüceltsin.

TebarekAllâh (تبارك الله) : Allâh mübarek etsin.

TecavezAllâhü an seyyiatihi (تجاوز الله عن سيآته) : Allâh günahını affetsin.

TekabbelAllâh (تقبل الله) : Allâh kabûl etsin.

Yağfirullah (يغفر الله) : Allâh rahmet etsin.

YerhamükAllâh (يرحمك الله) : Allâh sana merhamet etsin.

ZâdAllâh (زاد الله) : Allâh artırsın.

Zîde fadluhu (زيد فضله): Fazlı, fazileti artsın.

Zîde ilmuhu (زيد علمه): İlmi artsın.

Zîde kadruhu (زيد قدره): Kudreti, kadri çok olsun.

Zîde mecduhu (زيد مجده) : Ululuğu artsın.

Zîde/Zîdet (زيد/زيدت): Artsın, çoğalsın, çok olsun. Zîde müzekkerler, zîdet müennes kelimelerde, terkiplerde kullanılır.

Zîdet rütbetehu (زيدت رتبته): Rütbesi yücelsin. Gayr-ı müslimlere hastır. Müminler için uhrevi dualar yapılırken müslüman olmayanların dünyasına yönelik temenniler geçmektedir.

Zikrullahi teala a'la ve't-takdim ehakku ve elyaku ve evla (ذكر الله تعالى اعلى و التقديم احق و اليق و اولى) : Allâh'ın zikri en yücedir, tekaddüm etmesi (öne alınması) en müstehak, en lâyık ve en evla olandır.

Arşivlerde Fetvâ Metinlerinin Özellikleri

Fetvâlarda genel itibarla “es-suâl (السؤال), el-mes’ele (المسئله), süile (سؤل)” gibi ibarelerle başlayan bir soru kısmı, “el-cevâb (الجواب), ücîbe(اجيب)” gibi tabirlerle başlayan bir de cevâb kısmı bulunmaktadır. Fetvâlarda mûtat olarak kullanılan bölümler şunlardır:

1. Dua ve münâcât: "Allâhu hüve’l-hâdî (الله هو الهادى); Allâhu veliyyü’l-hidâyeti ve’t-tevfîk (الله ولى الهدايت والتوفيق); Allâhü’l-mu’an aleyhi el-tiklan (الله المعان عليه التكلان); Allâhü'l-hadi aleyhi itimadi (الله الهادى عليه اعتمادى)". Bu kısım metinlerin üstünde ve üslü bir yazıyla kaleme alınır ki müsvedde olan fetvâlarda pek

görülmez. Temize çekilen fetvâ örneklerin hemen hepsinde özellikle de, "mine'llahi tevfîk" ibaresi son dönemde çokça kullanılmıştır.

2. Soru başlangıcı ise şöyledir; "Bu mesele beyânında eimme-i hanefiyeden cevâb ne vechiledir ki?"

بو مسئله بياننده ائمۀ حنيفيەدن جواب نه وجهلەدر كه

3. Soru (istiftâ konusu). Bu kısımda sorular teferru'ata girmeden ama net bir şekilde soru yöneltilir.

4. ricâ ve istirham: “Beyân buyurula (بيان بيوريله); beyân buyurulup musâb oluna (بيان بيوريلوب مصاب اولنه)"

5. Fetvâ başlangıcı tabiri olan "el-cevâb”dan sonra veya bazen de fetvânın sonunda “Allâhu a'lem / Allâh en iyi bilendir" (الله اعلم) ibaresi bulunur.

6. Cevâb kısmı. Cevâblar genelde tek kelimeyle ifade edilir; câizdir, olur, olmaz, vâcibdir. vb.

7. Fetvâyı verenin kişinin unvanı ve ismi. Örnek:

Ed-Da'i Mekki-zâde Mustafa Âsım

Ufiye anhuma

الداعى مكى زاده مصطفى عاصم

عفى عنهما

8. İmza ile birlikte "el-fakir, el-hakir" (الفقير، الحقير) gibi bir tevazu ifadesi.

İmzaların başında ekseriyetle ed-dâ'î (الداعى) ibaresi bulunur.

9. Allâh’tan af dileği: "ufiye anh" (عفى عنه). Bazen fetvâyı veren kişi hocasının veya babasının ismini zikrettiği için "ufiye anhâ" (عفى عنهما) kullanır.

Örnek

حرره الفقير احمد عفى عنه

Harrerehu el-fakir Ahmed ufiye anh/anhu.

Diğer Husûslar:

Fetvâlarda da’vâ konusu olan kişilerin isimleri kullanılmaz. Bunun yerine erkekler için;

زيد Zeyd

عمر Amr

بكر Bekr

بشر Bişr

isimleri kullanırken müennesler için de;

هند Hind

زينب Zeyneb

خديجه Hadice

عايشه Ayişe

ام كلثوم Ümmügülsüm

رابعه Râbi'a

سعيده Sa'ide

مريم Meryem

خاتون Hatun

gibi hayali isimler kullanılır. Hayali isim kullanmanın nedeni, ileride benzer da’vâlarda emsal teşkil etmesi veya ilgili kişileri ismen rencide olmalarına mani olmak adına kullanıldığı anlaşılabilir.

Küçük bir fetvâ örneği:

Zeyd zevcesi Hind'i üç talâk ile tatlîka babası Amr'ı tevkil etmekle Amr dahi Hind'i üç talâk ile tatlîk eylese Zeyd Hind'i hülle ettirmeden tezevvüc etmek caiz olur mu?

Elcevâb: Olmaz.

Görüldüğü üzere soru ne kadar uzun olursa olsun, verilen fetvâlar genellikle tek kelimelik; "câizdir, değildir, olur, olmaz, vacibtir" gibi kesin hükümlerdir.

Ruz-ı Kasım ve Ruz-ı Hızır

Ruz-ı Kasım (روز قاسم) ve Ruz-ı Hızır (روز خضر), bir yılı yaklaşık iki eşit kısma ayıran ifadelerdir.

Ruz-ı Kasım (روز قاسم), kış mesvimin başlangıcı kabûl edilir. Ki rûmî takvimde teşrînievvelin 26.gününe denk gelir. Miladi olarak da teşrînievvel (تشرين أول)'in 26.günü 7-8 Kasım gününe tekabül eder. Türkiye'de Ruz-ı Kasım'ın başlamasıyla çeşitli aktiviteler hâlâ icrâ edilmektedir. Bunların başında ise okçuluk gelir. Tohum ekimi de bu tarihten sonra başlar.

Ruz-ı Kasım'ın bitişiyle Ruz-ı Hızır'a geçilir ki bu tarih rûmî olarak 23 Nisandır. Miladi 5-6 Mayısa denk gelen Ruz-ı Hızır (روز خضر), hızır günü manasındadır.

Hızır aynı zamanda İlyas aleyhisselâmın lakabıdır. Hıdırellez (خضر الياس)'in aslı "Hızır İlyas"tır. Hızır, yeşil demektir. Arapça'daki "hudr" kelimesi Türkçe'ye bu surette geçmiştir. Ruz-ı Hızır da yeşillik günü manasına gelir ki 5-6 mayıstan sonra kainat yeşillenmeye başlar.

Rumi 23 Nisan, Hristiyan âlemini için mühim bir tarihtir ki Cercis (جرجيس) aleyhisselâmın şehadetini o gün olduğunu kabûl ederler. St. George (سنت جورج) olarak anılan Cercis aleyhisselâmı azizlerden sayarlar. Ayrıca İngilizler de vatanlarının koruyucusu addederler ki bayraklarındaki haç işareti de buradan gelmektedir. Hristiyanlar bu tarihi, yortu yani bayram olarak da kutlamaktadırlar.

Osmanlı'da Vergi Türleri:

Osmanlı maliyesinin muhtelif gelir kaynakları vardı. Bunların başında halktan alınan vergiler geliyordu. Osmanlılarda Şer'î ve Örfî olmak üzere iki nev' vergi vardı.

Şer'î Vergiler:

Öşür (عشر): Genel anlamıyla toprak ürünlerin-den devlet adına Müslümanlardan alınan onda bir vergidir. Bu vergi toprağın verim kabiliyetine göre değişiklik gösterirdi. Resm-i öşr (رسم عشر) ifadesiyle kayıtlarda görülür.

Haraç (خراج): Müslüman olmayan halktan alınan vergidir. Harac-ı Mukassem (خراج مقسم), Harac-ı Muvazzaf (خراج موظف) olmak üzere ikiye ayrılırdı.

Cizye (جزيه): Müslüman olmayan halktan alınan baş vergisi sağlık vergisidir. Unutulmamalıdır ki bu vergi çocuk, kadın ve yaşlılardan alınmazdı.

Zekât (زكات): Müslümanların zengin olanlarından kırkta bir oranında alınırdı. Zekât değişik zamanlar-da değişik şekillerde alınırdı. Bazen doğrudan ihti-yaç sahiplerine zenginler tarafından verilir, bazen de devlet tarafından toplanırdı.

Örfi Vergiler:

Çift-Bozan (چفت بوزان): Toprağını terk edenlerden Tı-marlı Sipahi tarafından alınırdı. Bir nev' tazminattır.

Resm-i Çift (رسم چفت): Müslüman halktan, tasarruf etmiş olduğu tam veya yarım çiftlik yer kar-şılığı olarak alınırdı. Çiftlik, iki öküzlük yer-dir. Çift resminin miktarı alındığı yere göre değişirdi.

Resm-i Zemin (رسم زمين): Kendisine tımar verilen sipahi tarafından, tapuya verilmemiş olan araziyi tasarruf eden kimseden, dönüm ba-şına alınan bir vergidir.

Resm-i Asiyab (رسم آسياب): Su veya yel ile çalışan un değirmenleri ile, zeytinyağı değirmenle-rinden alınmaktadır. Sipahi tarafından ayni ve nakdi olarak alınırdı.

Resm-i Arus (رسم عروس): Sipahi tarafından tımarında bulunan kadınların evlenmeleri esnasında, kocalarından alınan bir vergidir. Bu vergi kadının dul, bakire, müslüman veya başka bir dinden olmasına göre değişmektedir.

Resm-i mücerred (رسم مجرد): Bekârlardan alınan vergidir. Mücerred, genellikle mim (م) harfiyle kodlanarak yazılmıştır.

Resm-i Bennâk (رسم بناك): Evlilerden alınan vergidir. Mücerred ve bennak resimlerinden bir kimse-nin kurtulabilmesi için tam veya yarım çift tasarruf etmesi gerekirdi. Bennâk genellikle kef (ك) harfiyle kodlanarak yazılmıştır.

Resm-i İspenç (رسم اسپنچ): Gayr-i Müslim reayanın buluğa ermiş olan erkeklerinden alınırdı. Müslümanlardan alınan çift resminin karşılığıdır.

Âdet-i Ağnam (عادت اغنام): Sipahi tarafından hayvan sayısına göre alınan bir vergidir.

Baclar ve Gümrük resimleri: Ticaret ile uğraşanlardan alınırdı. Resm-i bac (رسم باج), resm-i gümrük (رسم گمرك).

Resm-i pençik (رسم پنچك): Savaşlarda ele geçirilen esirlerden, askerlikte kullanılmak üzere beşte birinin alınmasıdır. Esir sahiplerin-den beşte bir olarak aynen alınan esirler, acemi oğlanı sayılarak, kendilerine ayrılan kışlalara giderdi.

Olağanüstü durumlarda avarız (عوارض) vergisi toplanırdı.

Osmanlı Döneminde Verilen Nişanlar

1. Hanedan-ı Al-i Osman; Yıldızlı pırlanta olarak verilirdi
2. Ertuğrul Nişanı; Altından imal edilirdi.
3. Nişan-ı iftihar; Pırlantadan.
4. Nişan-ı imtiyaz; Pırlantadan.
5. Nişan-ı Osmani; Pırlantadan. 4 derecesi vardı.
6. Nişan-ı mecidi; Pırlantadan. 5 dereceden oluşurdu.
7. Nişan-ı şefkat; Kadınlara verilirdi. 3 derecesi vardı.

Osmanlı döneminde nişanlardan farklı olarak 5 çeşit madalya verilirdi.

1. Liyakat Madalyası; Altın olarak verilirdi.
2. İmtiyaz Madalyası; Altın veya gümüş olarak verilirdi.
3. Sanayi' Madalyası; Altın veya gümüş olarak verilirdi.
4. Tahlisiye (tahlis-i can) Madalyası; Nam-ı diğer Cankurtaran Madalyası. Gümüş olarak verilirdi.
5. İftihar Madalyası; Gümüş olarak verilirdi.

* Harb Madalyası: Askeri nişandır. 1915'te verilmiştir.